

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“ฟื้นฟูภาษาแสกสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสก”

ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

โดย

นางสาวจวง ก้อนก้น และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถ ใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์ จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงใน ชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุฒยอกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ใน กระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่าข้อสงสัยอยู่ ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบน ฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะ สามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียน สำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการ มากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ปัญหาด้วยการ ทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ใน ชีวิตประจำวันได้

สกว. สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้ว ในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็น อย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่กวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้น ด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้

มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เรื่อง : โครงการวิจัย “ฟื้นฟูภาษาแสกสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสก” ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม
ผู้วิจัย : นางสาวจวง ก้อนก้น และคณะ

บทคัดย่อ

โครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสกสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสก” ดำเนินทำเรื่อง อำเภอ นาหว้า จังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นของชาวแสก เพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงแสก และเพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงและการละเล่นของชาวแสกสู่เยาวชนและชาวแสกหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

วิธีการดำเนินงานวิจัย เป็นไปตามลักษณะกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเปิดเวทีชี้แจงโครงการ กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณของชาวแสก กิจกรรมผลิตสื่อรวมถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน เช่น การฝึกเด็กให้สามารถร้องเพลงได้ การจัดกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสก การนำเสนอและเผยแพร่สื่อให้คนในชุมชนและชาวแสกในหมู่บ้านอื่น การจัดเวทีถอดบทเรียนการทำโครงการวิจัยร่วมกัน การจัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน และการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เป็นต้น

ผลจากการดำเนินงานวิจัยทำให้เกิดผลผลิตต่าง ๆ ได้แก่ คำสอน จำนวน 15 เรื่อง การละเล่นกลองเลง การละเล่นแสกเต้นสาก คำกลอน คำคล้องจอง โฉลกหรือเคล็ดหาปลา ทีมวิจัยสามารถแต่งบทเพลงภาษาแสก ทั้งเพลงสำหรับเด็ก และบทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสก รวมทั้งยังสามารถถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษาแสก บทเพลงแสก การละเล่นของชาวแสก ตลอดจนคำสอน คำกลอน และคำคล้องจองสู่กลุ่มเยาวชน

ผลลัพธ์จากการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนวง “นกกหรูดหรีด” ทีมวิจัยสามารถเป็นตัวแทนชุมชนในการนำเสนอ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสกให้กับคนภายนอกได้รู้จัก รวมทั้งชุมชนได้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่า ความสำคัญของภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสก

ทั้งนี้การฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสก จะมั่นคงและยั่งยืน จำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมกับวัย ทีมวิจัยควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกนักเรียนรุ่นใหม่ให้สามารถใช้ระบบเขียนภาษาแสกได้อย่างคล่องแคล่วและมั่นใจ รวมทั้งควรมีเวทีหรือพื้นที่ในการแสดงให้กลุ่มเยาวชนได้แสดงออกอย่างต่อเนื่อง

บทสรุปโครงการ

บทนำ

แสก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีภาษาพูดอยู่ในตระกูลไท-กะได เดิมชาวแสกมีถิ่นที่อยู่ในเขตเมืองรอง ซึ่งขึ้นกับเมืองเว้ ทางตอนกลางของประเทศเวียดนามและบางส่วนในประเทศจีน สำหรับในประเทศไทย ชาวแสกอาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอยู่ 4 หมู่บ้าน ใน จ.นครพนม คือ บ้านอาจสามารถ และบ้านไผ่ล้อม อ.เมือง จ.นครพนม ที่บ้านบะหว้า อ.นาหว้า จ.นครพนม และบ้านดอนสมอ ต.ท่าบ่อสงคราม อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ภาษาแสกถูกจัดเป็นหนึ่งในสิบห้ากลุ่มภาษาในภาวะวิกฤตใกล้สูญเนื่องจากภาษาแสกนั้นมิใช่แต่เฉพาะภาษาพูดเท่านั้น

การดำเนินงานฟื้นฟูภาษาแสกในรูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ในปี 2553 ภายใต้โครงการ “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม” ผลจากการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ทำให้ระบบเขียนภาษาแสก ด้วยตัวอักษรไทย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกภาษาและองค์ความรู้ของชาวแสก ทำให้ได้ผลงานต่าง ๆ มากมาย เช่น หนังสือหัดอ่านภาษาแสก ซึ่งทีมวิจัยได้แต่งให้เป็นคำคล้องจองเพื่อให้เด็ก และเยาวชนสามารถท่องจำได้อย่างง่าย หนังสือรวบรวมคำศัพท์ หรือพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน ประกอบด้วยคำศัพท์เรียงลำดับตามอักษร จำนวน 7,327 คำ และคำศัพท์หมวดต่าง ๆ 1,346 คำ , หนังสือเรื่องเล่าภาษาแสก จำนวน 18 เรื่อง และหนังสือรวบรวมวิถีชีวิตชุมชนชาวแสก จำนวน 15 เรื่อง รวมทั้งยังสามารถพัฒนาตัวอักษรภาษาแสก (font ภาษาแสก) สำหรับใช้พิมพ์ในคอมพิวเตอร์ได้อีกด้วย

ผลจากการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ทำให้ทีมวิจัยมองเห็นกลุ่มเด็ก ๆ ที่มีความสนใจในการเรียนรู้ภาษาแสก และสนใจการร้องเพลงแสก ประกอบกับกลุ่มผู้วิจัยก็มีความสนใจในการรื้อรำ โดยเฉพาะการรื้อรำหมอลำ และมีความพยายามเขียนเนื้อเพลงเป็นภาษาแสก พร้อมกับฝึกร้อง ซึ่งสามารถสร้างความสนุกสนานได้ จากจุดเริ่มต้นนี้จึงทำให้ทีมวิจัยได้ดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม ภายใต้โครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสกสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสก”

โจทย์วิจัย

ชาวแสกจะมีแนวทางการถ่ายทอดภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสก โดยผ่านสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแสกได้อย่างไร

(สื่ออะไร / ประเภทไหนที่เหมาะสมในการเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของเด็กและเยาวชนแสก (บทเพลงแสก หรือสื่ออื่น ๆ) และผ่านกระบวนการถ่ายทอดอย่างไร?)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นของชาวแสด
2. เพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงแสด
3. เพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงและการละเล่นของชาวแสดผู้เฒ่าและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา

1. องค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ บทเพลง รวมทั้งการละเล่นของชาวแสด
2. แนวทางการผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสด โดยเฉพาะบทเพลงภาษาแสด
3. กระบวนการถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงและการละเล่นของชาวแสดผู้เฒ่าและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

ชุมชนและเยาวชนชาวแสด บ้านบะหว้า หมู่ 5 และ หมู่ 7 ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

ขอบเขตระยะเวลา

เดือนตุลาคม 2557 – เดือนธันวาคม 2561

วิธีการดำเนินงาน

1. จัดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน
2. เก็บข้อมูลเรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นของชาวแสด
 - วางแผนการเก็บข้อมูล โดยทีมวิจัยร่วมกับเด็กและเยาวชน วางแผนการเก็บข้อมูลร่วมกัน เช่น เก็บข้อมูลเรื่องอะไร เก็บข้อมูลกับใคร เก็บข้อมูลอย่างไร
 - เก็บข้อมูล โดยทีมวิจัยร่วมกับเด็กและเยาวชน สอบถามข้อมูล ความรู้จากผู้สูงอายุ หรือผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ

- ทีมวิจัยสรุปและตรวจทานความถูกต้องของข้อมูล ร่วมกับผู้ให้ข้อมูล
- 3. ทีมวิจัยร่วมกันวางแผน ออกแบบ เนื้อหา และสื่อ รวมถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน (คัดเลือกประเด็น / เนื้อหา และรูปแบบของสื่อที่จะผลิต รวมถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้)
- 4. ทีมวิจัยร่วมกันนำเนื้อหา หรือข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล มาผลิตเป็นสื่อในรูปแบบต่างๆ พร้อมกับตรวจสอบความถูกต้อง
- 5. ทีมวิจัยนำสื่อที่ผลิตได้มาถ่ายทอดให้แก่เด็กและเยาวชน เช่น ฝึกเด็กให้สามารถร้องเพลงได้ จัดกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสก เป็นต้น
- 6. ทีมวิจัยไปนำเสนอและเผยแพร่สื่อให้คนในชุมชนและชาวแสกในหมู่บ้านอื่น (บ้านคอนสมอ อ. ศรีสงคราม จ.นครพนม)
- 7. จัดเวทีถอดบทเรียนการทำโครงการวิจัยร่วมกัน (สรุป วิเคราะห์ ประเมินผล และถอดบทเรียนจากการทำงานร่วมกัน)
- 8. จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชนเพื่อเป็นการสรุปกิจกรรมและนำเสนอผลการดำเนินงานให้ชุมชนได้รับทราบตลอดจนเป็นข้อมูลเนื้อหาสำหรับจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์
- 9. พัฒนาศักยภาพทีมวิจัยโดยการเข้าร่วมกิจกรรมหรือเวทีนำเสนอผลการดำเนินงานที่ทางสกว. หรือทางศูนย์ประสานงานฯ จัดขึ้น
- 10. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
- 11. จัดทำรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสกสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสก” ที่ผ่านมา ทีมวิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ บทเพลงและการละเล่นของชาวแสก และได้ก่อตั้งกลุ่มเยาวชนนกดุหรัดขึ้น ตลอดจนทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมแสก ได้ผลการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมคำสอนของชาวไทแสก ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ จำนวน 15 เรื่อง เช่น เรื่อง เป็ดอาบน้ำในนา ที่สอนว่า คนเราเกิดมาต้องใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ แล้วก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและต้องดูแลธรรมชาติให้ดี ถ้าบุคคลใดอยู่ผิดธรรมชาติ แสดงว่าบุคคลนั้นมีปัญหาในชีวิต เหมือนคำว่าเป็ดอาบน้ำในนานั้นเป็นธรรมชาติของเป็ดหรือ เรื่องแม่ผัด แม่หมอดินเอาหลังไปก่อน ที่สอนให้คนมีความอดทน เรื่อง ต้นขุดมัน ที่สอนให้มีความขยันหมั่นเพียร เอาตัวรอดด้วยสติปัญญา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับโลกหรือเคล็ดหาปลา
- 2) การละเล่นของชาวไทแสก ได้แก่ การละเล่นกลองเลง และการละเล่นแสกเต้นสาก
- 3) คำกลอน คำคล้องจอง ได้แก่ คำคล้องจองวิถีชีวิต คำคล้องจองอะไรเอ่ย

4) การแต่งบทเพลงภาษาแสด แบ่งออกเป็น เพลงสำหรับเด็ก จำนวน 5 เพลง เช่น เพลงนี้เอ่อกหฺรูด หรีด เพลงค้างเหวียง และบทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมไทแสด จำนวน 20 เพลง เช่น เพลง อับไรบั้นหวินแลง เพลงอับอ้วยพ็อนอินรํานมอ เพลงแรตร้องเล้ง เพลงอับเต้ยซัวมูไปตํรํมนํ้า

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้มีการผลิตสื่อหนังสือนิทานเล่มยักษ์ภาษาแสด จำนวน 4 เล่ม และสารคดีชาวแสด ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสด รวมทั้งการฟื้นฟูภาษา และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสด บ้านบะหว้า

5) ทีมวิจัยได้ถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต ผ่านการร้อง เล่น เต้นรำไทแสด ได้แก่ การถ่ายทอดภาษาแสด จากทีมวิจัยสู่กลุ่มเยาวชน การถ่ายทอดบทเพลงแสด โดยถ่ายทอดจากทีมวิจัยสู่กลุ่มเยาวชน และคนในชุมชนทั่วไป และการถ่ายทอดการละเล่นชาวแสด โดยถ่ายทอดจากทีมวิจัย กลุ่มผู้อาวุโส สู่กลุ่มเยาวชน ให้สามารถปฏิบัติได้ เช่น การเล่นแสดเต้นสาก และการถ่ายทอดคำสอน คำกลอน และคำคล้องจอง โดยได้มีการถ่ายทอดจากปราชญ์ ผู้สูงอายุ สู่ทีมวิจัย

ผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดจากการดำเนินงาน มีดังนี้

1) ได้จัดตั้งกลุ่มเยาวชน วง “นกรูดหรีด” ซึ่งเป็นตัวแทนเยาวชนที่สามารถเป็นผู้ถ่ายทอดภาษาผ่านบทเพลงภาษาแสด และการละเล่นแสดเต้นสาก ซึ่งมีโอกาสได้ไปแสดงตามงานเทศกาล หรืองานตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชน อำเภอ และจังหวัด จนกลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทำให้เด็กกลุ่มนี้มีความสามารถ กล้าพูด และกล้าแสดงออก ไม่อายที่จะพูดภาษาแสด และภูมิใจในความเป็นคนแสด รวมทั้งยังได้เป็นตัวแทนในงานแสดง หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอีกด้วย

2) ทีมวิจัยชาวแสด สามารถสร้างกระบวนการถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลง และการละเล่นของชาวแสดสู่กลุ่มเยาวชนและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ ดังจะเห็นได้ว่า เยาวชนแสด สามารถร้องเพลงแสด และสามารถแสดงการละเล่นแสดเต้นสากได้ รวมทั้งยังสามารถแสดงตามงานต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จัก

3) ทีมวิจัยสามารถเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการผลิตสื่อ โดยเฉพาะการแต่งเพลงภาษาแสด ที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของชาวแสด รวมทั้งบุคคลทั่วไปที่ได้ยินได้ฟัง

4) ทีมวิจัยสามารถเป็นตัวแทนชุมชนในการนำเสนอ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสด ให้กับคนภายนอกได้รู้จัก โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษา อาจารย์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เข้ามาศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสดอย่างต่อเนื่อง

5) การดำเนินงานโครงการนี้ สามารถสร้างความตระหนักและทำให้ชาวแสดรวมทั้งกลุ่มเยาวชนชาวแสดได้เห็นคุณค่า ความสำคัญของภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสด ดังจะเห็นได้จากการเข้ามามีส่วนในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเยาวชน รวมทั้งชุมชนยังให้การยอมรับและมีความเข้าใจในการทำงานฟื้นฟูภาษาแสดมากยิ่งขึ้น

6) ชุมชนชาวแสด ในหมู่บ้านอื่นได้ให้ความสนใจในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสด ดังจะเห็นได้จากชาวแสดบ้านดอนสมอ มีความสนใจในการทำงานฟื้นฟูภาษาเหมือนกับชาวแสดบ้านบะหว้า

7) ทีมวิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง รวมทั้งยังเป็นการเผยแพร่ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แสดให้คนอื่น ๆ หรือคนภายนอกได้รับรู้อีกด้วย

วิเคราะห์ผลการวิจัย

จากการดำเนินงานวิจัยตามโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสดสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสด” สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

1) ได้รวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านคำสอน คำกลอนโบราณ เพลงแสด และการละเล่นพื้นบ้านของชาวแสด กล่าวคือ ทีมวิจัยสามารถเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

1.1) คำสอน จำนวน 15 เรื่อง ซึ่งเป็นคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติ ปฏิบัติตัวให้เป็นคนดี อยู่ในศีลธรรม ขยันทำมาหากิน โดยมีการเปรียบเทียบกับธรรมชาติหรือสัตว์ต่าง ๆ

1.2) โคลงหรือเคล็ดหาปลาของชาวไทแสด ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีการบอกกล่าว เล่าขาน และถือปฏิบัติกันตั้งแต่โบราณ ปัจจุบันผู้รู้คำสอน และเคล็ดหาปลา มีแต่เฉพาะผู้สูงอายุ หรือ คนเฒ่าคนแก่เท่านั้น

1.3) การละเล่นแห่กลองเลงของชาวไทแสด ถือเป็นการละเล่นพื้นบ้าน ส่วนใหญ่มักเล่นในงานบุญ หรืองานเทศกาลต่าง ๆ ใช้อุปกรณ์หลายประเภท ส่วนใหญ่เป็นอุปกรณ์ให้จังหวะ ได้แก่ กลองตุ้ม กลองกิ่ง กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ แคน ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบและสนุกสนานของชาวไทแสด เนื่องจากมีจังหวะที่สนุกสนาน ครื้นเครง

1.4) การละเล่นแสดเต้นสาก ถือเป็นการละเล่นอันเป็นเอกลักษณ์ที่มีมาแต่ดั้งเดิม ในอดีตจะมีการเต้นสากปีละครั้งในวันสงกรานต์เท่านั้น ปัจจุบันได้มีการปรับประยุกต์เพื่อให้เหมาะกับยุคในปัจจุบัน เช่น การละเล่นในงานบุญ งานประเพณี หรืองานเทศกาลต่าง ๆ ของชาวไทแสด รวมทั้งทำรำ ได้มีการประยุกต์ให้เด็ก ๆ สามารถรำได้ ประกอบกับการนำเครื่องดนตรีจากการละเล่นกลองเลงมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น

1.5) คำคล้องจองอะไรเอ่ย เป็นการคิดคำทายของคนสมัยก่อน ที่เป็นคำคล้องจอง จำง่าย ชื่นใจ พร้อมกับยังทำให้ผู้เล่นเกิดความสนุกสนาน โดยความหมายแต่ละประโยคจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ หรือ เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวที่เห็นเป็นประจำ แต่ปัจจุบันคำคล้องจองเหล่านี้ไม่ได้ถูกถ่ายทอดมายังรุ่นเด็ก ๆ ทำให้ท่องคำเหล่านี้ไม่ได้ แต่เนื่องจากการทำงานวิจัยได้มีกระบวนการให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเก็บ

ข้อมูล จึงทำให้เด็ก ๆ สามารถฝึกท่อง ได้ดีติดปาก พร้อมกับคิดทำทางประกอบด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ จำคำเหล่านี้ได้ง่ายมากยิ่งขึ้น พร้อมกับสร้างความสนุกสนานร่วมกัน

ผลจากการรวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงสวด และการละเล่นพื้นบ้านของชาวสแกน ได้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวสแกน รวมทั้งคุณค่าของคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นพื้นบ้านของชาวสแกน ซึ่งคนในปัจจุบันแทบจะไม่เคยได้ยินกันแล้ว

2) ได้ผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงสแกน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ บทเพลงสำหรับเด็ก และบทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทสแกน สามารถพิจารณาตามกรอบแนวคิดวิเคราะห์ของสื่อ ได้ดังนี้

2.1) **บทเพลงสำหรับเด็ก** ประกอบด้วย 5 เพลง ได้แก่ เพลงนกกระเจิบ (น็อกฮูร์ดหรือ), เพลงเห็ดฟาง (คังเหวียง), เพลงปลาไซ (ปรัเดริง), เพลงเปิดก๊าบ (ปัดก๊าบ) และเพลงไกโด้ง ไกอ็อก

ผู้ผลิตสื่อ คือ ทีมวิจัยสแกน มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ มีเนื้อร้องไม่ยาว มีเนื้อร้องที่คล้องจอง มีทำนองที่สนุกสนาน ทำให้เด็ก ๆ สามารถจำขึ้นใจ และร้องได้ดีติดปากเป็นที่สนุกสนาน โดยมีการถ่ายทอดจากทีมวิจัยสู่กลุ่มเยาวชน พร้อมกับคิดทำทางประกอบ

2.2) **บทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทสแกน** เป็นเพลงที่ทีมวิจัยร่วมกันแต่งขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวสแกน บางเพลงจะสอดแทรกมุขตลก เข้ามาเพื่อสร้างความสนุกสนานให้กับผู้ฟังด้วย โดยแต่ละเพลงมีหลายทำนอง เช่น ทำนองหมอลำ ทำนองเพลงเดี่ยว หรือเป็นการนำทำนองเพลงลูกทุ่งที่คุ้นหูมาใส่เนื้อร้องภาษาสแกน ประกอบไปด้วย 20 เพลง เนื้อหาเพลงแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เพลงที่ใช้ในงานเทศกาล หรืองานบุญของชาวไทสแกน เพลงที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวสแกน และเพลงที่เกี่ยวข้องกับความรักของคนหนุ่มสาว ส่วนใหญ่จะมีการร้องเพลงในงานบุญ หรือตามงานเทศกาลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน หรือมีการจัดกิจกรรมขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งในโอกาสที่ชาวสแกนบ้านบะหว้า มีแขกต่างถิ่นมาเยี่ยมเยือน ก็จะใช้บทเพลงเหล่านี้สร้างความสนุกสนานให้กับคนในชุมชน และแขกผู้มาเยือน

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้ผลิตสื่อหนังสือนิทานเล่มยักษ์ ให้เด็กสามารถฝึกอ่านภาษาสแกน และได้ผลิตสื่อสารคดีชาวสแกน แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชาวสแกน สถานการณ์ทางภาษาของชาวสแกน ตลอดจนการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาของชาวสแกนที่ผ่านมา ผ่านช่องทางในการเผยแพร่ทางเครื่องเล่นดีวีดี และเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์

3) ได้ถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวสแกนสู่เยาวชนและชาวสแกนหมู่บ้านอื่นที่สนใจ ซึ่งมีลักษณะการสืบทอดที่สอดคล้องกับแนวคิด “3 เส้นทางการสืบทอด” ทั้ง 3 รูปแบบ (กาญจนา แก้วเทพ, 2549 : 10 – 43) ดังนี้

3.1) การสืบทอดแบบตาขายสอนลูกหลาน สอดคล้องกับการถ่ายทอดการอ่าน เขียนภาษาสแกน ที่ทีมวิจัยได้สอนให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน กล่าวคือ ได้มีการสอนในลักษณะการอธิบาย มีแผน

ภาพอักษรเป็นสื่อในการสอน พร้อมกับการให้ฝึกอ่านออกเสียง และฝึกเขียนคำศัพท์ที่ถูกต้อง ทำให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจและสามารถอ่าน เขียนภาษาแสก ด้วยตัวอักษรไทยได้เบื้องต้น

3.2) การสืบทอดแบบดาขายพาทำเลย เช่น การสืบทอดการเล่นแสกเดินสาก ที่ทีมวิจัยได้สอนให้เด็ก ๆ สามารถรำแสกเดินสากได้ ซึ่งเด็ก ๆ ได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ดังคำบอกเล่าของทีมวิจัยว่า “เด็ก ๆ เป็นคนขวนและไปหาไม้ไผ่มาตัดเอง พอเด็ก ๆ กลับจากโรงเรียนก็จะมารวมกลุ่มกันมาเล่นแสกเดินสากกัน” ซึ่งสร้างความสนุกสนาน และสร้างความประทับใจให้กับทีมวิจัยเป็นอย่างมาก

3.3) การสืบทอดแบบหลานตามตาขาย เกิดขึ้นในลักษณะที่เด็ก ๆ ได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการเก็บข้อมูลทางภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์ ผู้รู้ หรือผู้อาวุโส โดยเฉพาะในเรื่องการเล่นกลองเลง คำคล้องจองอะไรเอ๋ย ซึ่งทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ภาษาและภูมิปัญญาของชาวแสกอีกด้วย

อาจกล่าวสรุปได้ว่า การดำเนินงานในโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสกสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสก” ได้ทำให้นักวิจัยท้องถิ่นมีองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสกเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมสู่กลุ่มเยาวชน ผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้กลุ่มเยาวชนได้ร้องเพลงแสก ได้ทดลองเล่นแสกเดินสาก รวมทั้งให้กลุ่มเยาวชนได้มีบทบาทในการเป็นผู้เก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สามารถทำให้เด็กมีความสนใจ เกิดความสนุกสนาน และมีความรักและภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมของตนเองมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้มีการเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อสาธารณะต่าง ๆ ทั้งการออกแสดงตามงานเทศกาลในโอกาสต่าง ๆ และการเผยแพร่สารคดีผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งทำให้ชาวแสก บ้านบะหว้ากลายเป็นที่รู้จักของคนในวงกว้างมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1) ภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว ทีมวิจัยควรมีการจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมกับวัยของกลุ่มเยาวชน กล่าวคือ กลุ่มนกดหุดหรืด ได้รวมกลุ่มกันตั้งแต่อยู่ในระดับประถม ปัจจุบันได้เติบโตเข้าสู่วัยรุ่น จึงควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กในระดับมัธยม รวมทั้งควรค้นหากลุ่มเยาวชนนกดหุดหรืดรุ่นที่ 2 เพื่อที่จะทำให้การถ่ายทอดภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสกไม่ขาดความต่อเนื่อง

2) ทีมวิจัยควรมีการจัดกิจกรรม ฝึกให้คนรุ่นใหม่สามารถใช้ระบบเขียนภาษาแสก ตัวอักษรไทยได้อย่างแม่นยำและมั่นใจเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถบันทึกภาษาและองค์ความรู้ท้องถิ่นได้เพิ่มมากขึ้น

3) ควรมีพื้นที่และโอกาสในการแสดงออก หรือเวทีการแสดงออกของกลุ่มเยาวชน ซึ่งจะทำให้เด็กเยาวชนมีความกล้าแสดงออก และมีความรู้สึภาคภูมิใจในความเป็นคนแสกอย่างต่อเนื่อง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ

ก

บทสรุปโครงการ

ข

บทที่ 1 บทนำ

1. หลักการและเหตุผล	1
2. วิทยุวิจัย	3
3. วัตถุประสงค์	3
4. พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย	3
5. ประเด็นในการศึกษา	3
6. แนวทางการดำเนินงาน	4
7. ระยะเวลาในการดำเนินงาน	4
8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม

1. ภาษาแสดก	6
1.1 ระบบเสียงภาษาแสดก	7
1.2 ระบบเขียนภาษาแสดก	8
2. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวแสดก	19
2.1 ประวัติศาสตร์ชาวแสดก	19
2.2 วัฒนธรรมการแต่งกาย	22
2.3 การแสดงแสดกเต้นสาก	22
3. แนวคิดการสืบทอดวัฒนธรรม	23

สารบัญ

หน้า

บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย	27
1.1 ขอบเขตเนื้อหา	27
1.2 ขอบเขตพื้นที่	27
1.3 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย	27
1.4 ขอบเขตระยะเวลา	27
2. กระบวนการวิจัย	28
2.1 กิจกรรมเซ็นสัญญาและเปิดบัญชีโครงการ	29
2.2 กิจกรรมเปิดเวทีชี้แจงโครงการ ฯ	30
2.3 กิจกรรมเข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล	31
2.4 การเก็บรวบรวมองค์ความรู้ของชาวไทยแสก	32
2.5 การเรียบเรียงข้อมูลองค์ความรู้ของชาวไทยแสก	33
2.6 การตรวจสอบและแก้ไขข้อมูล	33
2.7 การถ่ายทอดความรู้ภาษาแสกให้กับกลุ่มเยาวชน	34
2.8 การผลิตสื่อหนังสือนิทานเล่มยักษ์	34
2.9 การผลิตสารคดีภาษาแสก	36
2.10 นำเสนอผลการทำงานฟื้นฟูภาษาสู่ชาวแสกบ้านดอนสมอ	39
3. วิธีการเก็บข้อมูล	40
4. การวิเคราะห์ข้อมูล	40

บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน

1. องค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต ผ่านคำสอน กลอนโบราณและการละเล่นของชาวแสก	41
1.1 คำสอน	42
1.2 โคลงหรือเคล็ดหาปลา	45
1.3 คำคล้องจอง	49
1.4 การละเล่นกลองเลง	52

สารบัญ

หน้า

1.5	การละเล่นแสดเด่นสาก	60
2.	สื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต ผ่านบทเพลงแสด	65
2.1	บทเพลงสำหรับเด็ก	66
2.2	บทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสด	67
3.	การถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต ผ่านการร้อง เล่น เต้นรำไทแสด	78
3.1	การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนนกกหรูดหรีด	78
3.2	การถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษาแสด	86
3.3	การถ่ายทอดและเผยแพร่บทเพลงแสด	86
3.4	การถ่ายทอดและเผยแพร่การละเล่นชาวแสด	87
3.5	การถ่ายทอดและเผยแพร่คำสอน คำกลอน และคำคล้องจอง	88
บทที่ 5 สรุปและวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน		
1.	สรุปผลการดำเนินงาน	89
2.	วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน	91
3.	ข้อเสนอแนะ	96
บรรณานุกรม		97
ภาคผนวก		
1.	หนังสือนิทานเล่มยักษ์	98
2.	สารคดีชาวแสด	101
3.	รายชื่อทีมวิจัย	109
4.	ภาพประกอบการดำเนินกิจกรรม	111

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 แสดงการจัดกิจกรรมในโครงการวิจัย ฯ

หน้า

28

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

แสก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีภาษาพูดอยู่ในตระกูลไท-กะได เดิมชาวแสกมีถิ่นที่อยู่ในเขตเมืองรอง ซึ่งขึ้นกับเมืองเว้ ทางตอนกลางของประเทศเวียดนามและบางส่วนในประเทศจีน สำหรับในประเทศไทย ชาวแสกอาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอยู่ 4 หมู่บ้าน ใน จ.นครพนม คือ บ้านอาจสามารถ และบ้านไผ่ล้อม อ.เมือง จ.นครพนม ที่บ้านบะหว้า อ.นาหว้า จ.นครพนม และบ้านดอนสมอ ต.ท่าบ่อสงคราม อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม มีจำนวนประชากรชาวแสกทั้ง 4 หมู่บ้าน ประมาณ 3,500 คน เฉพาะบ้านบะหว้าซึ่งปัจจุบันถือเป็นหมู่บ้านหลักของชาวแสก¹ มีจำนวนประชากรแสก จำนวนประมาณ 2,000 คน (สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547)²

ปัจจุบันภาษาแสกถูกจัดเป็นหนึ่งในสิบห้ากลุ่มภาษาในภาวะวิกฤตใกล้สูญ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ : 2547) เนื่องจากภาษาแสกนั้นมิใช่แต่เฉพาะภาษาพูดเท่านั้น ไม่มีภาษาเขียน ชาวแสกกังวลว่าภาษาของตนจะสูญหายไป เนื่องจากภาษาและวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของชาวแสกในทุกๆ ด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ในหมู่บ้านจะยังพบว่ามีการใช้ภาษาแสกอยู่ในชุมชน ทั้งในกลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มเด็กและเยาวชน แต่ในกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้นสามารถฟังภาษาแสกได้ แต่พูดภาษาแสกน้อยลง รวมทั้งยังออกเสียงผิดเพี้ยน ผิดความหมายไป ทำให้มีการสื่อสารที่ไม่ถูกต้อง

ในปี 2553 ชาวแสกบ้านบะหว้าได้ทำโครงการวิจัย “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม” โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาแนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสก ฉบับชาวบ้าน เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสก บ้านบะหว้า จากการดำเนินงานวิจัย ทำให้เกิดผลผลิตต่าง ๆ ได้แก่ ระบบตัวเขียนภาษาแสก ซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการบันทึกภาษาและองค์ความรู้ของชาวแสก พยัญชนะต้น 27 ตัว, สระ 27 ตัว, ตัวสะกด 8 ตัว, ตัวควบกล้ำ 7 ตัว และวรรณยุกต์ 6 รูป 7 เสียง, เกิดการพัฒนาตัวอักษรภาษาแสก (font ภาษาแสก) สำหรับใช้พิมพ์ในคอมพิวเตอร์, หนังสือหัดอ่านภาษาแสก ซึ่งทีมวิจัยได้แต่งให้เป็นคำคล้องจอง เพื่อให้เด็ก และเยาวชนสามารถท่องจำได้อย่างง่าย เช่น ก ถูก หลับเกล้า กุ เกา ป รอกเอ็ง เป็นต้น

¹ บ้านบะหว้าถือว่าเป็นหมู่บ้านหลักของชาวแสก เนื่องจากยังคงพบการใช้ภาษาแสกอยู่ในชุมชน ประชากรในหมู่บ้านเป็นชาวแสก 100% อีกทั้งยังคงมีประเพณีและพิธีกรรมของชาวแสกในหมู่บ้านนี้ สำหรับอีก 3 หมู่บ้าน จะมีการใช้ภาษาแสกในกลุ่มผู้อาวุโสเท่านั้น ชาวแสกในหมู่บ้านจะอยู่ร่วมกับคนกลุ่มอื่น โดยเฉพาะคนเชื้อสายลาวอีสาน ทำให้ประเพณีและพิธีกรรมกลายเป็นประเพณีและพิธีกรรมแบบลาวอีสานไปแล้วทั้งสิ้น

² สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2547). แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ ฯ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

หนังสือรวบรวมคำศัพท์ หรือพจนานุกรมภาษาแสด ฉบับชาวบ้าน ประกอบด้วยคำศัพท์เรียงลำดับตามอักษร จำนวน 7,327 คำ และคำศัพท์หมวดต่าง ๆ 1,346 คำ, หนังสือเรื่องเล่าภาษาแสด จำนวน 18 เรื่อง และหนังสือรวบรวมวิถีชีวิตชุมชนชาวแสด จำนวน 15 เรื่อง

จากการดำเนินงานใน โครงการวิจัยดังกล่าว ได้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบต่อชุมชนในหลายด้าน เช่น ทำให้ทีมวิจัยได้ความรู้ใหม่ กล่าวคือ คำศัพท์บางคำได้ลืมนไปแล้ว แต่เมื่อได้พูดคุยกับคนในชุมชน หรือ ผู้สูงอายุ ทำให้ได้ยินคำศัพท์เก่า ๆ ทำให้ต้องมีการจดบันทึก หรือรวบรวมไว้ นอกจากนี้ยังถือเป็นการ กระตุ้นให้กลุ่มเด็กและเยาวชนหันมาสนใจภาษาแสดมากขึ้น กล่าวคือ ในการทำงานวิจัย เมื่อทีมวิจัยต้อง ผลิตสื่อต่าง ๆ ก็จะชวนเด็ก และเยาวชน เข้ามาร่วมกิจกรรมด้วย เช่น การเขียนภาษาแสด การวาดภาพ ระบายสีประกอบหนังสือเรื่องเล่า การพิมพ์คำศัพท์ภาษาแสดด้วยคอมพิวเตอร์ เป็นต้น รวมไปถึงการขยาย ผลด้วยการทดลองเขียนและร้องเพลงหมอลำเป็นภาษาแสด ซึ่งทำให้คนที่ได้ฟังมีความสนใจ ได้ร้อง และรำ แสดไปด้วย เกิดความสนุกสนาน นอกจากนี้ทีมวิจัยชาวแสด ยังได้นำการร้องเพลงหมอลำแสด ไปแสดงใน ที่ต่าง ๆ เช่น งานมหกรรม “ชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย” อีกด้วย ทำให้ชาวแสดเกิดความ ภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง

จากการดำเนินงานวิจัยใน โครงการที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้พยายามถ่ายทอดภาษาแสด ผ่านสื่อนิทาน เรื่องเล่า ให้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน แต่มีสื่อประเภทหนึ่งที่ทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนชอบ และเกิดความ สนใจคือ การร้องเพลงแสด เพราะเป็นสื่อที่ทำให้ชาวแสดได้มีส่วนร่วมในการร้อง และรำ สร้างความสุข และความสนุกสนานให้กับคนในชุมชน ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถร้องตามได้ จดจำได้ง่าย กล้า แสดงออก และมีความสุขในการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรม ของตนเอง

แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการร้องเพลงภาษาแสด ไม่มีผู้สืบทอดแล้ว จนกระทั่งมีการทำ โครงการวิจัยเพื่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสด ทำให้ทีมวิจัยได้พยายามรื้อฟื้นและบันทึกบท เพลง และบทกลอนโบราณของชาวแสดไว้ สะท้อนได้จากคำกล่าวของทีมวิจัยคนหนึ่งว่า

“ทีมวิจัยมีความสุขเมื่อ ได้เขียนภาษาแสดและร้องเพลงหมอลำเป็นภาษาแสด คนที่ได้ฟังก็หัวเราะ ชอบใจ แต่ก่อนนี้มีหมอลำแต่มีมานานมาแล้ว มันตายไปพร้อมกับคุณปู่คำสุข ก่อนกัน ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้าน เพียงคนเดียวที่ร้องหมอลำภาษาแสดได้ นานๆจะมีคนมาขอให้คุณปู่ทำให้ฟัง แต่พอคุณปู่เสีย ก็ไม่มีใครรำ อีกเลย แต่ก็พยายามนึกบททวนอยู่นาน จำได้คนละท่อนก็ช่วยกันประติดประต่อ” (สุจิตรา นาโควงศ์, 2556)

อาจกล่าวสรุปได้ว่า ผลจากการดำเนินงานโครงการวิจัยที่ผ่านมา ทำให้ทีมวิจัยพบว่า การร้อง รำ เพลงภาษาแสด ถือเป็นเรื่องมือ หรือสื่อที่สำคัญประเภทหนึ่งที่สามารถทำให้กลุ่มเด็ก หรือเยาวชนหันมา สนใจพูดภาษาแสดมากขึ้น ประกอบกับบทเพลง และบทกลอนโบราณของชาวแสด ได้สูญหายไปแล้ว ทีม วิจัยจึงมีความพยายามที่จะรื้อฟื้นบทเพลง และบทกลอนโบราณที่สะท้อนให้เห็น โลกทัศน์ และภูมิปัญญา

ของชาวแสดให้กลับมาใหม่อีกครั้ง ในขณะที่เดียวกันทีมวิจัยยังต้องรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชาวแสด เพื่อนำมาผลิตเป็นสื่อในรูปแบบที่เหมาะสมกับการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนอีกด้วย

ดังนั้นทีมวิจัยจึงขอเสนอโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสดสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสด” เพื่อเป็นการรวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นของชาวแสด โดยผ่านสื่อ “การร้อง เล่น เต้นรำไทแสด” ทำให้เกิดการถ่ายทอดและเผยแพร่องค์ความรู้เหล่านี้สู่กลุ่มเด็กและเยาวชนรวมถึงชุมชนแสดในหมู่บ้านอื่น ซึ่งจะสามารถทำให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่า ความสำคัญของภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวแสดให้กับเยาวชนชาวแสด

2. วัตถุประสงค์

ชาวแสดจะมีแนวทางการถ่ายทอดภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสด โดยผ่านสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแสดได้อย่างไร

(สื่ออะไร / ประเภทไหนที่เหมาะสมในการเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของเด็กและเยาวชนแสด (บทเพลงแสด หรือสื่ออื่น ๆ) และผ่านกระบวนการถ่ายทอดอย่างไร?)

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นของชาวแสด
2. เพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงแสด
3. เพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงและการละเล่นของชาวแสดสู่เยาวชนและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

4. พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

ชุมชนและเยาวชนชาวแสด บ้านบะหว้า หมู่ 5 และ หมู่ 7 ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

5. ประเด็นในการศึกษา

1. องค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม คำสั่งสอน คำกลอนโบราณ บทเพลง รวมทั้งการละเล่นของชาวแสด
2. แนวทางการผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสด โดยเฉพาะบทเพลงภาษาแสด
3. กระบวนการถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงและการละเล่นของชาวแสดสู่เยาวชนและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

6. แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน
2. เก็บข้อมูลเรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม คำสั่งสอน คำกลอนโบราณ บทเพลง รวมทั้งการละเล่นของชาวแสกเพื่อเป็นเนื้อหาในการจัดทำสื่อ
 - วางแผนการเก็บข้อมูล โดยทีมวิจัยร่วมกับเด็กและเยาวชน วางแผนการเก็บข้อมูลร่วมกัน เช่น เก็บข้อมูลเรื่องอะไร เก็บข้อมูลกับใคร เก็บข้อมูลอย่างไร
 - เก็บข้อมูล โดยทีมวิจัยร่วมกับเด็กและเยาวชน สอบถามข้อมูล ความรู้จากผู้สูงอายุหรือผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ
 - ทีมวิจัยสรุปและตรวจทานความถูกต้องของข้อมูล ร่วมกับผู้ให้ข้อมูล
3. ทีมวิจัยร่วมกันวางแผน ออกแบบ เนื้อหา และสื่อ รวมถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน (คัดเลือกประเด็น / เนื้อหา และรูปแบบของสื่อที่จะผลิต รวมถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้)
4. ทีมวิจัยร่วมกันนำเนื้อหา หรือข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล มาผลิตเป็นสื่อในรูปแบบต่างๆ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้อง
5. ทีมวิจัยนำสื่อที่ผลิตได้มาถ่ายทอดให้แก่เด็กและเยาวชน เช่น ฝึกเด็กให้สามารถร้องเพลงได้ จัดกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสก เป็นต้น
6. ทีมวิจัยไปนำเสนอและเผยแพร่สื่อให้คนในชุมชนและชาวแสกในหมู่บ้านอื่น (บ้านดอนสมอ อ.ศรีสงคราม, บ้านไผ่ล้อม อ.เมือง, บ้านอาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม)
7. จัดเวทีถอดบทเรียนการทำโครงการวิจัยร่วมกัน (สรุป วิเคราะห์ ประเมินผล และถอดบทเรียนจากการทำงานร่วมกัน)
8. จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชนเพื่อเป็นการสรุปกิจกรรมและนำเสนอผลการดำเนินงานให้ชุมชนได้รับทราบตลอดจนเป็นข้อมูลเนื้อหาสำหรับจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์
9. พัฒนาศักยภาพทีมวิจัยโดยการเข้าร่วมกิจกรรมหรือเวทีนำเสนอผลการดำเนินที่ทางสกว.หรือทางศูนย์ประสานงานฯ จัดขึ้น
10. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
11. จัดทำรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

7. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

เดือนตุลาคม 2557 – เดือนธันวาคม 2561

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

มิติเชิงวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม คำสั่งสอน คำกลอนโบราณ บทเพลง รวมทั้งการละเล่นของชาวแสก
2. ได้สื่อการเรียนรู้เรื่องภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสกที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน โดยเฉพาะบทเพลงภาษาแสก
3. ได้กระบวนการถ่ายทอดและเผยแพร่ ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผ่าน คำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงและการละเล่นของชาวแสกสู่เยาวชนและชาวแสกหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

มิติเชิงพัฒนา

1. เยาวชนชาวแสกบ้านบะหว้าตลอดจนชาวแสกหมู่บ้านอื่นได้เรียนรู้วิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม คำสั่งสอน คำกลอนโบราณของชาวแสก
2. เยาวชนชาวแสกบ้านบะหว้าสามารถใช้ภาษาแสกในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น
3. เยาวชนมีความกล้าแสดงออกในทางสร้างสรรค์ สามารถแต่งเพลงและร้องรำเพลงแสกได้
4. เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจ ตระหนักและเห็นคุณค่า ความสำคัญของภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวแสก

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

โครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสดสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสด” มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นของชาวแสด ผลิตต่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงแสด และถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลง และการละเล่นของชาวแสดสู่เยาวชนและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

ทีมวิจัยจึงขอทบทวนวรรณกรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น เพื่อนำมาวิเคราะห์และทำให้ตอบโจทย์การวิจัยและวัตถุประสงค์ได้อย่างชัดเจนขึ้น ได้แก่

- 1) ภาษาแสด
- 2) ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวแสด
- 3) แนวคิดการสืบทอดวัฒนธรรม

1. ภาษาแสด

ภาษาแสด เป็นภาษาหนึ่งในภาษาตระกูลไทกลุ่มเหนือ (Northern Tai Group) ตามการแบ่งของนักภาษาศาสตร์ คือ ฟังกวย ลี (Fang Kuei Li, 1959) ปกติภาษาตระกูลไทเหนือจะมีพูดในประเทศจีนทั้งหมด แต่ภาษาแสดเป็นภาษาไทกลุ่มเหนือเพียงภาษาเดียวที่มีผู้พูดอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศไทยซึ่งเป็นพื้นที่ของผู้พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai Group) (คุณฉัตร จิตรบรรจง และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2557 : 247 – 248)

ปัจจุบันในประเทศไทยมีจำนวนผู้พูดภาษาแสดประมาณ 3,000 กว่าคนใน 4 หมู่บ้านของจังหวัดนครพนม โดยมีบ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า เป็นหมู่บ้านหลักที่ยังคงใช้ภาษาแสดในชีวิตประจำวัน ภาษาแสดจึงถูกจัดให้เป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญหาย (คุณฉัตร จิตรบรรจง และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2557 : 247 – 248)¹

¹ คุณฉัตร จิตรบรรจง และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. (2557). “ภาษาแสด” ใน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ พิธีประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปี พ.ศ. 2557. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

นอกจากนี้ผลจากการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์การแปรการใช้คำศัพท์ของคนสามระดับอายุในภาษาแสก อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม” (ศรินยา จิตบรรจง, 2545 : บทคัดย่อ)² โดยใช้คำศัพท์ที่ภาษาแสกใช้รูปศัพท์ต่างจากภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาญ้อ จำนวน 275 คำศัพท์ ทดสอบกับผู้บอกภาษาชายและหญิง จำนวน 18 คน แบ่งเป็น 3 ระดับอายุ คือ ระดับอายุที่ 1 ระหว่าง 55 – 65 ปี ระดับอายุที่ 2 ระหว่าง 35 – 45 ปี และระดับอายุที่ 3 ระหว่าง 15 – 25 ปี ผลการศึกษาพบว่า คำศัพท์ที่คนสามอายุใช้เหมือนกันคือใช้ศัพท์เดิมมีมากที่สุด ร้อยละ 62.91 ศัพท์เดิมที่ผู้บอกภาษาเล็กใช้มีร้อยละ 8.37 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 (ผู้สูงอายุ) จะใช้ศัพท์เดิมมากกว่าระดับอายุอื่น ๆ ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 (กลุ่มเยาวชน) จะนำศัพท์อื่นมาใช้แทนหรือใช้ร่วมกับศัพท์เดิมมากกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ซึ่งผลจากการวิจัยนี้เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ภาษาแสก เป็นภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤต

1.1 ระบบเสียงภาษาแสก

จากงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์พบว่า ภาษาแสกที่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม มีพยัญชนะเดี่ยว 21 หน่วยเสียง พยัญชนะควบกล้ำ 7 หน่วยเสียง ลักษณะเด่นคือ เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวที่มีลักษณะเป็นเสียงก้อง /ค/ เช่น คำว่า คอ = คอ คำ = คำ พยัญชนะควบกล้ำ /กร/ /บร/ และ /มร/ เช่นคำว่า เกรว = หัว เบรียน = เดือน (พระจันทร์) บรี = ดี (อวัยวะ) มราด = จืด แมร็ก = เมล็ด มีเสียงพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 6 หน่วยเสียง และมีการแตกตัวเป็น 3 ทาง ด้านการใช้ศัพท์ มีศัพท์เฉพาะ เช่น ห็อก = ผัว พัว = เมีย บัก = ใหญ่ บิ่น = ท้องฟ้า ทัวจะปู้ก = ปลวก ทัวโหระ = ผึ้ง มากถาด = พริก มากหลั่ง = กล้วย เตรีคัง = ไข่ เดียก = เสียหาย นอกจากนั้นยังมีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกับภาษาเวียตนาม เช่น เหล้ย = เหยือก หง่อน = อร่อย แหน่ง = ฟัน มากหวัง = งา (คุณจักร จิตบรรจง และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2557 : 247 – 248)

² ศรินยา จิตบรรจง. (2545). การวิเคราะห์การแปรการใช้คำศัพท์ของคนสามระดับอายุในภาษาแสก อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

1.2 ระบบเขียนภาษาแสด³

ระบบเขียนภาษาแสด ได้จัดทำขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในโครงการ “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสด ฉบับชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม” ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าของภาษา (ทีมวิจัยชาวแสด) และนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์

ระบบตัวเขียนภาษาแสด ได้ใช้อักษรภาษาไทย ทั้งพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด เอามาเป็นฐาน เหตุผลที่เลือกอักษรภาษาไทยมาใช้ เพราะเป็นที่นิยมของคนในชุมชน ทั้งยังเป็นภาษาที่ใช้ในราชการ ใช้สื่อสารในสถานศึกษาทุกระดับ เป็นอักษรที่ในชุมชนคุ้นเคยอยู่แล้ว และอักษรภาษาไทยนี้สามารถกำหนด เสียงคำศัพท์ภาษาแสดได้เกือบทั้งหมดทุกตัวอักษร

ระบบตัวเขียนภาษาแสด ของบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม สร้างขึ้นโดย การสำรวจความคิดเห็นและการยอมรับของชาวไทแสด ที่พูดภาษาแสดอยู่เป็นประจำ เขียนโดยการใช้สำเนียงภาษาแสดเป็นหลักยื่น มีรายละเอียดจำแนกเป็นข้อๆ ดังนี้

1.2.1 พยัญชนะ

พยัญชนะที่ใช้เขียนในภาษาแสด เขียนโดยอักษรไทย แบ่งตามรูปพยัญชนะได้ 3 ประเภท ได้แก่ พยัญชนะที่มีเสียงเหมือนในภาษาไทย พยัญชนะที่มีสัญลักษณ์พิเศษกำกับไว้ และ พยัญชนะที่มีเสียงต่างจากภาษาไทย มีรายละเอียดดังนี้

1) พยัญชนะที่มีเสียงเหมือนในภาษาไทย หมายถึง พยัญชนะที่ไม่มีสัญลักษณ์พิเศษกำกับไว้ พยัญชนะเหล่านี้จะออกเสียง เป็นเสียงเดียวกันกับในภาษาไทยทุกอย่าง มีจำนวนทั้งหมด 25 ตัว ดังนี้ ก ข คง จ ช ด ต ท ถ น บ ป ผ พ ฟ ม ย ร ล ว ส ห อ ฮ

ตัวอย่างคำ ที่ใช้พยัญชนะเดียวกันกับภาษาไทย

ก	กูก	“เสื่อ”	ผ	เผีย	“เสื่อ”
ข	เข่ง	“ตะกร้าใหญ่”	พ	เพี	“แพไม้ไผ่”
ค	คู้	“คุดักน้ำโบราณ”	ฟ	โฟ้ม	“กล่องโฟม”
ง	งัว	“งู”	ม	หมู่	“หมู”

³ ปรีชา ชัยปัญหาและคณะ. (2553). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการ “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสด ฉบับชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านบะหว้า” ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.

จ	จะร้าน	“จั้งจก”	ย	ไย	“ไชดังปลา”
ช	ช่าง	“ซ้าง”	ร	ร้าว	“เรื่อ”
ค	ค้ำ	“เค็ก”	ล	หลั่ง	“กล้วย”
ด	ดร้อง	“ด่า”	ว	ว้าย	“ควาย”
ท	ทึ่ง	“ตง”	ส	ส่อย	“สายสร้อย”
ถ	ไถ่	“ถูงผ้าเล็กๆ”	ห	หุ่ง	“มะละกอ”
น	หนู	“หนู”	อ	อ้อย	“อ้อย”
บ	บื้อ	“บัว”	ฮ	ฮั้ง	“ร้าว”
ป	เป่า	“ปู้”			

2) พยัญชนะที่มีสัญลักษณ์พิเศษ หมายถึง รูปพยัญชนะที่มีสัญลักษณ์พิเศษบางอย่างกำกับไว้ เพื่อแสดงว่า มีเสียงซึ่งต่างจากพยัญชนะในภาษาไทยที่ใช้เป็นฐาน มี 1 ตัว คือ ก ที่มีเครื่องหมายพิณทุ กำกับไว้ข้างใต้ ให้ออกเสียงโดยใช้ ส่วนของหลังลิ้นแตะเพดาน ออกเสียงคล้าย ก.ไก่ แต่กักลมไว้นิดหนึ่ง แล้วปล่อยออกมา

ตัวอย่างคำ ที่มีสัญลักษณ์พิเศษต่างจากอักษรไทย

เกา	“ข้าว”	กั้ม	“รสขม, ทองคำ”
ก้อ	“คอ”	ก้อมือ	“ข้อมือ”
เก้ง	“เท้า”	ก้าย	“กาย”

3) พยัญชนะที่เหมือนภาษาไทยแต่ออกเสียงต่างกัน มี 1 ตัว คือตัวอักษร ญ ออกเสียงโดยการใช้ลิ้นส่วนกลางแตะเพดาน แล้วปล่อยลมออกทางจมูก เหมือนคนไทยอีสาน พูดคำว่าหญ้า “หญ่า”, หมู่ม “เคี้ยว”, ญาง “เดิน” ฯลฯ

ตัวอย่างคำ ที่ใช้พยัญชนะเหมือนภาษาไทย แต่ออกเสียงต่างกัน

หญ่าหญั่ว	“เคี้ยวเอื้อง”	ญั้มญั้ม	“เร็วเร็ว”
ญั้มเกา	“เคี้ยวข้าว”	ญั่ว	“สะบักสะบอม”
หญ่าง	“เดิน”	ญูด	“แคะแคะ”
ญุ่น	“เงิน”	หญู่	“ปัสสาวะ”

1.2.2 กลุ่มพยัญชนะ รูปพยัญชนะที่เลือกมาใช้ในระบบตัวเขียนภาษาแสกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มพยัญชนะต้น

กลุ่มอักษรกลาง มี 7 ตัวอักษร ได้แก่ ก จ ด ต บ ป อ สามารถผันวรรณยุกต์ได้ครบทั้ง 7 เสียง

กลุ่มอักษรสูง มี 5 ตัว ได้แก่ ข ฉ ผ ส ห ในระบบตัวเขียนภาษาแสก ได้นำเอาอักษรสูงในภาษาไทยกลางเข้ามาใช้ ด้วยเหตุผลที่ต้องการให้การเขียนศัพท์ภาษาแสกมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เขียนได้ตรงรูปวรรณยุกต์ทุกๆ คำ ทั้งยังเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนไทแสก ซึ่งเป็นเจ้าของภาษาอย่างดีอีกด้วย

ตัวอย่างคำ ภาษาแสกที่ใช้อักษรสูง

โสัง	“เสา”	หระแห่น	“หาเจอ”
ล่าง	“สูง”	หระเรือ	“ด้านใน”
ผ้ม	“ลับ”	หลังร้าน	“หลังบ้าน”
เผีย	“เสือ”	แต่หล้อม	“ตอนเช้า”

กลุ่มอักษรต่ำ มี 13 ตัว ได้แก่ ค ง ช ท น พ ฟ ม ย ร ล ว ฮ อักษรทุกตัว สามารถเขียนคำศัพท์ในภาษาแสกได้ และออกเสียงได้ตรงๆ

2) พยัญชนะควบกล้ำ ในการพูดภาษาแสกทุกๆ วันจะมีคำที่ออกเสียงเป็นพยัญชนะ

ควบกล้ำบ่อยมาก ในการเขียนคำศัพท์ จึงจำเป็นต้องมีพยัญชนะควบกล้ำ ซึ่งจำแนกออกมาได้ 7 คู่ดังนี้ ตร
ถร บร ปร พร พร มร

ตัวอย่างคำที่เขียนด้วยพยัญชนะควบกล้ำ

ตร	เตร้า	“ร่ำรวย”	พร	พรัม	“ผม”
ถร	ถร่อ	“ขอ”	พร	มากพรว	“มะพร้าว”
บร	เบรียน	“เดือน”	มร	แมร์ก	“เมล็ด”
ปร	ปร้า	“ปลา”			

1.2.3 พยัญชนะสะกด ระบบตัวเขียนในภาษาแสก สามารถใช้พยัญชนะสะกดในอักษรภาษาไทยได้ครบ 8 ตัว

ตัวอย่างคำที่มีพยัญชนะสะกดต่างๆ จำนวน 8 ตัว

-ก	แมรีก	“เมรีค”	-บ	ก๊บบ	“กบบ”
-ง	น๊าง	“หนอไม้”	-ม	มร่อม	“พอม”
-ด	ป๊ิด	“เป็ด”	-ย	ว๊าย	“ควาย”
-น	ร๊าน	“บ้าน”	-ว	เรว	“ก๊ับดัก”

พยัญชนะสะกด ในระบบตัวเขียนภาษาแสด จำแนกออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1) พยัญชนะสะกด คำเป็น มี 5 ตัว ได้แก่ ก ม น ย ว สามารถผันตามเสียงของวรรณยุกต์ได้ครบทุกคำ, ทุกตัวสะกด แต่อาจมีความหมายไม่ครบทุกคำ ดังนี้

-ง	ดาง	ด่าง	ด้าง	ด้าง	ด้าง	ด้าง
-ม	กม	ก่ม	กัม	กัม	กัม	กัม
-น	ป็น	ป่น	ป้น	ป่น	ป่น	ป่น
-ย	ตาย	ต่าย	ต้าย	ต้าย	ต้าย	ต้าย
-ว	แกว	แกว	แกว	แกว	แกว	แกว

ตัวอย่างคำ พยัญชนะสะกด ที่เป็นคำเป็น ดังนี้

-ง	ดาง	“รอยด่าง”	-ย	กะต่าย	“กระต่าย”
	ด้าง	“เห็ด		ล็กต้าย	“เสาไม้เนื้อแข็งฝังซิด
	ด้าง	“ตะขอยพลาสติก”			กันเป็นกำแพง”
-ม	กัม	“กัม”	-ว	แกว	“ถิ่นที่อยู่อาศัย”
	เล้ากัม	“เหล้ากลม”		แกว	“ขวด”
-น	ป่น	“ป่น”		แกว	“หยอกล้อ”
	ป่น	“แบ่งป่น”			

2) พยัญชนะสะกด คำตาย พยัญชนะสะกดที่เป็นคำตาย คือ เมื่อเขียนรวมกันเป็นคำแล้วอ่านออกเสียง นำเสียงจะสั้นกว่าตัวสะกดที่เป็นคำเป็น ถึงแม้จะเติมวรรณยุกต์แล้วก็ตาม มี 3 ตัว คือ ก ด บ ตัวอย่างคำศัพท์เปรียบเทียบ ระหว่างตัวพยัญชนะสะกดที่เป็นคำตาย และคำเป็นดังนี้

พยัญชนะสะกด คำตาย		พยัญชนะสะกด คำเป็น	
-ก	หวัาก “ฟากไม้ไผ่”	-ง	หญ้าง “เดิน”
-ด	ถ้ำด “เผ็ด”	-น	โหญ่น “ข่ม”
-บ	ก๊าบ “เปลือก”	-ม	ก้าม “คราบ”

พยัญชนะสะกดคำตาย ในระบบตัวเขียนภาษาแสด ถ้าเป็นเสียงวรรณยุกต์เอก ก็มี
ข้อยกเว้น ไม่ต้องเติมวรรณยุกต์เอกก็ได้ เช่นตัวอย่างคำที่เป็นเสียงวรรณยุกต์เอก

การเขียน	การออกเสียง	ความหมาย
-ก เกร้าโปก	โปก	หัวโกร๋น
-ค กระปาด	ปาด	เชียดปาด
-บ มากเจียบ	เจียบ	น้อยหน้า

ตัวอย่าง พยัญชนะสะกดคำตาย เติมด้วยวรรณยุกต์ไม้โท, ไม้ตรี เพื่อให้ตรงกับเสียง
คำศัพท์ และความหมาย ในระบบตัวเขียนของภาษาแสด

การเขียน	การออกเสียง	ความหมาย
- ก หล้อก	ลอก	ร้อน
- ค หล้าด	ลาด	ตักрад
- บ ลับ	ลับ	มีด

1.2.4 วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ที่ใช้ในระบบตัวเขียนภาษาแสด จำแนกออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1) รูปวรรณยุกต์ที่ใช้รูปตามเสียงภาษาไทย ในภาษาไทยกลางได้แก่ ไม้เอก ไม้โท ไม้ตรี
และไม้จัตวาในระบบตัวเขียนภาษาแสด วรรณยุกต์ทั้งหมดนี้ สามารถใช้เขียนคำศัพท์ได้ตรงรูป, มี
ความหมาย, และสำเนียงที่ถูกต้อง

ตัวอย่างคำ ที่เติมวรรณยุกต์ให้ตรงกับสำเนียง การพูด ในศัพท์ภาษาแสด

ผ้อส่าย	“ผู้ชาย”	ห้องเคื้อ	“ของใคร”
เหม้บัก	“ผู้หญิง”	แต่็กสาว	“หญิงสาว”

2) รูปวรรณยุกต์ที่ใช้รูปตามเสียงที่ต่างจากภาษาไทย

ตัวที่ 1 (-) ไม้แอกรก ใช้กำกับเสียงกลางระดับในสำเนียงการพูดภาษาแสด ซึ่งสะกด
ด้วยพยัญชนะที่เป็นคำตาย คือ ก ค บ

ตัวอย่างการเขียนคำศัพท์ ที่เดิมวรรณยุกต์ไม้เอก

ปาก	“ปาก”	เบียด	“บวบ”
โปก	“ใช้มือกอบเอา”	เยียบ	“เหยียบ”
เกิด	“เจ็บปวด”	ปราก	“ตาก”
กาด	“ขาด”	เปรก	“แตก”

วิธีอ่านเสียงวรรณยุกต์ไม้เอก ให้ออกเสียงราบเสมอ คล้ายกับคำว่า ปาง ในเสียงสามัญของภาษาไทยกลาง แต่ให้เปลี่ยนตัวสะกดจาก ง เป็น ก ก็จะได้สำเนียงของภาษาแสด อย่างตรงเสียง เช่น ป-า-ง = ปาง เปลี่ยนเป็น ป-า-ก = ปาก

ตัวที่ 2 (^) ไม้แซบ ใช้กำกับเสียงคำศัพท์ในภาษาแสด ซึ่งเป็นเสียงอยู่กึ่งกลางระหว่างไม้เอกกับไม้โท ซึ่งเสียงไม้แซบนี้ มีเสียงวรรณยุกต์จะต่างจากภาษาไทยกลาง

ตัวอย่างคำศัพท์ภาษาแสด ด้วยรูปวรรณยุกต์ไม้แซบ ดังนี้

ต้มบิ้น	“ทอเลื่อ”	พีนชิน	“ฝ้าถูง”
นัมอ้อย	“น้ำอ้อย”	อินจื่อ	“เสียวใจ”
ชะม้า	“ฝ้าขาวม้า”	ลักอั้ง	“เสารั่ว”

วิธีเรียงลำดับ การใช้วรรณยุกต์ ในระบบตัวเขียนภาษาแสด สรุปทั้งหมดมี 7 เสียง 6 รูป ดังนี้

1. () เสียงพิน	“เสียงสามัญ”	5. (˘) ไม้โท	“ไม้โท”
2. (-) ไม้เอก	“ไม้เอก”	6. (˙) ไม้ตรี	“ไม้ตรี”
3. (') ไม้เอก	“ไม้เอก”	7. (*) ไม้จัตวา	“ไม้จัตวา”
4. (^) ไม้แซบ	“ไม้แซบ”		

ในหลักภาษาศาสตร์ใช้วรรณยุกต์ไท (ไม้โท) แทนเสียงตรี (ไม้ตรี) กับอักษรต่ำ ในการเขียนภาษาไทย จะไม่ใช้วรรณยุกต์ตรี โดยตรงเพราะใช้วรรณยุกต์โท ก็ออกเสียงเป็นเสียงตรี เช่น คำขาย ปลาบ้า ห้อยระย้า เพื่องฟ้า ฯลฯ

ในการเขียนภาษาแสด เพื่อให้ได้คำที่ตรงเสียงวรรณยุกต์และตรงรูปวรรณยุกต์ จึงใช้วรรณยุกต์ตรีกับอักษรต่ำได้ตามหลักสูตร การเขียนภาษาแสดเช่น ท้าววัยไหน ทัวมังลือก ย่างไท ว้างจิงคิง (จะไม่เขียน ท้าววัยไหน ทัวมังลือก ย่างไท ว้างจิงคิง) เสียงไหนก็เห็นรูปไม้นั้น เช่น ปูนเกา ปรากริด เห่วนโฮลุ่ม ต้มบิ้น เบี้ยฝ่อ ร้างวัย เต้าห้วน ฯลฯ

1.2.5 สระ สระภาษาแสก มี 27 ตัวดังนี้

ะ ั ำ ิ ึ ื ึ ุ เะ เ- แะ แ- -วะ -ว เียะ เีย
เือะ เือ เือะ เือ โะะ โ- เาะะ -อ ุ- เ-า

ตัวอย่างสระ

ะ	จะโก้ย	“กิ้งก่า”	ัว	ญัว	“หญ้า”
ั	พริ้ม	“ผม”	เียะ	เกิบเกีย	“รองเท้าไม้”
ำ	ปรำ	“ปลา”	เีย	เผีย	“เสื่อ”
ิ	ปัด	“เปิด”	เือะ	กองเนือะเนือะ	“กึ่งโน้ม”
ึ	วิ	“ไฟ”	เือ	โคเตรือ	“คันนุก”
ุ	วัน	“พื้น”	เือะ	เบีย	“แม่”
ึ	จื่อ	“ใจ”	เือ	จะเถรือ	“ตะไคร้”
ุ	อึ้นม	“ตุ่มดินใส่น้ำ”	โะะ	กะโป๊ะ	“กะลา”
ำ	ห่มุ	“หมู”	โ-	โป้ย	“กระบวย”
เะ	เต๊ะ	“เตะ”	เาะะ	กะเตาะ	“ตะกร้าใบเล็ก”
เ-	เพ็	“แพไม้ไผ่”	-อ	ไมห่อ	“ไม้ขอสอย”
แะ	กะเถะ	“เกวียน”	ุ-	ไย	“ไซค์กลา”
แ-	เถรี	“เจียด”	เ-า	เป้า	“ปู”
-วะ	ญวะ	“ปลอกโยน”			

สระที่ไม่ใช่ คือ ำ และ ำ เหตุผลที่ไม่ใช่เพราะมีหลายตัวจะซ้ำกัน จะทำให้สับสนและยากแก่การจดจำ เป็นการใช้วรรณยุกต์เปลี่ยนด้วย

1.2.6 คำพ้องรูป

คำพ้องรูป คือ คำที่มีพยัญชนะต้น, วรรณยุกต์, สระ และตัวสะกดเหมือนกัน แต่ออกเสียงไม่เหมือนกัน เช่น

เสียงสั้น	เสียงยาว
ล้องหงั้นไร “ลงบันได”	ล้องเค็ม “ลองชิม”
ล้องหล้าง “ลงใต้ถุน”	ล้องฮิด “ลองทำ”
ล้องร้าน “ลงจากบ้าน”	ล้องเผือมอ “ลองเสื่อใหม่”
เรือด้อง “ในป่าดง”	ด้องมากเถรว “ดองมะขาม”
ด้องหุ่ม “ป่าดงรก”	ด้องมากเหมียง “ดองมะม่วง”
ด้องกุก “ดงเสือ”	ด้องเหวี่ยง “กักงานไว้ไม่ทำ”

ข้อสรุปของคำพ้องรูป คือ ถ้าคำศัพท์คำไหนเป็นคำที่ออกเสียงยาวให้ขีดเส้นใต้ตรงสระ เช่น ในคำว่า “ล่อง” คำนี้ สระก็คือ “อ” เพราะฉะนั้นจึงขีดเส้นใต้ตัว “อ” ให้เป็นที่เข้าใจกัน ดังนี้ ล่อง เฒ่าล่องฮิด ต้องมากแฉ่วต้องมากเหมียง เป็นต้น

1.2.7 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

ระบบตัวเขียนภาษาแสด ได้นำเอาเครื่องหมายต่างๆ จากภาษาไทยมาใช้เพื่อแสดงความหมายของคำและประโยคอื่นๆ ให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ตัวอย่างการเขียนรูปเครื่องหมายวรรคตอน

๑	ไม่ไหน	“ไปยานเล็ก”	,	ไมจั้น	“จุลภาค”
๑๑	ไม่บัก	“ไปยานใหญ่”	?	ไมอะท้า	“ปรศนิย”
๑	ไมย้มเจียน	“ไมยะมก”	()	ไมวังเลียบ	“นขลิจิต”
๑	ไมไตคิ่น	“ไมไต่ลู่”	!	ไมต้อกจะมะ	“อัศเจรีย์”

วิธีใช้เครื่องหมายวรรคตอน กับประโยคและคำต่างๆ ดังนี้

1) ๑ ไม่ไหน “ไปยานเล็ก” ใช้เขียนต่อท้ายประโยคหรือคำศัพท์อื่นๆ เพื่อแสดงว่า ยังมีอีกเล็กน้อย ตัวอย่าง เช่น ไช้ก้างโบโรงมีด้างอิดอ้อย มีด้างคามเป่า ด้างนัมพุนด้างทาน ๑ หมายความว่า โลกดอนเห็ดไม่กว้าง มีเห็ดออกนิดน้อย มีเห็ดกำมบูเห็ดน้ำหมากเห็ดถ่าน ๑

2) ๑๑ ไม่บัก “ไปยานใหญ่” ใช้เขียนต่อท้ายประโยค หรือคำศัพท์อื่นๆ เพื่อแสดงว่า ยังมีอีกมาก ตัวอย่าง เช่น ไช้ก้างโบโรงมีด้างออกหลาย มีด้าง กอด้าง ไค้ด้าง ตาบมั่วด้าง ผึ่งเข้า ๑๑ หมายความว่า โลกดอนเห็ดกว้างมาก มีเห็ดมากมาย มีเห็ดก่อ เห็ดไค เห็ดโคน เห็ดผึ่งข้าว ๑๑

3) ๑ ไมย้มเจียน “ไมยะมก” ใช้เขียนต่อท้ายคำศัพท์ เพื่อต้องการให้อ่านช้า เช่น มีอิดๆ “มีน้อยๆ”, มีหลายๆ “มีหลายๆ”, ญึมๆ “เร็วๆ”

4) ๑ ไมไตคิ่น “ไมไต่ลู่” เขียนกำกับไว้ข้างบนคำศัพท์ เพื่อต้องการให้สระในคำศัพท์นั้นมีเสียงสั้นลง เช่น แมร์ก “มลัด”, แซ่นเล็ก “เส้นละเอียด”

5) , ไมจั้น “จุลภาค” ใช้เขียนคำ เพื่อแสดงว่ายังไม่จบประโยค ตัวอย่าง เช่น พ่อไปนา (พ่อไปนา), เบี้ยไปสวน (แม่ไปสวน) , นวงไปโรงเรียน (น้องไปโรงเรียน)

6) ? ไมอะท้า “ปรศนิย” เป็นเครื่องหมายคำถาม เขียนไว้หลังประโยค ตัวอย่าง ประโยคคำถาม เจ้าดำ ไป เหนอ ? หมายความว่า คุณจะไปไหน ?

7) () ไมวังเลียบ “นขลิจิต” เขียนในวงเล็บเป็นคำอธิบายเพิ่มเติม ตัวอย่าง เช่น ปราบปรา “ตาบปลา” (ตาบใส่แดด) ย่างปรา “ตาบปลา” (ตากรรมควันหนือเปลวไฟ)

8) ! ไมต้อกจะมะ “อัศเจรีย์” เขียนไว้หลังประโยค เมื่ออุทานออกมา ตอนตกใจหรือว่าดีใจ ตัวอย่าง เช่น โอ๊ะ..ลิดตัมฮั้น ! ้วย..ยรถชนคน ! โอ้ว..ได้หล่านผ้อสาย ! โอ้ว..ได้หล่านผู้ซาย !

1.2.8 การเว้นวรรค

การเว้นวรรค ให้เขียนเว้นวรรคระยะหนึ่งเพื่อให้อ่านสะดวก สำหรับผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา จะได้เข้าใจ และรู้ว่าคำไหนเป็นคำไหน และสิ้นสุดที่คำใด เช่น

สอย เลื่อง ผื่อ เบี้ยว

ฉัน รัก พ่อ แม่

เขียน เกา ต้ม น้ำ เอา แรง กัน

เกี่ยว ข้าว ดำนาเอาแรง กัน (ลงแขก)

1.2.9 การเขียนคำยืม ชื่อคน ชื่อสถานที่

1) การเขียนคำยืม ให้เขียนตามสำเนียงภาษาแสก เช่น

ฟุตบอล “ฟุตบอล”

เทนนิส “เทนนิส”

โทรทัศน์ “โทรทัศน์”

พลาสติก “พลาสติก”

2) การเขียนชื่อคน ให้เขียนทับศัพท์ ตามสำเนียงภาษาไทยกลาง เช่น สุจิตรา จวง
ลีฟั่น ชินกร ปรีชา

3) การเขียนชื่อสถานที่ ให้เขียนทับศัพท์ ตามภาษาไทยกลาง เช่น นครพนม
สกลนคร วัดโสภาวิทยาราม เป็นต้น

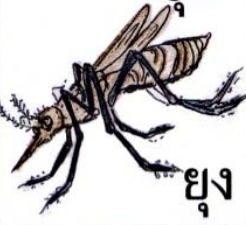
หรรษาทั่วถิ่นเสียง มีข้าวเจ็ดตัว
พยัญชนะต้นที่ใช้ในภาษาแสก มี 27 ตัว

ก กู๊ด เสือ	ค เกา ข้าว	ข แข่ง ตะกร้าใหญ่	ค คู้ คุดักน้ำโบราณ	ง งิ้ว งู
จ จะร้าน จิ้งจก	ช ช้าง ช้าง	ญ แฉ่น เงิน	ด แด็ก เด็ก	ต ตร้อง ตา
ท ทู้ง ธง	ถ ถั่ว ถุงใส่ทอง	น หนู หนู	บ บื้อ วัว	ป เป้า ปู
ผ ผैया เสือ	พ เพี แพไม้ไผ่	ฟ โฟ้ม โฟม	ม หมู่ หมู	ย ไย ไซค์ปด
ร รั่ว เรือ	ล หลั่ง กล้วย	ว ว้าย ควาย	ส ล้อย สร้อยคอ	ห หุ่ง มะละกอ
อ อ้อย อ้อย	ฮ ฮั่ง หว			

ไมหรัยเสีงพำสำแถรกมืซำวแจ็ดทัว
สระที่ใช้ในภาษาแสก มี 27 ตัว

-ะ = จะโก้ย กิ้งก่า	ั = ผรั้ม เส้นผม	-า = ปรำ ปลา	ิ = ปัด เป็ด	ี = วิ ไฟ
ึ = วัณ ฟืน	ื = จื่อ ใจ	ุ = อูนั้ม ตุ่มดินใส่น้ำ	ู = หมู่ หมู	เ-ะ = เต๊ะ เตะ
เ- = เพ็ แพไม้ไผ่	แ-ะ = กะแถะ เกวียน	แ = แถร์ เขียด	ัวะ = ญัวะ ปลอบใจ-ชักชวน	ัว = จั้ว งู
เียะ = เกิบเกียะ รองเท้าไม้	เีย = เฝีย เสื้อ	เือะ = กองเื้อะเื้อะ กิ่งโน้ม	เือ = โคเตรีอ ต้นบุก	เ-อะ = เบัย แม่
เ-อ = จะเถรื่อ ตะไคร้	โ-ะ = กะโป๊ะ กะลา	โ- = โป้ย กระบวย	เ-าะ = กะเตาะ ตะกร้าใบเล็ก	-อ = ไมห่อ ไม้ขอสอย
ไ- = ไย้ ไซตักปลา	เ-า = เป้า ปู			

ท้าวชะกั๊ดมีเปิดท้าว ก ง ด น บ ม ย ว

-ก = กูก เสือ	-ง = งู้ง ยุง	_ด = ปัด เป็ด	_น = วิน ฟืน
_บ = กีบ กบ	-ม = มัวม ริมฝีปาก	-ย = ม้าย หวาย	-ว = แฉ้วนข้าว ธนัษัตริย์สิบ

ระบบเขียนภาษาแสด ตัวอักษรไทยที่กล่าวมาข้างต้น ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการบันทึกภาษา และวัฒนธรรมของชาวแสด ซึ่งทีมวิจัยจะนำมาใช้บันทึกองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม คำสั่งสอน คำกลอน โบราณของชาวแสด สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

2. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวแสด

ปัจจุบันชาวแสดมีวัฒนธรรม และประเพณีที่คล้ายคลึงกับคนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาก แต่แท้จริงแล้ว ชาวแสดมีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างไปจากชาวไทยอีสาน และชาวไทยในที่อื่น ๆ อยู่หลายประการ ทีมวิจัยจึงขอยกการทบทวนวรรณกรรมวัฒนธรรมบางเรื่องที่สำคัญ และมีความเกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานวิจัยไว้ 3 ประเด็นคือ ประวัติศาสตร์ของชาวแสด วัฒนธรรมการแต่งกาย และการแสดงสด เต้นสาก โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ประวัติศาสตร์ชาวแสด

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชาวแสด มิได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งคงเป็นสาเหตุ ประการหนึ่งคือ ภาษาแสดไม่มีตัวหนังสือใช้ป็นของตัวเอง เรื่องราวที่เป็นหลักฐานสำคัญทาง ประวัติศาสตร์จึงได้แต่เพียงอาศัยการเล่าสืบต่อกันมาปากต่อปากเท่านั้น (ศรินยา จิตบรรจง, 2545 : 36 – 40)

มีผู้เล่าต่อ ๆ กันมาว่า ชาวแซกในประเทศไทยมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองวินห์ และเมืองรอง ในประเทศเวียดนาม เมื่อประมาณ 150 – 200 ปีมาแล้ว ส่วนสาเหตุการอพยพนั้น เล่ากันว่าครั้งหนึ่งชาวแซกอดอยาก หิวโหยมากจนถึงกับฆ่าช้างเผือกของกษัตริย์เวียดนามเพื่อนำมาเป็นอาหาร เมื่อกษัตริย์เวียดนามรู้พระองค์โปรด ๆ ให้ชาวแซกชดใช้ด้วยเงินจำนวนมากเกินกว่าที่ชาวแซกจะหามาได้ ขณะนั้นมีข้าราชการชาวเวียดนามคนหนึ่งที่ชาวแซกเรียกว่าองค์มู่ ได้ให้ชาวแซกยืมเงินจำนวนนั้นเพื่อนำไปชดใช้แก่กษัตริย์เวียดนาม ชาวแซกสำนึกในบุญคุณขององค์มู่ จึงยอมรับนับถือและเกรงใจองค์มู่มาก

หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว ชาวแซกก็อพยพออกจากประเทศเวียดนามมาอยู่ที่บ้านอาจสามารถ แม้จะอพยพมาอยู่ไกล แต่ชาวแซกยังรำลึกถึงบุญคุณขององค์มู่อยู่เสมอ ต่อมาองค์มู่สิ้นชีวิตลง วิญญาณขององค์มู่ก็ได้ตามมาปกป้องรักษาชาวแซกที่บ้านอาจสามารถ ชาวแซกที่บ้านอาจสามารถจึงสร้างศาลขึ้นที่ริมแม่น้ำโขง และทำพิธีบวงสรวงวิญญาณขององค์มู่เป็นประจำทุกปี (William J. Gedney, 1970 : 68 – 69)⁴

นฤมล อินทรประสิทธิ์ (นฤมล อินทรประสิทธิ์, 2534 : 9 – 10)⁵ กล่าวถึงถิ่นฐานเดิมของชาวแซกว่า จากการศึกษแผนที่ของประเทศเวียดนาม พบว่าเมืองวินห์ (Vinh) ซึ่งเป็นเมืองที่ชาวแซกเชื่อว่าเป็นเมืองที่พวกเขาได้อพยพจากมานั้น ปรากฏอยู่ในแผนที่ของประเทศเวียดนาม เป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งทางตอนกลางของประเทศ ส่วนเมืองรองไม่พบ พบแต่เมืองรอน (Ron) ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ อยู่ใกล้กับเมืองวินห์ นอกจากนั้นจากการสัมภาษณ์ชาวแซกที่บ้านอาจสามารถก็ได้ทราบว่า ชาวแซกมีความเชื่อเกี่ยวกับเวียดนามอยู่หลายประการ เช่น เชื่อว่า “แกวเป็นพี่ แซกเป็นน้อง” “ภาษาแซกคือภาษาเวียดนาม” “องค์มู่คือชาวเวียดนาม” เป็นต้น จากหลักฐานที่กล่าวมาน่าจะเชื่อได้ว่าชาวแซกที่บ้านอาจสามารถนี้มีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศเวียดนาม แล้วต่อมาจึงอพยพเข้าสู่ประเทศไทยบริเวณบ้านอาจสามารถและได้อาศัยมาจนทุกวันนี้ จากการพบว่ามีผู้พูดภาษาแซกอาศัยอยู่ในบางหมู่บ้านของประเทศไทย และจากคำบอกเล่าของชาวแซก น่าจะเชื่อได้ว่าชาวแซก บ้านอาจสามารถได้อพยพจากประเทศเวียดนามเข้าสู่ประเทศไทย หลังจากนั้นบางส่วนก็อพยพต่อไปยังประเทศไทย บางส่วนก็ตกค้างอยู่ในประเทศไทยบริเวณบ้านโหว่ บ้านเดริง แถบเมืองท่าแขก จังหวัดคำม่วน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงได้เล่านิทานโบราณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาวแซกไว้ว่า ถิ่นเดิมของชาวแซกอยู่ทางฝั่งซ้ายใกล้เชิงเขาบรรพตต่อแดนญวน ดังนั้นถิ่นฐานดั้งเดิมน่าจะอยู่แถบบริเวณลุ่มน้ำโขงในประเทศจีนและเวียดนาม ชาวแซกได้อพยพหาภูมิประเทศที่

⁴ William J. Gedney, 1970. “The Saek Language of Nakhon Phanom Province”. *Journal of Siam Society*, 58,1 : 68 – 69.

⁵ นฤมล อินทรประสิทธิ์. (2534). การศึกษาแนวโน้มนการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาแซก บ้านอาจสามารถ จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

เหมาะสมกับการทำมาหากิน เนื่องจากเป็นชนชาติที่มีความอดุสาหะบากบั่นในการประกอบอาชีพมาตั้งแต่อดีต ต่อมาในสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา ชาวแขกจึงได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ “ป่าหายโศก” การอพยพแต่ละครั้งไม่ได้ถูกบังคับแต่อย่างใด เมื่อชาวแขกเห็นว่าบริเวณ “ป่าหายโศก” ซึ่งปัจจุบันคือบ้านอาจสามารถเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรต่าง ๆ จึงได้อพยพพากันมาประกอบอาชีพ คือ การทำนา ประมง การทำปูนขาว และร่อนทองคำ ปัจจุบันแหล่งแร่ได้หมดไป (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และปรีชา ชัยปัญญา, 2540 : 119)⁶

เมื่อครั้งเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ (พ.ศ. 2369 – 2371) ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี เมื่อยังเป็นพระยาราชสุภาวดี) เป็นแม่ทัพหน้ายกไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ เมื่อไทยยึดเวียงจันทน์ได้แล้วกรมพระราชวังบวรศรัทธาภินิหารได้เสด็จกลับกรุงเทพ ฯ และได้กราบทูลขอความดีความชอบให้พระยาราชสุภาวดีเลื่อนเป็นเจ้าพระยาราชสุภาวดีที่สมุหนายก เจ้าพระยาราชสุภาวดีได้ดำเนินการจัดการหัวเมืองลาวให้เรียบร้อย โดยเฉพาะบริเวณชายแดนที่ติดต่อกับญวนได้ตั้งหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ เป็นกองสอดแนมลาดตระเวนชายแดน หัวหน้าชาวแขกคนหนึ่งชื่อ “มานบุตติ” ได้รับแต่งตั้งให้เป็น กองอาทมาต อยู่ที่เมืองแขกบริเวณเชิงเขาบรรทัดต่อแดนญวน ต่อมาถูกญวนข่มเหงรังแก จึงอพยพชาวแขกมาตั้งอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงประมาณ 3 กิโลเมตร หมู่บ้านนี้ขึ้นกับเมืองนครพนม เจ้าเมืองนครพนมได้ขอตั้งบ้านไผ่ล้อมเป็นเมือง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านไผ่ล้อมเป็นเมือง อาทมาต ให้มานบุตติ เป็นหลวงเอกอาสา เจ้าเมืองอาทมาตขึ้นกับเมืองนครพนม แต่เจ้าเมืองได้ย้ายหมู่บ้านมาตั้งริมแม่น้ำโขง เพื่อการสัญจรไปมาที่สะดวก เดิมชื่อว่า บ้านหายโศก ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านตามชื่อเมืองตั้งแต่นั้นมา เมืองอาทมาต มีเจ้าเมืองปกครองมาจนถึง พ.ศ. 2450 ก็ถูกยุบเป็นตำบลอาจสามารถ ขึ้นกับอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จนกระทั่งถึงปัจจุบัน (ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), 2542 : 4857 – 4858)⁷

ชาวแขกบางครอบครัวได้อพยพไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในห้องที่ที่อุดมสมบูรณ์ คือบ้านคอนสามหมอ (ต่อมาคือบ้านคอนสมอ อำเภอศรีสงคราม) และมีบางกลุ่มแยกย้ายกันไปตั้งหมู่บ้านในดงหว่าประมาณ พ.ศ. 2383 จึงเรียกหมู่บ้านว่า บ้านบะหว่า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ส่วนบ้านไผ่ล้อมนั้นมิบาง

⁶ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และปรีชา ชัยปัญญา. 2540. “วิถีครอบครัวกับการเปลี่ยนแปลง ภูมิชาติพันธุ์ไทแขก” ใน วัฒนธรรมกับการพัฒนา : ทางเลือกของสังคมไทย. กรุงเทพฯ ฯ

⁷ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน). 2542. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 14. กรุงเทพฯ ฯ

ครอบครัวได้แยกไปจากบ้านอาจสามารถ และบางครอบครัวได้ตั้งมาตั้งแต่แรกอพยพเข้ามาแล้ว ปัจจุบัน (ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), 2542 : 4857 – 4858)

จากหลักฐานต่าง ๆ ที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า ชาวแสกน่าจะมีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณตอนกลางของประเทศเวียดนาม ต่อมาชาวแสกจึงอพยพเข้าสู่ประเทศลาวโดยอาศัยอยู่แถบเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน และเมื่อถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา ชาวแสกจึงได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบ้านอาจสามารถในปัจจุบันก่อนที่จะมีผู้คนบางส่วนแยกไปตั้งถิ่นฐานในที่อื่น ๆ

2.2 วัฒนธรรมการแต่งกาย

ผู้ชายชาวแสกแต่งกายด้วยเสื้อคอกลมตัดด้วยผ้าฝ้ายทอเอง ย้อมสีครามหรือสีดำ เสื้อผ้าหน้าติดกระดุม ชายเสื้อผ่าข้าง ส่วนผ้าถุงใช้ผ้าเหมือนเสื้อตัดเย็บเป็นกางเกงขากว้างยาวแก่เช่า หรือยาวครึ่งน่อง บางครั้งก็ถุงผ้าเตี่ยวตาหมากรุกซึ่งมีสีสันทสวยงาม ถ้าในงานเทศกาลนิยมคาดเอว และพาดบ่าด้วยผ้าขาวม้าตาหมากรุกซึ่งสาวแสกเรียกว่าผ้าตาล่อง รองเท้าเป็นรองเท้าที่ประดิษฐ์เอง จากหนังกระบือใช้ข้อมนิยมนเป็นเครื่องหอม ทาผมด้วยน้ำมันมะพร้าว น้ำมันหมู

ส่วนผู้หญิงจะใส่เสื้อแขนกระบอกผ่าอกติดกระดุมที่ทำด้วยเปลือกหอย ใช้ผ้าทอด้วยไหมมีเชิงสีทองสวยงามมาก ใบหูประดับด้วยตุ้มหูมีลักษณะเป็นพวงยาว ตรงกลางตุ้มหูฝังเพชร 1 เม็ด ผมเกล้าเป็นมวยไว้กลางศีรษะใช้สร้อยทองคำพันเกี่ยวรอบมวยไว้ 3 รอบ ทาผมด้วยเนียม ซึ่งมีส่วนผสมจากใบอัม ขมิ้น ใบกระแจะ รากนมยาน นำมาตากให้แห้งแล้วบดให้ละเอียดคลุกเกล้าให้เข้ากัน

จะเห็นได้ว่าการแต่งกายของชาวแสกในสมัยอดีตมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง แสดงให้เห็นถึงความพิถีพิถันในการแต่งกาย มีวัฒนธรรมการแต่งกายที่สูงส่งไม่น้อยหน้าใคร (นฤมล อินทรประสิทธิ์, 2534 : 18 – 20) ปัจจุบันชาวแสกโดยเฉพาะบ้านบะหว้า เริ่มมีการฟื้นฟูการแต่งกายชุดแสก โดยจะนิยมแต่งกายชาวแสกในวันที่มีงานสำคัญ

2.3 การแสดงแสดเด่นสาก

ประเพณีการเด่นสากเป็นประเพณีทำติดต่อกันมานาน แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวแสก เอ.คาร์ และพันธุ์ อี. ไชเคนฟาเคน เคยกล่าวไว้ว่า “ผู้หญิงแสกเป็นคนผิวขาว รูปร่างงาม มีชื่อในขบวนเด่นระบำ” การเด่นระบำดังกล่าวคงหมายถึงการเด่นสากซึ่งเป็นกระบวนการรำที่มีชื่อเสียงมานาน ตามปกติใช้รำเพื่อบวงสรวงเจ้าที่ศาลเจ้าในวันสังเวศ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเคยเสด็จมาที่นครพนม และได้ทอดพระเนตรหญิงชาวแสก
เต้นสาก ทรงบรรยายถึงการเต้นสากของหญิงชาวแสกในสมัยก่อนไว้ว่า

...เขาพาผู้หญิงแสกมาการเล่นให้ฉันดูอย่างหนึ่งเรียกว่า “เต้นสาก” มีผู้หญิง 10 คู่ นั่งหันหน้า
เรียงกันเป็นแถว แต่ละคนถือปลายไม้พลองมือละอันทั้งสองข้างวางไม้พลองลงบนไม้ขอนที่
ทอดไว้ตรงหน้า 2 ท่อน มีทางอยู่ตรงกลาง เวลาเล่นหญิงสับคู่ที่ขึ้นข้างร้องแล้วเอาไม้พลองที่ถือ
ลงกระทบไม้ขอนพร้อม ๆ กันเป็นจังหวะ จังหวะ 1 กับ จังหวะ 2 ถือไม้พลองให้ห่าง ถึงจังหวะ
3 รวบไม้พลองเข้าชิดกัน มีหญิงสาว 4 คน ผลัดกันเดินทีละคู่ เดินตามจังหวะไปในระหว่างช่อง
ไม้พลองที่คนถือทั้งคู่ 10 คู่ ต้องระวัง เมื่อถึงจังหวะที่ 3 อย่าให้ถูกไม้พลองหนีบข้อศอก กระบวน
เล่นมีเท่านั้น

การเต้นสากในปัจจุบันก็มีความคล้ายคลึงกับในสมัยก่อน คือมีผู้หญิง 10 คู่ นั่งหันหน้าเรียงกัน
เป็นแถวคอยถือไม้พลองตีเป็นจังหวะ ส่วนผู้เต้นในปัจจุบันเปลี่ยนจากเดิมเป็นผู้หญิงล้วน เป็นชาย 2 คน
หญิง 2 คน จับคู่เต้นกัน เพลงที่ร้องในปัจจุบันเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ ส่วนเสื้อผ้าที่ชาวแสกในปัจจุบันใช้
แต่งเวลาเต้นสาก เป็นเสื้อผ้าที่คล้ายคลึงกับเสื้อผ้าของชาวผู้ไท

ตามปกติแล้วการเต้นสากจะเต้นกันปีละครั้งเท่านั้นในวันสังเวฬุ แต่ถ้าต้องการนำไปเล่นที่อื่น
จะต้องมีการขออนุญาตเสียก่อน เพราะมีความเชื่อว่าถ้าไปเต้นสากที่อื่นโดยไม่ขออนุญาตเจ้าแล้ว ผู้แสดง
อาจจะมียันเป็นไปถึงเจ็บป่วยล้มตายได้ โดยให้ล้ามเป็นผู้ขออนุญาตเครื่องสังเวฬุมีหัวหมู 1 หัว สุรา 1 ไห
(ปัจจุบันใช้สุรา 1 ขวด) (นฤมล อินทรประสิทธิ์, 2534 : 19 – 20)

ปัจจุบันทีมวิจัยได้มีการฟื้นฟูการเต้นสากขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีการแสดง และบริบทที่
แตกต่างจากในอดีต ทั้งนี้ทีมวิจัยจะนำข้อมูลทบทวนวรรณกรรมนี้มาวิเคราะห์ให้เห็นความเปลี่ยนแปลง
และการปรับใช้ที่เหมาะสมในปัจจุบัน

3. แนวคิดการสืบทอดวัฒนธรรม

การดำเนินงานในโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสกสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสก” มีวัตถุประสงค์ข้อ
หนึ่งที่สำคัญคือ เพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสกสู่เยาวชนและ
ชาวแสกหมู่บ้านอื่นที่สนใจ ดังนั้นทีมวิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการสืบทอดทางวัฒนธรรม โดย

จะหยิบยกแนวคิดเรื่อง “การสืบทอด / สืบสานสืบทอดพื้นบ้าน” (กาญจนา แก้วเทพ, 2549 : 10 – 43)⁸ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การสืบทอดสืบทอดพื้นบ้าน จำเป็นต้องคำนึงถึง 5 องค์ประกอบด้วยกัน (5 เสา) ได้แก่

- 1) ครอบครองเรื่องสืบทอด
- 2) 3 เส้นทางของการสืบทอด
- 3) การสื่อสารพื้นบ้าน
- 4) การสืบทอดในโรงเรียน
- 5) การสร้างตลาดผู้ชม / คนดู

มีรายละเอียดดังนี้

1) **ครอบครองเรื่องสืบทอด** หมายถึงองค์ประกอบหรือคุณลักษณะของการสืบทอด เช่น

- ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- ข้อห้าม / ข้อปฏิบัติ
- สิ่งแวดล้อม
- หน้าที่ / คุณค่า
- องค์ประกอบการเล่น เช่น คณะผู้เล่น การแต่งกาย สถานที่เล่น ดนตรี โอกาสในการเล่น
- อุปกรณ์
- วิธีการเล่น

2) **3 เส้นทางของการสืบทอด** หมายถึง วิธีการ / กระบวนการในการสืบทอด โดยมี 3 รูปแบบ ได้แก่

2.1) ตายายสอนลูกหลาน เส้นทางนี้คือการที่ครูบาอาจารย์ ปู่ย่าตายายใช้วิธีการพูด การเล่าเรื่อง การพรรณนา อบรมสั่งสอนลูกหลาน วิธีการนี้มีข้อเด่นคือ ตายายสามารถเล่าเรื่องให้ฟังได้อย่างครบถ้วน กระบวนการ แต่ข้อจำกัดคือ เด็ก ๆ อาจจะเบื่อหน่าย เพราะนั่งฟังอย่างเดียว หรือสิ่งที่เด็กอยากรู้ แต่ตายายไม่ได้เล่า สิ่งที่ตายายเล่า ไม่ใช่สิ่งที่เด็กอยากรู้ เป็นต้น

2.2) ตายายพาทำเลย เป็นเส้นทางหลักอีกเส้นทางหนึ่งที่คนโบราณใช้สอนลูกหลาน เช่น หากอยากจะสืบทอดความศรัทธาในพุทธศาสนา ก็พาลูกหลานไปวัดแล้วสอนให้จู้จุกุญแจ สวดมนต์ไหว้พระ

⁸ กาญจนา แก้วเทพ. 2549. “สามวงล้อแห่งการขับเคลื่อนศักดิ์ศรีและความยั่งยืนของสืบทอดพื้นบ้านเพื่อสุขภาวะ” ใน สืบทอดพื้นบ้านแข็งแกร่ง สุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง. โครงการสืบทอดพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ภายใต้มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

วิธีการนี้มีข้อเด่นคือ ได้ลงมือทำกันจริง ๆ ซึ่งหากเป็นสื่อพื้นบ้านที่นำลงนารู้ ก็อาจจะดึงความสนใจของเด็ก ๆ ได้ แต่ข้อจำกัดคือ ถ้าเด็ก ๆ ไม่สนใจจะทำก็ไม่สามารถถ่ายทอดได้ หรือแม้เด็กจะทำได้ แต่ถ้าไม่มีการอธิบายประกอบ กระบวนการสืบทอดก็จะไม่ครบเครื่องดังที่กล่าวมา

2.3) หลานถามตายาย เป็นเส้นทางสายดั้งเดิม คือ ผู้เรียนจะเป็นตัวตั้ง หรือให้ลูกหลานเป็นผู้ซักถามสิ่งที่อยากรู้ อยากรู้อยากเรียนจากครูบาอาจารย์ หรือปู่ย่าตายาย กระบวนการถ่ายทอดในรูปแบบนี้ เด็ก ๆ จะชื่นชอบ เพราะได้ซักถาม / สืบค้นในสิ่งที่ตัวเองสงสัยใคร่รู้ ทำให้ดึงความสนใจของเด็ก ๆ ได้ดี แต่เนื่องจากฐานความรู้ของเด็กยังมีน้อย ทำให้ถามคำถามได้จำกัด ไม่ลึกซึ้ง และเป็นวิธีการเรียนรู้ด้วยการซักถามเท่านั้น ยังไม่ได้เห็นของจริง ยังไม่ได้ลงมือทำ

3) **การสื่อสารพื้นบ้าน** องค์ประกอบของการสื่อสาร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักได้แก่ ผู้ส่งสาร (sender) สาร (message) ช่องทาง / สื่อ (channel) และ ผู้รับสาร (receiver) หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ก็จะทำให้การสื่อสารขาดประสิทธิภาพ

4) **การสืบทอดในโรงเรียน** ปัจจุบันสถาบันโรงเรียน ถือเป็นสถาบันที่รวมเด็ก ๆ ไว้มากที่สุด ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติที่จะมีการถ่ายทอดศิลปะ วัฒนธรรม การแสดง ให้เด็ก ๆ ในโรงเรียน แต่สิ่งที่ต้องคำนึงและยังคงต้องทบทวนคือ โรงเรียนจำเป็นต้องมีความเข้าใจ และมีความชัดเจนว่า กำลังจะสร้าง “ศิลปิน” หรือ “ผู้ชม” เพราะมีรูปแบบการสอน และมีเนื้อหาการสอนที่แตกต่างกัน

5) **การสร้างตลาดผู้ชม/คนดู** หากวิเคราะห์วิกฤตของสื่อพื้นบ้านนั้นพบว่า วิกฤตของสื่อพื้นบ้านในปัจจุบัน ไม่ได้อยู่ที่การขาดผู้ส่งสาร หรือศิลปิน แม้ว่าจะเป็นเพียงกลุ่มน้อย แต่ก็มีใจรักที่อยากสืบทอดเป็นศิลปินสื่อพื้นบ้าน แต่วิกฤตของสื่อพื้นบ้านคือ **การขาดผู้ชม** ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ในอดีต ศิลปิน / ผู้ส่งสาร และผู้ดูผู้ชม / ผู้รับสาร มีฐานความรู้บางอย่างร่วมกัน และผู้ชมเหล่านี้ก็เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เนื่องจากฟังมาก ดูมาก เห็นมาก สัมผัสมาก แต่สำหรับยุคปัจจุบัน เกิดรอยแยกขาดทางความรู้เรื่องสื่อพื้นบ้านระหว่าง “ศิลปิน” กับ “ผู้ดูผู้ชม” กล่าวคือ ในฝ่ายศิลปิน ผู้ส่งสารนั้น ยังมีความรู้ครบถ้วนสมบูรณ์เช่นเดิม แต่ฝ่ายผู้ดู ผู้ชม จะไร้ความรู้เรื่องสื่อพื้นบ้าน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะมีประสบการณ์ในการดูชมเพียงเล็กน้อย ไม่ได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องสื่อพื้นบ้าน ดังนั้นจำเป็นต้องสร้างตลาดผู้ชม / คนดู โดยมีการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับและพัฒนาผู้ชม ซึ่งภารกิจการสร้างและพัฒนาตลาดผู้ชมนั้น น่าจะเป็นภารกิจหลักของโรงเรียน ที่สามารถให้ชมเป็น รู้จักศิลปะ และเห็นคุณค่าของศิลปะนั้น ๆ

การทบทวนวรรณกรรมเรื่องแนวคิดการสืบทอดวัฒนธรรม โดยใช้กรณีตัวอย่างของ “การสืบทอด / สืบสานสื่อพื้นบ้าน” ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์การถ่ายทอดภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่กลุ่มเยาวชนชาวแสก

อาจกล่าวได้ว่าการทบทวนวรรณกรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญในประเด็นต่าง ๆ กล่าวคือ ประเด็นภาษา ซึ่งรวมถึงระบบเขียนภาษาแสด อักษรไทย จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ประเด็นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวแสด จะชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอดีตถึงปัจจุบัน และแนวทางการสืบทอดวัฒนธรรม ซึ่งจะชี้ให้เห็นการสืบทอดภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสดสู่กลุ่มเยาวชน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานในโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสดสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสด” มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นของชาวแสด เพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงแสด และเพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงและการละเล่นของชาวแสดสู่เยาวชนและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตเนื้อหา

- 1) องค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม คำสั่งสอน คำกลอนโบราณ บทเพลง รวมทั้งการละเล่นของชาวแสด
- 2) แนวทางการผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสด โดยเฉพาะบทเพลงภาษาแสด
- 3) กระบวนการถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่าน คำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงและการละเล่นของชาวแสดสู่เยาวชนและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

1.2 ขอบเขตพื้นที่

บ้านบะหว้า หมู่ 5 และ หมู่ 7 ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

1.3 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ชุมชนและเยาวชนชาวแสด บ้านบะหว้า หมู่ 5 และ หมู่ 7 ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

1.4 ขอบเขตระยะเวลา

เดือนตุลาคม 2557 – เดือนธันวาคม 2561

2. กระบวนการวิจัย

ทีมวิจัยมีการดำเนินงานตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 – เดือนธันวาคม 2561 โดยมีรายละเอียดตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการจัดกิจกรรมในโครงการวิจัย ฯ

วัน / เดือน / ปี	รายละเอียดกิจกรรม
29 ตุลาคม 2557	เซ็นสัญญาโครงการ และเปิดบัญชีโครงการ
22 ธันวาคม 2557	ทีมวิจัยประชุมเพื่อวางแผนการทำกิจกรรมในโครงการ ฯ
27 ธันวาคม 2557	ทีมวิจัยประชุมวางแผนการทำกิจกรรมเปิดเวทีชี้แจงโครงการ ฯ
7 มกราคม 2558	ทีมวิจัยเตรียมงานกิจกรรมเปิดเวทีชี้แจงโครงการ ฯ
8 มกราคม 2558	กิจกรรมเปิดเวทีชี้แจงโครงการ ฯ
5 กุมภาพันธ์ 2558	ทีมวิจัยประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล
19 กุมภาพันธ์ 2558	ทีมวิจัยประชุมเพื่อเตรียมเข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล
20 – 22 กุมภาพันธ์ 2558	ทีมวิจัยเข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล
28 กุมภาพันธ์ 2558	ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่อง ปริศนาคำทายอะไรเอ่ย?
8 มีนาคม 2558	ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่อง กลอนโบราณ
22 มีนาคม 2558	ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่อง แสกเดินสาก
27 เมษายน 2558	ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่อง การแห่กลองเลง การทำกลองเลง
4 พฤษภาคม 2558	ทีมวิจัยถ่ายทอดความรู้ภาษาแสกให้กับกลุ่มเยาวชน (ครั้งที่ 1)
5 พฤษภาคม 2558	ทีมวิจัยประชุมร่วมกันเพื่อเรียบเรียงข้อมูลเรื่องการแห่กลองเลง
7 พฤษภาคม 2558	ทีมวิจัยร่วมกันบันทึกและเรียบเรียงเพลง
20 พฤษภาคม 2558	ทีมวิจัยถ่ายทอดความรู้ภาษาแสกให้กับกลุ่มเยาวชน (ครั้งที่ 2)
27 พฤษภาคม 2558	ทีมวิจัยร่วมกันเรียบเรียงข้อมูลเรื่อง แสกเดินสาก
7 มิถุนายน 2558	ทีมวิจัยถ่ายทอดความรู้ภาษาแสกให้กับกลุ่มเยาวชน (ครั้งที่ 3)
14 มิถุนายน 2558	ทีมวิจัยถ่ายทอดความรู้ภาษาแสกให้กับกลุ่มเยาวชน (ครั้งที่ 4)
21 มิถุนายน 2558	ทีมวิจัยร่วมกันตรวจสอบและแก้ไขข้อมูล (ครั้งที่ 1)
25 มิถุนายน 2558	ทีมวิจัยร่วมกันตรวจสอบและแก้ไขข้อมูล (ครั้งที่ 2)
18 สิงหาคม 2558	ทีมวิจัยประชุมเพื่อจัดทำรายงานความก้าวหน้า (ครั้งที่ 1)
29 มกราคม 2559	ทีมวิจัยประชุมเพื่อจัดทำรายงานความก้าวหน้า (ครั้งที่ 1)
18 – 20 กุมภาพันธ์ 2559	ทีมวิจัยเข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล

วัน / เดือน / ปี	รายละเอียดกิจกรรม
สิงหาคม 2558 – กรกฎาคม 2559	ทีมวิจัยแต่งเพลงและกลอนร่ำภาษาแสด รวมทั้งฝึกซ้อมการแสดงให้กลุ่ม เยาวชนนกรูทหรือและออกแสดงโชว์ในงานสำคัญระดับชุมชนและจังหวัด
21 กรกฎาคม 2559	ทีมวิจัยประชุมวางแผนการดำเนินงานระยะที่ 2 คือการผลิตสื่อ
4 – 5 สิงหาคม 2559	ทีมวิจัยผลิตสื่อหนังสือนิทานเล่มยักษ์
24 กันยายน 2559	ทีมวิจัยประชุมเพื่อวางแผนการผลิตสื่อภาษาแสด
20 ธันวาคม 2559	ทีมวิจัยประชุมเขียนเนื้อหาที่จะทำเป็นวิดีโอ
21 กุมภาพันธ์ 2560	ทีมวิจัยเข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล
13 มีนาคม 2560	ทีมวิจัยประชุมเขียนเนื้อหาที่จะทำเป็นวิดีโอ
21 มีนาคม 2560	ทีมวิจัยประชุมแก้ไขเนื้อหาที่จะทำวิดีโอ
2 – 3 มิถุนายน 2560	ทีมวิจัยประชุมแก้ไขเนื้อหาที่จะทำวิดีโอร่วมกับทีมวิจัยและวางแผนการถ่ายทำ
21 – 24 กรกฎาคม 2560	ทีมวิจัยถ่ายทำและตัดต่อวิดีโอ
20 กันยายน 2560	ทีมวิจัยตรวจสอบและแก้ไขวิดีโอ
15 – 16 มกราคม 2561	ทีมวิจัยนำเสนอผลการทำงานฟื้นฟูภาษาสู่ชาวแสดบ้านคอนสมอ
21 มีนาคม 2561	ทีมวิจัยเข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล
5 – 6 มิถุนายน 2561	ทีมวิจัยถอดบทเรียนการทำงานและวางแผนการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

การดำเนินงานในโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสดสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสด” สามารถสรุป
รายละเอียดของกิจกรรมได้ดังนี้

2.1 กิจกรรมเซ็นสัญญาและเปิดบัญชีโครงการ

วันที่ 29 ตุลาคม 2557 หัวหน้าโครงการ และสมาชิกทีมวิจัย 3 คน ได้ได้นัดหมายกับทีมพี่เลี้ยง
ที่ธนาคาร เพื่อเปิดบัญชีโครงการ ฯ และเซ็นสัญญาโครงการ ฯ ทำให้ได้บัญชีโครงการ และเอกสารสัญญา

หลังจากนั้นในวันที่ 22 ธันวาคม 2557 ทีมวิจัยได้ประชุมร่วมกันเพื่อทำความเข้าใจการทำงาน
ในโครงการทั้งโครงการ โดย น.ส.จวง ก้อนก้น หัวหน้าโครงการได้ชี้แจงให้ที่ประชุมรับทราบ โดยกิจกรรม
แรกคือกิจกรรมเปิดเวทีชี้แจงโครงการ ในที่ประชุมได้นำเสนอว่าควรมีการประชุมพร้อมกับ อ.ปรีชา ชัย
ปัญหา ที่ปรึกษาโครงการ ฯ

2.2 กิจกรรมเปิดตัวชี้แจงโครงการ

วันที่ 27 ธันวาคม 2557 เวลา 19.00 น. ทีมวิจัยได้ประชุมร่วมกัน เพื่อทำความเข้าใจการทำงานทั้งโครงการ และวางแผนการจัดกิจกรรมเปิดตัวชี้แจงโครงการ

กรรมการมาพร้อมกัน อ.ปรีชา ชัยปัญหา ที่ปรึกษาโครงการ กล่าวเปิดประชุม แล้วถามถึงรายละเอียดของโครงการ “ร้องเล่นเต้นรำไทแสง” หรือ ล่องแพผืนเคียนสายไทแสง น.ส.จวง ก้อนก้น ประธานโครงการ ได้ชี้แจงขั้นตอนการดำเนินงานในโครงการต่อเนื่อง จากการทำโครงการพจนานุกรมภาษาแสง ในโครงการที่ 1 และทำต่อเนื่องโครงการที่ 2 คือ โครงการ ร้องเล่นเต้นรำไทแสง ให้คณะกรรมการและที่ปรึกษาโครงการรับทราบ และพูดถึงการเปิดตัวชี้แจงโครงการ ฯ ให้ชาวแสงได้รับทราบ ซึ่งทีมวิจัยได้ตกลงและนัดหมายร่วมกันว่าจะมีกิจกรรมเปิดตัวชี้แจงโครงการในวันที่ 8 มกราคม 2558 กรรมการรับทราบและเข้าใจร่วมกัน

วันที่ 7 มกราคม 2558 เวลา 19.00 น. ทีมวิจัยได้ประชุมเพื่อเตรียมความพร้อม เพื่อจัดกิจกรรมเปิดตัวชี้แจงโครงการ โดย น.ส.จวง ก้อนก้น ชี้แจงรายละเอียดกำหนดการการเปิดตัวในวันที่ 8 มกราคม 2559 แล้วก็แบ่งหน้าที่ให้กรรมการโครงการทุกคนรับผิดชอบร่วมกัน ดังนี้

- นายชิงชัย ศรีมุงกุล และนายพงศธร อ่อนละมูล รับผิดชอบการจัดเวที
- นางปนัดดา เปาวะนา รับผิดชอบเรื่องเครื่องเสียง
- นางสาวสีพิน เอกจักรแก้ว รับผิดชอบประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน และบุคลากรในหมู่บ้าน พร้อมกับชาวบ้านทุกคน
- นางสาวจวง ก้อนก้น ประธานโครงการ และ นางสาวจิตรา คะขางค์ รองประธาน รับผิดชอบ ในการเตรียมเอกสารข้อมูลและดูแลการเตรียมความพร้อมในการเปิดตัวชี้แจงในครั้งนี้ทั้งหมด จากนั้นปิดประชุมในเวลา 20.30 น.

วันที่ 8 มกราคม 2558 ทีมวิจัยได้มาช่วยกันเตรียมสถานที่เวลา 17.00 น. โดยจัดเวที เตรียมเก้าอี้ ป้ายโครงการ และเครื่องเสียง จากนั้นงานกิจกรรมเวทีชี้แจงโครงการ ได้เริ่มในเวลา 19.00 น.

ประธานแจ้งให้ทราบถึงการเปิดตัวชี้แจงถึงความเป็นมาในการทำโครงการครั้งนี้ ประธานแนะนำกรรมการที่เข้าร่วมโครงการ และเปิดตัวในวันนี้ พร้อมทั้งแนะนำทีมพี่เลี้ยง จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จากนั้นอาจารย์ปรีชา ชัยปัญหา กล่าวชี้แจงถึงความเป็นมาของภาษาแสงในภาวะวิกฤต และกล่าวชักชวนชาวแสงรู้จักการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมไทแสง

นางสาวจิตรา คะขางค์ กล่าวชี้แจงถึงการทำระบบตัวเขียน วรรณยุกต์ ตัวสระและสอนให้เด็กรู้จักพยัญชนะภาษาแสง จากนั้นนางสาวจวง ก้อนก้น ชี้แจงถึงความเป็นมาทั้งหมด ของโครงการ และพูดถึงการสอนให้เด็กรู้จักหลักสูตรการเขียนภาษาแสงและพูดชักชวนให้เยาวชนไทแสงเข้าร่วมโครงการ

จากนั้นนางสาวกুমารี ลาภอาภรณ์ ทีมพี่เลี้ยงจากมหาลัษมทิศ ได้กล่าวชี้แจงถึงหน่วยงานที่ให้ทุนสนับสนุนโครงการ ว่าได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และกล่าวถึงที่มาของโครงการอย่างละเอียด

จากนั้นก็เป็นกิจกรรมของเด็ก เด็กร้องเพลง แสง ร้องหมอลำเป็นภาษาแสดและทำกิจกรรม แสดเต็นสาก ชาวแสดทุกคนมีความสุข ชอบใจ เพราะไม่เคยมีใครมีกิจกรรมอย่างนี้มาก่อน ในการเปิดเวทีครั้งนี้ มีชาวไทแสดเข้าร่วมกิจกรรม 135 คน

2.3 กิจกรรมเข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล

วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2558 ทีมวิจัยได้ประชุมร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อมไปร่วมงานวันภาษาแม่สากล ซึ่งจะจัดที่มหาวิทยาลัยมหิดล ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2558 และประชุมเพื่อวางแผนการเก็บข้อมูลภายในชุมชน

หัวหน้าโครงการได้ชี้แจงให้ที่ประชุมทราบเกี่ยวกับเป้าหมายการประชุมในครั้งนี้ โดยมีเรื่องที่จะต้องปรึกษาร่วมกัน 2 เรื่อง ได้แก่

เรื่องที่ 1 การเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรม วันภาษาแม่สากล ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2558 น.ศ. จวง ก้อนกั้น หัวหน้าโครงการ ได้กล่าวกับกรรมการทุกคนว่า คนไหนมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมวันภาษาแม่ และจะไปกันกี่คน และเอาเด็กไปด้วยกี่คน แล้วให้นายชิงชัย ศรีมุงกุล ติดต่อรถตู้ ให้นางสุจิตรา คะขาววงศ์ นางสาวสีพิน เอกจักรแก้ว นางสาวจวง ก้อนกั้น สอนและซ้อมให้เด็กมีความพร้อม ในการแสดงหรือทำกิจกรรมในวันภาษาแม่สากล

เรื่องที่ 2 ทีมวิจัยได้ปรึกษาร่วมกันว่าจะเก็บข้อมูลวิถีชีวิต คำกลอนโบราณ ซึ่งที่ประชุมตกลงร่วมกันว่าจะไปเก็บข้อมูลที่บ้านปู่บั่วซุน มาตชัยแคน

วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2558 ทีมวิจัยได้ประชุมร่วมกันเพื่อเตรียมเดินทางไปร่วมงานวันภาษาแม่สากล ที่มหาวิทยาลัยมหิดล หัวหน้าโครงการได้มอบให้ทีมวิจัย ได้เรียนเชิญผู้ปกครองเด็ก ๆ ให้เข้าร่วมประชุม จากนั้นหัวหน้าโครงการได้ชี้แจงถึงหมายกำหนดการที่จะเดินทางไปมหาวิทยาลัยมหิดลให้ทีมวิจัยและผู้ปกครองได้รับทราบ ผู้ปกครองรับทราบและอนุญาตให้เด็กได้เดินทางไปด้วย และขอให้ทีมวิจัยช่วยกันดูแลเด็ก ๆ เพราะกลัวว่าจะเกิดอันตราย

หัวหน้าโครงการและทีมวิจัยได้ปรึกษาร่วมกัน และได้ข้อสรุปว่า จะออกเดินทางในเช้าวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2558 เวลา 6.00 น. ถึงกรุงเทพประมาณ 18.00 น. เข้าที่พักตามที่พี่เลี้ยงได้จัดไว้ให้ แล้วเช้าวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2558 ทีมวิจัยได้เข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล ถึงเวลา 16.00 น. จากนั้นเดินทางกลับ จะถึงบ้านเช้าวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2558 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเดินทางครั้งนี้ ทีมวิจัยได้เบิกค่าใช้จ่ายจากโครงการ

วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2558 ทีมวิจัยได้เข้าร่วมประชุมเสวนาเรื่อง “วันภาษาแม่สากล : ปลดปล่อยปัญหาการศึกษาด้วยภาษาแม่” ที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล โดยทีมวิจัย

ได้รับความรู้มากมาย เช่น การฟังเสนาเรื่อง “หลากหลายภาษาแม่กับรูปแบบการศึกษา” การบรรยายเรื่อง “ภาษาแม่กับนโยบายภาษาแห่งชาติ” โดย ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และการบรรยายเรื่อง “ปลดล็อกปัญหาการศึกษาด้วยภาษาแม่” โดย ผศ.ดร.บัญญัติ แก้วส่อง นอกจากนี้ทีมวิจัยชาวแสด ได้ขึ้นแสดงบนเวที ในชุด นี้อกรู้ครี๊ด อีกด้วย ทำให้ทีมวิจัยและเด็กเยาวชนชาวแสดได้เกิดความภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้แล้ว ทีมวิจัยยังได้รับเชิญให้เข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากลที่มหาวิทยาลัยมหิดลในทุกๆปี

2.4 การเก็บรวบรวมองค์ความรู้ของชาวไทยแสด

ทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชนได้ร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยแสด ทั้งหมด 4 ครั้งด้วยกัน ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2558 หัวหน้าโครงการ และทีมวิจัย ได้นัดหมายกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เวลา 9.00 น. หัวหน้าโครงการได้ชี้แจงให้ทุกคนทราบว่า วันนี้เราจะไปเก็บข้อมูลที่บ้าน ปู่ขุน มาตชัยเคน เรื่อง คำทายปริศนาอะไรเอ่ย และให้เด็กและเยาวชนเขียนข้อมูล บันทึกลงสมุด

หัวหน้าโครงการบอกกับเด็ก ๆ ว่า เมื่อไปถึงบ้านปู่ขุนแล้ว อย่าส่งเสียงดัง ให้ยกมือไหว้ และแสดงกิริยาให้เรียบร้อย และให้ขอบคุณปู่ขุน เมื่อได้ข้อมูลแล้วให้ทุกคนเรียบเรียงเท่าที่ทำได้ แล้วให้ส่งกับทีมวิจัยอีกครั้งหนึ่ง

หัวหน้าโครงการให้เด็ก ๆ แนะนำตัวเป็นภาษาแสด ปู่ขุน ชื่นชมเด็ก ๆ ว่าสามารถพูดแสดได้ หลังจากนั้นปู่ก็ท่องคำทายปริศนาให้เด็ก ๆ ฟัง โดยพูดทีละประโยค แล้วเด็ก ๆ ก็เขียนตาม ส่วนหัวหน้าโครงการจะคอยบอกเด็ก ๆ ว่าคำที่ออกเสียงยาก ๆ จะใช้ตัวอักษรอะไร เด็ก ๆ รู้สึกมีความสุข และสนุกสนาน เด็กบางคนสามารถท่องและจำได้ขึ้นใจ

ครั้งที่ 2 วันที่ 8 มีนาคม 2558 หัวหน้าโครงการและทีมวิจัยได้นัดหมายกลุ่มเยาวชนร่วมกันเก็บข้อมูลเรื่องคำกลอนโบราณ ที่บ้านขุนยายจันทอง เอกจักรแก้ว ขุนยายได้ท่องคำกลอนโบราณให้ฟัง เรียกว่า “ท่องเล่นขำ ๆ” เด็ก ๆ ได้ท่อง และจดบันทึกร่วมกัน

หัวหน้าโครงการ ทีมวิจัย และเด็กเยาวชนไปถึงบ้านยายจันทอง เห็นยายกำลังทำขนมมะพร้าวเพื่อทำขนม พอไปถึง ยายถามว่า พาเด็กมาทำอะไร ทีมวิจัยตอบว่า จะพาเด็กมาเก็บข้อมูล ยายบอกว่า จะถามอะไรก็ถามมาได้เลย เด็ก ๆ ให้ยายท่องคำกลอนโบราณให้ฟัง เด็ก ๆ ก็เขียนตาม จากนั้นยายให้เด็ก ๆ ร้องเพลงภาษาแสดให้ฟัง ยายบอกว่า “ทำต่อไปนะ สอนให้เด็ก ๆ รู้จักคำคล้องจอง เด็กจะลืม ที่ผ่านมามีใครมาถามยายเลย เด็กจะลืมกันไปหมด”

เมื่อพูดคุยกับยายเสร็จแล้ว หัวหน้าโครงการนำสมุดของเด็ก ๆ มาตรวจ หากเขียนผิด หัวหน้าโครงการก็จะอธิบายให้เด็กเข้าใจเป็นรายบุคคล

ครั้งที่ 3 วันที่ 22 มีนาคม 2558 หัวหน้าโครงการได้นัดหมายทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องการละเล่นแสดเด่นสาก โดยสัมภาษณ์คุณยายนวน ก้อนกั้น และปุ่นญมิ ก้อนกั้น คุณยายนวนได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการละเล่นแสดเด่นสาก

เด็ก ๆ ปู่เสือ นั่งฟังยายนวนเล่าเรื่องเก่า ๆ ยายนวนเล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนเล่นแสดเด่นสาก ไม่มีจังหวะช้า เวลาเราจะต้องเอาเทียนมาหนีบที่มือ เด็ก ๆ อยากทำเหมือนคนเมื่อก่อน แต่ทีมวิจัยไม่อนุญาต เพราะจะทำให้เกิดอันตราย

ครั้งที่ 4 วันที่ 27 เมษายน 2558 ทีมวิจัยได้พาเด็ก ๆ ไปเก็บข้อมูลที่บ้านปู่ไทย เอกจักรแก้ว และปู่ดวงจันทร์ ชัยหามาน เรื่องการละเล่นแห่กลองเลงไทแสด ปู่ไทย ได้อธิบายเรื่องการแห่กลองเลง การทำกลองเลง เด็ก ๆ จะสงสัยว่าการทำกลอง ช่อมกลอง ทำอย่างไร บางคนอยากดี บางคนเคยเห็นแต่ไม่เคยได้ดี

ปู่ไทยอธิบายว่าเมื่อก่อนกลองเลงใช้แห่ได้ทุกเทศกาล แต่ไม่เคยเห็นไปแห่กันมาก เพราะถือว่ากลองเลงเป็นของสูง เด็ก ๆ จะจดทันท้าง จดไม่ทันท้าง บางคนเขียนภาษาแสดไม่ทันก็จะเขียนเป็นภาษาไทย เด็ก ๆ ได้ยินภาษาแสดในคำที่ไม่เคยได้ยิน

2.5 การเรียบเรียงข้อมูลองค์ความรู้ของชาวไทยแสด

การเรียบเรียงข้อมูลองค์ความรู้ของชาวไทยแสด ได้มีการประชุมร่วมกัน 3 ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่ 1 วันที่ 5 พฤษภาคม 2558 ทีมวิจัยได้ประชุมร่วมกันและช่วยกันสรุปข้อมูลที่ไปสัมภาษณ์มา ช่วยกันอ่าน ช่วยกันคุยสรุปความ และเรียบเรียงเขียน อย่างเช่นเรื่องการแห่กลองเลง และโกลกหาปลา ทีมวิจัยได้มีประสบการณ์โดยตรง จึงทำให้สามารถเพิ่มเติมข้อมูลจากที่ไปสัมภาษณ์มาได้

ในการเขียนทีมวิจัยจะเขียนภาษาแสดก่อน แล้วเรียบเรียงเป็นภาษาไทย จะทำให้รู้ว่าภาษาแสดตรงส่วนไหนเขียนขาดตกบกพร่องไป เขียนแล้วก็อ่านด้วยกันหลายครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน บางครั้งก็จะถามคนแก่เพิ่มเติมเพื่อความแน่ใจ

ครั้งที่ 2 วันที่ 7 พฤษภาคม 2558 ทีมวิจัยได้ช่วยกันเขียนเรื่องนกหวูดหรีด โดยเขียนจากเล่าประสบการณ์ในการตั้งกลุ่มนกหวูดหรีด ทีมวิจัยได้บอกกับเด็ก ๆ ว่า ตอนนี้กำลังเขียนเรื่องนกหวูดหรีดอยู่ เด็กบางคนก็มาคุยว่ามีชื่อตัวเองไหม เด็ก ๆ รู้สึกดีใจ ภูมิใจที่มีชื่อในหนังสือ

ครั้งที่ 3 วันที่ 27 พฤษภาคม 2558 ทีมวิจัยได้ช่วยกันเรียบเรียงเรื่องแสดเด่นสาก ถือว่าเป็นเรื่องที่มีข้อมูลเยอะ หากสงสัยข้อมูลตรงไหนเพิ่มเติมก็จะหันไปถามยายนวน ซึ่งทีมวิจัยมีการเขียนและเรียบเรียงหลายรอบ เพราะต้องขัดเกลาภาษา และทำให้เนื้อความมีความสมบูรณ์มากที่สุด

2.6 การตรวจสอบและแก้ไขข้อมูล

ทีมวิจัยได้จัดประชุมร่วมกัน เพื่อตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลร่วมกัน 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 ในวันที่ 21 มิถุนายน 2558 และครั้งที่ 2 วันที่ 25 มิถุนายน 2558 โดยทีมวิจัยมาพร้อมกันที่บ้านของหัวหน้าโครงการ และให้ น.ส.ชนิษฐา ไชยมงค์ เป็นผู้พิมพ์ข้อมูลออกจากเครื่องพิมพ์ และทีมวิจัยเป็นผู้แยกข้อมูล

ประเภทต่าง ๆ จากนั้นอ่านและแก้ไขร่วมกัน หากข้อมูลส่วนไหนที่อ่านแล้วไม่เข้าใจ ก็จะพูดคุยกันหรือปรึกษาหัวหน้าโครงการ

2.7 การถ่ายทอดความรู้ภาษาและการแสดงแสงให้กับกลุ่มเยาวชน

ทีมวิจัยได้จัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ภาษาและการแสดงแสงให้กับกลุ่มเยาวชน โดยมีเด็กเยาวชนเข้าร่วม จำนวน 20 คน และจัดกิจกรรมจำนวน 4 ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่ 1 วันที่ 4 พฤษภาคม 2558

ครั้งที่ 2 วันที่ 20 พฤษภาคม 2558

ครั้งที่ 3 วันที่ 7 มิถุนายน 2558

ครั้งที่ 4 วันที่ 14 มิถุนายน 2558

หัวหน้าโครงการได้เรียกเด็ก ๆ มาที่บ้าน และแจ้งให้ทุกคนทราบว่า วันนี้เราจะสอนให้เด็กท่อง กุ กูก – ฮ อัง และสอนให้ตีไม้สากและตีสาก และให้ทีมวิจัยเป็นพี่เลี้ยงในการสอนตีสาก เพราะกลัวว่าหากปล่อยให้เด็ก ๆ เล่นเองตามลำพัง เด็ก ๆ อาจจะได้รับอันตราย จากนั้นทีมวิจัยได้แจกเอกสารพยัญชนะภาษาแสก สระ วรรณยุกต์ และได้อธิบายการเขียน การแยกเสียงระหว่างเสียงภาษาไทยกับเสียงภาษาแสก รวมทั้งรูปวรรณยุกต์ที่แตกต่างจากภาษาไทยเสร็จแล้วให้เด็ก ๆ ได้ทดลองเขียนคำศัพท์ เขียนในระดับประโยค และเขียนเพลงที่ร้อง โดยมีหัวหน้าโครงการเป็นผู้ตรวจและแก้ไข จากนั้นเด็ก ๆ จะร่วมร้องเพลงภาษาแสก ทำให้เด็ก ๆ มีความสนุกสนานมาก พอถึงเที่ยงก็รับประทานอาหารร่วมกัน ส่วนในตอนบ่ายทีมวิจัยก็นำไม้ตีสากมาให้เด็ก ๆ ซ้อมตีสากจนเด็กพอใจ นอกจากนี้แล้วทีมวิจัยยังได้นำจดหมายให้เด็กเยาวชนมาฝึกซ้อมการแสดงแสงตีสากอยู่เรื่อย ๆ

2.8 การผลิตสื่อหนังสือนิทานเล่มยักษ์

ทีมวิจัยดำเนินการผลิตสื่อหนังสือนิทานเล่มยักษ์ ในระหว่างวันที่ 4 – 5 สิงหาคม 2559 โดยมีพี่เลี้ยงมาช่วยสอนหลักการและวิธีการผลิตสื่อหนังสือเล่มยักษ์ ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

วันที่ 4 สิงหาคม 2561 นางสาวกุมารี ลาภากรณ์ พูดถึงการทำสื่อการเรียนการสอนว่า วันนี้เราจะมาทำหนังสือเล่มยักษ์กัน และอธิบายต่อว่าหนังสือเล่มยักษ์ ทำทำไมเพื่อประโยชน์อะไรและทำอย่างไร นางสาวกุมารีอธิบายต่อว่า ทำไว้เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้เป็นจุดเด่นของผลงานที่เราทำมา ทำเพื่อให้เด็กและผู้อื่นที่ไม่เข้าใจภาษาแสก ได้อ่านได้เห็นรูปภาพที่มีเนื้อหาที่เป็นภาษาแสก และมีประโยชน์ มีความสนุกสนาน อ่านแล้วรู้สึกอยากอ่านอีก จากนั้นนางสาวอัจฉราภรณ์ก็เปิดกระเป๋ามาใหญ่ นำเอาอุปกรณ์การทำหนังสือเล่มยักษ์ ออกมาให้ทีมวิจัยดูทุกชิ้นและ อธิบายถึงวิธีการทำหนังสือเล่มยักษ์ให้ทีมวิจัยฟัง จากนั้นนายณกรณ์ก็พูดถึงนิทานหรือเนื้อหาของเรื่อง แล้วก็ให้ทีมวิจัยเลือกเรื่องที่จะทำหนังสือเล่มยักษ์ ทีมวิจัยยกตัวอย่างมาหลายเรื่อง แต่ในที่สุดก็เลือกมาหนึ่งเรื่องชื่อเรื่อง ปู่เครือกับลูกเสือ จากนั้นทีมพี่เลี้ยงก็อธิบายถึงการใช้คำ การเขียนให้เป็นประโยค จากบท ประชาน กิริยา กรรม ช่วงนี้ทีมพี่เลี้ยงทำงาน

หนักมาก ทีมวิจัยก็รับข้อมูลหนักไม่เบาเหมือนกัน แต่ก็สนุกสนาน เรื่องปูเครื่องกับลูกเสือ เป็นเรื่องน่ารักของชาวไทแสกที่มีปราชญ์ชาวบ้านเล่าให้ทีมวิจัยฟัง พอถึงเที่ยงพวกเราที่พักรับประทานอาหาร พอรับประทานอาหารเสร็จแล้วกิจกรรมการทำหนังสือเล่มยักษ์ก็เริ่มขึ้น นางสาวจวง เป็นคนเขียนเนื้อเรื่องให้เป็นภาษาแสก นางปนัดดาเป็นคนเขียนเนื้อเรื่องภาษาไทย นายชิงชัยเป็นคนเขียนหนังสือเล่มยักษ์ นางสาวปุกก็ เป็นคนวาดภาพ ทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยงช่วยกันทำอย่างขะมักเขม้น แต่ในที่สุดวันนี้หนังสือเล่มยักษ์ก็ยังไม่เสร็จพอดีสี่โมงเย็น พวกเราก็หยุดพักนัดหมายกันว่า วันที่ 5/8/59 เราค่อยมาทำต่ออีก จากนั้นก็แยกย้ายกันกลับที่พัก

วันที่ 5 สิงหาคม 2561 ทีมพี่เลี้ยงมาแนะนำขั้นตอนการทำหนังสือเล่มยักษ์ ซึ่งการทำหนังสือเล่มยักษ์ครั้งนี้ ถ้าชาที่ขั้นตอนการวาดรูป เพราะทางทีมวิจัยต้องการให้รูปออกมาสวย เมื่อวาดรูปเสร็จก็เข้าสู่ขั้นตอนการเข้าเล่ม ก่อนจะเข้าเล่มนางสาวจวงก็ได้อ่านตรวจทานเนื้อหาหลายรอบ เพื่อความถูกต้องของคำและภาษาที่ใช้อย่างละเอียด ขั้นตอนในการทำเข้าหน้าให้ถูกต้อง คิดแถบขาวตามขอบกระดาษให้แน่น และสวยงามทุกแผ่น กินข้าวเที่ยงเสร็จ ก็เข้าสู่กระบวนการเข้าเล่ม เข้าปกเย็บให้เรียบร้อย คิดแถบขาวปิดรอยเย็บ ในที่สุดหนังสือเล่มยักษ์ก็เป็นอันเสร็จสมบูรณ์ ภายในเวลาบ่ายสามโมงตรง ทุกคนก็ชมว่าสวย จากนั้นทีมวิจัยก็เลือกเรื่องใหม่เพื่อให้ทีมพี่เลี้ยงได้ช่วยขัดเกลา เพื่อทำหนังสือเล่มยักษ์เล่มใหม่ต่อไป จากนั้นนางสาวกุมาริก็พูดถึงการทำสื่อครั้งต่อไป ซึ่งนางสาวกุมาริก็พูดถึงการทำสื่อวิดีโอ เพื่อให้ทีมวิจัยได้คิดเป็นการบ้าน พอคุยกันรู้เรื่องเข้าใจกันทีมวิจัยก็ลากลับบ้าน จากนั้นทีมวิจัยก็ประชุมกันว่า เราจะแบ่งงานกันไปทำที่บ้านเพื่องานจะได้เร็วขึ้น เพราะต่างคนก็ไม่มีเวลา เมื่อพูดคุยเข้าใจกันแล้วก็แบ่งงานกันไปทำที่บ้าน จากนั้นนางสาวจวงก็บอกปิดกิจกรรม 16.00น

วันที่ 16 สิงหาคม 2561 ทีมวิจัยมาพร้อมกันที่บ้าน นางสาวจวง ก้อนกั้น ประธานโครงการ ซึ่งได้นัดหมายกันด้วยโทรศัพท์ พอมาถึงทุกคนก็ทักทายกันแล้ว ทุกคนก็ทำงานของตัวเองในส่วนที่ไม่เรียบร้อย ในการทำหนังสือเล่มยักษ์เล่มที่สองนี้ ทีมวิจัยทุกคนก็บอกว่าไม่ยากเย็นอะไรเพราะทุกคนเข้าใจขั้นตอนการทำหมดแล้ว ในส่วนนี้ต้องขอขอบคุณทีมพี่เลี้ยง ที่เอาใจใส่แนะนำอย่างใกล้ชิด ซึ่งทุกคนก็ช่วยกันทำอย่างตั้งใจและสนุกสนาน ทีมวิจัยช่วยกันทำไปเรื่อยๆ พอถึงเวลาพักเที่ยงก็ทำกับข้าวส้มตำแกงหน่อไม้อาหารพื้นบ้าน อย่างเอร็ดอร่อยสนุกสนาน แล้วนางสาวจวงก็บอกว่าเล่มต่อไปเราเองจะไปทำที่บ้านเหมือนเดิม ทีมวิจัยทุกคนตกลง เพราะทุกคนก็บอกไม่มีเวลาเหมือนกัน พอกินข้าวเที่ยงเสร็จก็ทำงานต่อไปจนหนังสือเล่มยักษ์เล่มที่สองเสร็จสมบูรณ์ ทีมวิจัยทุกคนชมว่าสวย จากนั้นก็เลือกเรื่องใหม่ นางสาวจวงเป็นคนเขียนเรื่อง ทีมวิจัยทุกคนช่วยขัดเกลา จากนั้นก็แบ่งงานกันไปทำที่บ้านตามความถนัด ให้นางสาวนิตยา เอกจักรแก้ว เป็นคนวาดรูป ให้นายชิงชัย ศรีมุงคูล เป็นคนเขียนหนังสือ นางสาวจวงเป็นคนแต่งและขัดเกลาเรื่อง นางสาวสิริน เกรกแก้ว นางปนัดดา เปาวนา เป็นคนระบายสี ในการทำงานของทุกคนนางสาวจวงจะคอยดูแลและเป็นที่ปรึกษาให้กับทุกคน แต่ก็ไม่มีใครอะไรเพราะทีมวิจัยมีความสามารถกันทุกคน แล้วนางสาวจวงบอกว่าถ้าพร้อมเมื่อไหร่ก็จะโทรศัพท์ตามทุกคนมาทำงานเหมือนเดิม แล้วก็ปิดกิจกรรมเวลา 16.00

วันที่ 30 สิงหาคม 2561 ทีมวิจัยก็มาพร้อมกันที่บ้านประธานตามที่โทรนัดหมายกันไว้ ทุกคนหอบเอางาน ที่ตัวเองนำไปทำที่บ้านมา ต่างคนก็บอกเสร็จบ้างไม่เสร็จบ้าง ส่วนไหนที่ไม่เสร็จทีมวิจัยก็รับทำของตัวเองให้เสร็จ แล้วนางสาวจวงก็บอกว่าวันนี้เราจะทำให้เสร็จสองเล่ม รวมกับเล่มก่อน ๆ อีกสองเล่มเป็นสี่เล่ม และทีมวิจัยก็บอกว่าคงพอแล้วละ ที่บอกว่าวันนี้ต้องเสร็จสองเล่มเพราะ เราเตรียมงานมาจากที่บ้านของตัวเองแล้ว งานทุกอย่างเดินหน้าไปเกินครึ่งแล้วจากนั้นนางสาวจวงและทีมวิจัยทุกคนก็ตรวจสอบ พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ทุกรูปทุกเสียง เพื่อป้องกันความผิดพลาด เมื่อแน่ใจแล้วว่าทุกอย่างถูกต้องไม่ผิดพลาด ทีมวิจัยทุกคนช่วยกันทำอย่างตั้งใจ ทีมวิจัยทุกคนมีความสุขกับการทำงาน พวกเรายุกันถึงสาระเรื่อยเปื่อย เพราะเรามั่นใจว่ายังไงเราต้องเสร็จแน่นอน พวกเรายุถึงการทำสื่อวิดีโอว่าเราจะเลือกเรื่องอะไรแบบไหน พวกเราพูดถึงหลาย ๆ เรื่องแต่ก็ไม่ได้สรุปอะไร เพียงแค่พูดเป็นแนวทางไว้ก่อน จากนั้นก็กินข้าวเที่ยงร่วมกัน พอพักเที่ยงเสร็จก็ทำงานต่อจนถึงเวลาบ่ายสามโมง งานก็เสร็จตามความตั้งใจถึงเวลานี้เราได้หนังสือเล่มยักษ์สี่เล่มตามต้องการแล้ว ส่วนอุปกรณ์ที่เหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ ทีมวิจัยคุยกันว่าเราจะทำหนังสือ ในรูปแบบอื่นตามจินตนาการของทีม พองานเสร็จทุกคนช่วยกันเก็บข้าวของเสร็จเรียบร้อยก็ปิดกิจกรรมในเวลาสี่โมง

2.9 การผลิตสารคดีภาษาแสด

การผลิตสื่อสารคดีภาษาแสด มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

วันที่ 21 กรกฎาคม 2559 ทีมพี่เลี้ยงเดินทางมาถึงบ้าน นางสาวจวง ก้อนกั้น ประธานโครงการ ซึ่งมีนางสาวกুমารี ลาภาภรณ์ นางสาวอัจฉราภรณ์ ถาวรพัฒน์ และนายธนกฤต รักษ์วงศ์ เป็นทีมพี่เลี้ยงได้เจอเจอกันกับทีมวิจัย และทักทายกันด้วยความเคารพสนุกสนาน ต่างฝ่ายต่างบอกไม่ได้เจอกันนานแล้ว ประธานได้เชิญทีมพี่เลี้ยงเข้าไปพักผ่อนในบ้าน แต่ยังไม่ทันจะพัก ประธานก็รีบตั้งคำถามและส่งกระดาษรายงานให้ทีมพี่เลี้ยง ซึ่งทีมวิจัยได้เตรียมไว้ก่อนหน้าแล้ว และถามข้อข้องใจและรายละเอียดที่บางเรื่องทีมวิจัยก็ไม่เข้าใจ จากนั้นนางสาวอัจฉราภรณ์ ก็อ่านเนื้อหาในกระดาษจนจบและอธิบายข้อข้องใจของ ทีมวิจัยให้ฟังจนหมด เมื่อเป็นที่เข้าใจแล้วนางสาวกুমารี ก็พูดถึงงานในโครงการช่วงที่สอง ซึ่งนางสาวกুমารีได้พูดถึงการทำสื่อ และการลงพื้นที่บ้านดอนสมอและบ้านอาจสามารถ แต่เราต้องทำสื่อก่อน ทีมวิจัยถามว่าเอาอะไรมาทำสื่อ นางสาวกুমารีตอบว่าก็เอาจากที่เราทำโครงการมาว่าเราได้อะไรบ้าง แล้วเราก็จะเอาสิ่งเหล่านั้นมาทำสื่อ เพื่อให้คนในชุมชนและหมู่บ้านอื่น ได้รู้ได้เห็นถึงผลงานว่าเราได้อะไรบ้าง ทีมวิจัยก็คุยกันว่าเราจะเอาสื่ออะไร นางสาวสิริน เอกจักรแก้ว บอกอยากทำสื่อการเรียนการสอนแบบหนังสือ นิทาน ให้มีรูปภาพและอธิบาย เป็นภาษาแสดและไทย นางสาวปนัดดา เปาวะนา เสนอให้ทำรูปภาพประกอบกิจกรรมแล้วอธิบายเป็นภาษาแสดและไทย นายชิงชัย ศรีมงคล เสนอให้ทำสื่อการเรียนการสอนแบบวิดีโอเป็นภาษาแสด นางสาวจวงแย้งว่ายากไปหรือเปล่า ซึ่งตัวเองไม่เข้าใจสิ่งเหล่านั้นนัก นางสาวกุมารีบอกว่าอยากทำสื่อไหนก็ได้ ทางทีมพี่เลี้ยงจะมาช่วยทำ และเป็นพี่เลี้ยงให้ได้ทุกสื่อตามที่ต้องการ ซึ่งนางสาวจวงก็ยังงออยู่เหมือนเดิม จากนั้นนายธนกฤตได้อธิบายว่าการทำสื่อเราก็จะทำจากผลงานที่เราทำมา

ยกตัวอย่างเช่นพยัญชนะภาษาแสด พจนานุกรมหรืออีกหลายๆอย่างที่เรำทำมา พอถึงตอนนั้นนางสาวจวงบอกเข้าใจแล้วก็มองภาพออก แล้วคุยกับทีมวิจัยว่าเราจะเลือกทำสื่อ การเรียนการสอนรูปแบบนิทานเรื่องเล่าและวิดีโอจากผลงานที่ทำมา และเพลงหรือคำเป็นภาษาแสด แล้วทีมวิจัยก็เลือกทำสื่อวิดีโอและนิทานเรื่องเล่า ในที่สุดทั้งสองทีมก็เข้าใจกัน ในการปรึกษาหารือครั้งนี้ ทั้งทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยง คุยกันอย่างสนุกสนานบางทีก็พูดหยอกล้อกันถึงสาระอื่นๆ เพื่อทุกคนจะได้ไม่เครียดในการทำงาน และนัดหมายกันว่าทีมพี่เลี้ยงจะออกมาพบกับทีมวิจัยอีกในวันที่ 4-5 สิงหาคม พ.ศ. 2559 เพื่อที่จะมาช่วยทีมวิจัยทำสื่อหนังสือนิทานเล่มยักษ์ ดังรายละเอียดในข้อ 2.7

วันที่ 24 กันยายน 2559 ทีมวิจัยมาพร้อมกันตามที่ประธาน ได้โทรศัพท์นัดหมายกันเอาไว้ พอถึงเวลา 09.00 น ทีมพี่เลี้ยงก็เดินทางมาถึงซึ่งมี นางสาวกุมารี ลาภอาภรณ์ นางสาวอัจฉราภรณ์ ถาวรพัฒน์ นายรณกร รักษ์วงศ์ ที่บ้าน นางสาวจวง ก้อนกั้น ประธานโครงการ จากนั้นก็ได้เข้าร่วมประชุมกันถึงแนวทางการทำสื่อ ซึ่งที่ผ่านมาเราทำสื่อในรูปแบบหนังสือพยัญชนะภาษาแสด หนังสือเล่มยักษ์ พจนานุกรมต่อไปเราจะทำสื่อวิดีโอ ซึ่งทีมพี่เลี้ยงก็แนะนำแนวคิดหลายอย่าง ว่าทีมวิจัยอยากนำเสนอสิ่งใด ต้องการให้เป็นในรูปแบบไหนอย่างเช่น หนังสือ เรื่องสั้น สารคดีซึ่งเนื้อหาอะไรยังงั้นนั้นทีมวิจัยต้องคิดเอง แต่ให้เป็นเนื้อหาที่สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทีมวิจัยได้รับรู้ถึงขั้นตอนและรายละเอียดต่างๆมากมาย ทีมวิจัยคุยกันว่าเราอยากทำสารคดีวิถีชุมชนไทแสด จะได้นำเสนอความเป็นมาของชนเผ่า ผลงานการวิจัยภาษาแสดของทีมวิจัยและสิ่งดีๆในชุมชนของเรา แต่ก็ยังไม่สรุปจนกว่าเราจะประชุมทีมกันอีกครั้งหนึ่ง เพราะทุกคนก็อยากคุยถึงรายละเอียดก่อน พอถึงเที่ยงทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยงรับประทานอาหารเที่ยงด้วยกัน พวกเรากินข้าวไปคุยกันไปทีมพี่เลี้ยงแนะนำว่า ให้เลือกเรื่อง ขั้นตอน สถานที่ รูปภาพ กิจกรรมเป้าหมาย ข้อมูลต้องชัดเจน ทีมวิจัยต้องพร้อม ช่างภาพต้องพร้อม ทีมพี่เลี้ยงสร้างความมั่นใจให้กับทีมวิจัยว่า พวกเราต้องทำได้เพราะพวกเราผ่านการอบรมการทำสื่อมาบ้างแล้ว จากนั้นพอถึงเวลาบ่ายสามโมง ทีมพี่เลี้ยงก็เดินทางกลับ ทีมวิจัยก็คุยกันต่อว่าเราจะเลือกเรื่อง วิถีชุมชนไทแสด เมื่อเข้าใจกันแล้วทุกคนก็แยกย้ายกันกลับบ้าน

วันที่ 5 ตุลาคม 2559 ทีมวิจัยมาพร้อมกันตามนัดหมาย นางสาวจวง ก้อนกั้น กล่าวเปิดการประชุม พอเจอกันทุกคนถามซึ่งกันและกันว่าเราจะทำเรื่องอะไร นางสาวจวงให้ทุกคนเสนอเรื่องและเหตุผล นางสาวปนัดดา เปาวะนา อยากทำสื่อวิดีโอที่มีเนื้อหาเป็นแนววิถีชีวิต นางสาวนิตยา เอกจักรแก้ว บอกเห็นด้วย เหตุผลจะได้นำเสนอความเป็นอยู่ ชีวิตประจำวันและการพูดภาษาแสดของไทยแสดให้ชาวโลกได้รู้ ส่วนนายชิงชัย ศรีมงคล อยากทำสื่อวิดีโอที่มีเนื้อหาเป็นรูปแบบสารคดีความเป็นมาของชาวไทแสดในอดีตจนถึงปัจจุบัน เหตุผลนั้นอยากให้คนอื่นๆและลูกหลานไทแสดได้รู้ว่าเราเป็นใครมาจากไหน จะได้รู้จักและจดจำไว้ในอนาคต ส่วนวิถีชีวิตนั้นเราจะเอาเนื้อหาแทรกเข้ามาในกิจกรรมต่างๆ นางสาวสีพิน เอกจักรแก้ว บอกเห็นด้วยเหตุผลอันเดียวกัน แล้วนางสาวจวง ก้อนกั้น ก็บอกเห็นด้วยเหตุผลเดียวกันเมื่อรู้แล้วว่าสามต่อห้าทุกคนก็ตกลงเลือกสารคดี เรื่องความเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน

วันที่ 13 มีนาคม 2560 นางสาว จวง ก้อนก้น ประธานในโครงการได้นัดหมายทีมวิจัยมาประชุมปรึกษาหารือเพื่อจัดทำเนื้อหาสาระคดีเรื่อง ภาษาแสด เวลา 09.00 น. ทีมวิจัยได้มาพร้อมกันที่บ้านของประธานโดยมีนางสาว ปันดดา เปาพะนา นาย ชิงชัย ศรีมงคล นางสาว สีสัน เอกจักรแก้ว นางสาว นิตยา เอกจักรแก้ว ประธานได้ชี้แจงว่าวันนี้เราจะทำเนื้อหาในการถ่ายทำสารคดีเกี่ยวกับเรื่อง ภาษาแสด ว่าเราจะทำยังไง ประธานถามว่าเราจะเอาเนื้อหาแบบไหนยังไง นางสาวปันดดา เปาพะนา เสนอว่าให้เริ่มถ่ายจากทางเข้าหมู่บ้านมาเรื่อยๆ นาย ชิงชัย ศรีมงคล เสนอว่าให้ใส่กิจกรรมต่างๆของชุมชนไปด้วย นางสาว สีสัน เอกจักรแก้ว เสนอว่าให้ใส่วิถีชีวิตของชุมชนไปด้วย ประธานกล่าวว่าเราทำเกี่ยวกับภาษาแสดเราต้องเน้นภาษาให้เยอะๆ นางสาว นิตยา เอกจักรแก้ว เสนอว่าเราก็บรรยายไปมีภาพประกอบต่างๆเลื่อนไปเรื่อยๆ พอถึงเที่ยงทีมวิจัยก็พักทานข้าวพอทานข้าวเที่ยงเสร็จก็คุยปรึกษารื้อกันต่อช่วยกันคิดช่วยกันเขียนช่วยกันเลือกรูปว่าอันนี้สวยมัยอันนี้ได้ไหมเหมาะสมไหมมีภาพนิ่งก็รูป ภาพเคลื่อนไหวก็ภาพ แล้วเวลาเราจะเอากี่นาทีพอถึงเวลา 16.00 น. มติที่ประชุมก็สรุปว่าทีมวิจัยเลือกที่จะทำสารคดี

วันที่ 21 มีนาคม 2560 ทีมพี่เลี้ยงมาถึงบ้าน นางสาว จวง ก้อนก้น ประธานโครงการทีมวิจัยให้การต้อนรับอย่างดีเป็นกันเอง จากนั้นทีมวิจัยก็นำเสนองานสารคดีภาษาแสดที่ทำอยู่ให้ทีมพี่เลี้ยงทราบ ทีมพี่เลี้ยงรับทราบและถามถึงปัญหาของการทำงานทั้งหมดทีมวิจัยบอกว่าทีมวิจัยไม่เคยทำหรือเขียนเนื้อหาสารคดีจึงทำให้ติดขัดอยู่บ้าง ทีมพี่เลี้ยงก็พูดแนะนำการทำเนื้อหาสารคดีว่าให้เขียนเนื้อหาขึ้นมาแล้วต้องคัดกรองเนื้อหาให้กระชับจะได้เข้าใจง่ายระหว่างเนื้อหาและรูปภาพจะต้องเป็นเนื้อหาเดียวกันแล้วให้ทีมวิจัยเขียนเนื้อหาที่กระชับมากขึ้นและแนะนำว่าการที่เราเขียนเนื้อหาหลายเรื่องก็เป็นการพัฒนาความคิดและจะได้เข้าใจกับงานและเรียนรู้ด้วยตัวเองมากขึ้นเมื่อทีมวิจัยได้เนื้อหาตรงกับเนื้อหาที่ตัวเองชอบ ทีมพี่เลี้ยงจะมาช่วยขัดเกลาอีกครั้ง

วันที่ 2 – 3 มิถุนายน 2560 ทีมพี่เลี้ยงมาถึงบ้านนางสาวจวง ก้อนก้น ประธานโครงการ จากนั้นทีมวิจัยก็นำเสนองานสารคดีภาษาแสด ทีมพี่เลี้ยงตรวจทานว่าดีมาก ถูกต้อง แล้วทีมพี่เลี้ยงและทีมวิจัยก็ช่วยกันขัดเกลาข้อความเนื้อหาให้กระชับมากยิ่งขึ้น ทีมวิจัยได้เรียนรู้การขัดเกลาข้อความให้มีความกระชับและถูกต้อง ทีมวิจัยช่วยกันเขียนบทและเลือกรูปภาพว่ารูปไหนจะตรงกับเนื้อหาอะไร ทีมพี่เลี้ยงแนะนำให้ถ่ายรูปงานส่วนรวมของชุมชนหรือวิถีโอเก็บไว้ เพื่อจะได้นำมาประกอบสารคดีให้สมบูรณ์ เมื่อทุกอย่างสมบูรณ์แล้วทีมพี่เลี้ยงได้นัดหมายถ่ายทำอีกครั้ง

วันที่ 22 กรกฎาคม 2560 เวลา 09.00 ทีมพี่เลี้ยงเดินทางมาถึงบ้านนางสาวจวง ก้อนก้น ประธานโครงการ ซึ่งทีมวิจัยรออยู่ก่อนแล้ว จากนั้นทีมพี่เลี้ยงก็ได้อธิบายถึงเนื้อหาของงานที่จะทำในวันนี้ พี่เลี้ยงให้นางสาวจวงอ่านเนื้อหาของสารคดีที่เป็นภาษาแสดหลายเที่ยว เพื่อให้จดจำเวลาถ่ายทำแล้วพี่เลี้ยงก็เริ่มอัดคลิปเสียง แต่ก็ก็มีฝนตกลงมาก็ได้ยกเลิก พอฝนหยุดตกเราก็เริ่มถ่ายทำต่อ จากนั้นก็เป็นการถ่ายทำวีดีโอกลุ่มนกหรือหัดทำไม้ดีสาบ พอถึงเวลาทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยงก็พักรับประทานอาหาร พอถึงเวลาบ่ายเราก็ถ่ายทำอีกหลายบทที่เราคิดว่าจะใช้ประกอบสารคดี ทีมพี่เลี้ยงและทีมวิจัยช่วยกันทำงาน จนถึงเวลาบ่ายสามโมง แล้วก็นัดกันว่าพรุ่งนี้เราจะมาถ่ายทำต่อ จากนั้นก็แยกย้ายกันกลับบ้าน

วันที่ 23 กรกฎาคม 2560 ทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยงก็มาถึงตามเวลานัดหมาย อาจารย์จุฑาจิตร จิตบรรจง ก็มาตามคำเชิญและถึงที่นัดหมายตามเวลานัดและจากนั้นเราก็เริ่มถ่ายทำบทสัมภาษณ์เริ่มจาก อาจารย์ปรีชา ชัยปัญหา อาจารย์จุฑาจิตร จิตบรรจง ผู้ใหญ่โยธิน เอกจักรแก้ว ผู้ใหญ่จำเนียร ศรีมุงคูล ผู้ใหญ่จำเนียรกับผู้ใหญ่โยธินเราต้องตามไปถ่ายถึงที่ทำงานของโครงการ 9110 จากนั้นก็ถ่ายทำกลุ่มนกดุริต์ หิรัญและบทสัมภาษณ์ทีมวิจัย พวกเราเร่งถ่ายทำให้เสร็จภายในเวลาบ่ายสามโมง พอถ่ายทำเสร็จทีมพี่เลี้ยงก็บอกจะเอาคลิบเหล่านี้ไปตัดต่อที่มิดิฮิล เมื่อได้เป็นฉบับร่างแล้วเราก็อยกมาแก้ไขอีกทีหนึ่งแล้ว ทีมพี่เลี้ยงและทีมวิจัยก็แยกย้ายกันกลับบ้าน

วันที่ 20 กันยายน 2560 เมื่อทีมพี่เลี้ยงเดินทางถึงบ้านนางสาว จวง ก้อนก้น ประธานโครงการ และได้ให้ทีมวิจัยดูตัวอย่างการทำสารคดีที่ทีมพี่เลี้ยงตัดต่อมาแล้วเป็นบางส่วน และทีมพี่เลี้ยงได้แนะนำให้ทีมวิจัยได้เก็บรูปภาพ ที่มีความหมายตรงกับเนื้อหา เพื่อให้ดูสวยงาม และชัดเจนเพื่อให้สื่อความหมายที่เข้าใจง่าย เพื่อการทำตัดต่อจะได้ง่ายและเร็วขึ้น และสิ่งที่ไม่สมบูรณ์ในเวลานั้นคือภาพวิดีโอและชื่อกลุ่มต่างๆ และชื่อสถานที่ถ่ายทำและทีมวิจัยก็รับปากเมื่อทั้งฝ่ายเข้าใจกันแล้ว ทีมพี่เลี้ยงก็สอนงานการทำวิดีโอให้ทีมวิจัยอีกหลายอย่าง ซึ่งทีมวิจัยรู้สึกขอบคุณพอได้เวลา ทีมพี่เลี้ยงก็เดินทางกลับจากนั้นทีมวิจัยก็แยกย้ายกันกลับบ้าน

2.10 นำเสนอผลการทำงานฟื้นฟูภาษาสู่ชาวแสบบ้านดอนสมอ

วันที่ 15 มกราคม 2561 ทีมพี่เลี้ยงซึ่งมีนางสาวกมลารี ลาภอากร นางสาวอัจฉราภรณ์ ถาวรพัฒน์ นายธรรณกร รักษ์วงศ์ ได้มาถึงบ้านนางสาวจวง ก้อนก้น ทีมวิจัยให้การต้อนรับจากนั้นทีมพี่เลี้ยงก็ถามถึงผลงานทุกอย่างซึ่งทีมวิจัยนำเสนอให้เข้าใจ จากนั้นก็ถามถึงการติดต่อกับผู้นำบ้านดอนสมอ อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ว่าได้เรื่องยังไร นางสาวจวง ก้อนก้น บอกติดต่อแล้วและเขาก็รับปากและเข้าใจแต่คนที่ติดต่อคืออาจารย์ปรีชา ชัยปัญหา ซึ่งเป็นที่ปรึกษาของโครงการ นางสาวจวง ก้อนก้น ไม่ได้ติดต่อด้วยตนเอง จากนั้นพี่เลี้ยงก็ให้นางสาวจวง ก้อนก้น ติดต่อกับผู้นำทางบ้านดอนสมออีกครั้งเพื่อความมั่นใจ ซึ่งทีมวิจัยได้ติดต่อนางสาวแวว ซึ่งเป็นผู้นำระดับชุมชนและทั้งสองฝ่ายก็ได้คุยกันทั้งสองฝ่ายเข้าใจและรู้เรื่อง แล้วพี่เลี้ยงก็ถามถึงการลงพื้นที่ที่บ้านดอนสมอว่าทีมวิจัยจะจัดรูปแบบใดเพราะทีมพี่เลี้ยงบอกว่าทีมวิจัยจะต้องดำเนินการเองทั้งหมดทีมพี่เลี้ยงจะเป็นแค่ผู้สังเกตการณ์เท่านั้น นางสาวจวง ก้อนก้น ก็ได้อธิบายถึงขั้นตอนและเอกสารเพื่อแจกให้ชาวบ้านผู้เข้าร่วมได้อ่านเอกสารก็จะมีแผ่นลงทะเบียนและข้อมูลการเขียนการอ่านภาษาแสบ และทีมพี่เลี้ยงได้เน้นว่าทีมวิจัยต้องเป็นผู้นำเสนอเองต้องพูดจาให้ชัดเจน พูดในสิ่งที่เราได้ทำมาให้อีกต้องเพื่อให้ผู้ฟังได้รับทราบและเกิดความตระหนักในการรักษาภาษาแสบ

วันที่ 16 มกราคม 2561 ทีมวิจัย ทีมพี่เลี้ยงและชาวบ้านบ้านดอนสมอ อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม มาตามนัดหมาย มีผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนหลายคนมารอต้อนรับ ทุกคนแนะนำตนเองและทักทายกันอย่างสนิทสนมเป็นกันเอง จากนั้นทีมวิจัยก็ได้แจกเอกสารการเขียนการอ่านภาษาแสบ ผู้ใหญ่บ้านบ้านดอนสมอก็ได้กล่าวต้อนรับและขอบคุณทีมพี่เลี้ยงทีมวิจัยที่ยังเห็นความสำคัญของภาษาแสบและไท

แสบบ้านคอนสมอ อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม จากนั้นอาจารย์ปรีชา ชัยปัญหา ที่ปรึกษาของโครงการก็ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของโครงการในภาษาแสบว่าอยากให้ทุกคนที่เป็นชาวไทยแสบได้รู้จักรักและหวงแหนมรดกภูมิปัญญาของชาวไทยแสบอย่างเช่นภาษาและประเพณีวัฒนธรรมต่างๆและให้ทุกคนที่เป็นชาวไทยแสบรู้จักอนุรักษ์และให้ความสำคัญกับชาติพันธุ์ของตัวเอง จากนั้นนางสาวจวง ก้อนกั้น ได้นำเสนอถึงหลักสูตรการเขียนการอ่านและการอนุรักษ์ภาษาแสบ นางสาวจวง ก้อนกั้น ได้นำเสนอบทพยานะ ตัวสระวรรณยุกต์ ตัวสะกด ตัวควบกล้ำและได้นำเสนอการเขียนคำในภาษาแสบโดยย่อแล้วให้เด็กๆชาวไทยแสบบ้านบะหว้า อ.นาหว้า จ.นครพนม และเด็กๆไทยแสบบ้านคอนสมอ อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ได้อ่านคำภาษาแสบในหนังสือเล่มยักษ์ ซึ่งเด็กๆไทยแสบบ้านบะหว้าจะอ่านได้คล่องกว่าส่วนเด็กๆไทยแสบบ้านคอนสมอ ยังไม่เข้าใจภาษาแม่ของตัวเอง เมื่อชาวบ้านคอนสมอได้รู้จักและรับทราบแนวทางการทำโครงการฟื้นฟูภาษาแสบ ชาวบ้านคอนสมอหลายคนบอกชอบโครงการนี้และแสดงความชื่นชมทีมวิจัยภาษาแสบว่าเก่งมากและอยากให้มีโครงการแบบนี้ในบ้านคอนสมอ จากนั้นทีมพี่เลี้ยงก็ได้กล่าวถึงแนวทางของการทำโครงการ ที่มาของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการและขอให้ทุกคนรักและหวงแหนชาติพันธุ์ของตนเองหลังจากนั้นทุกคนก็รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกันอย่างมีความสุขเสร็จแล้วก็แยกย้ายกันกลับ

3. วิธีการเก็บข้อมูล

การดำเนินงานโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสบสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทยแสบ” ได้มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์หรือสอบถามข้อมูลจากผู้รู้ หรือปราชญ์ในชุมชน โดยทีมวิจัยและกลุ่มเยาวชนได้ไปสอบถามปราชญ์ผู้รู้ถึงที่บ้าน ซึ่งปราชญ์ทุกคนต่างเป็นผู้ให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี จากนั้นจะช่วยกันจดบันทึกเป็นภาษาแสบ และนำกลับมาเขียนเรียบเรียงใหม่ พร้อมกับตรวจสอบแก้ไข เพื่อให้เกิดความถูกต้อง สมบูรณ์มากที่สุด

อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลของทีมวิจัย ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ทั้งภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสบ จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการบันทึกด้วยการใช้ระบบเขียนภาษาแสบ ตัวอักษรไทย ทำให้กลายเป็นแหล่งที่เก็บข้อมูลได้อีกประเภทหนึ่งด้วย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ทีมวิจัยจะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แนวคิดการสืบทอดวัฒนธรรม เพื่อใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการสืบทอดภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสบ นอกจากนี้ยังใช้ระบบเขียนภาษาแสบ อักษรไทย ที่เคยทำสำเร็จแล้วมาใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถอ่านได้ รวมทั้งทีมวิจัยยังได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวแสบเพื่อชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลง และการปรับประยุกต์ใช้

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานในโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสดสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสด” สามารถจำแนกเป็นหัวข้อตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. องค์กรความรู้เรื่องวิถีชีวิต ผ่านคำสอน กลอนโบราณและการละเล่นของชาวแสด
 - 1.1 คำสอน
 - 1.2 โฉลกหรือเคล็ดหาปลา
 - 1.3 คำคล้องจอง
 - 1.4 การละเล่นกลองเลง
 - 1.5 การละเล่นแสดเต้นสาก
2. สื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต ผ่านบทเพลงแสด
 - 2.1 บทเพลงสำหรับเด็ก
 - 2.2 บทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสด
3. การถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต ผ่านการร้อง เล่น เต้นรำไทแสด
 - 3.1 กลุ่มเยาวชนนกดุหรืหรือ
 - 3.2 การถ่ายทอดภาษาแสด
 - 3.3 การถ่ายทอดบทเพลงแสด
 - 3.4 การถ่ายทอดการละเล่นชาวแสด
 - 3.5 การถ่ายทอดคำสอน คำกลอน และคำคล้องจอง

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. องค์กรความรู้เรื่องวิถีชีวิต ผ่านคำสอน กลอนโบราณและการละเล่นของชาวแสด

ทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมองค์กรความรู้เรื่องวิถีชีวิต ผ่านคำสอน กลอนโบราณและการละเล่นของชาวแสด โดยผ่านการสัมภาษณ์ พูดคุย กับผู้รู้ ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นผู้สูงอายุ แล้วนำข้อมูลมาจัดบันทึกด้วยภาษาแสด อักษรไทย ซึ่งสามารถรวบรวมองค์กรความรู้ไว้หลายประเภท ได้แก่ คำสอน โฉลกหรือเคล็ดหาปลา คำคล้องจอง การละเล่นกลองเลง และการละเล่นแสดเต้นสาก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 คำสอน

ทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมคำสอนของชาวไทแสก ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ จำนวน 15 เรื่อง ดังนี้

1) ท้าวปิดอาบน้ำ (เปิดอาบน้ำในนา)

ฮุ่นโร้เกิดหมาต้องใช้ชีวิตอยู่กับหมีมะสาด แลวกิ่งฮิดท้าวเฮ้อเฮ้อกับหมีมะสาด แลวกิ่งหน่อมแนมหมีมะสาดเฮ้อคี้ แค้นแอ้งเนือยูแบบพิคหมีมะสาด เھرักกะชีวิตมีปิ่นห้า ท้าวปิดอาบนํมเหน่นนา มั่นพันหมีมะสาดห้องปิด

คนเราเกิดมาต้องใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ แล้วก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและต้องดูแลธรรมชาติให้ดี ถ้าบุคคลใดอยู่ผิดธรรมชาติ แสดงว่าบุคคลนั้นมีปัญหาในชีวิต เหมือนคำว่าเปิดอาบน้ำในนามันเป็นธรรมชาติของเปิด

2) ท้าวกำอาบนํม (อีกาเล่นน้ำ)

แค้นแอ้งเนือรอต้าวผ้อฮู่กะฮิดผิด ฮิดท้าวโบคี้ แลวรอหมั่นฮิดท้าวมอเฮ้อคี้ฮุ่น เอ้อมี ปะโยคจอไ้ไร่กับไ้บ้าน กิ่งแผ่จจอธรู้ท้าวกำท้าวห่มแลวหมั่นอาบนํม แป้ระกะมันหมั่นเปียนแป้งท้าวผ้อฮู่

คนเราถ้ารู้ว่าตัวเองทำผิด หรือทำตัวไม่ดี ถ้ารู้จักปรับปรุงตัวเอง ทำตัวให้มีประโยชน์ต่อสังคมและครอบครัว ก็เปรียบเหมือนอีกา ที่ตัวดำแล้วอาบน้ำ ก็แปลว่าเขอยากเปลี่ยนแปลงตัวเอง

3) เท้าหม้อหล้ามแต่นซิ่นล้ายห่อ (คุณผู้หญิงใส่ผ้าซิ่นมัดหมี่ลายตะขอยัน)

พื้นหม้อบักกะยาผ้อส่ายกะต้าม เตรากะยาทุกกะต้าม แค้นพื้นฮุ่นคิมี่เจียนหย้อจจอไ้บ้าน ไ้บ้านกิ่งเลื่องกิ่งแท้งมีเจียนเก้าล็บเก้งจ้อ โร้กิ่งฮิดท้าวโร้เฮ้อไ้บ้านได้อาไ้ แผ่จจอเท้าหม้อหล้ามแป้กะหล้ามถ่อฟ้า ห่าไ้ฮู่กะพื้นปะฮุ่นไ้ฮุ่นอยเจียนเก้งปิ่นห้าเฮ้อไ้บ้าน กะโบทีกกิ่น เฮ้อคี้กิ่นไ้

จะเป็นผู้หญิงก็ได้ผู้ชายก็ดีหรือจะเป็นคนจนก็ดีรวยก็ดี ถ้าทำตัวเป็นคนดีทำตัวเป็นประโยชน์อย่างจริงใจต่อคนอื่น เราก็จะได้รับความรักและเคารพอย่างจริงใจจากผู้อื่น ถึงแม้เราจะเป็นคนจนชาวบ้านธรรมดาก็ตาม ตัวอย่างเช่น คนที่เป็นล่ามช่วยเป็นธุระเรื่องสู่ขอสะใภ้และเจรจาความกรณีคนในหมู่บ้านมีข้อพิพาทกัน ให้โอนอ่อนผ่อนตามแล้วสงบลงด้วยดี

4) หม่มมัด หม่มหม้อเอ้าหลังไปก่อน (แม่มัด แม่หม้อเดินเอาหลังไปก่อน)

ฮุ่นโร้นี้มีเจียนตั้งจ้อคี้ มีเจียนอดทน พักชาเนือกิ่งค้องฮิด เฮ้อโร้ หมั่นเฮ้อมั่นไ้คี้จจอตะท้าวโร้ แลวกิ่งไ้ไร่กันโร้นี้ม ถู้หม่มหม้อญ้อมหญ้างเอ้าหลังไปก่อน ข้อบกะหมั่นเฮ้อค้ำถ้าเค็ดห่ม แลวกิ่งเฮ้อปะฮุ่นเลื่อท้อ

คนเราถ้ามีความตั้งใจดี มีความขยันอดทน ถึงจะยากลำบากยังไงก็ต้องทำเพราะทุกคนก็อยากประสบความสำเร็จ ในชีวิตครอบครัวและการทำงาน เหมือนแม่หมอบที่ขอมเดินถอยหลัง ถึงแม้จะลำบากและผิดปกติก็ตาม แต่ก็ต้องทำเพื่อความขลังของคาถา

5) ท้าวลอนคู่มั่น (ตุ่นขุดมัน)

แก่นไ้ไร่ไ้พันปะฮุ้นคู้ ปะฮุ้นรือไ้ต้องเลียงผ้อฮู้ไ้เค้เยอะโร้มีพะหญ่าปุ้นญา ถูท้าวลอนเอ้า
แห้งชะแอ้งมันกินมันกึ่งฮุ้นฮิม

ถ้าเราเป็นคนขยันหมั่นเพียร รู้จักเอาตัวรอดด้วยสติปัญญา เหมือนสัตว์โบราณบางชนิดที่ไม่
ใช้มือหรือเท้าหาอาหาร แต่ใช้ฟันแทะเอา มันก็ยังฮิมและเอาตัวรอดได้

6) ท้าวแตรนกินแตร (งูกินเขียด)

แก่นปะฮุ้นไ้พันฮุ้นฮิดเหวียกฮิดงาน มักหญ่าหญ่ากิน หร่าหญ่าหญ่ากิน ฮิดเอ้อไ้ไร่มีห
ลายโบฮิดโบฮิดกิน ฮิมกินฮิมค้อเช้อค้อฮิม ฮิดเอ้อปะฮุ้นมีเจียนชุกจ้อหลาย พุงกึ่งบีกกึ่งตั้งถูจู้ก
แตร

ถ้าคนเราเป็นคนขยันทำงาน ชอบทำมาหากิน และหาเงินมาจุนเจือครอบครัวไม่ให้อดอยาก
มีอาหารกินฮิมท้องตลอดเวลา ทำให้มีความสุขอยู่ตลอดเวลา เหมือนงูชนิดหนึ่งที่กินอาหารฮิมแล้วท้องจะ
ตั้งอยู่ตลอดเวลา (ในภาษาแสกเรียกว่า งูแตรนเกา)

7) ท้าวแบ่ไ้ไ้ (วัวตัวเล็กไ้ไ้)

ปะฮุ้นทุกโบพ้อฮุ้นกิน มักหมั่นฮิดอะท้อ กอนเหล็กกอนเช้อเย้อ เกรี้ยว หมั่นเฮ็ดมันแท้น
ยูแท้นกิน แตรเรือ้วแผ่จ้อฮุ้นโบมี เอ้าว้ายน้อยไ้ไ้ วัวเร่รักท้าวแบ่ไ้ไ้

คนจนไม่มีอันจะกิน แต่ก็กระเบียดกระเสียนเพื่อให้พออยู่พอกิน เรื่องบางเรื่องยังไม่ถึง
เวลาก็ต้องทำเพื่อทุกอย่างจะได้ดีขึ้น โบราณท่านเปรียบเปรยเหมือนว่าเอาวัวตัวเล็กไ้ไ้

8) ท้าวกำท้อราบ (อีกาถือหาบ)

ปะฮุ้นโบพันด้า หร่าฮิดแตแน้วโบฮิด เกอแต่เจียนแต่จู้ง เอ้อไ้ไร่กับไ้บ้าน หล้อกล้า
ถูท้าวกำฮุ้นแหละ กำโบเคยไ้ฮ้อยค้อท้อราบ กำมีแต่ลักกินเกานัมราบ

คนไม่ดีชอบทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ สร้างแต่เรื่องเดือดร้อนให้ครอบครัวและชาวบ้าน
เหมือนอีกาที่ไม่เคยช่วยใครถือหาบถือของ มีแต่ลักขโมยกินของในหาบ

9) ท้าวชาบป็นห้อง (แมลงสาบพันใบทอง)

ปะฮัน โบมีนัมจื่อ แหรันแกทัว เอ้อกี้ดกะละโล้ยไต่บ้าน มันซังคำพันไปโบได้ ถูแม้งกะ
สาบมิกหรือยูนัมแซ่ ยูนัมป็นเบ้อห้อง ถ้าหรัकिनแต่ญ้ามเนื้อโร้หล่อง หรัเอาแต่เปียบมู

คนไม่มีน้ำใจเห็นแก่ตัวและไม่คิดที่จะช่วยผู้อื่นอย่างจริงจัง มันคงเป็นไปได้ยากที่เขาจะคิด
ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงจัง เหมือนแมลงสาบที่ชอบหลบอยู่ตามซอก หรือหลบตามใบทองแห้งที่พื้นเป็น
ม้วนรอเวลาที่จะออกมาหากินเวลาคนอื่นเผลอ

10) เท้าผ้ออ่องสำนเช่า (คนแก่सानกระเช้า)

ฮันทำยูร้านวัวโบยูเดี่ยวๆ วัวสำนกระเช้า กะตาก็อใช่แน่นร้าน วัวสอนเอ้อลิกหลาน
รอตังฮิดเหวียกฮิดงาน เอ้อรอตังโล้ยผ้อฮู เอ้อหรัฮิดแน้วมันทิกมันเม้าะ เท้ากึ่งฮิดส่มเท้านุมกึ่ง ฮิดส่ม
นม

คนแก่सानกระเช้า หรือทำของใช้ในครัวเรือน เพื่อสอนให้ลูกหลานรู้จักทำอะไรด้วยตัวเอง
รู้จักพึ่งพาตัวเอง ไม่ว่าแก่หรือหนุ่ม ต้องเลือกทำในสิ่งที่เหมาะสมกับวัย

11) ผ้อเก้าสำนเลื่อง (คนโบราณसानกระบุง)

ฮันเพาเก้าสำนเลื่อง จอโส่งผ้อยจอเลื่องจอโลรี จอญั่นจอกุ่มกึ่งได้ วัวสอนกะมิซ่มเนื้อ
เอ้อเอาซ่มแน่น ไก่ฮิดอะทาหลิ้นเร้งผ้อฮู มันคำฮิดเอ้อพันทุก

คนโบราณसानกระบุงใส่เสื้อผ้าและใส่ข้าวของเงินทอง ท่านสอนว่ามีแค่ไหนให้อาเภ้นัน
อย่าทำอะไรเกินเลยหรืออย่าทำเกินความสามารถ เดี่ยวจะทำให้ตัวเองเป็นทุกข์

12) ผ้อเมื่องนั้งสำง (พ่อเมื่องนั้งที่สูงเหมาะสมกับฐานะตำแหน่ง)

แอ้งเนื้อมีบุนหว้าคสะหน้าหลาย มีเจียนเก้งเจียนคร้า หย่องไต่บ้านฮิดเหวียก ยูดีกิ้นดี ไต่
บ้านกึ่งนับนำถ้อปรั ญุกญองเอ้อพันหัวน้ำแผ่จอพูญูบ้านท่าไฮ้กะพะญา

บุคคลใดเป็นคนมีอำนาจวาสนา มีความเก่งความสามารถเป็นผู้นำชาวบ้าน ให้อยู่ดีกินดี
ชาวบ้านก็ยกย่องให้เป็นผู้นำหรือหัวหน้า เปรียบเหมือนผู้ใหญ่บ้านหรือโบราณเรียกเจ้าเมือง พ่อเมื่อง

13) หมั้นางนั้งเตร้อ (ผู้หญิงนั้งไถ่)

โร้พันฮันน้อย มีน้ำทีต้องโล้ยเหวียกโล้ยงานผ้อหมั ปะฮันบักหาไฮ้กะหัวน้ำ จัมโร้หมัน
เอ้อเหวียกงานฮิดกหมาดี โร้ต้องมีเจียนหยอจอหัวน้ำจอเหวียกงาน แลวกึ่งหน้อมแน้มยูเตร้อๆ ถูกิ้นกับ
พูญูบ้าน กับพูซวย ท่าไฮ้กะ เจ้าเมื่องกับขุนนาง

เราเป็นผู้ที่มีหน้าที่ต้องช่วยงานพ่อแม่ผู้ใหญ่อะไรๆ เพราะว่าเราอยากให้งานออกมาดี เราต้องซื่อสัตย์ต่อหัวหน้าและงาน แล้วต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ให้เหมือนผู้ใหญ่บ้านกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือว่าเจ้าเมืองกับขุนนาง

14) หมั้นหมายกัน (แม่ใหญ่หนังหลังงอ)

พื้นฐนบักโบหมั้นกะดำน้อยอะทำแล้วทักหมั้น ต้องพื้นฐนมีเฮดมีพื้น ไร่ต้องหญ่ แอ้งอินนัม เจียนโบพื้นดำน้อยกึ่งโบน้อย เจียนโบพื้นดำน้อยกึ่งโบน้อย ต้องฮิดทัวเฮ็ดส่มกับพื้นฐนบัก ต้องพื้นทัวเฮ็ดฮิดน้อยลิกหลานนับทื่อ (ฮิดบักแน่นโบกนิหมายเจียนกะฮิดบักฮิดนอยบักเจียนรอบบักทั้งนำที่ทำงาน)

เป็นผู้ใหญ่สักแต่จะทำอะไรแล้วจะถูกไปหมด ต้องเป็นคนมีเหตุผล รู้จักรับฟังผู้อื่น สิ่งที่ไม่สมควรทำก็อย่าทำ ไม่สมควรพูดก็อย่าพูด ต้องทำตัวเป็นตัวอย่างให้ผู้้อยและลูกหลานนับถือ (ผู้ใหญ่) ในที่นี้หมายถึง ผู้มีอายุมาก ผู้ที่มีความรู้และหน้าที่การงานหรือหัวหน้า

15) หมั้นหมายกัน (ไม้ตะขอเกาะหน่อไม้มาแงงอ้อย)

กะฝำน้อยกะฮิดนอยอันแนบโบพื้นดำน้อย ด้างเถื่อถึงดำน้อยเฮ็ดหล่งหลาย บัดทั้งเซอทั้งฮิด ญู หมั้นหมายกันนี้แหละ ปรากฏปรากฏเห็นก็เอื่อถึงกะได้ เอาฮิดบักไปกินไปกั้ว ได้กะฮิดนอยหมั้นหมายกันอันละกะ

เราไม่ควรมองข้ามสิ่งที่ไร้ค่า เพราะบางทีมันอาจจะสร้างประโยชน์ให้เรามากมาย เมื่อถึงเวลาเหมือนไม้ตะขอที่ตากแดดตากฝนทิ้งไว้ แต่ถึงเวลาก็นำไปใช้เกาะหน่อไม้หรือสอยผักไปกินไป ขายได้มากมาย

1.2 โลกหรือเคล็ดหาปลา

โลกหรือเคล็ดหาปลา ถือเป็นความเชื่อในเรื่องของการทำมาหากินของชาวไทยตั้งแต่การทำอุปกรณ์หรือเครื่องมือหาปลา โดยมีความเชื่อว่าจะสามารถทำให้หาปลาได้มาก ปัจจุบันความเชื่อนี้ไม่ได้ถูกถ่ายทอดไปยังคนรุ่นถัดไป ทีมวิจัยจึงได้สอบถามจากผู้รู้ และได้บันทึกไว้เป็นภาษาแสงและความหมายภาษาไทย โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

โลกหรือหาปลา

โลกอันที่มิวิใจได้ลึบเจียนรอนัน ผอญอไท เอกจักรแก้ว อาญ ปี ๒๒ บ้านหลักถี่ ๒๕ ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม วั่น้อยเฮ็ดเยื่อกะแดเรือหมาที่แลกรักดูหรักันเก็ง มีเจียนคิดเจียนน้อยโรงไคร รอทั้งญูวะลิกญูวะหลานเฮ็ดปัดไปปัดหมาหรัปู้หรัปรี วั่วโหลโลกเจียนหรักันหมาน เฮ็ดรอ

เห็นหัวปรางะจอบเนื่อหลังได้หัวบัก จอถรู้เนื่อหลังได้ปรางหัวน้อยจอนัมลักพื้นถรู้เนื่อ จอนัม
 แ่งพื้นถรู้เนื่อ แกร็กแดเรือวามีแนวดีหลาย วัวเหน่มบินเหน่มบันกึ่งพื้น รอทิ้งมะเชื่อดังออก ซ้อมเส่ง
 กึ่งพื้นปี่เนื่อนัมคำทุมวักกิ้งร่อ มือนีวัวโหล้โสกรปราง แนวหว่าปรางให้แกร็กมีหลายแนว มีลับ มีสะดุ้ง เชด
 เหร่านี้ล้งแอ่งกึ่งเหรักมอง คุ่ม คุ่มก๊ับ คุ่มปราง มีหลายขางน้อยโบเหม็ดคิ คำน้อยทั้งโสกลี
 โสกลีพื้นเจียนน้อย น้อยเฮือโส๊กเฮือหม่าน เชื้อวัวเต็กไม่สานคุ่ม วัวค่านับปรองไม่ ปรางลับ ห่าไฮ้กะจะ
 เก่มัน คำฮิดแนวหว่ากั้นค้อยางวักคองนับโสกลี ทิมวิใจถ่ามกะโสกลีพื้นถรู้เนื่อ วัวน้อยเฮือญ่กะ

- 1) ปรองเป่า
- 2) ปรองปราง
- 3) ปรองหมาปรู
- 4) หวู้ซ่าน
- 5) ก้านหรั๊ก
- 6) พรักมวน
- 7) หลัวคหรั้ง
- 8) รอมซั่ม
- 9) ผ่มเถร่า
- 10) ฮู้นเท้าหนึ่งคัวจันวักซัง

วัวน้อยอันนี้แหละโสกลี แค้นค้ำเต็กไม่สานคุ่มวักกึ่งนับปรองไม่เฮือมันทีกโสกลีหม่าน วัวหม่น
 ได้ไม่วีซั่มเนื่อ วัวเต็กไม่แล่นับจอปรองหม่าน โสกลีนับหลายเถื่อถึงได้ แค้นไม่ปรองคินนับโสกลี
 บก้อแลวหะลิดคินยู่กึ่งนับโสกลีมอโหล้ เฮือพ้อดีแน่นปรองหม่าน บักโร้หม่นได้ แค้นไม่ปรองไร่นับ
 แลwmันทีกกั้นกับปรองหม่านเต็กได้แลวเต็กเฮ้าเดียว โสกลีเจียนนี้ไซ้ได้กั้นแนว หว่าโถก หว่าเป่า หว่าปราง
 หว่าเถร หว่าก๊ับ ไซ้ได้เหม็ดส้อกะแนวหว่ากั้นนัมแซด ห่าไฮ้กะนัมบินนัมบัน บัดนี้คำน้อยเจียนหมายห้อง
 โสกลีเฮือญ่กะแต่ละก้อพื้นถรู้เนื่อ

ก้อ 1. ปรองเป่า ปรองนี้พื้นปรองโบหม่าน แนวได้มันมีเตเป่า ปรางิ้ว ปรางหัวน้อย โบพ้อ
 โบพ้อกั้นเหรักกะโบหม่าน

ก้อ 2. ปรองปราง ปรองนี้พื้นปรองหม่านยู่ได้ พรอนแนวหว่ากั้นล้องนัมหม่นกะได้โหล้คแค้น
 ไม่ส้องปรองนี้พื้นไม่คั้นเชด เชดปราง เชดก๊ับนี้ นิให้แกร็กว้าวเอาไม่คั้นข้าซวกฮิดหักเฮือถ้งก้อถ้ง
 ครง พื้นไม่ส้องปรองแลwmันหลังทีกปรองหม่าน

ก้อ 3. ปรองหมาปรู ปรองนี้หญ่เตส้อกะหมาปรู ไปเตยๆหมาเตยโบได้อะทำ เตอกะยา
 ส่านลับ ส่านเหร่ สะดุ้ง สะหวัง ห่าไฮ้กะเต็กไม่ฮิดแนวหว่ากั้นคั้นส้อกะปรองนี้แลว ไปหว่ากั้นโบ
 หม่าน โบพ้อกั้น หักวักกิ้งมีแนวเก็ดรู้กั้นคั้นมันจัมพื้นคองไซ้ไม่นี เหรักกะเตรงโบได้ วักกิ้ง

เก็ทะเค้นนับปรองโบได้ วัวกึ่งเฮ้นนับพันจับ เค้นโบกึ่งนับพันก้อมือ เฮ้มันดินล้อง แต่หักเฮ้อยูหรือ
แน่นไม่สามปรองนี้แลวเก็เฮ้มันทีกปรองหม่านถูจื่อโรมัก

กื่อ 4. ปรองหวู่ชาน ปรองนิจิหม่านจันกะคัวโบแลวจันเหน้าหวู่จายอย่างชาน
เจียนกะปรองนี้ป्राจะทำกึ่งได้ ปราบีก ปราหน้อยได้เหม็ด หมั่นได้ปราหนั่งกึ่งได้ หมั่นได้ปراميเตรักกึ่ง
ได้ หม่านเถะไป

กื่อ 5. ปรองก้านรัก ปรองนิหญือเอาโหล่ก้านรัก ก้านนิหม่ายเจียนกะไมก้าน เค้นกะนับทีกปร
รองนิหม่านจันกะไมก้านราบรัก เฮ้อเฮ้อจื่อกะหริ่มกะตาจันไมก้านแอ่นแลวหะลิหญือจ่อเต็ก จันก้านรัก

กื่อ 6. ปรองพริกมวน ปรองนิหญือกึ่งรอลลาวกะโบหม่าน เค้นต็อกปรองนี้ได้ยูมันหักได้อึด ต
องหว่าพริกหม่าเมื่อคหม่าแอ้ม เค้นโบแลวโบพ้อกั้น

กื่อ 7. ปรองนิหลั่วคหรีง ปรองนิสั้มคันยูได้ เค้นต็อกปรองนิเฮ้อละวัง มันคำฮิดเฮ้อโรเกิด
เกิดเฮ้ออะทำโบเราะ ลังเล็กึ่งเกิดเฮ้อแ่งป्राบีก ลังเล็กึ่งเกิดเฮ้อคั้นสะคึงเปรักเซดเก้งเซดมือ โบกึ่งกัวสะ
คึงรัก อันหลายจิเกิดเฮ้อแ่งป्राบีก ต็อกปรองนิเฮ้อละวังหลายๆ

กื่อ 8. ปรองรอมซัม ปรองนิพ้อแลวหม่านป्राหองอน ได้โบ หลายกียามันหัก
ได้ทัวบีกทัวหองอน ทัวโรหมั่นได้หะรักกะปรองนี้ได้พอยพ้อกั้น

กื่อ 9. ปรองผ้มเถร้า ปรองนิผ้มเถร้าไฮกะห้วนเถร้า อันเดี้ยวกั้น หะรักกะได้ทัวบีกปรองนิ
ทัวบีกเถร้ามั่นกึ่งบีกได้ทัวบีกแลวมั่นได้ผ้มเถร้า ซั้มทัวบีกกะโปะเถร้ามั่นเกน มากทานหน้อยคัวโบได้หว่า
มากทาโม่ฮันพาเถร้า ฮันห้วนหาไฮผ้มกึ่งเยื่อกะเถร้ามั่นเถรียง

กื่อ 10. เหมคัวหนั่งคัวจันวัวคซัง ปรองนิหม่านคะนาคหม่านหลายจันกะได้คัวหนั่งญื่อจันเกิด
วัวค

โสกอ่างนิกะโบเสื่อ กึ่งเฮ้อเสื่อเยื่อกะไถ่หว่ากั้น วาน้อยกะล้งแอ้งโบเสื่อ ฮิดไปโหล่บัดไปห
ร่ากั้นแลวโบได้ถูกะโร ใต้บ้านได้พ้อราบหว่ามฮึงได้ซั้มพ้อแจว ล้งแอ้งได้เปียนไมมอฮันได้ ไถ่สำนลับ
ได้เก้เพ้าแต่กลับสำนดอจะเก้ลั้มมอ เยื่อกะหมั่นเฮ้อทีกป्राหม่าน สำนคุ่มป्राคุ่มกัปปึงถูกัณ น้อยพิน
คุ่มนี้ล้งเนื้อเคี้ยได้เคยหม่าน กึ่งหม่านยูเหม็ดส้าด ล้งเนื้อโบได้กึ่งโบได้ยูแน่นแน่น วัวน้อยกะมันโบทีก
โสกลแหล่มันหลังโบได้ แดฮอยไถ่เขียนหะลีน้อยฮอยไปจอกุ่มกัปปึง ล้งเนื้อจอกแลวมั่นโบได้ฮอยโบเอาไป
จอซึกเถื่อ ฮอยหักโบรอกะมันพันท้าว มันหลังโบได้ ซั้มล้งฮันเหว่าไคยู ฮึงหักโบได้ถูเหว่า ซั้มจอฮอยกึ่ง
จอถูกัณ เค้นกะโบเสื่อผัดพันด้าเสื่อเจียนอ่างนิมันแล้วแต่เค้อแต่มั่น แอ้งเนื้อด้าเสื่อกึ่งเสื่อ แอ้งเนื้อโบเสื่อ
กึ่งแลวไป เสื่อกื่อไฮกะหญือกึ่งกึ่งโบได้ฮันอะทำ หยอกื่อพันเจียนรอ ใต้เถรักพันปะฮันฮันเฮ้อรอกิด
รอกิดเพื่อประโยคหองใต้บ้านกัปป้อฮันต่อไป

โกลกหรือเคสค์อันนี้ ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ เก็บข้อมูลที่บ้านปู่ไท เอกจักรแก้ว อยู่บ้านเลขที่ 5 ค.
ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม ปู่ไทเล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนไทแสกเป็นคนขยัน ฉลาด รู้จักทำมาหากินตาม
ธรรมชาติ รู้จักชักชวนลูกหลานให้เขาเป็นคนขยันทำมาหากินไม่เบียดเบียนคนอื่น ท่านสอนให้รู้ทัน

ธรรมชาติว่าเดือนไหนลมจะเปลี่ยนทิศไปทางใด ฝนจะตกหนักช่วงไหนเดือนไหน คนแรกต้องรู้จักระวัง เพื่อความปลอดภัย รู้ทันสัตว์ที่เป็นอาหารของมนุษย์ ให้รู้ว่าเราจะหาอาหาร จะล่าสัตว์กับสัตว์น้ำยังไง และจะทำแบบไหนถึงจะได้ในสิ่งที่ต้องการ ไทแสกโบราณท่านมีความลึกซึ้งมาก มีเคล็ดบางอย่างที่ทำให้ท่านเชื่อว่า ถ้าทำอย่างนี้แล้วจะทำให้ท่านได้อาหารทุกชนิดที่ต้องการความเชื่ออันนี้เรียกว่า โฉลกหรือเคล็ดหาปลาได้มาก ไทแสกโบราณท่านมีความเชื่อในสิ่งนี้มาก คนที่ทำตะกร้า กระบุง หรือคนที่ทำเครื่องมือหาปลาและคนที่ชอบหาปลาจะเชื่อในสิ่งนี้หมดทุกคน ซึ่งทิมวิชัยก็เชื่อตามท่านด้วย ว่าไทแสกโบราณท่านมีโฉลกหรือเคล็ด ซึ่งคนเชื่อต้องยึดถือ เคล็ดนี้ใช้ได้กับหลายอย่าง แต่ตอนนี้ทิมวิชัยจะพูดถึงเคล็ดหาปลาได้มาก ซึ่งมีสิบข้อ ปู่ไท ท่านพูดเป็นภาษาแสกให้ฟังแล้วท่านก็ยังต้องเป็นสำเนียงลาวอีสานให้ฟังว่า

- 1) ป้องปู่
- 2) ป้องป้า
- 3) มาเป้า
- 4) เนาซ่าน
- 5) คานหัก
- 6) ผักเหมือด
- 7) เลือดแดง
- 8) แกงลัม
- 9) ต้มหัว
- 10) คนคื๋นงเจ็บแหว

ท่านบอกว่านี่คือโฉลกหรือเคล็ดหาปลาได้มากและคำว่าป้องนั่นหมายความว่า ปล้องไม้ คนที่ทำเครื่องมือหาปลาเข้าใจเคล็ดจับปลาได้มาก ก่อนเขาจะตัดไม้ทำเครื่องมือ เขาจะนับปล้องไม้ ให้ตรงกับปล้องโฉลก อยากได้ไม้สั้นยาวขนาดไหน และอยากให้ตกเคล็ดข้อใด ก็นับไปตามลักษณะไม้ที่จะทำเครื่องมือ นั้น ๆ ถ้าเราต้องการใช้ไม้ที่ยาว เมื่อนับเคล็ดสิบข้อแล้ว ยังไม่ได้ความยาวตามที่ต้องการ เราก็เริ่มนับเคล็ดเพิ่มอีกรอบ ก็ได้ขอให้ถูกข้อที่เราต้องการเป็นใช้ได้ แต่ถ้านับปล้องไม้ไม่ได้ตามต้องการท่านก็เปลี่ยนมานับเป็นสอก เป็นก๊ีบหรือนิ้ว แต่ให้ถูกข้อที่คิดว่าโฉลกหรือเคล็ดดีที่สุด ความหมายของแต่ละปล้องจะมีดังนี้

- ข้อ 1. ปล้องปู่ ปล้องนี้ไม่จะได้ปลาตัวเล็ก ๆ หรือปูนาติดช่องมาไม่กี่ตัว
- ข้อ 2. ปล้องปลา ปล้องนี้ได้ปลามากและไม่จำกัดตัวใหญ่ตัวเล็ก
- ข้อ 3. มาเป้า หมายความว่าข้อนี้ไม่ดีไม่ได้อะไรเลยถึงได้ก็น้อย
- ข้อ 4. เนาซ่าน ปล้องนี้บอกว่าได้มากจนคนทำปลาทำไมไหวปล่อยให้ปลาเนาเต็มจานปลา
- ข้อ 5. คานหัก ปล้องนี้ก็ได้มากหาบมาส่งบ้านหลายเที่ยวจนคานหัก
- ข้อ 6. ผักเหมือด ปล้องนี้ได้บ่อยเกือบจะไม่พอกิน เลยให้หาผักมาเพิ่มจะได้พอกิน

ข้อ 7. เลือดแดง ขื่อนี้ต้องระวังเพราะจะทำให้ได้รับอันตรายจากเครื่องมือหาปลาหรือว่าปลาบางชนิดที่มีกลิ่นหรือก้างใหญ่จะทำให้เราได้รับบาดเจ็บถึงกับเลือดตกยางออก

ข้อ 8. แกงส้ม ปล้องนี้จะได้ปลาตัวใหญ่น่ากินแกงส้มได้

ข้อ 9. คัมหัว ปล้องนี้จะได้ปลาตัวใหญ่แค่ส่วนหัวก็พอกินแล้ว

ข้อ 10. คนค้วนั่งเจ็บแอ้ว ขื่อนี้ก็ว่าได้ปลามากมายจนคนทำปลานั่งนานจนปวดเอว

เคล็ดสืบขื่อนี้ยังไ้ก็ยังเป็นกำลังใจให้คนหาปลาอยู่ เพราะทุกคนก็คิดว่าตัวเองเลือกดีที่สุดแล้ว ทีมวิจัยได้เห็นคนหาปลาในหมู่บ้านบางคน เปลี่ยนไม้ทำเครื่องมือหาปลาใหม่ เพราะเชื่อว่า เลือกปล้องไม้ที่ไม่ตรงกับเคล็ดหรือโหลกที่ต้องการ เคล็ดเหล่านี้ไม่น่าเชื่อก็ต้องเชื่อ เพราะคนหาปลาบางคนไม่เชื่อ ทำไปโดยพลการและคิดว่าเป็นสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่สนใจ เสร็จแล้วพอไปหาปลาไม่ได้มากเหมือนคนอื่น ๆ บางคนก็ต้องเปลี่ยนไม้ทำเครื่องมือหาปลาใหม่ คนसानแห่ก็เหมือนกัน ต้องตัดตาแหใหม่เพื่อให้ถูกโหลก เพราะอยากได้ปลาเยอะเหมือนคนอื่น การทำเครื่องมือจับกบก็เช่นกัน เครื่องมือจับกบหมายถึงคัมกบ ผู้เขียนมีความเชื่อว่า คัมอันไหนที่ใส่ครั้งแรกแล้วได้กบ ครั้งต่อไปก็จะได้กบเหมือนเดิมหรือว่ามากกว่า ส่วนอันที่ไม่ได้ก็จะไม่ได้อยู่อย่างนั้น ถึงได้ก็ได้น้อย ทั้ง ๆ ที่เวลาใส่ก็ใส่เหมือนกัน ผู้ใหญ่ท่านบอกว่าทำคัมไม่ถูกโหลก เพราะฉะนั้นผู้เขียนคิดว่าเชื่อไว้ก็ดี จะได้ไม่ต้องแก้ไขและเสียใจอีก เพราะไทแสกเป็นคนฉลาดรู้จักคิดรู้จักทำ อย่างมองข้ามสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะฉะนั้นจึงยังเชื่อว่าไทแสก บ้านบะหว้า ยังอนุรักษ์และยึดถือวัฒนธรรม อันดิงามตลอดมาและตลอดไปด้วย

1.3 คำคล้องจอง

คำคล้องจองของชาวแสก สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ คำคล้องจองวิถีชีวิตและคำทายอะไรเอ่ย โดยคำคล้องจองวิถีชีวิต เป็นคำคล้องจองที่เด็ก ๆ ชาวแสกสมัยก่อน นิยมท่องกันเป็นประจำเพื่อความสนุกสนาน ส่วนคำทายอะไรเอ่ย เกิดจากการเล่นสนุกของเด็ก ๆ ในสมัยก่อน ที่ทำให้ชวนคิด ชวนสงสัย และนิยมถามและทายต่อ ๆ กันมา ปัจจุบันทั้งคำคล้องจองวิถีชีวิต และคำทายอะไรเอ่ยไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มเด็ก ๆ ทีมวิจัยจึงชวนกลุ่มเด็ก ๆ ไปสอบถามจากกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้เด็ก ๆ ได้ท่องและมีความสนุกสนานร่วมกันมาก พร้อมกับได้บันทึกไว้ดังนี้

น้อยเงินน้อยหรรว

น้อยเงินน้อยหรรว ทีมวิใจได้ไปก๊อมนัน ร้านหมี่ญอจันทอง เอกจักรแก้ว ผ้อญอบัวขุน มาตรชัยเคน ลึงบุณมี ก้อนกั้น วัวได้น้อยปั้นเหยีย แต่เรือโบมีวิดทะญู โบมีหนั่ง โบมีละค้อน เหยียผ้อหม่น้อยตอกันหมา โบรอเจียนหมายะอะทำถ้องตอกันไป ไปโล้งเลียนวัด ไปถ้องน้ำ ไปเลียงบ้อเลียงว้าย ถึงถ้องเงินหม้วนหรรวกัน จั่มมันพื้นเจียนทวย ไปเจินนัมป่องไมถึงทวยนิแหละ ส่มกะโนแด็กฮันแหละทีมวิใจถ้ามกะเจียนถ้องส้อถฐูเนื่อ วัวน้อยโบมีส้อเลื่อง แค้นคำถ้องโฮยเนื่อ น้อยเจียนโคมันโหลด

ไฟคำวี่ ทิมวิใจตั้งสื้อเฮ้อวักกะ น้อยเซินน้อยหรั่ว ห่องลึงบุญ มีเต้พื้นถรู้เนื้อ
 วั่น้อยกะแก้น้ำมันโฮ้ยเนื้อแก้วกินหม้วนๆ เหม้ววถ้องปิ่นเหยี่ยว แก้นโฮ้ยเนื้อได้กะเบะกะบะ เหม้ว
 วั่น้อยกะไก้ได้แก้นได้แลวโถ้งทั่วลอนเฮ้อเหยี่ยว บาดลึงบุญมีบักแลววักถ้องเฮ้อลิกวักเหยี่ยวโหล
 เจียนถรู้หนีเหยี่ยวหมาแต่ผ้อแลเหม้ว วักล่าวมันหรั้ว วักถ้องเฮ้อทิมวิใจเหยี่ยวแลวเอ้าฮุ้นถ้องปิ่นในแด็กเหยี่ยว
 ห้องเหร่าถ้องห้องเหร่าฮั่น เหร่าน้อยคักหลายในแด็กโบทเหยี่ยวล็กถื้อ น้อยแลวแปรเฮ้อเหร่าเหยี่ยว
 เยื่อกะทิมวิใจเหยี่ยวแลวคักก้า มันพื้นแตรกเตเรือถรัย เจียนลั้ง เจียนทิมวิใจกั้งโบทเหยี่ยว ข้มแตรกต่อ
 มือนั้นมีเจียน ลาวหมาปิ่นหลายผ้อญอเหม้วญอหลายฮุ้น วักคิดเหร่าเจียนถ้องแต่เกาเตเรือ ทิมวิใจกั้งก้าคำ
 กับเฮ้อเหม้ว เพื่อลิกหลานกะนำฮ้าหรือ

คำคล้องจองวิธีชีวิต

ไฟ	แปรก่า	วี่
หวิ	แปรก่า	หอย
หอย	แปรก่า	โถก
พาโดก	แปรก่า	ถรั
วักทา	แปรก่า	ข้อง

หน่องว้ายฮุ้นเหม้วบ จี่แกบปิ่นกับรืม
 ถริมเอ้าพ็อกนัมดืบ กับราบชาดืบเกา ถेरี่ยเอ้าไปจ้องเบ้ยผ้อ
 เลียงบือ ยุมะน้ำ ฮาดแลวห้า ทำกอนหน้า ผ้อเฮ้ย เบ้ยเฮ้ย
 หนองปลักควายชอบนอน ร้าฮ่อนปนกับเกลบ
 มีของกินแซบ ไปส่งแม่พ่อ
 เลียงวัวร์อ อยู่กลางทุ่งนา คงหิวแล้วละ รอก่อนนะ พ่อจ๋า แม่จ๋า

อะทำนินอ

อะทำนินอ เจียนนิฮุ้นไทยเหร่าจี่หรั้วกะ อะไรเอ้ย มันพื้นเจียนทวยกินเซินห่องในแด็กเตเรือ
 ทิมวิใจได้ไปกับกุ่มฮุ้น เจียนน้อยผ้อญอ บัซซุน มาตชัยเคน ฮ้านู 80 ปี (ปัจจุบันพ.ศ.2558) บ้านหลักถี่
 99 มู 5 ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม วั่น้อยปิ่นเหยี่ยวกะตั้งแต่วะหลิหน้อยคือหลาย ไปเหร่าฮุหรักกิน
 ได้หลายทางเหร่าปรีา เหร่าฮ่อนเหร่าฮ่อน วักมัทเหร่าฮ่อนเหร่าจะโก้ยได้หมาหลายโบได้ก้วย เบงปิ่น
 ผ้อปิ่นนวงกิน เตเรือทวน็อกทวนูมันหลาย

ในแด็กทิมวิใจถ้ามเอ้าอะทำฮ้าง วั่น้อยเอ้านัวถะนุ จ็อกโพงเอ้าเหมื่อนอกอุบเตรียงยูเหรื่อโพงโค
 ไม ถื้อหนึ่งฮ้างกินไปหลายแอ้ง เอ้าเหรื่อปาเหร่าฮ้องทวน็อกทวนู ยูโยพะละเหยี่ยวเลียงคุ่มบาดหนึ่ง
 เร็งๆ ตางแอ้งกั้งต็อกเจ็ดดิน โพโว้เพ้ว หน่มนากินถ้ามกินเหมื่อนเลียงอะทำนิ ลั้งแอ้งน้อยกะเลียงถรู้ ลั้ง
 แอ้งน้อยกะเลียงบั้งกะโพก โบมีเตอญ้อมเตอทวยกินไปนัมทาง เหยี่ยวเลียงเบอไมค้วคอกๆแถกๆ กั้งเอ้า
 ฮุ้นทวยได้ฮ้อน

บิดาหม่าทั้งร้านผ้อญอ วัวเอาเจียนทัวยกผ้อญอทัวกับมู หม่าทวยผ้อววมะร้าน ผ้อวัวหญ่ญ
วักึงเอาเจียนทัวย อะท้านีหน่อฮุ้นน้อยเฮือญอซุนหญ่ญ วักึงญอเอา แลวเอาไปน้อยปั่นมูแอ้งฮิ้นหญ่ญ
ฮุ้นเท่ามูญอซุนญอได้เหม็ดค้อแอ้ง หักค้อมือนิโบมีค้อน้อย จันมือนี้ทิมวิใจได้ไปกั๊กมูญอญอร้านวัว วัว
หลังน้อยปั่นหญ่ญ

วัวน้อยปั่นเจียนแตรกทิมวิใจ กั๊กแปร์พื้นไทย แลวกั๊กแปร์เจียนหม่าย เฮือไฉนเด็กหญ่ญ ผ้อญอ
กั๊กถ้องจันฮ้อด บิดานี้มันกั๊กเกิดวิเกิดเสียงชุมะปากปรองไม้หรัคั่นฮุ้นเสียงเร้งหลั่นเสียงถุ้ง ฮ้อด
ซันนี้ท้านฮิดบั้งกะโพ๊ก บิดานี้ค่าน้อยค้อมถึงค้อง

1. ค้อมถุ้งค้อง แปร์กะ เสียงถุ้งหรือค้อง 2. ย้องถุ้งนัม แปร์กะ ไร้งหาไฮค้อมจอปรำ 3.
ซัวถุ้งลัม แปร์กะ ไมกั๊กนหลาวราบเกา 4. แหย่นถุ้งคอง แปร์กะ หลัวไถรีป้าย 5. หลัวถุ้งร้าน แปร์
กะ ไมหวาถั่น 6. เท้นถุ้งบ้าน แปร์กะ เสียงตรองเพิ่นญาคู 7. แะแอนถุ้งซัน แปร์กะ ไมกั๊กนราบนัม
8. เหรั๊กโบหง่านหนั่งญูญกั๊ก แปร์กะ ทัวหม่า ไฉนเด็กหญ่ญแลวน้อยกะหม้วน โบเคียหญ่ญโบเคีย
รอกะเจียนถุ้งนี้กั๊กมี ไฉนเด็กถ่อเฮือผ้อญอ น้อยเฮือหญ่ญหลายถ่อจันกะญอได้

ทิมวิใจกั๊กหยองเหราถ้อง หยองเหราหล้าเฮือเหราญอได้ ฮิดเฮือมันฮิ้นจ้อ ผ้อญอน้อยค้อ
ไปกะ เจียนอ่าณิพื้นเจียนแตรกแต่เรือ มันหักมีเจียนหม่ายห้องมัน ลั๊กถ่อไร้งกั๊กโบหมั่นเฮือให้บ้านฮิ้นร
เจียนนัม ไร้งกั๊กเอาเจียนแตรกฮุ้นน้อยปรินเจียน โบเฮือไถฮิ้นรอนัม เฮือรอกแต่ไถแตรกนัมกั๊ก เยื่อกะแตรก
ไร้งหญ่ญแลวเฮือจ้อโหลด จั้มมันพื้นฟ้าสาผ้อ ฟ้าสาหม่ไฉนค้อฮุ้นเฮือญอคือ ไก่ตุงปรี่ฟ้าสาไร้งเฮือ
กั๊กหยอคือพื้นมูพื้นมั้งซัวลิกซัวหลั่นค้อไปหน้า เยื่อกะ หมั่นเฮือญอเจียนน้อยฟ้าสาแตรก เฮือเหรา
ท้างลิกสำมู้นมั้ง ฟ้าสาผ้อฟ้าสาหม่หยอคือญอ

คำคล้องจองอะไรเอ๋ย

คำคล้องจองวิถีชีวิต เป็นคำทายปัญหาสนุกสนานๆ สำหรับเด็กแสดแต่โบราณซึ่งทิมวิใจได้ไปเก็บ
ข้อมูล ที่บ้านปู่บ๊วย มาดชัยเคน อายุ 80 ปี (ปัจจุบัน พ.ศ.2558) บ้านเลขที่ 99 หมู่ 5 บ้านบะหว้า
ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม ซึ่งท่านได้เล่าให้ฟังว่าสมัยยังเด็ก ท่านซุกซุนมาก ชอบชวนเพื่อนเข้าป่า
หาขิงขอยิงหนูเพื่อความสนุกสนานและมาทำอาหาร หามาได้มากก็แบ่งเพื่อนบ้านกิน สมัยนั้นไม่มีการซื้อ
การขายกัน ตอนนั้นไม่มีอาวุธอะไรมากมาย มีแต่หน้าไม้ไวยิงสัตว์ ซึ่งเชือกจิงหน้าไม้ก็ทำจากใยของคัน
ปอหรือป่าน ยังไม่มีเชือกไนลอนสำเร็จรูป บางทีก็ใช้มือล้วงเข้าโพรงไม้เพื่อจับเอาแมงกิ้งก่า สมัยนั้น
สัตว์มีมากหาได้ง่าย

ปู่บอกว่าวันหนึ่งปู่ชวนเพื่อน เข้าป่าหาขิงขอยิง อยู่ๆก็ได้ยินเสียงดังขึ้นเหมือนเสียงปืน แต่ทุกคน
ก็ไม่รู้ว่าเสียงอะไร ต่างก็ตกใจและถามกันว่าเสียงอะไร บางคนบอกเสียงปืน บางคนบอกเสียงบั้งกะโกล
ไม่มีใครยอมใครต่างคนก็หาเรื่องทายกันไปเรื่อย ๆ ได้ยินเสียงลมพัดใบตองแห้ง ก็ต้องเอามาเป็นคำทาย
จากนั้นพอกลับถึงบ้าน ปู่ก็เอาคำทายที่ได้ยินในวันนั้นมาทายพ่อของปู่เอง จากนั้นพ่อของปู่ก็เอาคำทาย

อะไรเอ่ย เหล่านี้มาเล่าให้ปู่ฟัง ปู่ก็จำได้หมดและปู่ก็เคยเอาไปท่องให้เพื่อนๆ หลายคนฟัง ซึ่งคนแก่รุ่นปู่ก็รู้จักและจำได้ แต่ปัจจุบันแทบจะไม่มีใครพูดถึงเลย จนวันนั้นคุณปู่ก็เล่าต่อคำทายอะไรเอ่ย

แตรก	ไทย	ความหมาย
คุ่มถรีงต้อง	คุ่มกลางดง	เสียงปี่ดังในป่า
ย่องถรีงนัม	เข้าทรงกลางน้ำ	กัปดักปลาน้ำลึก
ช่วยถรีงลัม	เรียวกลางลำ	ไม้หลาวเสียบมัดข้าว
แห่นถรีงคิวง	ทำกลางช่วง	หลาปั่นหลอดฝ้าย
หล้างถรีงร้าน	ละลาละล้างกลางเรือน	ไม้กวาด
แท่นถรีงบ้าน	สะเทือนกลางหมู่บ้าน	พระดีกลองเพล
แอ่นแอ่นถรีงชัน	นอนแอ่นกลางชน	ไม้คานหาบของ
เห่รักโบहांนหนั่งยูณินกิน	เรียกไม่วานจี้คร้าน นั่งอยู่นอนกิน	สุนัข

เด็ก ๆ ได้ยินแล้วมีความสุขสนุกสนาน พวกกันท่องแล้วก็จำได้ทุกคน ทีมวิจัยก็แปลภาษาแสดเป็นไทย และพาเด็ก ๆ คิดทำประกอบคำทายนี้ เด็ก ๆ โตหน่อยก็ช่วยคิดทำประกอบ เช่น น้องครีม คิดทำ สะเทือนกลางหมู่บ้าน น้องฝัน คิดทำ นอนแอ่นกลางชน น้องหุ้น คิดทำ คุ่มกลางดง น้องมะเหมี่ยว คิดทำ ทำกลางช่วง ปู่พูดต่อไปว่า คำพูดเหล่านี้เป็นคำพูดของไทยแสดแต่โบราณ แต่วามันมีความหมายของมัน เพราะบางครั้งเราก็ไม่อยากให้ ชาวบ้านหรือชุมชนอื่นรู้เรื่องและเข้าใจการสนทนาของเรา เราจึงเอาคำแสดบางคำมาพลิกแพลง การพูดหรือสนทนา เพื่อให้รู้เฉพาะไทแสด เมื่อไทแสดฟังแล้วก็เข้าใจทันทีเพราะมันเป็นภาษาพ่อภาษาแม่ เพราะฉะนั้นเด็ก ๆ ทุกคนจำไว้นะ ต้องหัดพูดภาษาพ่อภาษาแม่ให้ได้

พูดและร้องเพลงไทแสดทุกวัน ให้เขารักษา มรดกทางวัฒนธรรมด้านภาษา ของพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ไว้ตราบนานเท่านาน

1.4 การละเล่นกลองเลง

การละเล่นกลองเลงของชาวไทแสด ถือเป็นการละเล่นที่สนุกสนาน นิยมใช้ละเล่นในงานบุญหรืองานประจำปี เช่น งานบุญแห่พระแก้ว แห่พระเวชสันดร รวมถึงแห่กฐิน แห่เทียน เครื่องดนตรีที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีให้จังหวะ ได้แก่ กลองคุ่ม กลองกึ่ง กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ รวมทั้งแคน มีเสียงโห่ แซ่เป็นระยะ ๆ การแห่กลองเลง จะแห่ไปทั่วหมู่บ้าน ขณะที่มิชบวนแห่ ชาวบ้านจะร่วมบริจาคเงินและสิ่งของ รวมทั้งออกมาต้อนรับคณะกลองเลง สร้างความสนุกสนานให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก ปัจจุบันมีการใช้เครื่องเสียงประกอบ เพื่อเพิ่มความสุขสนุกสนาน รวมทั้งยังได้นำการละเล่นกลองเลงไปแห่หรือแสดงตามงานต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมตามความเหมาะสมอีกด้วย

เครื่องเล้งไต้แตรก

เครื่องเล้งไต้แตรก มีหมาเตญื่อ ที่มิวใจลั้งแอ้งน้อยกะ เกิดหมาเตญื่อโหลัดส้อกะเครื่องเล้ง ตั้งแตหะลีน้อยจิเหญื่อเล้งเครื่องเล้งโฮ้ยเนื่อนี้ คี่จื่อหลายหมั่นแล้วคำได้เอาบุนบัก แต่เรือโบได้มีบุนมีท้านคุณรู้ค้อมือนี้ เกรื่องเล้งกึ่งโบมีพื้นบุนบักแต่ละปี มีอกเครื่องเล้งจันตรองกาด เขอกะม็อกหลายม็อกเร้งเปียน กั้นม็อกแอ้งเนื่อนายแลวเปียนแอ้งมอโหล่ ชาเตเกาฟ้อหมั้วววน้อยกะ ไต้บ้านอื่นหร่าน้อยกะเล้งเครื่องเล้งไต้แตรกหม้วนหลาย

เจียนนี้ที่มิวใจกึ่งญื่อมลับก้าหมั่นละร้าย จั้มแต่น้อยที่มิวใจเคยแหร่นหมั่นญื่อ บ้านนามะโละฮู้นสายเรตรองเล้ง ญูามบุนบักนัมไต้แตรกค้อมือ คี่จื่อถ้ามั่วววน้อยกะฮู้นสายเขื่อ เล้งเครื่องเล้งบ้านแตรกหม้วนหลาย ส้อเครื่องเล้งนี้หะลิดฮื่อ ไต้แตรกมีส้อเล้งเห็นไปไ้ใครถั่วปะเถ็ด เล้งเครื่องเล้งนี้ที่มิวใจ ได้ไปก๊ีบก้อมันยูร้านฟ้อญื่อไทย เอกจักรแก้ว ลุงดวงจันทร์ ชัยหมาน ญื่อเจิ่น ยูบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม ฟ้อญื่อส้องแอ้งน้อยพื้นตรองเล้งฮื่อเหญื่อกะ เครื่องเล้งนี้โบหมั่นตรองขี้ค้อหาไ้ฮื่อกะตรองอันทะพ้านอันทาดิ หักพื้นตรอง กะวู้ไ้เรได้ค้อบุน บุนกะถิ่น บุนบัก ผ่าปาเรได้หมัดแตเรือหมาเกาน้ำปราแล้ว เกาฮู้นบ้านพูใหญ่บ้านวู้กึ่งเหรักลิกบ้านฮู้นจุ่มกั้น น้อยกั้นก้าคำเอาบุนบักมื่อเนื่อคำเอาบุนพะแก้วไ้บุนพะเวด จุ่มกั้นได้เจียนแล้ว น้อยทั้งบุนบักอัน หลายวู้กึ่งห้อยเอาเปเรียนชี บาดเดรื่อคำทั้งมื่อบุน ไ้พื้นหม่อตรองกึ่งเหรักกั้นเอาตรองฮู้นแอ้งฮู้นซอ ตรองอันเนื่อพื้นดำ โบพื้นดำวู้กึ่งถ่มซอฮื่อแล้ว ลั้งเกือโบลัมไ้หลาย ทั้งเซือม็อกแล้วนั้งตรองกาด กึ่งมีบาดนี้แอ้งเนื่อพื้นส้างตรองหม่อตรองกึ่งค้องเอาจื่อจอ

ที่มิวใจถ้ามกะตรองแล้วมีอะท้ำแด ญื่อไ้ก๊ีบญื่อเจิ่น สิ่งกั้นน้อยกะตรองเล้งกึ่งมีตรองละกะววน้อยบั้นเหญื่อกะ กึ่งมีตรองคุ่ม ตรองกิง ตรองไร มีแคน มีแซง แลวกึ่งมีค้อยางส้อกะอันเนื่อไ้เอาฮู้นฮิดฮื่อเล้งเห็นพื้นจังหวะ เรไปนัมกั้นหลายๆแอ้ง ม็อกตรองฮื่อมันทิกจั่งวะตรองเล้ง แลวกึ่งเหรักกะเรตรองเล้งแล หักฮื่อมีตรองคุ่มพื้นล็ก ปะฮู้นแตเรือไ้วู้วเหญื่อเล้งตรองคุ่ม วัวรอโหลัดกะหมั่นเล้งเครื่องเล้ง ตรองนี้เอาอะท้ำฮิด ญื่อเจิ่นน้อยกะเอาไมฮิด ววน้อยฮื่อหรั้วไนแต่ก้น้อยกะรอยูกะเอาไมฮิด หักหมั่นไมอะท้ำ ววน้อยกะไมบัก

ตรองคุ่มนี้เอาไมบักฮิด หนึ่งกึ่งเอาหนั่งว้ายมันหลังหน้า ตรองคุ่มนี้มีส้องนำม็อกได้ส้องท้างพรอมกั้น ฮื่อเอาไมม็อก แสงม็อกเร้งแสงเห็น เขอกะถูนี้หลังได้เอาหนั่งว้าย มันหลังหน้าหลังเหนียวหลังโบกาดห้ายเล้งมันกึ่งทุมหม้วน

ตรองกิงกึ่งเอาไมบักฮิดถูกั้น เอาหนั่งว้ายสมแบบเดยวกัน เอาไมม็อกถูกั้น ตรองกิงพื้นตรองส้องนำ น้าหนึ่งบักน้าหนึ่งน้อย มันพื้นซังซัวๆ ท้างนำบักฮื่อม็อก น้าน้อยสมหนั่งถูกั้นหักโบได้ม็อก แลวกึ่งเอาไมม็อกถูกั้น

ตรองไรนี้เอาไมคู้ฮิด ไมคู้พื้นไมเคนเอาฮิดตรองไรเล้งมันห้อง เอาหนั่งบือสมหนั่งบือมันเวียนหว่าง ตรองไรมันน้าหน้อยหนั่งกึ่งหว่าง ฮื่อเอามื่อม็อกเร้งม็อกกับนำตรองมันฟ้อคู้กั้น

ทิมวิใจถามกะตรองนิฮิดถูเนื้อ วัวกึ่งไปเหล่ไมลัมพ้อดี คำฮิดครองเนื้อกึ่งเหล่ไมอันแน่น
แหละ ตรองคุ่มกึ่งเหล่ไมลัมบัก ตรองไรเหล่ไมลัมน้อย ดินไรกึ่งแล้วแต่หู้ปซังห้องครอง แด็กไมหมา
แล้วปรีว่าก็ เอ้อมันปรัยเม้นกอนหลังฮิด มันหลังเจ้าะหย่าย แค้นเอ้อมันโข้มันเหนียว แค้นเจ้าะห
รับบาดมันโข้แล้วล่าวมันเปรัก ทั้งมือวัวฮิดวัวกึ่งหรักมุหรักโค้ย เอ้อมากชีวบักเจ้าะ ชวปักจอนำไม
แล้วกอนดોક

ในแด็กถ่ามกะกอนนีเอ้อะทำฮิด เกอเจ้นน้อยเอ้าไมคู้ไมจิกไมหมุ่น แสงคักไมอำนี่มัน
เกนมันนั้ก แด็กไรเข้าชอกทางเป้เอ้อมันซั้มปามือ กือตอกชีวเจะไม ลังเถื่อตอกเถื่อหลายกอนจันกิว บาด
วัวเจ้าะส้องตรองลักแล้ววัวเอ้ามาห้งอญูด ในแด็กน้อยหมั่นทำมาห้งอญูดเออญอญอมาห้งอญูดมากชีว
ฮันเลาปรัยพันกัมแล้วกึ่งงอ เอากือคูดหรือทงตรองเอ้อมันเติรง เจ้าะแล้วหนั่งฮุมโหลแล้ว

ทิมวิใจถามหนั่งเตฮิดถูเนื้อ พ้อญอญอญอเอ้าหนั่งฮุมหมาคิงปราคริดเอ้อมันโข้ บาดคำฮิด
แล้วเอ้าฮุ่นเส่นัมโหล เสีแล้วญอกออกแล้วเอ้าปรีหัดจอบันโย้ย เอ้าชาคม้องคัมจอบันโย้ย คัมบาด เรีย
งบาดเอ้อมันถั่ว มันหลังเหนียวปุ่นมันกึ่งล่อน ออกพยอมหนั่งกึ่งฮุนปายหย่าย แล้ววัวเอ้าเปนหนั่งฮุ่นแถ็ก
จอนำตรอง เอ้อมันพ้อดีซั้มโร้มัก วัวเอ้ามากทาซั้มไปคัมมาริหมาย แล้ววัวกึ่งแด็กหนั่งสวนลั่วพันคิ้ว
หน้อยๆ กือฮิดสากซันญุกทัวยาง ถูตรองคุ่มนี่ยันพันตรองส้องนำ วัวเอ้าหนั่งฮุ่นเปะจอทั้งส้องนำ แล้ว
มวนหนั่งเอ้อมันพ้อดีกับนำตรอง แล้วเจ้าะส้องเปนหนั่งเอ้ออ้มคอบตรอง แล้ววัวกึ่งเอ้าคิ้วหนั่งกะ
วัวแด็กกือฮิดสาก ฮุ่นชอดจอส้องทั้งส้องนำ แยังจอกันเอ้ออ้มเอ้อเบ็ดค้อส้อง ฮิดแล้วแซนหนั่งมันแย่งไป
แย่งหมาจอกันทั้งส้องพาย บาดแย่งแล้ววัวกึ่งพาเอ้าคิ้วไมเกนซั้มโป้มือไรซั้มจับกัณแล้ว ฮุ่นกือจัดแซน
หนั่งกะโรแย่งจอกันกือ จัดแซนแน่นฮ้ามจอแซนนีก็เอ้อแข่งตรอง ส้อกะหนั่งจอนำตรองไ้เถรักฮิดแบบเดียว
กันเม็ด แค้นตรองไรจิ้วจันจอปรอกมา ปรอกมานี้วัวจอกือหน่นบักบักเอ้าจัน ฮิดครองเอ้อแข่งได้แล้ว
กึ่งหรักกะแล้วแหละ ในแด็กถ่ามม็อกถูเนื้อ เกอไทยน้อยก้านม็อกตรองนี้ ตรองคุ่มนี่ยอหรามส้องแอ้ง
อวยนำจอกันแอ้งหนึ่งหญ้างเอ้าล้งไป แค้นโบกึงหญ้างเอ้าเร็กไปพยอมกัน ม็อกตรองกึ่งเอ้อม็อกพร
อมกันจั้งจะเดียวกัน ตรองกึงกึ่งหรามส้องแอ้ง หักเอ้อม็อกแอ้งเดียว ตรองไรจิเอ้อมีส้ากฟายจอวาม็อกแอ้ง
เดียว เกอเจ้นน้อยกะแล้วๆ ได้ตรองนี้คำถ่ามอะทำโหล

ทิมวิใจถามแระอะทำแดแล้วแรถูเนื้อแด ตรองเล้งนี้แรได้ค้องาน แระพะเวด พะแก้ว แระกะดิน
แรเทียน แรนางสังก้าน ลอยกะทง แนวนแรโบได้หมั่นแรตรอง ในแด็กงฮัวในแด็กถ่ามพันทำมะตรอง
แรตรองโบได้ เกอไทยน้อยพ้อหมัโบหย่อง ทิมวิใจโหลเอ้อในแด็กหญ้างกะเจียนมันกึ่งเป้ได้หลายยาง
ถูกันกับตรองนี้และ ตรองหนึ่งจิเป้กะตรองม็อกห้าไ้ฮะตรองเล้ง ตรองหนึ่งจิหรักกะ กินตรองห้า
ไ้ฮะพันตรองกัน เจียนน้อยกะตรองแรตรองโบได้ ตรองทั้งหลังนี้เป้กะแรบาวแรสาวแค้น แอ้งเนื้อ เอ้อเอ้า
ฮุ่นแรกึงทีกไ้บ้านติ ซั้มวัวโบหย่องฮิด

เจียนถ่ามกะแรถูเนื้อแด คำน้อยแรตรองเล้งป็นหญ้าง บาดส้างตรองชอตรองแล้วๆ เทรอ
มือบุนหะลีส้องส้ามมือ ทั้งเชื่อดังกันกันเกาแล้งล้องโร้มกัน เตอมี่เล้าโท เล้าหาว กึ่งเอ้าฮุ่นป็นกันๆ แด

เรื่อนี้เหม้บักโบได้ไปแตร่องเล้ง ญู้ค้อมือนีได้มีแต่ฝ้อสาย หักกอนด้าเร้วกึ่งน้อยชุมกั้นก้าแตร่องเล้งนี้
ด้าแพแญ้นไปฮิดท้าว เอาไปข้างวัดหาไ้กะซื้อเครื่องซื้อโหรี บาดเล้งตร่องแท้นอื่นแลว เตอชุมะเหนอ์กึ่ง
หญั้นเหม้ด รออเลวกะด้าพันบุนบัก ใ้บ้านอื่นใ้ท้าวใ้ลาว กึ่งรออและกะบ้านแตรักพันบุนบัก

ลั้งเลื่อได้บ้านแตรือเหราหญ้ย เล้งตร่องเล้งเหรากึ่งฮุ้นแรนั้ม หล่ายแอ้งค้อมกั้นได้แลวกึ่งแรไป
อ้อมบ้าน แอ้งเนื่อพันหม่อตร่องกึ่งม็อกตร่อง ตร่องนิมันเปียนกั้นม็อกได้ เตอนายแลวกึ่งเปียนเฮื่อแอ้งอื่น
ตร่องกิง ตร่องไร้ แชง คอง ม็อกพรอมกั้นจ้งจะเดยวกัน เล้งนี้แท้นทุมบ้าน แอ้งเนื่อพันได้ค้อมบาดแญ้น
กึ่งหญ้างกอนกับไ้ต้อคั้นมากพราว ไ้ม็กสายม็กหม้วนกึ่งสายแรไปนั้มหล้งไ้ม็กล้องกึ่งโ้ไปเลื่อยๆหัก
โบมีเหม้บัก แตรือโ้ไ้แญ้นเลี่ยนบาดแอ้งท้านแญ้นเลี่ยนกึ่ง พรอนบาด แอ้งเนื่อท้านแญ้นเบอ์กึ่งเชียบจอ
ไมปักจอมากพราว แตรือโ้มีแญ้นเบอ์บาดเบอ์ห้าบาด

โ้ยโ้แรนึแหร่นอะทำกรักกันได้เหม้ด ลั้งร้านมีมากพราววักกึ่งเฮื่อพันแซง ลั้งร้านกั้มลั้ง
ย่วงปราโ้ วักกึ่งเฮื่อปราโ้จ้มเอาไปกั้นแก้มเล้า ลั้งร้านวักมีเกาส่านเฮื่อ ปราแด็กมากถาด
แคนแน้วเนื่อมันด้าอินด้าหน้า วักกั้นกึ่งไ้โ้ยแตร่องเล้ง แคนอันเนื่อโบอินโบหน้าวักกับกือไ้
เหรวัด จ้มด้าพันบุนบัก บาดทั้งเชื่อคักแลวฝ้อชู้ร้านนุ่นคัก ตร่องเล้งด้าไปทั้งร้านเดอ เชื่อเนื่อกะยาฝ้อ
ชู้ร้านค้องลือกสือลือกค้อน แคนโบแลวตร่องกึ่งโบเท้ว วักกึ่งม็อกตร่องเร้งๆ จอนำร้านจันฝ้อชู้ร้าน ลือกสือ
แลวท้านแญ้นท้านเลื่องฮุ้นแลวและวักหล้งเท้ว ท้านแญ้นกึ่งเฮื่อท้านตามซัดท้าว โบได้บั้งคับ

ในแด็กถ้ามกะม็อกตร่องเร้งๆจอร้านวักๆโบท้าว ญอไทยน้อยทู้โบได้แลวกึ่งโบเฮื่อทู้
เยื่อกะมันพันเจียนเลื่อ แลวกึ่งก้อปะติบัดห้อง ใ้แตร่องเล้งหม่าแตรือ บาดแพแญ้นแตร่องเล้งจันหรือ
แลว นับแนนมแญ้นได้บ้านเนื่อกึ่งเอากือ ละหว่ายวัดหาไ้กะกับกือซื้อเครื่องซื้อโหรี ญู้เจียนน้อยกั้นกือ
บาดนึหรือแลวไปเดอไปมัน จันกั้มฮุ้นแลวและหล้งไปมอโหล์ ในแด็กถ้ามค้อมมือเดหะลิเรยูท้าว ญอ
เจียนน้อยกะเฮื่อถ้ามทิมวิไ้โหล์ด จ้มวักพันสะม้าซีกตร่องเล้ง ทิมวิไ้เจียนน้อยค้อมมือนี้ปะเพนึดีๆแต่เกาแต่
เรื่อ ใ้ไ้แตรักโ้โบได้ปรักถ่านอะนูลัก วัดละนะทิมปะเพนึห้องใ้ไ้แตรัก พันเลื่องดีได้ค้อเลื่องตร่องเล้ง
ฟ้าสำน่อยโ้ค้องกับเจียนน้อย เกาๆ กือยะเฮื่อเหร้ย ฟ้าสำวัดละนะทิมปะเพนึใ้ไ้แตรักโ้พันห้องดี มัน
ได้ช่างสือเล้งเฮื่อใ้ไ้แตรัก ฮิดเฮื่อไ้บ้านอื่นเพี้ยงฮุ้นวรวรวแหร่น สือเล้งโ้กึ่งแท้นไปถ้วปะเด็ด เหรว้า
กึ่งรอกะใ้โ้พันชุมชนทิมมีสีกะยะฟ้าบ โ้ด้าพันชนเผ่าน้อยกะยา โ้ค้องพัดละน้ำฝ้อชู้เฮื่อแท้นโลกแท้น
สะไหม

ในแด็กถ้ามกะค้อมมือนี้แตร่องเล้งญูเนื่อ ทิมวิไ้โหล์เฮื่อในแด็กหญ้ย ค้อมมือนี้หะลิเรยูเกา
หักมีลั้งฮุ้นกึ่งเปียนแปง แตรือโบมีเหม้บัก ค้อมมือนี้เหม้บักฝ้อสายในแด็ก ล้องนั้มกั้นเหม้ด ตร่องค้อม
ตร่องกิงวักกึ่งจอล้อ โบหรั่มญูแตรือ แลวกึ่งมีเลื่องเล้งมีพัน มีแคน มีถ่านล้องเพ้งไปตามสะไหม
ลั้งเลื่อกึ่งมีใ้บ้านอื่นฮุ้นจ้าง ไปแระะบ้านแน้นชะบ้านนี้ ลั้งเลื่อกึ่งได้ไปหรั่มงานชนเพาญูตางจ้งวัด หา
ไ้กะงานอื่นๆห้องนวยจ้านหลาดสะก้าน ด้าพันห้องอ้อมเกอ จ้งวัดวักร่อฮุ้นแตรักโ้กึ่งเฮื่อเจียนหรั่มมือ

ในแต้กน้อยกะเจ้าล่องเพ็งโฮตร่องเล้งได้ห้า ทิมวิใจน้อยกะได้ ในแต้กน้อยแต้นได้ล่องเฮือ
เหญี่แคว ทิมวิใจน้อยกะแต้นล่องเฮือเหญี่แคว ใ้ต้งต้องเรียนล่องเพ็งแตรกเฮือได้ได้ ในแต้กลับปาก
แต้นล่องเพ็งโฮตร่องเล้งเฮือเหญี่แคว ค่ายาล้ามแลวกิ่งจับซั่มนี้

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ใ้ที่บ้านไร้ฮุ้นแตรร่องเล้ง ฮุ้นล่องเพ็งฮุ้นฮับฮุ้นสาย
ฮุ้นหลายๆจ้งหม้วนจ้งจั้น แหม้นเตอนุ้นร้านกุ่มกั้นหลั่นมู ยูโบได้เฮือฮุ้นแตรร่องเล้ง

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ใ้ที่บ้านไร้ฮุ้นแตรร่องเล้ง ฮุ้นล่องเพ็งฮุ้นฮับฮุ้น ล่อง
เล้งต่องก่องทุมบ้านทุมเพ็ง ฮอกฟ้านุ้นเรียงจั้นเถรต็อกเฮ้น ลิกหล่านหล่นท้งได้ท้งห้วน แหม้นเตอ
ม้วนจั้น ฮุ้นสายฮุ้นแตรฮุ้นละแม่ฮุ้นแตรร่องเล้ง

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ถ่อเล้าเตด้นั้มเจ้าซั๊กโอ้ ถ่อเล้าโ้ท้นั้มเจ้าซั๊กไ้
ถ่อโบได้ฮอยกึ่งโบเท้ว ฮอยคำแล้วเฮือลิกสาวเจ้าตั้น เปริกวันๆแหม้นแต้กบาวต่องเล้ง

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ถ่อเล้าเตด้นั้มซั๊กโอ้ ถ่อเล้าโ้ท้นั้มเจ้าซั๊กแก้ว
เจ้าเฮือแลวฮอยคำเฮ้าพอน ปุ่นต่องจ้องแหม้นลิกสาวเจ้า ได้ฮอกทำเฮ้าหน้อมเฮือแย้ง ท้งเชอแล้งเฮือ
ร่าเกาหร่านั้ม ค้างกั้นกุ่มเฮือฮิดเวียกฮิดจั้น ฮิดเวียกร้านเฮือเมียนเฮือฮ้อย ฮิดเหลียบหล่อยเฮือฮุ้นแตร
ร่องเล้ง

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ถ่อเล้าเตด้นั้มเจ้าซั๊กโอ้ ถ่อเล้าโ้ท้นั้มเจ้าซั๊กไ้
แหม้นเตอถ่อได้เฮือกั้นกั้นๆ เมาแลววันหรวักเหลหรวักเล้ง หรวักเอ๊ะแอนเฮือหม่ากั้นนั้มเท้วญ้มๆ
ใ้ที่ร้านวัวทุ๋ น้าพู้ญ่เฮ้ากะปะฮุ้นเอือน

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ถ่อเล้าเตด้นั้มเจ้าซั๊กโอ้ ถ่อเล้าโ้ท้นั้มเจ้าซั๊กไ้
แต้นน้อยได้ถ่อเปี้ย ถ่อแญ้น ถ่อหม่อแต้น ถ่อต่อง ถ่อปี แหม้นเตอชี่ทีโบเฮือแตรร่องเล้ง

เพ็งโตรัยกะท้ง

ม็อกแอ็กฮิ้นเปริยนสิบสอง

ใ้ไ้ไร้ไปโตรัยกะท้ง (ย้ม)

ลุ่มเล้งพัคไ้ซัยฮุ้น

ฟ้อสายลิกฮิ้นแลวโคง (ย้ม)

ลิกหล่านหย่องกั้นฮิดกะท้ง

ลิกหล่านฮุ้นถ่อซั่มมัว (ย้ม)

นั้มริน้องแอ้งล้องแอ้งล้อง

นั้มรีโตรัยล้องแต้กะท้งโตรัยไป (ย้ม)

ไร้ไปฮิดบุนมือโตรัยกะท้ง

เหม้บักลั้มว้งมือโตรัยกะท้ง (ย้ม)

ฮุ้นถ่อซั่มมัวเหม้นั้มคั้ค้ำ

ล้องรีหร่าปร้าเฮือยูดีมีเร้ง (ย้ม)

การละเล่นกลองไทแสกมีมานานแล้ว ทิมวิจัยบางคนบอกว่าเกิดมาก็ได้ยินคำว่ากลองเลง ซึ่ง
ตั้งแต่ยังเด็กได้ยินเสียงกลองเลงทีไร รู้สึกดีใจมากและคิดในใจว่าได้เที่ยวงานบุญประจำปีอีกแล้ว สมัยแต่
ก่อนงานบุญหรืองานเทศกาลอื่นไม่มีบ่อยเหมือนทุกวันนี้ เครื่องดนตรีก็ไม่มีครบครัน จะมีก็แต่การละเล่น

พื้นบ้าน คือการละเล่นแก้กลองเลง คนสมัยก่อนชอบเล่นกลองเลงในงานบุญประจำปี บางครั้งผลัดกันเล่น ผลัดกันตีทำหนังกลองชาดบ่อย หมู่บ้านในละแวกนั้นบอกว่าชอบเสียงกลองเลงของชาวไทแสกมาก เพราะมีความสนุกครื้นเครง เป็นทำนองโบราณจริง ข้อมูลนี้ทีมวิจัยก็เชื่อว่าเป็นความจริง เพราะตั้งแต่ยังเด็กทีม วิจัยเคยเห็น คุณยายบ้านนาเมือง อ.อากาศอำนวย จ.สกลนคร เคยมารำแก้กลองเลง ร่วมกับชาวไทแสก แทบทุกปี เคยถามคุณยายท่านบอกว่า เสียงกลองเลงไทแสกมีความมันขึ้น สนุกสนานมากคำว่ากลองเลง นี้ยังทำให้ชาวแสกมีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักของชนเผ่าอื่นและบุคคลทั่วไป

ข้อมูลการละเล่นกลองเลงของชาวไทแสกนี้ ทีมวิจัยได้ไปเก็บข้อมูลที่บ้าน ปู่ไท เอกจักรแก้ว และคุณปู่ดวงจันทร์ ชัยหมาน อยู่บ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม คุณปู่สองท่านนี้ได้ให้ ข้อมูลเกี่ยวกับกลองเลงว่า คำว่ากลองเลงไม่ใช่กลองนักเลง หรือว่าอันธพาลใด ๆ แต่เป็นกลองที่แห่ได้ทุก เทศกาล ซึ่งทีมวิจัยและเด็ก ๆ ได้ขอให้ปู่ไทและปู่จันทร์ เล่าเรื่องการละเล่นกลองเลงไทแสกให้ฟัง ปู่ไท เล่าว่าเมื่อสมัยก่อน เมื่อทำไร่นาเสร็จแล้ว ผู้ใหญ่บ้านก็จะเรียกลูกบ้านมาประชุม พูดคุยตกลงกันว่าเรา จะจัดงานประจำปีวันไหน เดือนไหนบุญอะไร เพราะไทแสกจะมีบุญแก้พระแก้วและแก้พระเวชสันดร ส่วนวันหรือเดือนบางครั้งก็จะเลือกเดือนสาม บางครั้งก็เลือกเดือนสี่ พอใกล้ถึงวันทำบุญ ผู้ที่เป็นช่างกลอง ก็จะชวนกัน เอากลองมาซ่อมแซมดูแล เปลี่ยนถ่ายหนังที่หุ้มกลองที่ไม่ดีออกหรือดูแลเพื่อเตรียมความ พร้อม

ทีมวิจัยถามว่ากลองเลงนี้มีอะไรบ้าง ปู่ทั้งสองแย้งกันพูดว่า กลองเลงก็มีกลองสี่ ท่านชวนให้ เด็กและทีมวิจัยหัวเราะ ท่านบอกต่อว่า กลองเลงก็มี กลองตุ้ม กลองกึ่ง กลองยาว มีฉิ่ง มีฉาบ และมี แคน และอะไรก็ได้ที่ตีแล้วมีเสียงเป็นจังหวะ แล้วก็แห่ไปด้วยกันหลาย ๆ คน และตีกลองทำจังหวะให้ถูก จังหวะทำนองกลองเลง และให้ยัดเสียงกลองตุ้มเป็นหลัก ปู่ดวงจันทร์เล่าว่าไทแสกโบราณได้ยัดเสียง กลองตุ้ม ท่านก็รู้แล้วว่านี่คือทำนองกลองเลง เพราะท่านฟังมาจนชินแล้ว และดนตรีอย่างอื่นไม่มีให้เลือก

เด็ก ๆ ถามว่ากลองนี้ เอาอะไรทำ ปู่ดวงจันทร์บอกเอาไว้ว่า ท่านพูดเพื่อให้เกิดความ สนุกสนาน เด็ก ๆ บอกรู้แล้วว่าเป็นไม้แต่เป็นไม้อะไร ปู่ดวงจันทร์บอกกลองตุ้มทำด้วยไม้บาก หุ้มด้วย หนังควาย กลองกึ่งก็ทำด้วยไม้บาก และหุ้มด้วยหนังควายเหมือนกัน ส่วนกลองยาวทำด้วยไม้ประคู้ หุ้ม ด้วยหนังวัว กลองที่หุ้มด้วยหนังวัวและหนังควาย เป็นกลองที่มีลักษณะและการใช้งานไม่เหมือนกัน กลอง ตุ้มเป็นกลองทรงกลม มีสองหน้าหรือสองด้านตีได้ด้วยไม้ และตีได้ทั้งสองด้านพร้อมกัน หุ้มด้วยหนัง ควายทั้งสองด้าน เพราะหนังควายเป็นหนัง ที่หนาทำให้กลองมีเสียงทุ้ม ไม่ขาดง่ายทนทานต่อการตีแรงๆ และนาน ๆ

กลองกึ่งเป็นกลองทรงเรียว ความยาวประมาณแปดสิบเซนติเมตร ถึงหนึ่งเมตรเป็นกลองสอง หน้าหรือสองด้าน ด้านหนึ่งใหญ่อีกด้านหนึ่งเล็ก เพราะเป็นกลองทรงเรียวหุ้มด้วยหนังควายทั้งสองด้าน แต่ว่าตีได้ด้านเดียว และต้องตีด้วยไม้เหมือนกัน

กลองยาวทำด้วยไม้ประคู้ ไม้ประคู้เป็นไม้เนื้อแข็ง เนื้อแน่นใช้ทำกลองยาวจะทำให้เสียงแน่น และดังกังวานไกลและหุ้มด้วยหนังวัว หนังวัวเป็นหนังที่บาง กลองยาวก็เป็นกลองหน้าเล็ก มีหน้าเดียวตีได้ด้วยมือ เพราะแรงมือของคนเราจะพอดีกับหน้ากลอง

ทีมวิจัยถามว่าคนโบราณมีวิธีการทำกลองอย่างไร เราก็ไปเลือกไม้ให้ตรงกับชนิดกลองที่เราจะทำ กลองคู้ก็เลือกลำใหญ่ กลองยาวก็เลือกลำเล็ก สั้นหรือยาวก็แล้วแต่ชนิดของกลองที่เราจะทำ พอตัดไม้ได้ตามต้องการแล้ว ก็ปล่อยทิ้งไว้ให้เป็นไม้ตายหมาดแล้วค่อยทำ

ปู่ดวงจันทร์บอกต่อว่า พอถึงวันจะทำกลอง พวกเขาก็จะเรียกช่างไม้ช่างกลอง ในหมู่บ้านลงมาช่วยกันทำกลองที่วัด เครื่องมือที่ช่างกลองใช้ทำกลองที่สำคัญก็คือ เลื่อยเหล็กที่หนาแล้วก็คม เลื่อยเหล็กที่ใหญ่และคม ตะขอเหล็กรูปลักษณะเหมือนสิ่ว แต่ปลายจะงอและคม เริ่มทำก็ใช้สิ่วเจาะหน้าไม้ พอลึกหน่อยก็ใช้เลื่อยเข้าช่วย พอใกล้เสร็จก็ใช้ตะขอเหล็ก เพื่อปรับแต่งด้านในของกลองหรือชาวแสมเรียกท้องกลอง พอเจาะเสร็จก็ใช้หนังหุ้มได้เลย

ทั้งสองท่านเล่าถึงการทำหนังที่ใช้ทำกลองว่า ถ้าเราได้หนังสดมา เราทำหนังให้ตึงและตากแดดให้แห้งสนิท พอถึงเวลาจะใช้ก็เอามาแช่น้ำอีกครั้งหนึ่ง แล้วก็ยกออกมาผึ่งرابใส่ดินทราย แล้วก็เอาไม้ทุบหรือสากคำให้หนังนิ่มนุ่ม และขนก็จะร่วงออก แล้วก็ง่ายต่อการจับต้อง แล้วเขาก็จะนำแผ่นหนังไปวัดกับหน้ากลอง ให้พอดีกับหน้ากลองและเท่าที่เราต้องการ แล้วก็เอามัดอึดที่คมมาสับตามรอยที่เราขีดไว้ จากนั้นก็ตัดหน้าส่วนที่เหลือให้เป็นเส้นเล็กๆเท่านิ้วก้อย เอาไว้ทำเชือกมัดจึงกลอง อย่างเช่นกลองคู้เป็นกลองสองด้าน เขาจะเอาหนังมาแปะหน้ากลองทั้งสองด้าน แล้วม้วนหนังให้พอดีกับหน้ากลอง ทั้งสองด้านและเจาะรูให้รอบแผ่นหนัง ให้ห่างกันประมาณสามถึงสี่นิ้ว จากนั้นก็ใช้เชือกหนังสอดเข้าไป ในรูแล้วมัดทแยงหากันทั้งสองด้าน ให้รอบกลองครบทุกจุด พอทำเสร็จแล้วเชือกหนังก็จะทแยงหากันทั้งสองด้าน จากนั้นเขาก็จะหาไม้เนื้อแข็ง ชิกใหญ่เท่านิ้วโป้งยาวซักสิบกว่าๆเอาไว้มัดเชือกหนังที่ทแยงหากันทั้งสองด้าน เพื่อเอาไว้มัดเชือกหนัง ให้หน้ากลองตึงเวลาตีกลองเสียงจะได้ดังและไพเราะ ขึ้นชื่อว่าหนังใส่หน้ากลอง ไพเราะจะแบบเดียวกันทุกครั้ง ถ้ากลองยาวเขาก็จะใส่ปลอกเหล็กไว้ที่แอ้วขัน (ที่ยึดเชือกให้แน่น) เพื่อมัดเชือกไว้ตึงหน้ากลอง การทำกลองก็เป็นอันเสร็จ

เด็ก ๆ ถามว่าตีกลองยังไง ปู่ไทบอกว่าการตีกลองลงให้ถูกต้อง กลองคู้นี้ให้หามสองคนเวลาหามให้หันหน้าเข้าหากัน หรืออีกคนเดินถอยหลัง ไม่งั้นก็เดินไปด้านข้างพร้อมกัน และตีกลองคนละด้าน แต่ให้เป็นจังหวะเดียวกันและพร้อมกันด้วย ส่วนกลองกึ่งก็ให้หามสองคน แต่ตีได้คนเดียวเพราะเป็นกลองหน้าเดียว ส่วนทุกวันนี้จะใส่รถเข็นกันแล้ว ส่วนกลองยาวก็สะพายใส่บ่า และตีได้คนเดียว

ทีมวิจัยถามว่าแล้วแห่อะไรได้บ้าง ท่านบอกว่ากลองเล่มนี้แห่ได้ทุกงาน แห่พระเวษสันดร แห่พระแก้ว แห่กฐิน แห่เทียน แห่นางสงกรานต์ หรือลอยกระทง แห่ได้หมด ยกเว้นแห่ขันหมากเพราะพ่อแม่ไม่เคยพาแห่ และถ้าใครเอากลองลงไปแห่ขันหมาก จะต้องถูกตีเตียนจากชาวบ้าน

คำถามว่าแห่กลองเลงยังงัย ปู่จะเล่าให้ฟัง เมื่อใกล้ถึงวันงานประจำปี เหลือประมาณอีกสองถึงสามวัน ถึงช่วงเวลากลางคืนตอนหนึ่งทุ่ม กินข้าวเย็นเสร็จคนที่ชอบแห่กลองเลง ก็ลงมารวมกันและพูดถึงการแห่กลองเลง บุญปีนี้เราจะรับบริจาคเงินไปทำอะไร พวกคุณกันและรู้เป้าหมาย จากนั้นก็เริ่มตั้งขบวน ถ้าใครมีสาโท เหล้าขาวก็เอามาสู่กันกิน สมัยแต่ก่อนผู้หญิงจะไม่เข้าร่วมแห่กลองเลง คงเป็นเพราะว่า กลางคํากลางคืนผู้หญิงแสดจะไม่ออกจากบ้าน เมื่อเสียงกลองดังขึ้น คนที่อยู่ใกล้หรือไกลก็จะได้รู้ทันทีว่า จะมีงานบุญประจำปีภายในสองถึงสามวันนี้ แม้แต่ชาวบ้านอื่นในละแวกนั้นก็มารับทราบ และมาร่วมแห่กลองเลงร่วมกับชาวไทแสด จากนั้นก็จะแห่กลองเลงไปรอบหมู่บ้านและในขบวนนั้นก็จะมีคนอุ้มบาตรเพื่อรับบริจาคเงิน บางคนก็อุ้มลูกมะพร้าวมีไม้ไผ่เสียบเงิน

ปู่บอกว่าในขณะที่แห่กลองเลงเห็นอะไร ที่เป็นของกินหรือกับแกล้มก็ขอกินได้หมด ทุกบ้านรู้ว่ามีการแห่กลองเลง ก็จะออกมาบริจาคเงินและข้าวของอย่างอื่นเช่น เครื่องดื่ม มะพร้าว ขนมนมเนย ข้าวสาร พริก ปลาหรือปลาแห้งที่ชาวบ้านย่างไฟไว้เพื่อทำบุญ ถ้าคณะกลองเลงไปถึงบ้านไหนเวลาใดก็ตามเจ้าของบ้านต้องตื่นมาต้อนรับพูดคุย และบริจาคเงินและสิ่งของ ถ้าบ้านไหนไม่ตื่นมาต้อนรับพูดคุย ชาวกลองเลงก็จะไม่หนีไปไหน และจะตีกลองดัง ๆ เพื่อให้คนในบ้านตื่น

เด็ก ๆ ถามว่าเจ้าของบ้านไม่ดูหรือ ปู่บอกดูไม่ได้มันเป็นทำเนียมปฏิบัติของชาวกลองเลงและไทแสดมาแต่โบราณ จากนั้นกลองเลงก็จะแห่ไปรอบหมู่บ้าน แล้วก็จะมีการโห่ร้องเป็นระยะ ๆ จนสว่างแล้วก็แยกย้ายกันแล้วก็นัดเจอกันตอนค่ำอีก ส่วนเงินที่รับบริจาคได้ ก็จะเก็บรวบรวมไว้แล้วให้ผู้ที่เชื่อถือได้ดำเนินการต่อไป

เด็ก ๆ ถามว่าทุกวันนี้ยังแห่เหมือนเดิมหรือเปล่า ปู่ไทบอกให้ถามทีมวิจัย เพราะทีมวิจัยก็เป็นสมาชิกกลองเลงกันทุกคน ทีมวิจัยบอกว่าประเพณีดี ๆ มีมาแต่สมัยโบราณ ชาวแสดเราไม่ปล่อยวาง การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทแสด เป็นเรื่องดีงามโดยเฉพาะการแห่กลองเลงและภาษาพูด สิ่งเหล่านี้ได้สร้างชื่อเสียงให้กับชาวไทแสดมากมาย และยังทำให้แขกผู้มาเยือนได้รับรู้รับทราบถึงศักยภาพของชาวไทแสด ถึงแม้ว่าเราจะเป็นชนเผ่าเล็ก ๆ ในประเทศไทยก็ตามเราก็สามารถพัฒนาตัวเองให้ทันโลกทันสมัย

ทีมวิจัยบอกกับเด็ก ๆ ว่าทุกวันนี้ ชาวไทแสดก็ยังมีแห่กลองเลงเหมือนเดิมแล้วก็มีทั้งผู้หญิงผู้ชาย คนแก่ หนุ่มสาว และเด็ก ๆ ก็จะมาร่วมขบวนด้วย เพื่อเป็นการสืบสาน ส่วนกลองคຸ້ມและกลองกຶ່ງทุกวันนี้ท่านจะใส่รถเข็น และมีเครื่องเสียง รวมทั้งเสียงพิณ เสียงแคน หรือเครื่องดนตรีอื่นเข้ามาช่วย นอกเหนือจากการโห่ร้องกลองเลงแล้ว ก็ยังมีการร้องเพลงตามสมัย บางครั้งก็มีคนมาว่าจ้าง ไปแห่นำขบวนให้ บางครั้งก็ไปงานชนเผ่าที่ต่างจังหวัดจัดขึ้น หรือบางทีก็ไปช่วยงานของทางราชการจะเป็นอำเภอหรือจังหวัดขอมมา

เด็กถามว่าเจ้าโห่แข็งเพลงกลองเลงเป็นไหม ทีมวิจัยบอกเป็น เขาบอกโห่แข็งให้ฟังหน่อย ถ้าฟังแล้วจะไม่ถามอะไรต่ออีกเลย ทีมวิจัยบอกว่าถ้าฟังแล้ว เธอต้องหัดร้องเพลงภาษาแสกให้ได้เด็ก ๆ รับปากก็เลยหยุดถาม

1.5 การละเล่นแสดเต็นสาก

การละเล่นแสดเต็นสาก ใช้ละเล่นในงานบุญหรืองานเทศกาลประจำปี เป็นการละเล่นที่สนุกสนาน โดยมีไม้ตีสาก 4 คู่ และไม้ร้อง 2 ท่อน เป็นอุปกรณ์ในการละเล่น ตีประกอบจังหวะเร็วสนุกสนาน ในอดีตจะต้องเตรียมขันห้า สำหรับไหว้ครู นางรำจะนุ่งผ้าซิ่นมัดหมี่ลายตะขохонโบราณ และเสื้อคอกลมสีขาว ทำทางการรำเป็นท่าทางง่าย ๆ และจะนำเทียนมาไว้ที่บริเวณระหว่างนิ้วมือ เพื่อให้เกิดความสวยงาม พร้อมกับรำให้เข้ากับจังหวะของการตีไม้ ปัจจุบันได้มีการปรับประยุกต์เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยสามารถเล่นได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ พร้อมกับนำเครื่องดนตรีกลองเลงมาประกอบจังหวะ เพื่อสร้างความสนุกสนานตื่นเต้น เราใจมากยิ่งขึ้น ทีมวิจัยได้บันทึกข้อมูลเรื่องการละเล่นแสดเต็นสาก ดังนี้

แตรกแซกซึก

ไว้แตรกแซกซึกหมาเตเกาเตเรื่อเจียนนี้หมั่นละร้าย ทีมวิไ้ได้ไปถามทั้งมะร้านหมี่ญอนวน ก้อนกั้น อายุ 86 ปี บ้านหลักถี้ 24 มู5 ต้มบัน ทำเรือ อัมเพือ นาหว่า จังวัด นะคือนพะนัม วุ่น้อย เธอทีมวิไ้เญ่เยกะ สะไหม้เน้นอำญว่ว 7 - 8 ปี วุ่น้อยกะโบมีหนึ่ง โบมีละคือน โบมีวิดทะญุดันตรีเฮือแหม่มธูต้อมือนี้ พันบุน พันลัน กิ่งโบมีแนวเซบแนวจัน ทั้งมือเฮ้าพันสำ ออกพันสำ บุนบีกบุนร้าน กิ่งอาใส่เฮ้าแซกซึกนี้และจัน วัวพันโนแต่กไปแหม่มฮุนบีกแซกซึก เตเกากอนด้าแซกซึก วัวกิ่งเฮือมีขันห้าญจจเอราจรว นีกทั้งบุนคูน โอึง หย้า ต้า อ้าย แอ้งวูปร้ายแล้ววัวพันฮุนย่องแซกซึก น้อยเจียนหนึ่งจิม้างโอึง หย้า ม้าง ต้า อ้าย ข้มเตเกาไว้แตรกไว้กิ่งถ้อม้างละร้าย ทีมวิไ้ถามกะ ขันห้าพันธูเนื่อ

หมี่ญอนวนน้อยกะ ขันห้ามีเทียนกับดอกไม ขันห้าเจ็ดธูเนื่อมันหลังถีก วุ่น้อยกะเฮ้าดอกไมปี่รจจกะเป๊ะห้าโต้ย แล้วกิ่งเฮ้าเทียนกายจอหรัคั้นดอกไมห้าโต้ย เธอมีเทียนจุกโหลโต้ยหนึ่ง บัดแดงขันห้าแล้วแอ้งพันฮุนบีก กิ่งญจขันห้าอื่นจอเอรา แล้วหรัจจม้างโอึง ม้างหย้า ม้างต้า ม้างอ้าย แล้วกิ่งน้อยกะมือนีลิกหลานด้าฮุนเซนแซกซึก ถร่อเฮือโอึงหย้าต้าอ้ายนี้หน่อมแน้มไ้เก้อผัดไ้เก้อผัด ไ้เก้อเกิดตุ้นเกิดทัว เธอญคี่มีเร้งค่อพุดอฮุน น้อยแล้วกิ่งเฮ้าขันห้าไปปี่รโบ้กคักๆ โบ้กเนื่อ โบ้กหนึ่ง แซกซึกนี้เฮือเซนนมโบ้กลางๆไปไ้เหล้โบ้กบันเนื่อคี่ น้มเดินโรงๆแซกซึกอิดกิ่งไ้ แต่เรื่อจึเซนนมเดินวัดฮันแหละ

โนแต่กถามกะแซกซึกนี้มื่อถ้าแด หมี่ญอนวนน้อยกะมีไมหมี่ไมม็อก ไมม็อกนี้พันธูเนื่อ วัวหะลิหน้อยวัวแหร่นฝ้อวัว ไปแต่กไมซึกเฮือไว้แซกซึก ไมม็อกนี้จึเฮ้าไมสว่างไ้ ล้มปรัมๆจัน หมี่รอมันหรั้งมันหลังเคน บัดโร้ม็อกเลียงมันหลังแท้น เลียงหลังคัวหลังหม้วนเฮือเฮ้าชิตอยเปิดถ้อน อะไมนี่

กึ่งเอ้อเอ้ออันมันพอดักันย่าย เหล่าป้าเหล่าอันมันออกเอ้อเอ้อเรียง ๆ ไก่เอ้อมันมีเลียนมืออันโบแลวมันดำ
เอ้าแก้งเอ้ามือ เหล้าไม่ได้แล้ว เอ้าฮู้นแด็ก เอ้อมันซ่มกิ้นแลวกึ่งแด็ก เอ้อมันเพี้ยกิ้น มันหลังซั๊บแลว
กึ่งถับห้าย แค้นแด็กโม่โม่เพี้ยกิ้นแลวมันถับพัก โม่ซีไต่ยนี้เหรั๊กกะโม่ถับซาก ห่าไอ้กะโม่มือชาก
กึ่งได้ บาดนีน้อยพินโม่เหม้ โม่เหม้นี้เอ้าไต่ยเดี้ยว ส่องถ้อน หักเอ้อเอ้าโม่เคนได้ มันหลังหนักบักฮาม้อก
โม่มันหลัง โม่เหวไต้เหวหมา

โม่เหม้นี้เอ้อมันมีแก้งจ่อทั้งส่องทาง เบ๊ะหว่างจ่อซอโม่เหม้ก็เอ้อ มันล่างพอนบ้นสักซั๊บ
ทางไร้เอ้อมันได้สักซากหนึ่ง ฮิดโม่แลว แลวบักด้าเซินแซ็กซากกึ่งเอ้าโม่เหม้ ฮู้นปรีไร้ไปทางเดี้ยวกิ้น
ไต่ร่กิ้นซักวาเง้นแลวกึ่งเอ้าโม่มือ ฮู้นปรีหว่างกือหรัคีน โนแด็กถ่ามกะ แดเรือ้วเอ้าซากคัมเกา ฮิดโม่
มือชากกร่ายห่าเหม้ญอนวนน้อยกะ มันหักด้าแหมัน ซั๊มแดเกามันโม่มีตันดรี วัวฮิดเหวียกไป
โ้ยโยเน้อจิดจ้อมัน หม้วน เอ้อะทำเคาะ กึ่งพินเลียงตันดรีเหม็ด บักวักคัมเกาโ้ยวหม้วนวักกึ่งเอ้าถ้อน
ซาก ถับพินเลียงตันดรีได้ น้อยพินจ้งวะกึ่งมือถูค้อมมือนี้แลว ซั๊มค้อมมือนี้กึ่งญ่อหมาแดฝ้อเหม้จ้ง
วะถับเน้นววน้อยกะถับ แท้น-แท้น-แท้น-แท้น-ถับ ญ่อยแลวกึ่งกะหม้วนยูได้

ทิมวิไจ้ถ่ามกะสินเคี้ยเคเต้นถูเนื้อ เหม้ญอนน้อยกะแดเรือ้วมันโม่มีแมงแด้นแมงฮัม สี่ชีวสี่หรั่ง
กึ่งหว่าพัก พินลันกึ่งแด้นเคเต้นจันคอดิ้นลันมีคอดิ้นสี่กึ่งมีเคเต้นลันคัม พินเคี้ยกึ่งเอ้าปายไถไร้รีนี้แล
ไปคัมพินเปนปายหาวเอ้าไปแด็กพินเคี้ยหาวกือมือน ลังฮู้นกึ่งม็กเก้นดินลังฮู้นกึ่งม็กเก้นไร้ ญิบมือไต้โม่
ได้ญิบจักถูค้อมมือนี้ แด็กเคี้ยนี้วัวฮิดถูเนื้อ แดเรือ้วโม่มีมากแก้ว ส้างแด็กเคี้ยเอ้ามากทาแด็ก ถับเอ้อมัน
เอ้าๆ เอ้ากุ่มมากทากายจอรปาย กะไร้คิดกือเอ้ากอน มือมากทา วัวคิงมากทาแดรวไปนั้มรีวักคิดกือฮัน
แหละ โนแด็กทิมวิไจ้ถ่ามกะเอ้อะทำคิด ลังถื่อกึ่งเอ้าป้อมลังกึ่งเอ้าบ้นดากโข บ้นดากนี้ว้าวเอ้าบ้นดากลุ่ม
ฮู้นลือเอ้อพินไจ้กัไร้ห่าน้อย ซั๊มเหงียงก้อย ปราบริคกือจิดกือเขียนถูซ้อกบ้นดากเอ้าหมาแดเหนือ เอ้า
หมาแดโตนันมล้าง บักโ้ยเน้อมีปะฮู้นคุดต่างแลววักบักซ้อกือ ถ่ามจันน้ายเหรั๊กกะเคเต้นลันคอดิ้น เคี้ยกึ่ง
เคี้ยหาวกือมือนมันหลังหว่าห้าย ทิมวิไจ้ถ่ามกะบักด้าสายแลวฮิดถูเนื้อ บักด้าสายว้าวเอ้อตามเทียนจ่อหว่า
มมือ เวียงละสามแล่มส่องเวียงร็อกแล่ม เหม้ญอนวนน้อยถ็อกจื่อเอ้าจื่อกะวักด้าแซ็กโหลัด บักแลวผัดแห
รันแอ้งฮู้นบัก หล้างไปส้อได้สาย ปายมือแลวจ่มบับๆ บูดเคี้ยวมือผะกะออกแสง โบริ่กะด้ามเทียนจ่อมือ
บักด้าสายละราย ได้มือโม่กึ่งหนั่งพรมกิ้นพินไต่ยๆ ได้แซ็กซากมีเปดแอ้งลังถื่อกึ่งหลายลันเนนกึ่งได้
ด้าสายแลวญมือจ่อเอ้าได้มือโม่กึ่งมือไปพินจ้งวะ ได้แซ็กหล้างอ้อมโม่ซากกอนสามหรือบ ได้มือ
โม่กึ่งญิมฮู้น แซ็กซากนี้ว้าวโม่ได้แซ็กดรีมีเคเต้น โ้ยสายนี้มือนี้ญูกต่าง สายด้วยแวน ด้วย คัว

ทิมวิไจ้ถ่ามกะเทียนโม่ย้อยจ่อมือห่ามันเกิดได้ มันกึ่งย้อยจอยแลววักกึ่งฮิดเอ้า มันค้ำเกิดถู
เนื้อส้อกะได้แซ็กซากอันหลายมีแดม้างเทียม ปะฮู้นแดเรือ้วถื่อม้างว้าวเหรั๊กม้างเทียม แค้นโม่
กึ่งม้างนมเทียม แค้นแซ็กซากโ้ยเน้อโม่รอนายโม่รอล้อย มันละหม้วนเอ้าเหม้ญอนวนน้อย ไต้ดรีพิน
โนแด็กหนึ่งค้ำโม่เท้ว ฮาดกิ้นเกาลังถื่อญาคูว้าวเอ้าตุกเป้งฮู้นห้าย โม่มีเกาคัมเกาหน่มก้วยถูค้อมมือนี้ ค้อ
มือนี้จื่อผัดสะออนหลายแมงแด้นแมงฮัมโม่ฮิดโม่ฮวก

หมื่นน้อยกระเรียนแซกซากเอื้อนพื้น บัดแลมั้นคำล่อง ค้อมมือนี้ไท่เกริกหะลิแซกซาก ถู
แต่เกาแต่เรือ หักแซกแต่ญามบุนญามพื้นงาน ลังเลื่อกิ่งอ้มเพื่อร่อไปไ้ยงาน ลังเลื่อกิ่งไปงานห้องจ้งวัด
น้อยแลมั้นไปถั่วปะเถ็ดแลวได้ค้อมมือนี้ พากเหนือกิ่งไปแลว กิ่งเลื่อกิ่งไปหมาแล้ว มหิดลกิ่งโบหล่าว
อ่าบ้านแสงตุ้ ค้อมมือนี้ไปทางเนือมั้นกิ่งไปห่าย เกรื่องแต่นกิ่งโบอิด หมั้นแต่นถูเนือกิ่งได้ ญูทางเหล
แต่น เกรื่องแต่นไ้ถั่วแซกซาก ววลิตแต่นล้นหุ้มตอดัน เพี้ยกิ่งพื้นเพี้ยหุ้มก้อมมือเนือเกะเทินแคบหรีง
มีพายหรีงสองแมง แมงหนึ่งเอ้าหรีงก้อม แมงหนึ่งเหรีดววด ผ้อสายกิ่งเพี้ยหุ้มก้อมมือเนือเกะเทิน โส้งเถรา
ตอแคบหรีงแต่นจอลแลวกิ่งซำบยูได้ ไปทางเนือเห่ากิ่งญองกะไค

น้อยทั้งผ้อสายนี้ไปอิดทำ ผ้อสายกิ่งพื้น นักค่นศรี ลังเลื่อกิ่งเอื้อมือกลไ มะซื่อนิสันบักกิ่งแซก
ซากได้ ในแต่ก่น้อยกิ่งแซกซากได้ถูกิ่นเพ็งแตรกในแต่กิ่งล่อง ฮับแตรกกิ่งฮับได้ ทิมวิใจเหรี
เอ้าลิกเอ้าหล่านฮันฮัดแซกซากล่องเพ็งแตรกถุ่มค้อมมือ ขอบหมั้นเอื้อลิกหล่านไ้เอื้อนลิกกิบพาส่า
หม้อยอ้อม หมั้นเอื้อ เห่าคร่าวแตรกพื้น เอื้อเห่ารอกกิบลิกสำ มั้นมั้งพาส่าแตรก ล่องเพ็งแตรกฮับแตรก
ค้อมมือนี้ตางแต่เรือหล่าย เยื่อกะในแต่กฮันบัก หมั้นบักผ้อสายกิ่งแซกซากได้ มีค่นศรีปะกอบน้ม เกรื่อง
แต่นเกรื่องเอ น้าปรัคอกไมแนบพรม จอซุดปะจัมเพา ซุดหุ้มแคบหรีง ซันตอดัน ผ้อสายแต่นโง้งกัว
กะเทิน เพี้ยเกะเทินก้อมมือ จะมำกอนววด

แซกซากค้อมมือนี้ใช้ค่นศรีตรองเล็งเจินจอกินพื้นวังบัก ไปน้มกิ่นหล่ายฮัน ตรองเล็งมีเอ้าทำแด
มีตรองคุ่มอันหนึ่ง ตรองกิงโตยหนึ่ง ตรองไรอันหนึ่งหาไ้ส่ล่องอันกิ่งได้ แซงไหนโตยหนึ่ง แซงบักโตย
หนึ่ง กะจับปีทัวหนึ่ง แคนแล่มหนึ่ง มักสะแตงบุนปะจัมปี เบเรียน 3 ออกมอ 3 กุ่ม กิบได้ไปสะแตง
เหวียก้อมเพื่อจ้งวัด อื่นๆ ตามโอ้กาคได้ลัษั้น

ทิมวิใจส่อนเอื้อในแต่ก แซกซากถูฮันบัก ส่อนถั่วปะชุก โดย นายซิงซัย ศรีมงคล (แอ้งเซ
เหว้น) พื้นถั่วเคิบ เยื่อกะเอ้าเถราปรอนล่องไป เหรอไมซากพัวมก้มลั้งแซบดินเฮ่า ช่มเซินโบพื้นกิ่งทิกไม
แซบเถราด้าเกดเยื่อ ถั่วสายกิ่งส่อนเอื้อรอทางเปียนเฮ่าเปียนออก สายฮันทั้งโบ้กเถาไ้หรือบหนึ่ง กิ่งเปียน
ถ้ามอส่อนเอื้อไ้โบหล่าย ถั่วสายส่อนถั่ว น็อกเซินลุ่ม น็อกคอดเกา น็อกเว็กเหวียด แต่โมะกิ่งส่อ
นพักเพื่อ ญูญางในแต่กหล่ายฮันโรมกิ่น จักอะทำไ้ได้ โบมีร้วเฮ่าร้วออกจักด้าเอาถูเนือกอนคิ่นอ
เยื่อกะทิมวิใจโบแม่นคู้ส่อนแซกซากส่อนสายหน้าดะลัน แตกกิ่งมีเอื้อเฮ่า ดั่งจื่อหล่าย เพื่อบ้านแตรกไท
แตรกไร

ค้อมมือนี้ในแต่กกิ่งพยอมแลวกิ่งดั่งจื่อ คั้นรอกะด้าไ้ไปสะแตงมะหน่อกิ่งเถรียฮันส้อม
หมั้นด้าพักราวเนือในแต่กหล่ายฮันน่องเนิ่นร้วตามกะญีมในแต่ก แตกกิ่งพื้นตาส่องยูละเนาะในแต่ก
อ่าณิบัดเห่าบักฮัน กิ่งพื้นฮันซันนอดอหว่นลิกสำมั้นมั้ง อันนี้ห้องไท่บ้านแตรกไรเอื้อญื่อๆ

ปาดนิหมั้นเพ็งแตรก

เพลงแซ็กซาค

แซ็กเอยแซ็กซาคสัว
แซ็กเอยมีเงินล่องพื้นทิ้งเค้น
เครื่องเซนมี่ไม้ล้มหน้อย
คัมเกาหมา แดเรือแดหฺร่าก
เครื่องฮัมเครื่องเค้นเครื่องเอ
เผียหฺรัมเกียบหฺรึงเฮอเนา
แซ็กซาคฮิดได้ด้อแอ้ง
ฮุนเกาเฮอน้อยเฮอท้อย
ไท้เกรกโรมี่สือเสียง
เคอเนนม เหว่ากึ่งน้อยก่าไค้
แซ็กซาคกิบตอหยอเกือ
ฮุนนอยแดกน้อยญื่อเอ้า

เซินได้นำร้านนัมเคิน
ทิ้งเซินสายแซ็กซาคหม้วน
ทาอุบล่องพื้นไมซาค
ผัดเอ้าไมซาคฮุนถับแท้นๆได้
ลันหฺร้มตอดันถูเกา
ปายหฺรึงถูเกาฮุนถ้อง กอให้ได้
ผ้อสายหมบักแดกหน้อย
ลิกหลานแดกหน้อย เฮอแซ็กพื้นด้อแอ้ง
แซ็กซาคแท้นไค้รยางไญ
สือเสียงแท้นไค้รเฮอแซ็กพื้นฮิดได้
พื้นเครื่องมูนมั้งห้องเกา
แซ็กซาคห้องเกาเฮอกิบชอหยอเกือ

การแสดงแสงเต็นสาก

การละเล่นแสงเต็นสากของชาวไทแสก มีมาแต่โบราณนั้นเป็นความจริง ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่บ้าน คุณยายนวน ก้อนกั้น อายุ 86 ปี บ้านเลขที่ 24 หมู่ 5 บ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม ท่านได้กล่าวถึงการละเล่นแสงเต็นสาก ให้พวกเราทีมวิจัยฟังว่า สมัยนั้นคุณยายอายุได้ 7 - 8 ขวบ สมัยนั้นยังไม่มีเทคโนโลยีเข้ามาเหมือนทุกวันนี้ หากแต่มีงานบุญหรือเทศกาล ทั้งบุญประจำปี เข้าพรรษา ออกพรรษา หรืองานอื่น ๆ ก็จะมีการคบขันโดยอาศัยการเล่นแสงเต็นสาก เป็นการคบขันกันตามพื้นบ้าน แต่ก่อนที่จะทำการละเล่นแสงเต็นสากนั้น จะต้องมีการเวียนขันห้าหนึ่งชุด ไว้ด้วยเพื่อไหว้ครูหรือไหว้ผีปู่ย่า ซึ่งเป็นบรรพบุรุษไทแสก

ชาวไทแสกจึงนับถือเรื่องนี้กันมาก ทีมวิจัยถามว่าเวียนขันห้านั้นเป็นอย่างไร ยายนวนได้บอกว่าเวียนขันห้า นั้นหมายถึงการเซ่นไหว้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้มีดอกไม้ห้าคู่เวียนห้าคู่ การจัดเวียนขันห้า ที่ถูกต้องนั้น ต้องวางดอกไม้ไต่จานก่อนห้าคู่ จากนั้นจึงวางเทียนทับดอกไม้ และจะต้องมีเทียนไว้จุดอีกหนึ่งคู่ เมื่อจัดเวียนขันห้าเสร็จแล้ว ให้ผู้ใหญ่ที่ชาวบ้านนับถือหรือใครก็ได้ที่อาวุโสที่สุดในทีมนั้นบางทีก็เป็นผู้นำ ได้ถือขันห้าบอกกล่าวไหว้ครูหรือผีปู่ย่า กล่าวว่าวันนี้ลูกหลานจะทำการละเล่นแสงเต็นสากแล้ว ขอให้การแสดงครั้งนี้สนุกสนาน ครื้นเครง ราบรื่นด้วยดีไม่มีอุปสรรคใด ๆ ว่าเสร็จแล้วก็นำเทียนขันห้าไปวางไว้ในที่อันสมควร การเต็นสากจะต้องใช้พื้นที่พอสมควร แต่ก่อนนิยมเล่นตามที่โล่งในวัด ผู้ร่วมการวิจัยถามคุณยายว่า การเต็นสากมีอุปกรณ์อะไรบ้าง คุณยายบอกว่ามีไม้สองชุด ชุดที่หนึ่งเรียกว่าไม้ตีสาก ชุดที่สองเรียกว่าไม้รอง ไทแสกเรียกว่า แม่ไม้สาก คุณยายกล่าวต่อไปว่า สมัยนั้นคุณยายเคยตามพ่อ

ของคุณยายไปตัดไม้ติสาก ไม้ติสากนี้จะใช้ไม้ ช่างไฟ ที่แก่จัด จะได้แข็งแรงไม่เปราะหรือแตกง่าย และเมื่อเราเคาะไม้แล้วจะได้มีเสียงที่ไพเราะ ไม้ติสากจะต้องมี 4 คู่ หรือ 8 ท่อน ไม้ที่ตัดนั้นจะต้องมีขนาดพอเหมาะมือ เหลาเอาตาไม้และหนามออกให้หมดเพื่อไม่ให้เศษไม้ตำมือ เลือกไม้ได้แล้วก็นำไม้มาวัดแล้วตัดให้มีขนาดเท่ากันหมดเพื่อความสวยงามและง่ายต่อการเก็บรักษา ไม้ทั้ง 4 คู่นี้เรียกว่า ไม้ติสาก

ส่วนไม้รองหรือแม่ไม้สาก ไม้รองนี้ใช้หนึ่งคู่หรือ 2 ท่อน แต่จะใช้ไม้ที่แข็งและทน เวลาใช้งานไม้มันจะได้ไม้โยกเยก ไม้รองจะต้องมีขารองไว้ทั้งสองข้างติดไว้ที่ปลายไม้ทั้งสองข้าง เพื่อให้ไม้รองสูงขึ้นประมาณหนึ่ง ส่วนความยาวของไม้ยาว ไม่เกินสองเมตรพอดีต้องการ เมื่อตัดทำไม้เสร็จทุกอย่างแล้ว

พอถึงเวลาเดินสากก็เอาไม้รอง มาวางยาวเป็นทางเดียวกัน และวางห่างกันสักหนึ่งวา แล้วเอาไม้ติสากมาวางขวางระหว่างไม้รองทั้งสอง โดยให้ไม้ติสากอยู่ข้างบนไม้รอง ทีมวิจัยถามคุณยายว่าเสื้อผ้าที่ใส่ใช้เสื้อผ้าแบบใด คุณยายกล่าวต่อไปว่า สมัยก่อนนั้นไม่มีผ้าเหมือนปัจจุบัน ผ้าสีเขียวสีแดงก็หายากจะมีก็แต่ผ้าจีน มัดหมี่ลายตะขохонโบราณ สีที่มีอยู่มีแต่สีคราม ส่วนเสื้อเป็นเสื้อที่ทอขึ้นเอง เก็บฝ้ายที่ปลูกขึ้นเอง มาจากหัวไร่ปลายนา จะสีขาวสดหรือขาวหม่นก็ขึ้นอยู่กับพันธุ์ของดอกฝ้าย แล้วจึงนำผ้าที่ทอเสร็จแล้วมาตัดเป็นเสื้อขาวไว้ใส่ บางคนชอบเสื้อแขนสั้น บางคนชอบเสื้อแขนยาว การตัดเสื้อนั้นแต่ก่อนคนโบราณตัดอย่างไร พวกเราถามคุณยายจนตอบว่า แต่ก่อนนั้นไม่มีกรรไกร ช่างตัดเสื้อใช้พร้าเพื่อตัดผ้าใช้พร้าที่มีความคมวางลงตามรอยบนผ้า แล้วใช้ก้อนดีเบา ๆ ให้ผ้าขาด แล้วตัดไปตามรอยที่ขีดไว้จนเสร็จ เด็กๆที่ร่วมวิจัยถามว่าใช้อะไรขีดผ้าให้เกิดรอย คุณยายบอกว่าเมื่อก่อนนั้นใช้ดินเหนียว ดินเหนียวนี้ใช้ดินเหนียวที่เปียก นำมาปั้นเป็นก้อนยาว ๆ และมีขนาดเล็กเท่าปลายนิ้วก้อย แล้วนำไปตากแดดไว้เพื่อเอาไว้ขีดไว้เขียน ดินเหนียวที่ใช้เอามาจากบ่อเก็บน้ำ ตอนที่มิชวบ้านขุดบ่อน้ำแล้วเก็บดินเหนียวไว้ สรุปคือคนโบราณจะใส่ผ้าจีนมัดหมี่ลายตะขохонโบราณและเสื้อคอกกลมสีขาว ทีมวิจัยถามต่อว่าหากจะเดินสากควรทำอย่างไร

หากจะเดินสากจะมีการจุดเทียนใส่ไว้ระหว่างนิ้วมือ ทั้งสองข้าง ข้างละ 3 เล่ม สองข้างก็ 6 เล่ม แล้วจะมีผู้ใหญ่ในงานเดินไปจุดเทียนให้ผู้ที่จะเดินสาก เพื่อให้เกิดแสงและความสวยงาม พอถึงเวลาจะเดินสากจริง ๆ คนที่ได้ตีไม้สากก็เดินออกมา นั่งพร้อมกันเป็นคู่ ๆ ส่วนคนที่เดินสากจะมี 8 คน หรือมากกว่านั้น ก่อนจะเดินสากก็ยกมือไหว้เหนือหัว แล้วคนที่ตีไม้สากก็ตีไม้ให้เป็นจังหวะ ส่วนคนที่เดินก็เดินอ้อมไม้สากก่อน 3 รอบ คนที่ตีไม้ก็เร่งจังหวะเร็วขึ้นเรื่อย ๆ การเดินสากจะไม่ใช้จังหวะที่ช้า จะใช้จังหวะที่เร็ว เพื่อสร้างความบันเทิง มือก็จะยกสูงตลอดเวลา ด้วยท่าร่าเริง ๆ ทางทีมวิจัยถามว่าน้ำตาเทียนไม่หยดใส่มือหรือ คุณยายบอกว่าถึงน้ำตาเทียนจะหยด ใส่ก็ต้องอดทน คุณยายบอกว่าสนุกสนานมากไปคู่อีกครั้งก็สนุกเหมือนเดิม ทั้งที่ตอนนั้นยังเป็นเด็กอยู่เดินไม่ได้ พอโตขึ้นก็ได้มีโอกาสเดินอยู่หลายครั้ง จากนั้นมาไทแสกก็ยังเล่นแสกเดินสากอยู่เหมือนเดิม แต่จะละเล่นเดินสากก็ต่อเมื่อมีงานบุญงานเทศกาลเท่านั้น

ปัจจุบันแตกต่างกันมากเพราะ ทั้งผู้ใหญ่หรือเด็กก็สามารถเดินสาธิตได้ และมีดนตรีประกอบด้วยมีเพลงประกอบดนตรี เสื้อผ้าสวยงามแต่งหน้าตา เลียบบอกไม้ไม่เหม็นเหม็น เสื้อผ้าเปลี่ยนไปเป็นชุดประจำเผ่า เพราะมีผู้รู้จากศูนย์ราชการ วัฒนธรรม จังหวัดนครพนม บอกว่าชุดประจำเผ่าของไทย แสกเป็นชุดสีดำขลิบแดง ผ้าถุงต่อชายเป็นตีนจก ชาวไทแสกบะหวาก็เห็นพี่น้องไทแสกบ้านอาจสามารถใส่ชุดประจำเผ่าก่อนอยู่แล้ว อาจจะแตกต่างกันอยู่ตรงที่ ตีนจกแคบและตีนจกกว้าง เพราะเดี๋ยวนี้คนมีความสามารถมีฝีมือ มีเครื่องจักรทอได้สวยๆหลายแบบ แต่ยังคงไว้ซึ่งสีดำขลิบแดง ผู้ชายก็ใส่สามส่วน ขลิบชายกางเกงสีแดง เสื้อแขนสั้นชายแขนสีแดง ใช้ผ้าขาวม้าผูกเอวและผูกหัว

การเดินสาธิตในปัจจุบันใช้ดนตรีชุด กลองเลงประกอบเข้าด้วยกันเป็นวงใหญ่ทั้งหญิงชาย เด็กผู้ใหญ่ไปด้วยกัน ดนตรีชุดกลองเลงมีเครื่องดนตรีเช่น กลองตุ้ม 1 ใบ กลองกริ่ง 1 คู่ กลองหางหรือกลองยาว 1-2 ใบก็ได้ ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบ 1 คู่ พิณ 1 ตัว แคน 1 เล่ม แสดงกันเป็นทีมใหญ่ ในงานบุญประจำปี เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ ทุกปี และได้รับเกียรติไปแสดงงานของอำเภอ จังหวัด และเจ้าภาพหมู่บ้านอื่น ๆ ตามโอกาส

ทีมวิจัยก็สอนให้เด็ก ๆ เดินสาธิตเป็น เหมือนผู้ใหญ่และสอนท่าประกอบ โดย คุณชิงชัย ศรีมงคล (พี่เขว่น) เป็นท่าอันตราย เพราะใช้หัวหย่อนลงไปไม้สาธิตที่กำลังกระทบกัน ถ้าไม่คล่องก็จะโดนไม้หนีบหัวเอาบาดเจ็บได้ สอนให้เด็กตั้งใจ มีสมาธิ นับจังหวะให้แม่นยำ จะได้ไม่พลาด ท่ารำก็สอนให้รู้จักเปลี่ยนท่า เมื่อรำมาได้ 1 รอบ ตรงจุดเดิมก็เปลี่ยนท่าใหม่ ท่าที่สอนก็มีชื่อว่าท่านกหฺรุดหรือเล่นลมนกหฺรุดหรือจิกเม็ดข้าว นกหฺรุดหรือกระพือปีก แรก ๆ ก็ยากหน่อยวุ่นวายเจี๊ยวจ๊าว ไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร เพราะทีมวิจัยเองก็ไม่ใช่ครูนาฏศิลป์ แต่ก็มีความตั้งใจที่จะทำเพื่อชุมชนของเรา ทุกวันนี้เด็กๆมีความตื่นตัว เมื่อรู้ว่าจะมีงานแสดงก็ใจจดใจจ่อรีบมาซ้อมก็เป็นที่รู้กันอยู่ เมื่อมีเด็กหลายคนมาเจอกัน ก็เสียงดังวุ่นวายประสาเด็ก แต่ก็ยังแฝงไว้ซึ่งความน่ารักของเด็กและเห็นความตั้งใจของพวกเขาที่มีมาก ทีมวิจัยก็หวังว่าเยาวชนเหล่านี้จะต้องเป็นผู้สืบสาน อนุรักษ์ วัฒนธรรมที่ดีงามของเราชาวไทแสกต่อไปตราบนานเท่านาน

2. สื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต ผ่านบทเพลงแสก

สื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต ผ่านบทเพลงแสก เป็นสื่อที่ทีมวิจัยได้ผลิตขึ้นเอง ประกอบไปด้วย 2 ลักษณะคือ บทเพลงสำหรับเด็ก และบทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสก โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 บทเพลงสำหรับเด็ก

เพลงสำหรับเด็ก เป็นเพลงที่ทีมวิจัยได้แต่งขึ้นมาเพื่อให้เด็ก ๆ ในชุมชนได้ขับร้อง และสร้างความสนุกสนานให้กับเด็ก ๆ โดยเนื้อเพลงเป็นเนื้อเพลงขนาดสั้น มีคำสัมผัส ทำให้เด็กสามารถท่องจำได้ง่าย และขับร้องได้จนติดปาก ประกอบไปด้วย 5 เพลงดังนี้

1) นีอกหู้ดหรีด^{*}

* นีอกเอ๋ย นีอกหู้ดหรีดไปหรีดติดอกกินแมร์กเกา ยูน่าปั้ง ง้อยโคทมโคเหม่า ยูหรือปาเกา มีแต่นีอกหู้ดหรีด(ย่า*)

นกกระจิบ

* นกเอ๋ย นกกระจิบ รีบหลบไปจิกกินเม็ดข้าว ที่นาปรัง เกาะอยู่บนต้นเหม้า อยู่ในดงข้าว มีแต่นกกระจิบ (ข้า*)

2) ดำงเหวียง^{*}

* ปรีอกดำงเหวียง ยูแเร็กเที่ยงน้ำ อีเบ๊ยกีบหมา ไปย้าต้มแจว ฮิดซุกแลวจีไปกีบพริก อีผ้อกึ่งม๊ก นวงโรกึ่งม๊ก ห่งอนคัก ๆ โซยมือฮู้นกินวิตำมั้น นัมดำงกึ่งหล่าย ปรีอกกึ่งหย่ายโบได้อินเญ้นซื่อ ก้วยค้อมือโบยวกแฉ้นเล้ย (ย่า*)

เห็ดฟาง

* ปลุกเห็ดฟาง อยู่ข้างเถียงนา คุณแม่เก็บมา แล้วปิ้งทำแจ่ว ทำสุกแล้ว พี่ไปเก็บผัก เจ้าน้องรัก ของเราก็ชอบ คุณพ่อก็บอก ว่าชอบจะกิน วิตามินในเห็ดมีเยอะ ปลุกเห็ดกันเถอะ ไม่ต้องซื้อเสียเงิน เก็บขายจนเพลิน ได้เงินทุกวัน มากินเห็ดกัน ได้สารโปรตีน (ข้า*)

3) ปรา่เตีรง

* ปรา่เอ๋ยปรา่ หวีน้ออ้า จื่อแซ็กคุ่มด้าม นัมแกงเล็ดแหวเล็ดท้าม ๆ ปรา่มั้นหญ้ามไปเชินนัม ไตรัย ปะฮู้นจอเรตักสะคั่ง ทัวปรา่นาญงูยั่วยัมโก้ย ไปหรีดเตีรงยูแเร็กหยีบฮ้อน ๆ เอ้อปรา่ เตีรงกอนกะฝ้าเอาเต้ย เอ้อปรา่เตีรง กอนกะฝ้าเอาเต้ย

ปลาไข่

* ปลาเอ๋ยปลา ฝนตกซ่า ๆ ใจเดินตุ้มตาม น้ำหลากลัดเลาะป่าทาม น้ำหลากลัดเลาะ ป่าทาม ปลาว่ายตามไปเพี้ยน้ำไหล เจอคนวางอวนยกขอ ปลาทำหน้างอ้วยน้ำหนีไป หลบไข่ข้างกอหญ้าแน่นอน หลบไข่ข้างกอหญ้าแน่นอน ให้ปลาไข่ก่อนอย่าเพิ่งจับไป ให้ปลาไข่ก่อนอย่าเพิ่งจับไป

4) ปิดกำบ

ปิดเอ้ยปิดกำบ ๆ อี้อ้อไปราบทั่วโือกหมาเอ้อ ทัวปิดกั้นโือกกั้นเป้า ยูหรือปาเกา น้มถ้องน้ำ เต้อ เลียงปิดโอบได้มีไถ้ด มีแต่ปะโยคเต็งหรือว้าง หรือ เบ็ชรอมเต็งปิดก็อเอ้อ ๆ กั้นแล้วถรียวไป โส้งเลียงตั้งจ้ออ่านเขียน เต้อ ๆ นางเดอ โຈะทิงทิง ทิงโจะทิงทิง

เปิดกำบ

เปิดเอ้ย เปิดกำบ ๆ พ่อเราไปหาบเอาหอยมาให้ เจ้าเปิดกินหอยกินปู ไปว่ายน้ำอยู่ทุ่งนาของ ไคร เลียงเปิดไม่เคยมีโทษ มีแต่ประโยชน์ไขแดงอร่อย แม่ต้มไขเปิดไว้ให้ ๆ กินแล้วรีบไปโรงเรียน ฝึกหัดอ่านเขียนตั้งใจ ตั้งใจ

เดื่อนางเดอ เต้อ ๆ นางเดอ โຈะทิงทิง ทิงโจะทิงทิง

5) ไกโอก

โือกอีโือก ๆ ไกพูโือก หันเต้อหลังเที่ยงน้ำ ยูกับฟ้า กับลี้กไหน ๆ หย่องลี้กฟ้าสักแตกแหล้อม สักลือกพอมไปหว่ากั้นแม้งไม สักถรีาโอบแท้นกั้นเกา ๆ กั้นสักโอบแท้นหว่าได้หว่ากั้นได้ไ้ไ้

ไกโด้ง

โือกอีโือก ๆ ๆ เจ้าไกโด้งขันไถ้ถุนเถียงนา อยู่กันเป็นมาเป็นครอบครัวน้อย ๆ พาลูกเมียขึ้นเต้า เข้า ไปกินแมงเม่าอยู่ข้างกอไผ่ ตื่นสายไม้ทันกินข้าว ตื่นสายไม้ทันกินข้าว ถ้าตื่นไม้ทันเขาได้หากินไกล ไกล ๆ

2.2 บทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสก

เพลงที่ใช้ตามงานเทศกาลต่าง ๆ เป็นเพลงภาษาแสก เป็นเพลงที่ทมิววิจัยร่วมกันแต่งขึ้น โดยเคยมีความพยายามจะแต่งเพลงมาก่อนแล้ว แต่ติดปัญหาที่การเขียน เมื่อทมิววิจัยได้จัดทำระบบเขียนภาษาแสก ร่วมกับนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ ทำให้มีเครื่องมือในการบันทึกภาษาแสก จึงได้แต่งเพลงขึ้นด้วยความรู้สึกที่ว่า “คนอื่นทำได้ ทำไมเราจะทำไม่ได้” การแต่งเพลงแต่ละเพลงจะมีทำนองที่แตกต่างกัน เช่น ทำนองเพลงหมอลำ ทำนองรำदैย หรือการนำทำนองเพลงอื่น มาใส่เนื้อร้องเป็นภาษาแสก มีการเป่าแคน เป็นเครื่องดนตรีชิ้นเอก วิธีการแต่งเพลงผู้แต่ง (ทมิววิจัย) จะคิดถึงเป้าหมายของเพลงนั้นก่อนว่าต้องการสื่อความหมายอะไร อย่างไร แล้วค่อย ๆ แต่งทีละวรรค ทีละท่อน ในเนื้อเพลงมีคำสัมผัสคล้องจอง พร้อมกับใส่คำบรรยาย บรรยายากที่เกิดขึ้น เช่น ฝนตกปรอย ๆ เดินไปตามคันนา รวมทั้งยังใส่เนื้อหาที่สนุก มีความจำข้นลงไป เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกสนุก มีความสุข แล้วนำเนื้อเพลงมาจัดกลา เพื่อให้ฟังไพเราะและรื่นหู เพลงที่แต่งมีจำนวน 20 เพลง ดังนี้

1) ฮับไบบิ้นหวื่นแลง

โอ้ย --- บิ้นเฮ้ย --- บิ้นหวื่นถรื่อง แค้นแหม้นเหญ์ยนอง ๆ แหม้นเลียงเถรื่องสูบนม
หน่อมแหร่นบิ้นจึดม ๆ หวื่นโบโร้ยนาจังแลงจันบ้นโ๊ะ เปริกละแห่งสาวน้ำ --- แสง --- เฮอะเออ ---
โอ้ย --- ละหน้า

แลวเปรียนเจ็ดแลวปร็อกตราตร่มน้ำ หวื่นโบต็อกจอน้ำ เกาโร้กั้งจันแหว่ เจียนคู้มีแผ่แลว
แต่น้ำโร้ผัดเข่นคีม หวื่นโบซึ่มนมโบย้อย น้ำอืดอ้อยผัดแลงปรัย โอ้ยเค้ --- อิกจื่อเค้ทั้นฮ้อนจิแสงยัก
ข้าจ้างแพ้งแหม้นโบได้ก้มไล่ถ่อนถรัมโบมี จักข้าตร่มข้าจ้าง ข้าปู้ยเค้หลายหลิ่นมู เอ้อะท่าหมาตอสู
ไ้โร้นิจังโบปรัย

โอ้ยหน้อ --- ทาน ส.ท. ยุมะหน่อไปทั้งเนื่อจวกแหม้นแด ไ้ก้อมีเตหว่าเลียง กั๊บเจียนน้อยยู
สะพ้า หย่องกิ้นไปแหม้นลิหล่า แหม้นซ้าวน้ำโอ้ยทุกญาก ไ้เทอว้าวไค่น้อยกะไ้เจ้าแลงนมจื่อ ไ้เทกริก
โร้โบเคยคื่อ แค้นน้อยทั้งนมจื่อ วัก้าเฮ้อทั้งญัมหวื่น ทั้งญัมแลง --- แค้นคำแลงเฮ้อมันแลงตั้งแต่หวื่น
อันจื่อเจ้าหย่าแลงนมบิ้นวันเทว --- โอ้ยหนอ --- โอ --- โอยละหน้า

เพลงฝนแล้ง มีความหมายว่า เมื่อถึงฤดูกาลทำนาในเดือน 7 แล้วมีฝนแล้ง ทำให้ชาวบ้าน
เดือดร้อน ขอให้ทางเจ้าหน้าที่รัฐมาช่วยดูแล เพราะชาวบ้านมีความลำบาก และชาวไทยแสกไม่แล้งน้ำใจ

2) ฮับอ้วยพ้อนฮั้นร้านมอ

โอ้ย --- ฮุ่นไค้ - ฮุ่นลิหล่า ฮุ่นญม ๆ ไค้หน้าว้าวเหร์กร้านมอ ร้านลั้งบักทักะคื่อ แค้น
แหม้นแลวแหม้นทิกตรอง โอ้ยเค้หน้อ --- โอ้ย --- โอ --- ละหน้า

แลวฮอยคำอ้วยพ้อนเฮ้อผ้อชูร้านลั้งมอ เฮ้อเจ้ากอเจ้าซ้างบักฮั้นไ้เปรอลลั้ง ฮิดอะท่าเฮ้อ
เจ้าไค้คึกคาเตเจียนคี่ เฮ้อเจ้าเตร่าเจ้ามี ไ้ก่ทุกจอนพายหน้า เจ้าไปยอกไปหว่า เฮ้อมีฮุ่น หนุ่นจ้อง
ฮิดอะท่าเฮ้อเจ้าไค้วัดโอมเจ้าไ้ก่พั้น เจียนโบคียาฮุ่นเตรื่อ โบพั้นคำไ้ก่ฮุ่นพาย เฮ้อมีเฮี้ยนหลาย ๆ พ้าหน้อยจิ
โบเฮ้อเฮ้อมีเฮี้ยนพั้นล่าน มีร้านลั้งบักไ้ญมีฮ้อญไ้ ยูฮิดนุ่นตอไป พั้นเซดถีมินล่าน ไ้ทร้านเจ้า จังจะเลินจง
จะเลิน --- เฮย --- เฮย --- เฮย --- โอ

เพลงอวยพรขึ้นบ้านใหม่ มีความหมายว่า ขอเชิญทุกคนมาร่วมงานขึ้นบ้านใหม่ บ้านหลังนี้
เป็นบ้านหลังใหญ่ สวยงาม ขออวยพรให้คนในบ้าน เจ้าของบ้าน ทำมาค้าขึ้น อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ไม่ให้
เจ็บป่วย ขอให้ไค้เป็นเศรษฐีหมื่นล้าน

3) เฟ็งแรตร้องเล้ง

*โอ้ - โร้ - โอ - โร้ - โอ้ - โร้ - โอ ไ้ที่บ้านโร้ฮุ่นแรตร้องเล้ง ฮุ่นล้องเฟ็งฮุ่นฮับฮุ่น
ส่าย ฮุ่นหลาย ๆ จังหม้วนจั้งจั้น แหม้นเคื่อนุ่นร้านกุ่มกั้นหลิ่นมู ยูโบไค้เฮ้อฮุ่นแรตร้องเล้ง

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ใต้บ้านไร้สู่นแรตร้องเล้ง สู่นล่องเพ่งสู่นฮับสู่นล่อง
เสียงคร้องก้องทุมบ้านทุมเพ็ง ฮอกฟ้าสู่นเรียงจันเถร่าตอกเฮ้น ลึกหล่นเหล่นทิ้งใต้ทิ้งหว้าน เค่อห
ม่วนเคื่องั้น สู่นสายสู่นแรสู่นละแม่สู่นแรตร้องเล้ง

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ถ่อเล้าเค็ดนั้มเจ้าจักโอ้ ถ่อเล้าโต้นั้มเจ้าจักไห้
ถ่อโบได้ฮอยกึ่งโบเท้ว ฮอยคำเฮ้อลึกสาวเจ้าเคิ้น เปริกวันๆหมั่นเคັกบาวตร้องเล้ง

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ถ่อเล้าเค็ดนั้มเจ้าจักโอ้ ถ่อเล้าโต้นั้มเจ้าจักแก้ว
เจ้าเฮ้อแลวฮอยคำเฮ้าพ้อน ปุ่นตร้องงอนหมั่นลึกสาวเจ้า ได้ฮอกทำเฮ้าหน่อมเฮ้อแย้ง ทั้งเฮ้อเล้งเฮ้อหว่า
เกาหร่านั้ม ค้างกินกั้มเฮ้อฮิดเวียกฮิดจ้าน ฮิดเวียกร้านเฮ้อเมียนเฮ้อฮ้อย ฮิดเลียบหล่อยเฮ้อสู่นแรตร้องเล้ง

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ถ่อเล้าเค็ดนั้มเจ้าจักโอ้ ถ่อเล้าโต้นั้มเจ้าจักไห้
หมั่นเคื่อถ่อได้เฮ้อกินกินๆ เมาแลววินหรวักแหลหรวักเล้ง หรวักเอ๊ะแอนเฮ้อหม่ากินนั้มเท้วญ่มๆ
ไ้ไ้ร่านว้าวู้ นำนั้ญเห่ากะปะสู่นเอื่อน

*โอ้ - ไร้ - โอ - ไร้ - โอ้ - ไร้ - โอ ถ่อเล้าเค็ดนั้มเจ้าจักโอ้ ถ่อเล้าโต้นั้มเจ้าจักไห้
เคັนน้อยได้ถ่อเบี่ย ถ่อแฉ้น ถ่อหม่อเคັน ถ่อตร้อง ถ่อปี หมั่นเคื่อขี้ทีโบเฮ้อแรตร้องเล้ง

เพลงแห่กลองเลง มีเนื้อหาพูดถึงงานเทศกาล มีคนมาแห่กลองเลง มีคนมาร่วมสนุก ไปขอ
เหล้าจากบ้านอื่น ก็ทำให้ลูกสาวตกใจ บางบ้านไปขอเหล้าก็ไม่ให้ แต่พอได้เหล้ากินแล้ว ก็อย่าเมามาก ให้
แบ่งกันกิน

4) เพลงไตร่ยกะทั้ง

ม็อกแอ็กฮึนเปรียนลืบสอง	นั้มน้องแอ้งล้องแอ้งล้อง
ไ้ไ้ไร้ไปไตร่ยกะทั้ง (ฮัม)	นั้มนั้มน้องแอ้งล้องแอ้งล้อง (ฮัม)
ลุ่มแสงพัดโช้ยๆสู่น	ไร้ไปฮิดนุ่นมือไตร่ยกะทั้ง
ผ้อสายลือกฮึนแลวโค้ง (ฮัม)	หมั่นบีกลุ่มวังมือไตร่ยกะทั้ง (ฮัม)
ลึกหล่นหย่องกินฮิดกะทั้ง	สู่นถ่อซุ่มมาหมั่นนั้มนั้มนั้
ลึกหล่นสู่นถ่อซุ่มมา (ฮัม)	ล้องรีห่าป้าเฮ้อฮุดมีรี (ฮัม)

เพลงลอยกระทง เป็นเพลงที่ใช้ทำนองเพลงลอยกระทง เหมือนทางภาคกลาง เนื้อร้องมี
ความหมายคล้ายเพลงลอยกระทง เพียงแต่ใช้เนื้อร้องเป็นภาษาแสด

5) เพลงสะอื้นสาวแซ่กซาก

โอ-โอ๊ ละนอ โอ-โอ-โอ ละนอโบเคี้ยวโรโบเคี้ยวแร่นแดนพื้นชั้นต้นตอ
วักขะม้ามอๆ หมั่นเจ้าส้อถูเนื้อ ลา-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา หล้า-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา
หมั่นเจ้าพื้นลึกเคื่อ บ้านเจ้าชุมมะหน่อแอ้งออกเรือ ได้สู่นฟ้าม

ลา-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา หล้า-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา
 เก้นเจ้าอุณโธยสำย ญัมเจ้าแซ็กคักหลายพรมเจ้าปายไปทางงอน
 ลา-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา หล้า-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา
 โธยอ่อนซื่อนญัมหรวว คิวเจ้ากงธูสอนแอ้งหม่นได้ไปนุ่นเรียง
 ลา-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา หล้า-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา
 มีพ้อชูแลหว้า มีแต่กบาวไฮโบ เหม้หม่นได้พินลูกเคอ
 ลา-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา หล้า-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา
 คำเฮือเหม้ไปถ่อคำเฮือผ้อไป แอ้งหม่นหย่องไปนุ่นน้ำ
 ลา-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา หล้า-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา
 สุนให้าธุเจ้า เอาไปพินเหม้ห่มน้อยซังคำคอยแถรียู
 ลา-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา หล้า-ลา-ลา-ลา-ลา-ลา
 โอ-โอ ละนอ โอ-โอ-โอ ละนอ โบเคี้ยวโรโบเคี้ยวเหญีเจียนพ้อสำยปากหม่าน
 เจียนตร้วนน้อยหวานๆกะหม่นได้ไปพินโตย
 เพลงสาวเดินสาก เป็นเพลงที่กล่าวถึงการเดินสากของผู้หญิง เนื้อเพลงมีใจความว่า ผู้หญิง
 แสกเป็นผู้หญิงสวย ใส่เสื้อผ้าสวย ออกมาเดินรำไทแสก

6) เพลงหรีกห่อน

สุนญัมเค้อสุนหน้าห่อนเอย	สุนญัมห่อนเอย
เชินสุนพินแสนเวียงคัวหนึ่งพินแกน	เวียงแวนหนึ่งแถว
เบ้งถร้าห่อนสุนหรีกห่อนแลว	กอนเกินแลวห่อนเจ้าสุนโรม
คอกไมปรางโซยสุนปรางโศยอุนๆ	กิบเอากือบูชา
ญัมหวินค็อกเจียเส่ง	โธยบั้นเร้งเจียสาสุน
ไปทางเนอเถรียสุนโบยักโบสุน	สุนเอาซากกอนเกิน
ยาเชินเค้อสุนหน้าห่อนเอย	สุนญัมห่อนเอย
ไปยุตรวงไคร้แมงบินบันให้	ถ่อเฮือสุนร้านโร
ยาไปห่อทั้งลิกสาวเคอ	ว้าวคำเฮือห่อนเจ้าคำเทว
โศยริคสุนอุนๆทั้งหล็อกทั้งรุน	เจียไปเชินปา
เถรียสุนคัมคอกเกินจะญ้อม	อาบนมห้อมโบเฮอรุน
ซุมให้ฮอยหว่าสุนมีก้องจุนพุน	ทำล็บเจ้าแอ้งเคียว

เพลงรำบายศรี มีทำนองเพลงคล้ายเพลงรำเชญพระขวัญของทางภาคกลาง เนื้อร้องมี

ความหมายคล้ายเพลงเชญพระขวัญ เพียงแต่เป็นภาษาแสก

7) ฮีบตันเด็กบ่าวขี้ลือก

มอมมอเกมเจ้ามอมมอสอยผัดโบแท้นรอกะมีลือกมีฟ้า มันพันท้มมะด้าบักกอนเหร่าวาคงอนตอ-
ปะฮุ้นคือ แลวจิเกาญ่หย่น้ำสอยดำน้อย เจียนเด็กบ่าวขี้ลือกพันต่าถึกกอนตอก เอาถ้ายแท้ได้ สาวเนื้อให้
ว้าวเถรวน้อย เถรวแตรวบักฮาน้อย ไปแล้ววักโบมีฟ้า ถ้ามอะทำกะเวียนโคหลั่นมูถ้ามทั้งเจียนพันยู
กะเวียนตราเวียนมี ถ้ามเจียนคี่กะเวียนมัน บักฮากันเล้ากันผัดชิลีคี่กั กั้นแลมีแดหว่ามื่อกร่ากำเสียวว
ปานบั้นผาวอดพันนักลั้งกั้นแลหว่านเร้งๆไปหว่าน้อยขี้ลือก ละวังกอนเหร่าตอก กอนตอเจ้าได้ เมาแล้ว
ไปลือกสาวบ้านเคือ บักฮาไปเตร้อๆ ผัดลือกสาวบ้านจีน เมาเบิดกั้นนมโบได้อาบ นอมจิลีกพันราบ ผะกะ
โบมีฟ้าบักเหม้อเฮ้อไปน้ำผัดตริกปราช์หลั่นมู

เพลงผู้บ่าวโกหก ทำนองเพลงลำทางสั้น มีความหมายว่า ผู้บ่าวเป็นคนชอบโกหก โอ้อวด
เจอสาวสวยก็จะจีบ พอเมาแล้วก็จะไปหลอกสาวบ้านเหนือ บ้านใต้ แต่พอพ่อแม่ให้ไปทำอะไร ทำนา ก็ไม่
ยอมไป ผู้บ่าวเป็นคนชอบโกหก ระวังจะโดนฆ้อนผู้สาวตีท้ายทอย

8) ฮีบเตยข้าวไปตร่มน้ำ

ไปหาพื้นวงเฮ้อย ไปไถ่น้ำโขกตรา ไปตร่มน้ำไสยกันพันมู ทั้งลือเชือป rokok เกแล้วโรหนี่โบ
ยูเตย ไถ่ยูเสยหน้าเจ้า บั้นห้วนล้องเถรีมถ่มเถรีวแดง มากกะแลงเห่วนว้ายทักคู้ หยอเกือไปเลียงน้ำ เกา
ห้วนเคมีแล้วท่า ก.ข. ห้วนกั้นหง่อนหลั่นมู เกามะลือป rokok ก้วยกึ่งได้ก้วยแลงจั่งได้ญ่เย็น อันไต้เถริกโรห
นี่พื้นปะฮุ้นคู้หมาแตกอน เลื่องฮิดน้ำโรเก็งทะร่าย อังว้ายแมนว้าวฮ้องว้าวฮ้องฮิดฮ้องลำฮ้องตร่มน้ำ
หมาแตกเกา ฮิดเกววนเกาโยนกึ่งได้โรหนี่โบได้คา ฮิดอะทำกึ่งได้คัมไต้โรไสยกันพันมู เจียนปร้องต้อง
เลื่องแท้งทะร่าย โรหนี่โบตุงกั้นโอ้ยหนั้นละนาไต้เถริก นี่นา ละนาไต้โรหนี่นา ไปตร่มไสยกันเฮ้อมัน
แล้ว ตร่มน้ำไสยเฮ้อมันแล้ว

เพลงชวนเพื่อนไปดำนา ทำนองเพลงรำเตย มีความหมายว่า ชวนเพื่อนไปดำนา เมื่อถึงหน้า
นา ต้องไปตกกล้านา ถ้ามถึงว่ามีกล้านาหรือยัง มีพันธุ์ข้าวไว้หว่านหรือยัง พันธุ์ที่ปลูกได้ผลดี มีพันธุ์ข้าว
กข. กับพันธุ์ข้าวหอมมะลิ ชาวไทแสกปลูกข้าวเก่ง ทั้งนาดำ นาหว่าน นาโยน

9) เจียนหูลือก

อือ ฮี อือ ฮี อือฮี อือ

นูนตะแก้งเหม้หลังเกาหลังอุม

นูนญ้มญ้มหล่าวแม้วโพ้งเป่า

อือ ฮี อือ ฮี อือ ฮี อือ

นูนจับเจือเหม้ไปหรีไปส่วน

ไปเอาเกาห่มหม่าดอนนั่งแก้ว

นูนอินถ่อนเหม้จั่งเลื่องจั่งแทง

นูนอุมลุ่มเหม้หลังหลับหลังคัม

นูนเร้าเร้าฮัมชะลอบนิวม

นูนอุพรอยนูนได้นูนญื่อ

ไปเอาหมากควนหม่าดอนไนห่ม

นูนคักแล้วเฮ้อเจ้าวันคี่

$$n_{\text{ប៉ូលីម៉ែរ}} = n_{\text{អ៊ីយ៉ុង}} + n_{\text{អ៊ីយ៉ុងប្រៃ}}$$

หม้อโบ้ทุ้เจ้าโก่ไตโก่หวาน

หมั่นเตือนใจให้แมวเลียนนมป๊รา

เพลง กล่อมลูก มีความหมายกล่อมให้ลูกนอนหลับแล้วแม่จะรักหนู ให้ลูกนอนตะแคง แม่จะเกาหลังให้ แม่จะห่มผ้าให้อุ่น นอนให้ดี แม่จะไปทำนา ถ้าเป็นผู้หญิง แม่จะเอาข้าวกำมาฝาก ถ้าเป็นผู้ชาย แม่จะเอาลูกข่างมาฝาก อย่าร้องไห้ละ ถ้าร้องไห้เดี๋ยวผีเด้าจะมากดืบ จกได้

10) เต๋ยเบรีย⁺นสิบสอง

ไอ้ยัก้าผีนวงเฮ้ย เบเรียนสิบสองทั้งแล้ว ผัดทั้งเซ่อลื้อเขียนเกา หัวน็อกเจาบิน เบรห่ม่าบ้าน หลุ่มแสงผัดเร่ง เขียนเกาค้อแลวท่า เกาจั้นเค้เขียนแล้วไฮโบ ไปให้โร้เขียนเกาลับจาง ตางได้แมนยูกิน เตอเอาแญนกิ่งได้ ไฮเอาเริงได้เบรอรูเกา ไปเขียนเกาหม้วนเอาละร้าย ไปหลายแสงแลวญ้ม บัดซาเขียนเกาแลวนายนาย ฮันผัดได้กินรอมไก เตอดำริงเล่าโท้กิ่งได้ กั้นหลายผัดแสงเมา เตอเวียนมีเกาหลาย น่อยถูเนื้อกึ่งโบอุกอ้ง อดถูเนื้อกึ่งโบทุกโบค้อ ไปหล่าวไซอิ๊พ้า หนั้นละนาฮันแตรกนี้นา ละนาไฟโร้นีนา ไปไปฮิดนาเอาห้อยก้อกิบห้อยก้อ

เพลงเดือนสิบสอง ทำนองเพลงเต๋ย มีความหมายว่า เมื่อถึงเดือนสิบสอง ลมหนาวมาแล้ว ถึงฤดูกาลเกี่ยวข้าวแล้ว ชวนเพื่อนมาเกี่ยวข้าว ลงแขก เอาแรงกัน หรือจะไปรับจ้าง ได้เงินทองมา เมื่อช่วยกันเกี่ยวข้าว ตอนเที่ยงจะได้มากินต้มไก่บ้านด้วยกัน คนที่มีข้าวเยอะ แม้จะมีหนี้เยอะ ก็ไม่ห่วง

11) อีอกมอสามกัม

เปลี่ยนสามออกมอสำกั้ม อิดปะจัมจิเหม้นบุนก้องโก โกผู้คแมนโกว้ายเต้อมีหลายเฮ้าฮุน
คัมฮุนโรม ครอบเง้งเลียงผัดเห็นโคม ๆ ไรฮุนโรมงันบุนกองโก

*โอ้---เต้--- โอ--- โอ --- โอ ---โอ้--- โอ--- โอ--- โอ --- โอ แอ้งแอ้งมือฮิดนุ่น ฮุ้นทั้ง
 แลวเน๊วฮุ้นให้ ให้บ้านแอรักแด่นลีนรุ่ม เบียงชะมา ฟั้นเผียผัดแจบหรั่ง *แอ้งแอ้งอ้นกำนุ่นโรนีนี ผ้อเหม้
 หย่องหมาเตเกา บั่นกองเกาเก็งฮิดได้บั่นก้องไ้ก้องผัดมี

*แอ้งแอ้มมะถึจับคึดกร้าย แแนวไคว้วยโบได้ชื่อ ไปกวดเอาโตบห่อหมก สันหยอกก็ทำจอมน้า

*แอ้งฮ้ายไปเอาสันติหาล่าไคว๊ยฮันโรมวัด เอื้อวฮิดเตงถิ่มข้อมือเร็กนัมมัน

*แอ้งเฮี้ยงอ้นกำนันโรจน์แฉะจันโบได้ชื่อ เลี้ยงตรองเลี้ยงทุมบ้านวัวฮั่นเผ่าท่าเซบั้ง

*แอ้งเฮ้งจ๋มให้แตรกริโร้นี้มีเรื่องดีฟ้อเหม้ง ฟ้าส่าแตรกริหม่วนละร่ายกับยอถือทำฮิดมัน

เพลง เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ เป็นเพลงที่พูดถึงงานบุญกองข้าวในเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ ถือเป็นวันดี เป็นวันที่ชาวไทยแสวงจะเอาผลสัตว์ไปใส่ทุ่งนา โดยชาวไทยแสวงจะแต่งตัวชุดแสก นุ่งซิ่น ผ่าต่อตีน ไล่เลื้อ

คำ มีผ้าสีแดงคล้องคอ แล้วนำข้าว ขี้ควาย มากองรวมกันที่วัด ให้พระสวดเพื่อเป็นสิริมงคล ตอนกลางคืน จะมีการละเล่นกลองเลงอย่างสนุกสนาน

12) เตี้ยคอนตันล้อทั้งฮุ้นไปไคร้

ฮุ้น ฮุ้น เกมเจ้าฮุ้นฮุ้นฮุ้น ฮอยหมั่นฮุ้นฮุ้นเจ้าเร้าเฮ้อยูโบหน้อ แอ้งเฮ้อยฮอยนิล้อทั้งเจ้า
ฮุ้นแอ้งไคร้ไปไกร้ออื่น ไปแฮร์นสาวตางบ้าน จิเลี้ยหล่องฮอยแลวหน้อ แอ้งเฮ้อยฮอยนิล้อทั้งเจ้า
หนักปานเนื้อฮอยพันฮวง หมั่นฮิดเหวียกเปียน เจ้าแอ้งดำไค้ยูเค้อยๆ แอ้งเฮ้อยฮอยนิล้อทั้งเจ้า หนึ่ง
นับเขื่อนนับมือ ข้าต่องไค้แลวบ้อ ปานเนื้อจ้งหมาตางต่อง แอ้งเฮ้อยฮอยนิล้อทั้งเจ้า จ้งล่องน้างปะฮุ้นเกา
ไปมีผ้อดำเตร้า ไปแฮร์นสาวฮับละร่าย จิเลี้ยหล่องฮอยแลวหน้อ แอ้งเฮ้อยเจ้ามีเค้อยกะต้ามถ่อนฮอยล้อทั้ง
ฮุ้นฮุ้นเกา เตร้าโบเตร้าฮอยโบก้าถ่อเอ้อแอ้งหมาฮุ้นฮุ้น

เพลง คิดถึงคนไกล ทำนองร้องรำเตี้ย เป็นเพลงที่มีความหมายว่า ผู้สาวกำลังคิดถึงผู้บ่าวที่
ต้องไปทำงานไกล ๆ เมื่อไปทำงานแล้ว เก็บเงิน เก็บทองมาเป็นค่าสินสอดได้หรือเปล่า หรือว่าไปมีผู้หญิง
คนอื่นแล้ว ถ้ายังเก็บเงินค่าสินสอดไม่ได้ ก็ไม่เป็นไร ขอให้กลับมาอยู่บ้านเรา ทำมาหากินบ้านเรา

13) เตี้ยไปเงินเพียงนะค้อน

โอ้ - โอ้ - โอ - จิเก้าฮ้อยดำหย่องไปเซ้น เมืองนะค้อนโร้คอนไปเอาแนว्ह่อน ห่งอน
ฮุ้นค้อนหมูไ้โร้ หน้างเลาะเลียบเตรว้นมวังช่องโร้ ไปเอาปรำหมูป้ายฮุ้นรูดย้าหน้อเจ้า เอาปรำผ้าฮุ้นนึ่ง
เอาบักฮุ้นรอม ฮิดเก้งออมห่งอน ห่งอน ฮุ้นคองไ้ไ้เกรกโร้ หน้างอ้อมเตรว้จายวังทาดพะนัม ไปฮุ้นแอ้ง
ตะเอนฮังกิโลก้วยฮุ้น เกรี้ยวหย่องกันหน้างจ้มไปตะลาด เมืองเลี้ยวฮ้อยเกาฮุ้นนัมปรำแดก โส่ยแหงัด แหงัด
แสหง่อนเอาไปหมูไ้โร้ไค้แนว्हิ้นแนว्हิ้นค้อน ฮิ้นคิ้วลิดเมืองนะค้อนริวเกร็องค้อนโบไค้ปรี ลิดคิ้วจ้มถี้
ลี้ทั้งบ้านไ้ไ้เกรกโร้ โอละหนา

เพลง ไปเที่ยวเมืองนครพนม เป็นเพลงที่ผู้บ่าว ผู้สาวชวนกันไปเที่ยวเมืองนครพนม ไป
เลือกหาภักขัว หรือของกินอร่อย ๆ มาฝาก เลือกปลากะเบนน้ำจืด เอามาหนึ่ง เอามาต้ม ชวนกันไปไหว้
พระธาตุพนม ชวนกันไปกินมันแกว แล้วกรีบขึ้นรถไป อ.เรณูนคร ไปซื้อขนมจินน้ำปลาแดก พอได้ของดี
ก็รีบขึ้นรถกลับบ้านแตก

14) ฮับเตี้ยไปแลวโบเฮ้อเปรอ

โอ้อยแอ้งเฮ้อย ไปฮุ้นถ่อนไปเลี้ยยาเกี้ยว เจ้าผ้อฟ้างคอกแถวไปแลวยาเปรอฮุ้น สาวบ้าน
ฮุ้นเจ้ากะรวเวียนไ้ไ้ไปโหลคไปแอ้งเฮ้อยมิกสาวไคร้บ้าน ไ้ไ้ร้านเตรอแห่นมนมเจ้าโบอวย เจ้าโบแน่มฮ่ม
ล่า ตร้ายเตรอโบอวยฮุ้น สาวบ้านฮุ้นทั้งสับทั้งไ้ไ้ไปโหลคไปแอ้งเฮ้อยมิกสาวไคร้บ้าน ไปฮุ้นๆเกรี้ยวไป
ลี้หล่า ไปมีน้ำมีปรำ เจ้ายาหมาเฮ้อยฮอยแฮร์นจ้อ เจียนเจ้าเสื่อโบไค้ ไ้บ้านเหว้ากึ่งสัวกึ่งลือเจ้าแห่น

ฮุนน้อยคือ ไปเถรียวไปเทวไปฮุนฮุน ไปไปโหล็คไปเลียยาเบรอ เจ้ายาเผื่ออวยหม่าไปแลวฮอยโป้เจ้าเจียน
เจ้าน้อย ฮอยทั้งญักทั้งกุ่มพอปานถึกม้างตัมเกิดหลายได้นี้ คีดีแลวฮอยคำแซ้วแต่กบาวมอ คำร่อท้าวๆ
จ้อตร้าจอกัน ดินกินดินไปมักอุกมันฮิดทำ ฮอยคำไปยอกเหราแลคเอาปะฮุนเท่า

เพลง ถ้าไปแล้วไม่ต้องกลับมา เป็นเพลงตัดพ้อของฝ่ายหญิง โดยมีความหมายว่า พี่เอ๋ย
คนอื่นรำ จะได้พวงมะลิ พวงชมพู แต่ของพี่ให้พวงมะขาม พี่ไปจีบคนอื่นแล้วไม่ต้องกลับมา ถ้าเห็นสาว
บ้านอื่นสวยกว่า ไปแล้วก็ไม่ต้องกลับมา คำพูดของพี่เชื่อถือไม่ได้ อย่ามาทำลอยหน้าลอยตา ไม่ต้องมา
หลอกฉัน ใคร ๆ ก็บอกว่าพี่เป็นคนไม่ดี แล้วไม่ต้องกลับมา ฉันเกลียด เกรียด ขม เจ็บใจมาก เหมือนถูกผี
ปอบมากินตับ กินไต ไปแล้วไม่ต้องกลับมา

15) ฮับซัวไปฮิดบุน

บุนเอ๋ยบุนเคี้ยฮิด เคยลางธูโบพันแสนทาง เอ้อฮอยได้เที่ยวโต ถูมีป้าฮุนลู่ตัมถูมีกุ่ม
ฮุนลู่เสว คั้นเทวได้โบพ้อนกุ่ม กุ่มโร้เอย -- โอ -- โอ -- ละหน้า โอ -- โอ -- ละหน้า แลวมือหนึ่งแล้ว
ไทโร้โร้โร้โร้ฮิดฮิดบุนฮิดฮิดฮิดฮิด พ้อนกุ่ม หน้อป้าตั้งแดโร้เกิดหมาฮิดอะท้าวไปแด ไก่อ๋ฮ้องกินแหร่น
แก มีแต่เซนแดห์รวกิ่นเล้าดูบุนลี้ ปะฮุนค้อมือหนึ่งมีคี่มีซัวไปห่ากิ่นเบือไมกัว แลวห่าก่าม็อกแต่กิ่น ผัด
โบฮ้องกินหล่ากุ่มโบคี่มันนัมจ้องไก่อ๋ฮ้องกินฮิดถ่อน แนวน้องว้าววโบฮ้อง เจียนผ้อเหม้ววันน้อยเอ้อดู
ไปห่าแดเนี้ยวคี่จ้อตะท้าวผ้อสุ ไก่อ๋ฮ้องกินไปห่าลักเตรอไที่บ้านว้าว ไปห่าฮิดเจียนกั่วกั่วปรายแลวนะ
ร็อกค้อง เอ้อเจ้าอวยนำเอาไปวัดไปว่า ห่าฮิดบุนฮุนท้าน กอบุนหนุ่นกือ บัดฮาปรายไปแล้วกุ่มคี่ดำนัม
จ้อง สะห้วนค้องฮุดฮุดคั้นปรายแล้วจ้งไปคี่บุนโร้มี - เอย - ละหน้า

เพลง ขวนไปทำบุญ ทำนองหมอลำ มีใจความว่า ขณะนี้เรามาอยู่รวมกันแล้ว ให้เรา
ไปทำบุญ เพราะตั้งแต่เราเกิดมา เราได้ทำความดีอะไรบ้าง ให้ทำบุญ ทำทาน อย่าได้ไปหลงมัวเมา ให้
ตั้งใจทำความดี อย่าไปปลุกขโมยของใคร อย่าไปเล่นซู้กับใคร หันหน้าเข้าวัดเข้าวา ตายไปแล้วจะได้บุญ
ส่งเสริม ชาตินี้จะได้มีกรรมดีตอบสนอง

16) ฮับค้อนผ่าปา

โอ้ย -- ฮุนได้ฮุนลิลล่า ฮุนฮุนๆได้หน้าเถรียวไปค้อนผ่าปา ลีกล่านโร้หม่าบ้านแลว
เอ้อไปค้อนห่อนลิกโร้โอ้ยเค้นหื้อ แลวมือนี่แลวพ้นมือโร้มนุน ลีกล่านโร้เอาฮุนคั้งแดตร่วงไคโร้ฮุน เหรา
ไปย้องไปห่าแญ้นกุ่มฮิดผาปา ได้เอ้าหม่าจอบ่านข้อปรอกสาถ้ำ ฮิดวัดวาห้อยกือเอ้อพ้นบุนฮุนจ้อง ฮิด
เจียนคี่ กือหลายฟ้ายนำจ้งโบจ้อน เด้อฮิดบุนห้อยกือบาละมีคี่ฮุนจ้อง คำฮ้องฮินฮุนไปสะห้วนจอนพ้าน
เกิดพ้นฮุนมันจับแลวเจียนคี่เจ้าไก่อ๋ปริ ฮิดเจียนคี่ฮ้อยกือจอบ่านก้านงานเจ้าจ้งจะเล็น ผ้อเหม้วโร้ได้ หล่ามีอะท้าว
ไก่อ๋หล่งว้าว ได้เกาหน้มเกาตัมแญ้นกุ่มแน้นปรอนจ้อมือ พ้นปะฮุนไก่อ๋ไปคี่ฮิดฮิดไปแนวมั่นซัว ไปห
ร่าฮิดเจียนกั่วๆ ผ้อเหม้วเจ้าคำทุกจ้อ มีแญ้นกุ่มกิบฮ้อยกือฮุนฮุนได้ไคจาย บัดห่าได้ห่าได้หลายไก่อ๋

เอื้อใส่พิมพ์เพื่อย อันหยาไ้อ์หยาบ่าเล่ากันซ้ำเจ้าไก่อ่เกี่ยว เอื้อเจ้าคิดจื้อเดี่ยวผ้อเหม้ถ้ายุบ้านกันใส่เลื่องแต่ง
บุนส่งกันฮันทั้งแลวได้มีแญ้นฮิดผ่าป่า หม่าญ้มๆแคล็กหล่าฮันถ้าฮิดไว้ - - โอ้ยเค้นห่อ

เพลงต้อนรับผ้าป่า เป็นเพลงที่กล่าวถึงเทศกาลทอดผ้าป่า ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีความหมายว่า ชวนชาวบ้านหลายคนไปรับผ้าป่า เพราะวันนี้เป็นวันทำบุญ ลูกหลานเรามาจากกรุงเทพฯ พวกเราผู้เป็นพ่อเป็นแม่มารับลูกหลานเราให้มาทำความดี ช่วยหาเงินทำบุญมาสร้างโบสถ์ บำรุงศาสนา เมื่อลูกหลานมีเงิน ก็ให้คิดถึงพ่อ แม่ ซื่อของมาฝากพ่อแม่ ตาทวด ไม่ใช่มีเงินแล้วไปกินเหล้า เมายา ให้รู้จักทำมาหากิน เลี้ยงดูพ่อแม่ และช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมหมู่บ้านตัวเอง ไม่ลืมบ้านเกิดตนเอง

17) เพิ่งหล่อทั้งสาวตาน

บั้นหวันแญะ ๆ ท้าวเถรปักแอกมันหวาน คืดแหร่นนำฮันฮื้อฮื้อตาน ไปไญ้นเกามานยู
ถ้องน้ำไว้ เคยไปเขียนฮื้อไปทูลถัมบักฮื้อริไค้นตุน คืดแหร่นนำฮั่วจุนพุน เจ้าท้าวไค้นตุนไปยูโบกเนื้อ แอ้ง
ได้แดหล่อคืดแหร่นนำสาวฮันให้ เจ้าท้าวไปยูเพียงไท้ ไปยูใครไค้ไร โบหม่าฮื้อกร้าน เจ้าน้อยจอแอ้งก้าเจ้า
ไปหว่าฮิดเหวียกฮิดจัน แอ้งหนึ่งทำยูเยื่อนานฮื้อนี้สาวตานโบหม่าฮื้อเลีย บั้นหวันแญะ ๆ ท้าวเถรปัก
แอกโบหวาน มันล่อทั้งเจ้าหล่าสาวตาน ไปเขียนเกามาน ตรีนเกาโบล้อง ข้มเจ้าลือหล่อเอื้อเจ้า เถรวหม่า
บ้านเลยไค้กั้ม เอื้อเถรวหม่าญ้ม ๆ ได้กินเกานัมชกกรับกึ่งเอา บั้นหวันแญะ ๆ ท้าวเถรปักแอกปากวาน
คันได้แหร่นนำฮันฮื้อฮื้อตาน คำไปฮิดงานหว่าญ้นกันตร้อง เจ้าน้อยชมเนื้อแอ้งโบได้หล่าเลื่องแญ้นเลื่อง
ท้อง คำไปถ่อญ้ม ๆ เอาไปญนม

เพลงคิดถึงสาวตาน เป็นเพลงที่มีพูดถึงหญิงสาวชื่อตาน ไปทำงานที่กรุงเทพฯ เมื่อถึงเวลา
ทำนา ก็คิดถึงสาวตาน เคยทำนาโยนด้วยกัน เมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าว ก็กลืนข้าวไม่ลง เพราะคิดถึงสาวตาน
ก่อนสาวตานจะไปกรุงเทพฯ บอกว่าจะรักพี่คนเดียว จะไม่รักคนอื่น แต่พอไปถึงกรุงเทพฯ กลับมีผู้บ่าวตาม
จีบเป็นพวง ต่อไปนี้ขอให้สาวตานกลับมาบ้านเถอะ กลับมาแล้วพี่จะไปสู่ขอ ถ้าสาวตานไม่แต่งกับพี่
ขอให้กลับมากินข้าวกับพี่สักครั้งก็พอ

18) ฮับเอาบุนพุททักพิเสก

โอ้ย - ฮันได้ ฮันลือหล่า เซนเทียวงานพุททัก พิเสกบุนบ้านแตรก มันโบหมั่นเจียนแปก
บุนบ้านแตรกปักทะร้าย ข้มไ้บ้านหมั่นว่วโรม - โอ้ยเค้นห่อ - - ละหน้า แลwmอนี้แลวได้เลึกญ้มดี มี
พิทพิททักพิเสกโหล้งท้มเจ้า มีฮันปักฮันเท่า ภูบ่าฮื้อจัน พรอม นายอ้มเพือกก้องโอบอ้อม ฮันหนึ่งเผ่าถ้า
เปิดจัน โรมีพุไญบ้านพูชวยแลกั้มแหนิน วัวฮิดปรีนฮิดแหล่นพรอมกันกับหม้อบ้าน ทาน ส.ท. ทาน
นาญกัณมกัฮันฮื้อของบ้านโรแน่มแหร่นปอง ฮิดอะทักกัฮิดไค้ไ้โรตั้งฮิดดี โหล้งท้านโรมีแลว โหล้งคว
กัมีพรอม โหล้งจ้อกไ้กัฮิดไค้เอา เถรียงเอื้อจแค้นา เน้มฮันนำฮ้องพะสวลี วัวมีเจียน สักสิคไ้สัก็มีแญ้น
เอา วัวฮันปักฮันเผ่าทำฮั่วพอน เอื้อโรฮื้อโรพันแตรกต้องฮื้อบุนโรนี้ต้องแลวดี ยูฮังผิปางปะฮื้อปรีนพาน

เดอมี่เจียนลัดทำทานเอือกากันพะอ้งเจ้า ยูหรัคั่นล่างเถร่าพะสารีริชธาตุ อังพะบิดัววเฮ้อไท้โรนิจังได้มี
เชือบายนีว้วหมาย โป๊กบิวฉีฟ้าม ทั้งเชือบบายสำมเฮ้อโอบโโรมักินเฮ้า บัดสาตึกๆแลวพิทิก้านว้วกึ่งเก็ง
ลุ่มเป็กฮุ้นสี่แสงๆ ไท้โรนิจังเฮ้ออยู่เคย พิทิก้านว้วหย่องแลว หนึ่งสวดมนจันป็นห้องจางบาง วัดบ้านโรโบ
ได้รางล่างจันแลวเหลียบหล่อย ไท้โรนิจังได้สะล่อง บุนโรมี --- เอ้ย - โอ้ย -- นอ - นอ - โอ้ย --- ละหนา

เพลงรับบุญพุทธาภิเษก เป็นเพลงที่บรรยายถึงงานพุทธาภิเษกใจความว่า เมื่อถึงเวลาบ่าย
3 จะเรียกชาวบ้านให้มาลงทะเลเบียน มาร่วมทำกิจกรรม ทำตามที่พระผู้ใหญ่สอน ถึงจะร้อน หรือจะหนาว
ก็ต้องอดทน สงบเสถียร ไม่ทำให้คนอื่นรำคาญ เพราะในวัดมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้พวกเราได้กราบไหว้ ต้องทำ
ตัวให้ดีจะได้มีบุญวาสนา วัดวาที่เราช่วยกันสร้าง จะเป็นวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ ไม่ใช่วัดร้าง แล้วเรา
มาร่วมฉลองกันทั้งหมู่บ้าน

19) เพิ่งล่อทั้งเจ้าหลาย

มอ มอ เกมเจ้าฮันมอมอ ฮอยโบล้อทั้งเต๋อ คำล่อทั้งเตแ่งเจ้า แอ้งเอ้ยฮอยนี้ล่อทั้ง
เจ้า ญ้ามญันโปลไคหนึ่ง บัดล่อหลายๆ เฮ้อญ้ามหนึ่งโปลไคญัน แอ้งเอ้ยเจ้าโบล้อทั้งฮอย ล่อทั้งเต๋อฮอย
โบลอ บัดสาฮอยนี้หน้าล่อแลวผัดม๊กนัม แอ้งเอ้ยบัดสาหมั้เจ้าน้อย คำเอาฮอยฮิดลือกเคอ บัดลือกบาว
โบน้อยทั้งฮอยฮิดลือญื่อ แอ้งเอ้ยฮอยนี้ม๊กเจ้าหลาย ม๊กลุ่มปรัยเจ้าโบลอ บัดสาเจ้าฮันหน้าล่อทั้งฮอย
เตโบน้อ แอ้งเอ้ยฮอยนี้ล่อทั้งเจ้า ญ้ามญื่อญั่นกุ่มยิว คั่นหมั่นเจ้าปρονเอ้อทั้งฮอยแสงม๊กแรง แอ้ง
เอ้ยฮอยนี้ล่อทั้งเจ้า ญ้ามญื่อเขียนเกาญง บัดสาเกาญงทั้งฮอยกึ่งยาหล่อ

เพลง คิดถึงเธอมาก มีความหมายว่า ฉันคิดถึงเธอมาก ยามนอนก็ไม่ได้นั่ง ยามนั่งก็
ไม่ได้นอน ยามที่ฉันคิดถึงเธอมาก ยามนอนก็ไม่ได้นั่ง แล้วเธอจะคิดถึงฉันบ้างไหม แม่เธอบอกว่าอย่า
ให้ฉันเป็นลูกสะใภ้ แล้วเธอคิดอย่างไร ฉันคิดถึงเธอมาก เวลานั้นไม่มีเงินใช้ พอเธอให้เงินฉันใช้ ฉันก็รัก
เธอมาก เวลานั้นเกี่ยวข้าว งานยุ่ง ฉันก็คิดถึงเธอมาก พอฉันเกี่ยวข้าวเสร็จ ฉันก็ไม่คิดถึงเธอแล้ว

20) ฮับลาหมาปรี

โอ้ย --- ทั้งเช้อแล้วฮอยคำเท้ว ฮอยคำล้า เอ้อ --- เอ้ย --- เอ้ย ---

แลวฮันฮันแล้วฮับลองล้าล้อง คำได้ลาเท้วไคไร ไปก่อนหน้ากินนี้ ฮับฮันแล้วหมัดกินห
รื่องจางบาง ตั้งญั่นฮันต่างๆ ทางหม่าบ้านฮอยแองไคไรล่อทั้งเต๋อคำเท้วไปปรี ลิดญั่นจิมถิลี่ไปแลวโบลอ
ฮัน ล่อทั้งห้าทั้งหมอล้มแด ไปทั้งเนื้อเฮ้อแวกั้นเการอมเกาโจอาบนัมบุหลี่ บ้านฮอยฮูซังผิปะหวาแลริก
เวียนไค้ ไปดัมบันถ้าหรั้ว -- เคดอ้มเพือนาหาฮันจ้งหวัดฮันเมืองนะคือน ปันยอนยอนไปหน่มแลริก
กเมืองนะคือน บ้านฮันไห้ฮูซังผิ คั่นฮันแลวโบลอเบรอลอย -- เบรโบลัน -- เอ้ย ---

แลวมือแลวเท้วคำเท้วปรีไปไคไร หมากอนนำฮันไค้ฮอยฮวงไญ้นัมเจ้า มีฟ้าแลวเฮ้อล
อทั้งหมอล้มฮอยแด เฮ้อแฮร์นแกแมงนำโฮ้ยโรนิจังได้แกกั้น บ้านฮูตรวงไค้ฮันไปฮามกั้นมันกึ่งพัก

แน้วเจียนมักห้ามโบได้เท้าไต่ไร่แล้วผัดแสงหล่อ ถร่อนมน้ำแอ้งแอ้อถร่อเฮ้อไปหยามเค เฮ้อไปแน่มไปแเว
ไปแน่มแคสาวบ้านเค้อหล่อทั้งเจ้าโยโบพัน โอ้ย - เต้ - - - - - หน้อ - - - - - โอ - โอ้ย - - - - - ละหนา สาวบ้านแตรักได้
แหร่นน้ำ ฮอยซงก้าด้ายล่อ ถร่อพันฟ้า - - - - - โอ้ยหน้อ - - - - - โอ้ย - - - - - ละหน้อ

เพลงรำลา เป็นเพลงหมอลำ ที่ต้องรำลา มีความหมายว่า ฉันลามาทั้งคืนแล้ว สว่างแล้ว
ต้องกลับแล้ว ฉันคิดถึงแฟนเพลง แล้วพวกเธอคิดถึงฉันไหม บ้านฉันอยู่ไกล ฉันยังคิดถึงเธออยู่ ถ้าพวก
เธอคิดถึงฉัน ขอให้มาเยี่ยมที่บ้านแสด มีคนดี คนสวย ฉันจะเลี้ยงดูปุ่สื่อเป็นอย่างดี มีข้าวต้ม มีบุหรี มี
น้ำให้อาบ บ้านฉันอยู่ที่ศนี้ ทางนี้ บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ถ้าเธอมาบ้าน
ฉันเธอจะรีบกลับไม่ได้หรอก ฉันกลับแล้วนะ ถึงเธอจะมีเมียแล้ว ขอให้เธอคิดถึงฉันบ้าง เราเคยรู้จักกัน
เคยเห็นหน้ากัน เรามีความรู้สึกดี ๆ ต่อกัน ต่อไปนี้จะกลับบ้านแล้วนะ เพราะบ้านฉันอยู่ไกล ขอให้เธอมา
เยี่ยมฉันที่บ้านนะ ไปดูว่าฉันอยู่อย่างไร ฉันคงคิดถึงเธอขนาดอยู่ไม่ได้ กินไม่ได้

อาจกล่าวได้ว่าเพลงที่ทีมวิจัยได้แต่งทั้ง 20 เพลงนี้ ทีมวิจัยได้ใช้ร้องตามงานหรือเทศกาลต่าง ๆ
เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชาวไทแสด โดยจะมีกลุ่มคนที่สามารถร้องได้ เช่นกลุ่มนกกหรูด
หรือสามารถร้องได้บางเพลง เมื่อร้องให้ชาวบ้านได้ฟัง ชาวบ้านก็จะชอบมาก และยังสามารถสร้างความ
สนุกสนานในชุมชนอีกด้วย

นอกจากบทเพลงภาษาแสดที่ทีมวิจัยร่วมกันผลิตขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงการฟื้นฟูภาษาและภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นแล้ว ทีมวิจัยยังได้ผลิตสื่ออื่น ๆ ขึ้นมาเผยแพร่ภายในชุมชน และภายนอกชุมชนอีกด้วย ได้แก่
หนังสือเล่มยักษ์ ซึ่งเป็นหนังสือขนาดใหญ่ สำหรับให้เด็กได้ฝึกอ่าน จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแม่หญิงพา
ลูกไปรดน้ำในสวน (เบ๊ย หนึ่ง หย่อง ลก ไป แร็ก ส่วน) เรื่องพี่เซพาเด็กไปเก็บเห็ด (จีเซ่ หย่อง ไนแด็ก ไป
ก๊ิบ ค้าง) เรื่อง ป้าวันไปยกขอ (ป้า วัน ไป ตี้ก สะคัง) และเรื่องปู่เริ่อกับลูกเสือ (โอิงเริ่ก กับ ลี๊กูก)
นอกจากนี้ยังได้ผลิตสื่อสารคดี ที่ได้นำเสนอประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชาวแสด รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟู
ภาษาแสด บ้านบะหว้า เพื่อเผยแพร่ให้คนในชุมชน และคนภายนอกชุมชนได้รับรู้ (ดูรายละเอียดที่
ภาคผนวก)

3. การถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต ผ่านการร้อง เล่น เต้นรำไทแสง

การดำเนินงานในโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสงสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสง” นอกจากทีมวิจัยจะได้รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอน โบราณ และการละเล่นของชาวแสง รวมทั้งผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงแสงตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ทีมวิจัยยังมีแนวทางในการถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิตผ่านการร้อง เล่น เต้นรำไทแสง ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนนกกहरुดหรือ ผู้มีบทบาทในการเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรม ผ่านการร้องและการละเล่น การถ่ายทอดภาษาแสง การถ่ายทอดบทเพลงแสง การถ่ายทอดการละเล่นชาวแสง และการถ่ายทอดคำสอน คำกลอน และคำคล้องจอง ดังรายละเอียดดังนี้

3.1 การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนนกกहरुดหรือ

กลุ่มเยาวชนนกกहरुดหรือ เป็นกลุ่มเด็กเยาวชนชาวแสง ที่ได้รวมกลุ่มกันเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในการฟื้นฟูภาษาแสง ซึ่งถือเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ได้รับการถ่ายทอดภาษาแสง โดยเริ่มจากการฝึกท่องพยัญชนะภาษาแสง การฝึกร้องเพลงภาษาแสง รวมทั้งถูกฝึกให้สามารถเล่นแสงเต้นสากได้ ซึ่งนอกจากจะสร้างความสนุกสนานให้กับกลุ่มเด็กด้วยกันเอง ยังทำให้เด็ก ๆ สามารถใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ และเกิดความรู้สึกรักและสามัคคีกันภายในกลุ่ม นอกจากนี้เวลามิงานประเพณี หรืองานกิจกรรมใด ๆ เด็กกลุ่มนี้จะได้รับโอกาสในการแสดงความสามารถด้านการร้อง รำ และการละเล่นของชาวแสงเสมอ สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็ก ๆ มีความกล้าแสดงออก สามารถพูดภาษาแสงได้ และไม่อายที่จะบอกคนอื่นว่าตนเองคือคนแสง ทั้งนี้ทีมวิจัยได้บันทึกประวัติของการจัดตั้งกลุ่มนกกहरुดหรือ เป็นภาษาแสงและความหมายภาษาไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

โบ๊กไปโบ๊กหม่าน็อกहरुดหรือ

น็อกहरुดหรือพันเค่อหม่าแต่เหนือ พันทำหลั่งมีน็อกहरुดหรือ น็อกहरुดหรือพันสื่อน็อกหน้อย ห้วนหนึ่ง มันฮิดหรือกูนั้มโคไมหน้อยโคอัว ลังมูกึงฮิดหรือกูนั้มร้านปะฮุ้น มันหว่ากินทั่ว ว้อง กั้นแมร์กอัว แมร์กเกานั้มถ้องน้ำ นั้มเยียวเกาปะฮุ้น น็อกซุมนี้เค่อแหร่นกึ่งน็อกกะพันด่าเสื่อง หน่อมแล้วรู้กั้นกับโนแด็ก ไปทางเนื้อกึ่งไปพันมูรอยมุพัน เฮญ์เตเสื่องน็อกแซ้ว ๆ น็อกอันนี้บ้านอันจิหรู้กน็อกกระจิบกระจาบ ไ้แตรกโรจิหรู้กน็อกहरुดหรือ น็อกอันนี้ยูนั้มถ้องหรือถ้องน้ำไ้แตรกมีหล่ายเซื่อไ้บ้านว้อฮิดน้ำบั้งมันหย่องมูไปกั้นแม็กเกาพันนั้มอู แคนมันได้ล้องรายเนื้อ หน่อมจอหรั้มบีด

ทีมวิโจดำน้อยเฮือเฮญ์ พันทำจั่งได้ไปดั่งสื้อ น็อกहरुดหรือ ตั้งแต่ทีมวิโจไดฮิด พดจะนำนูกัมฟ้าสาแตรกสะบับไ้บ้าน กั้มละบับทั่วเขียน พันอันเฮือจ็อกันแล้ว ยูหรือซุมซันไ้แตรกนิ

หลายชั้นเขียนได้ในเด็กหลายชั้นอ่านออก ท่างะนะอำจ่านกับผีเลี้ยง แต่มะห่าวัดทะข้าไล่มะหิดัน
แนะนัมท้อยเฮือเขียนเพ็ง เขียนหม่อลัมหม่อมไฮ้ ใท้อยทิมวิไจกึ่งหริ่มจ้อลัมเฮ้า ฮุ่นเขียนล้องแน่มกึ่ง
แน่มนร่าย แด ก ฎก – ฮ อั้ง กึ่งซ้องจ้องเหลี่ยนลิด ๆ ถ้องได้ห้ายค้อฮุ่น เฮือล้องเพ็งหม่อมไฮ้ ในเด็ก
กึ่งทีกจ้อ หม้วนคักถฐจ้อคึด หย้องฮิดหย้องล้องกึ่งญ่อได้เกือบค้อฮุ่น ทะลิดแดเด็กไหน ๆ โบแพ้นญ่อคัก
ค้อมือนี้ (พ.ศ. 2558) ทิมวิไจกับในเด็ก พันตัวแท้นห้องใท้อะกริกได้ไปก๊อบก้อฮุ่น ที่หมั่นรอลอแลกึ่งพัวมคำ
หะรีย ก้อฮุ่นที่โบรอ แลวกึ่งห่ากอรอ หม่าแต่นัมปาดอำจ่านแน่มบ้าน ฮุ่นเท้าฮุ่นโอหลายแอ้งได้
เลี่ยนคั้นหมหลายฮุ่นหม่าโรมกั้น ฮิดพันเพ็งแด ล้างอันกึ่งโบแพ้นได้เฮ้าฮุ่นล้องกึ่งมี ล้องพันเพ็งแลว ทิมวิไจ
ไสยกันฮิดเหวียกนี้ ยางคั้งจ้อ ทิมวิไจที่ไสยเหวียกกันกึ่งมี คึงปริชา ชัยปัญหา ป่าสุจิตรา คะชาวงค์ ป่า
จวง ก้อนกั้น จีลีพัน เอกจักรแก้ว แอ้งชินกร ชัยปัญหา จีปนัดดา เปาอะนา (หนุ่งหนึ่ง) แอ้งชิงชัย ศรี
มุงกุล (พีเช)

แตแน้นหม่าทิมวิไจกึ่งหย้องกันกับก้อฮุ่น แลวกึ่งเขียนเพ็งเขียนหม่อลัม เขียนเลื่อง หลายๆ
เลื่องพันฟ้าสาแตรก แค้นเพ็งเนอดันญ่อห้าย วัวกึ่งเฮือในเด็กล้องแค่นเพ็งเนอไร้วัวกึ่งเฮือฮุ่นบีกล้อง
เพ็งแต่ละเพ็ง หม่อลัมแต่ละก่อน ทิมวิไจเขียนได้กึ่งเฮ้าฮุ่นล้องฮุ่นฮับเฮือไทบ้านเหญีย ไทบ้านวัว
กึ่งน้อยกะคัก วัวหย้องกันหรววทีกม็อกทีกจ้อ วัวน้อยโบเคียเหญียคึดกะฟ้าสาไร้อิดเพ็งโบได้ โบ
รอกะคักกะหม้วนปานนี้แลวกึ่งเฮ้าจ้อห้ายโบค้องแป้ ทิมวิไจน้อยกะหมั่นบ้อ โบหมั่นหม้วนเยอแอ้งฮับ
ชะบ้อ น้อยถฐนี้เยอกะทิมวิไจฮับแอ้ง

บาคนิกอดำมีน็อกहरुดหริดนี้ ทิมวิไจได้เขียนเพ็งฮุ่นส้อ เพ็งน็อกहरुดหริด เพ็งปรำ เพ็งไก้อิก
เพ็งปัดกิบ ๆ เพ็งค้างเหวียง เพ็งอ่างนี้พันเพ็งในเด็ก ล้องเฮือเตอเหญียเหร่ากึ่งมีเตหรวว เพ็งฮุ่นบีก
กึ่งมีเพ็ง แซกซาก เพ็งเรตรองเล้ง ทะลิดโหลหลายเพ็ง หลายก่อนฮับทิมวิไจโบน้อยส้อ มีมือหนึ่งทิม วิไจ
ไปถ่างส่วน ถ่างไปถ่างหม่าแน่มແหร်ในเด็กสองแอ้งเชินยู ทิมวิไจเหร่าเหร่าฮุ่นส้อ ถ่ามกะส้ออะทำ
ในเด็กคอบกะส้อ กับ แอ้งหนึ่งส้อ อุ่มอัม ทิมวิไจน้อยกะหมั่นล้องเพ็งแตรกยูหาในเด็กคอบหมั่นล้องยู
หักล้องโบพัน

ทิมวิไจกึ่งหย้องล้องเพ็ง น็อกहरुดหริด ล่อนเหร่าจันญ่อจันได้ค้อเขียน บาคล่อนแลวโบญื่อ
สองสามมือ มีในเด็กฮุ่นส้อทั้งมะร่าน ฮุ่นส้อเฮือหย้องล้องเพ็ง มือละซีแอ้งอำแอ้ง นวกับกับนวอุ่มอัม
หย้องมูล้องคอกันไป โฮ้ยแดโมะกึ่งหย้องล้องเพ็งน็อกहरुดหริด เพ็งปรำ เพ็งค้างเหวียง เพ็งปัดกิบ เพ็ง
ไกพูอิก เพ็งห้วนรามอ แลวกึ่งถ้องก่อนเตเรอ หย้องถ้อง ก ฎก ทั้ง ฮ อั้ง โฮ้ยแดโมะมีส้องแอ้ง ต่อ
หม่าติ่มหลายฮุ่นพันชีพันอำ หลายฮุ่นคำโหลส้อป่นเหญียหน้า

แอ้งแดโมะ กับ 2.อุ่มอัม 3.โพรส 4.วัน 5.คริมลือก 6.มะเหมียว 7.กระต่าย 8.มะปราง 9.
แป้ง 10.แน็ก 11.ชมพู่ 12.เมย์ 13.หุ่น 14.เป้ 15.ท้อป 16.คล 17.ฝั้น 18.แพนทิน 19.อ้อมแอ้ม 20.ส้มโอ
ส้อหลายฮุ่นโบได้ฮุ่น พรอมกัน ฮุ่นๆละถื่อ บาคหย้องล้องเพ็งแตรกได้แดแลว ป่าจิตดาทรายเฮือนว
หุ่น นวเป้ ไปมานตรองวัด คำหย้องไป ล้องเพ็งยูนาบั้ง ขุนในเด็กฮุ่นลิดไถลึงแต่ง ไปถ้องน้ำ หย้อง

ล่องเสียงเร้ง ๆ มือกร่องจ่อ หย่องฮิดถ้ำสายหม่นเฮ้อเห่าแก้ง เห่าหลังโบเตร้อย ในแด็กรอกะได้ฮั้นลิด
ไถ่ไปน้ำพะกะดีจื่อหลายเสียงนิพะกะม้างอ่างถีบแน่นเท้วเหม็ด ทั่วนี้อกหู้ดหรีดละร้ายโบฮั้นกั้นถึง
มะเกาหน้าปั้ง มั่นหล่าวในแด็ก บาดนรอกะผ้อสู่ล่องได้สายพัน หมั่นแซกซากได้บาดนิ นวงคริม นวง
กระต่าย นวงมะเหมี่ยว ถ้ามทิมวิใจกะหมั่นแซกซากได้ยูหา ทิมวิใจตอบกะได้มันหักโบมีไม ในแด็กถ้าม
เอาไมอะทำฮิด ทิมวิใจตอบไมต่างไผ่มันหลังฮิดหยาย ในแด็กน้อยกะถูปไมผ้อฮอยมี เฮ้อทิมวิใจไป
แด็กหมาฮิดเฮ้อได้หา ทิมวิใจน้อยกะโบกอด้านน้อยกะโบนิจ้มคิดกะในแด็ก คำโบฮิดละร้ายหล่าวไป
แด็กหมา แลผัดฮิดพ้อมะหล่มมะก่อย ญะเฮ้อฮิดพ้อมายเคย ๆ ในแด็กแนมนำกินแลถ้ามกะใช่ไม
ซึกลิมทิมวิใจน้อย รือกลิมส้องลิมฮิดเหมซึลิมฮิดไมมือ

ในแด็กโรเจียนแลฮั้นลิดจักกะฮั้นเคอมันไปเลย จักไปหน่อโบมีเคอซังเลย ญะเอิบพะกะหย
องกินข้าวไมต่างไผ่ ฮั้นแอ้งละลิม หน่อมจอกินาห่มนำหรีงฮั้น แอ้งเนื้อกะดีเห่าเห่าไมฮั้นแลมันถึงได้
ฮิดละก้าทิมวิใจเห่ามากทาไมงเห่าเลื่อยแด็กไมได้ม็กแลว หม่ายกือพันถ้อนพันถ้อนกือ เห่าเลื่อยเฮ้อเห่า
แด็กโล้ย ลั้งแอ้งกึ่งเลื่อยลั้งแอ้งเอามากทาฮั้นเคาปราไมเฮ้อ นวงมะเหมี่ยวหล่าเฮ้อ เฮ้อยู่กะไปแด็กไมพะ
กะโบเอามากทาไป เหล่ไมได้แลวพะกะโบมีมากทาได้หู้ไปมานทาให้ร้านเตรอ ฮั้นแด็ก โยฮั้นน้อย
จ่อทิมวิใจน้อยกะถูปไมผ้อฮู บาดแด็กละร้ายจักถูปไมเคอแด็กลิมหมาเลย จักลิมเกล็ดฮุนทิมวิใจถึงฮิด
ไปตำไม แด็กหม่มไมซากได้แลว โบมีแก้งทิมวิใจไปเห่าแก้งหม่มไมซาก ได้แก้งแลวโบมีมาตะปู้ตอก นวง
ฝั้นน้อยฮอยหลังออกมีมาตะปู้ นวงฝั้นเอาฮั้นซิมวิทิมวิใจตอกเฮ้อ ฮิดไมแลว ๆ โบได้น้อยหลายเจียน เห่า
กึ่งเบงกินแอ้งม็อกแอ้งแซก เห่าเอาเคินนำร้านทิมวิใจฮิดเว้ที่ เรียนแซกแดเชอพันทั้งแล้งเกาพันกึ่งโบหย
องกินกิน เห่าเฮ้อทิมวิใจพันได้หย่องทิมวิใจผัดแซกโบพันแดเกิดหมาโบเคยแซกซากซึกเลื่อ
น้อยกะแซกโบพันเห่ากึ่งโบญ้อม เห่าคุ่มเฮ้อหย่องจนได้ ทิมวิใจเอาใส่เคยแหร่นแอ้งฮั้นว้าวแซก ทิมวิใจ
กึ่งหย่องนับหนึ่ง ส่อง ส่าม ซิ พั้นจจะบาดนับได้ส่าม รอบบาดรอบทีซึนับหนึ่งส่องแลวเฮ้อเอาไมส่ามซิ
เฮ้อออกค้อยไม เห่ากึ่งเฮ้อยู่เฮ้อจื่อแดโบเฮ้อจื่อ ลั้งแอ้งกึ่งฮ่ามไมได้ลั้งแอ้งกึ่งฮ่ามโบได้ จักฮั้นเนื้อไมแซบ
แก้งกึ่งบ้านเนิน เขียบไมปรินแปรนหย่างกึ่งมี ฮั้นม็อกผัดไมแซบม็อกม็อกเร้งหลายมือเนินไมม็อกปรกส่อง
ถ้อน แซกจันดั่งญุ่นต็อก แลหมาเคอหม่ามัน

ส้ากแดหล้อมคิดกะในแด็กซังคำหล่าบ เคอมะรอกะจอบาดแลวพะกะฮั้นโหล้แลว ทิมวิใจแ
ร่นเจียนดั่งจื่อห้องในแด็ก รอกะเห่าเอาละร้ายแลวได้นิ แดแน้นหมาถึงส่อนเฮ้อเห่าค้อมมือ ส่อนล่องเพ้ง
แดริก ส่อนแซกซาก ลั้งม็อกกึ่งมีผ้อหม่มในแด็กฮั้นหน่อม ฮั้นส่อนโล้ยกินเกาพันนับกิน ป่าสัพินฮิดเล้งงาย
เฮ้อกิน แดแน้นหมามือขุดเห่ากึ่งฮั้นส้อม มือเนื้อเรียนเหล็กเรียนเห่ากึ่งฮั้นส้อม น้อยพินส้อมกึ่งคิดเอา
โหล้คกะมันพักชมเนื้อ ในแด็กพั้นซาวลั้งม็อกกักันได้กึ่งมีลั้งเถื่อให้ร้านเตรอว้าวร้างเท้วว นื่อง ส้อมโบ
ยาโบเซาเห่ากึ่งแก้งกึ่งพันเคเห่ากะดี

บาดญะหมา ไปบ้านววกึงรอกึงแหร่นนั้ ทั้งมือบุนพูญะบ้านววกึงเฮ้อออกเชินโซมือเปิดงาน
มือบุนบึก ในแด็กล่องเพ้งแดริก เพ้งนี้อกหู้ดหรีด แลวกึงหลายเพ้ง ปะฮั้นบึกโบเคยเฮ้อยู่ หรวทิกจื่อห

ถ่าย วัวน้อยกะโบเคียเหลี่ยส้างฮิดไคเนาะโบเคียมีเตอฮิดซึกเถื่อ มีแอ้งเฮือล้งวันไนแด็ก หลายเติบ ต่อ
หม่ากึ่งไคเซินโซ้ยงานเปิดเวทีไค้งก่าน ล่องพื้นเคินสายไท้เถริก บาคนิผัดมี้งานโหล่ งามสวนแดงบ้านแด
ไท้เหมบ้านมุห่าววแหร่นส้อมยูเลื่อยวักกัก วักฮุ้นถ่อล่องเฮือทิมวิไจ้หย่องทิมไปหรั่มงานเหราเฮือแด
ปะฮุ้นบักไปโบไค้ ข้มเหราเฮือแขงขันกัน

ทิมวิไจ้ถ่ามไนแด็กเหรา่น้อยกะเอือ พื่อเตรอกกะเอือแล้วจื่อแอ้งเนือกะดี ไปหรั่มงานสวน
แดง เหราเฮือมีก่านปะกวด เขียนเบือสะม๊กเฮือมีส้อมทิมจักคำเอาส้ออะท่า ข้มสะแดงโซ้ยเนือกึ่งเหรักแด
กะวังไนแด็ก ทิมวิไจ้พันไถ้เขียนเบือสะม๊กคิดโบออกจักคำจอส้อถูเนือ แหร่นแตส้อมทิมนี้อกहरुดหรีด
แล้ว ข้มมีแดไนแด็กพันด้าเลื่องถูนี้อกหญ่ ถ่ามไนแด็กเหราถึงน้อยกะเอือโหล่เลื่อส้องแตเนั้นหม่ากึ่ง
ไคส้อมนี้อกहरुดหรีด ทิมวิไจ้กึ่งพันเหมนี้อกहरुดหรีดถูกัน ต่อหม่าไคหย่องเหราไปหรั่มงานวันภาษาแม่
ชุมหิดลถึงจ้องส้อมนี้อกहरुดหรีดไปโหล่ บาคนิไค้ออกไท้ละทิดพรอม แอ้งเนือกึ่งดีจื่อหลายมีแดแอ้งหม่น
เฮ้าหรั่มทิมนี้อกहरुดหรีด รอกกะผ้อซู้ฮือไคมีเจียนตราแล้วหม่นไปมะฮันมะนี้พูบ้านวักก้องไป
แรเปิดงานบุนเบเรียนชีบ้านน้ำหวา จ้องไปงั้นดื้อบ่หงเทสบาล ด่าบลท่าเรือโหล่ ไทบ้านอื่นแหร่นเหรา
ถึงน้อยกะพันด้าเลื่อง

สะซือนีไปท้างเนือเหราเหรักนี้อกहरुดหรีดไนแด็กถึงหงักบับ ข้มรอลแล้วกะเหราเหรักผ้อซู้
ค้อมือนีทิมวิไจ้กึ่งไปไคยูเตย ๆ หย่องเหราล่องเพ็งเถริกเพ็งมอไปเลื่อย ๆ แล้วกึ่งด้าหย่องเหราเรียนเขียน
เจียนเถริก เฮือเหราสลักสุดก่านเขียนเจียนเถริก เหราล้งรท้างอะนูลักฟ้าสำ วัดทะนะทมมุนมั้งไท้
เถริกหย่อเกือ ถูเนือเหราถึงพันลิกถ่านไท้เถริก เหราต้องรท้างลักสำแล้วกึ่งพันอะนาคิดห้องซุ่มซันตอ
ไป

กลุ่มนกรูดหรีด

นกรูดหรีด เป็นชื่อของนกชนิดหนึ่งที่ชนเผ่าไทแสกเรียกกัน แต่คนในภาคอีสานส่วนใหญ่
เรียกว่า นกกระजิบหรือไม้กั้นนกระจิบ หรือบางทีก็ได้ยินเรียกติดกัน เรียกว่า นกกระจิบกระจาบ
นกกระจิบกระจาบนี้มันมาจากที่ไหนไม่มีใครรู้ นกกระจิบกระจาบเป็นนกตัวเล็ก ๆ ชนิดหนึ่งซึ่งมีอยู่หลาย
พื้นที่ไม่เฉพาะที่ชนเผ่าไทแสกเท่านั้น มันทำรังอยู่บนต้นไม้เป็นรังเล็กๆ อยู่ตามทุ่งนาป่าละเมาะ บางฝูงก็
ชอบทำรังอยู่ตาม ซอกหลังคาบ้านเรือนบ้าง มันจะหากินพวกหนอนแมลงเป็นอาหารและเม็ดข้าวตามท้อง
นาตามทุ่งนางข้าวบ้างก็มี มันเป็นนกตัวเล็ก ๆ มันมักจะบินกันไปเป็นฝูง นับหลายร้อยตัว มันจะบินไปบิน
มาอยู่ตลอดเวลา เหมือนกับเด็ก ๆ ที่วิ่งเล่นซุกซนอยู่ตลอดเวลา ผู้คนจะชอบมองเวลาที่มันบินอยู่บน
ท้องฟ้าเป็นฝูงใหญ่

บางครั้งได้ยินแต่เสียงอยู่บนต้นไม้แต่มองไม่เห็นตัว เด็กๆมักจะถามกันว่านกอะไร ทิมวิจี้ก็
ตอบเด็ก ๆ ว่าไทแสกเรียก นีอกहरुดหรีด ตามท้องไร่ท้องนา ตามป่าดอนมีมาก โดยเฉพาะฤดูทำนาปรัง
ตอนข้าวกำลังจะออกรวง มันชอบมาจิกกินเม็ดข้าว ตอนข้าวกำลังเป็นน้ำนมมันจะชอบมาก มันจะหลบ

ซ่อนตัวอยู่ในดงข้าว ถ้าคนเดินผ่านมันก็จะตกใจแล้วบินขึ้นไปเกาะอยู่บนต้นไม้เป็นร้อยตัว มองดูแล้วเป็นภาพที่สวยงามมากเลย เป็นที่ชื่นชอบของเด็กๆที่พบเห็น ทีมวิจัยเล่าที่มาที่ไปของชื่อ นีอกหูรู้หรือ ว่าทำไมถึงได้ไปตั้งเป็นกลุ่มของเด็กๆ ชนเผ่าไทแสกได้อย่างไร

หลังจากที่ทีมวิจัยได้ทำ ระบบตัวเขียนพจนานุกรมฉบับชาวบ้านเสร็จเป็นที่เข้าใจกันแล้ว ในชุมชนไทแสกเรานี้ทีมวิจัย หลายคนเขียนได้เด็ก ๆ อ่านได้หลายคน ทางคณะอาจารย์และทีมพี่เลี้ยงจากมหาวิทยาลัยมหิดลแนะนำให้ทีมวิจัยลองเขียนเป็นเพลง และหมอลำอะไรก็ได้ ทีมวิจัยก็ยินดีรับไว้ด้วยความเต็มใจ จึงพยายามใช้ความสามารถพิเศษลองดู ปรากฏว่าได้ผลมากมาย เริ่มตั้งแต่การท่องพยัญชนะต้นภาษาแสก ให้คล้องจองเด็กจดจำง่ายตั้งแต่ ก กูก – อั้ง และทดลองเขียนเพลงสั้น ๆ ให้เด็ก ๆ ร้องดู ก็เป็นที่สนใจของเด็ก ๆ ตามความคาดหมายไว้ ทีมวิจัยก็ยังทำต่อไป

ปี พ.ศ. 2558 ทีมวิจัยและเยาวชน ที่เป็นตัวแทนชาวบ้านได้ไปเก็บข้อมูลที่ยากรู้และกำลังจะสูญหาย ข้อมูลที่ไม่ค่อยจะรู้และฟังได้จากปราชญ์ ผู้อาวุโสหลายเรื่อง ๆ ราวดี ๆ หลายท่าน หลายข้อมูล ที่ทางทีมวิจัยได้ช่วยกันนำมาและรวบรวม ไว้บ้างก็ทำเป็นเพลงที่ยังไม่ได้ร้องก็มี ทีมวิจัยที่ร่วมงานกันก็มี อาจารย์ปรีชา ชัยปัญหา ป้าสุจิตรา นาโควงศ์ ป้าจวง ก้อนกั้น พี่สีฟัน เอกจักรแก้ว พี่ชินกร ชัยปัญหา พี่ชิงชัย ศรีมุงกุล พี่ปนัดดา เปาพะนา และ เยาวชน ก็ได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมขึ้นอีกหลายๆเรื่องและแต่งเพลงเขียนหมอลำ เขียนเรื่องเป็นภาษาแสก โดยทางทีมวิจัยจะแต่งเพลงที่มีเนื้อหา ที่เด็กๆฟังแล้วจำง่ายและก็สั้นบ้าง ยาวบ้างเป็นบางเพลง ส่วนเพลงไหนที่ยาวและก็เนื้อหามันยากขึ้นมาก็เอาให้ผู้ใหญ่ร้อง เพลงแต่ละเพลง หมอลำแต่ละกลอน ที่ทีมวิจัยได้เขียนขึ้นมาเสร็จแล้วก็ลองเอมาร้อง เอามาลำให้ชาวบ้านได้ฟังกัน ซึ่งพอชาวบ้านได้ยินได้ฟัง บางคนก็หัวเราะชอบใจและอีกหลาย ๆ คนที่ชอบทุกคนจะบอกว่าสนุกดี ชาวบ้านถามทีมวิจัยว่าทำได้ยังไงตั้งแต่เกิดมาก็ไม่เคยได้ยินใครร้องเพลงแสกฟังจะเคยได้ยินนี้แหละ ฟังแล้วก็สนุกสนานเข้าใจง่ายโดยไม่ต้องแปล ทีมวิจัยถามชาวบ้านว่าเพราะจริงสนุกจริงหรือเปล่า ไม่ได้แกล้งขอให้ทีมวิจัยคิดหรือเปล่า ชาวบ้านนั้นบอกว่าสนุกจริงไม่ได้ขอ ยิ่งเพลงไหนที่เด็ก ๆ ร้องกันแล้วยังสนุกและก็น่ารักกันทุกคนเลย

ทีนี้ทีมวิจัยจะได้พูดที่มาของนกหูรู้หรือ นีอกหูรู้หรือ คือทางทีมวิจัยได้เขียนเพลงขึ้นมา ก็มีเพลงนีอกหูรู้หรือ เพลงปลา เพลงไก่โ으๊ก เพลงเปิดก๊าบ เพลงเห็ดฟาง เพลงจำพวกนี้จะเป็นเพลงที่สั้นและก็น่าสนุกสนาน เด็ก ๆ จำได้ง่าย ทีมวิจัยร้องให้เด็ก ๆ ฟังกันทุกคนบอกว่าสนุกดี อยากจะร้องเป็นบ้างพวกเขาบอกว่าไม่เคยได้ยินมาก่อน ส่วนเพลงของผู้ใหญ่ร้องกันก็มีเพลงเดินสาก เพลงแห่กลองเลงและก็มีอีกหลายเพลงที่ทางทีมวิจัยได้เขียนขึ้นมา มีอยู่วันหนึ่งทางทีมวิจัยได้ไป ทำความสะอาดสวนตัดหญ้า ตัดต้นไม้ ก็พอดีมีเด็กสองคนกำลังเล่นอยู่ ทีมวิจัยก็เข้าไปคุยด้วย ถามเด็กว่าชื่ออะไร เด็กก็บอกชื่อน้องกบ อีกคนชื่อน้องอู๋อู๋อู๋ ทางทีมวิจัยเลยถามเด็ก ๆ ว่า อยากร้องเพลงเป็นภาษาแสกไหม เด็กตอบว่าร้องยังงั้นเขาร้องไม่เป็น ทางทีมวิจัยบอกว่าไม่เป็นไรเดี๋ยวทางทีมวิจัยจะสอนให้ร้องเอง ทีมวิจัยก็เลยร้องเพลงนีอกหูรู้หรือ ให้เด็กฟังกัน เด็กสองคนพอได้ฟังเพลงเท่านั้นแหละ พวกเขาก็พากันหัวเราะชอบใจบอกว่าสนุกดี ให้ทีมวิจัยร้องให้ฟังหลาย

เที่ยวจนเด็กสองคนนั้นจำเนื้อเพลงได้เอง พอเด็กสองคนนี้ไปเล่นกับเพื่อนหลายคนก็พากันร้องให้เพื่อนฟังกัน

พอเด็กหลายคนที่ได้ฟังกันก็บอกว่า สนุกดีแล้วเด็กก็ถามน้องกบ กับน้องอู๋มอ๋มว่าไปร้องเพลงนี้มาจากไหนอยากจะร้องเป็นบ้าง น้องกบ น้องอู๋มอ๋ม ก็พาเพื่อนมาหาทีมวิจัยที่บ้าน 4-5 คน น้องกบ น้องอู๋มอ๋ม ก็พาเพื่อนร้องเพลงน็อกฮาร์ดฮาร์ด แล้วก็สอน เพลงปลา เพลงเห็ดฟาง เพลงเปิดก๊าบ เพลงไก่โອ่ เพลงฝนครั้งแรก และที่ท่องกลอนคล้องจอง ที่อยู่ในวิถีชีวิตสมัยเก่าของไทย แรก ก ฎ ก จนถึง ฮ อั้ง จากเด็กสองคนก็เพิ่มมากขึ้น ทางทีมวิจัยได้ถามชื่อเด็ก ๆ ว่าชื่ออะไรกันบ้างเด็กก็บอกชื่อมา มีน้องกบ น้องอู๋มอ๋ม น้องโฟรท์ น้องวัน น้องครีมลือก น้องมาเหมียว น้องกระต่าย น้องมะปราง น้องเป้ง น้องเน็ก น้องชมพู น้องเมย์ น้องหุ่น น้องเป น้องท้อป น้องคล น้องฝัน น้องแพนทิน น้องอ้อมแอ้ม น้องส้มโอ และอีกหลายๆคนที่ยังมาไม่ครบกันทุกคน

พอเด็กร้องเพลงกันได้ทุกคนแล้ว ป้าสุจิตรา ก็ให้น้องหุ่นกับน้องเป ไปยืมกลองที่วัดมาใบหนึ่ง และชวนทีมวิจัยหลายคนและก็บอกกับทางทีมวิจัยจะพาเด็กไปที่ทุ่งนาปรัง ของป้าตาเองโดยที่ให้เด็กๆนั่งอีแต๊กของลุงแดง (รถไถเดินตามลากล้อพวง) พอเด็ก ๆ รู้ว่าจะได้นั่งรถอีแต๊กของลุงแดง ไปที่ทุ่งนาปรังของป้าตา ทุกคนต่างก็พากันดีใจและตื่นเต้นมากด้วยเพราะรวมกันไปกลุ่มใหญ่ พอเด็ก ๆ ไปถึงทุ่งนาของป้าตา ก็พาเด็กไปนั่งใต้ต้นลูกหว้าแล้วป้าตาก็ให้เด็กร้องเพลง พร้อมทำท่าประกอบเพลงด้วย โดยป้าตาจะเป็นคนตีกลองให้ เสียงร้องเพลงของเด็ก 20 กว่าคนบวกกับเสียงตีกลองอีก ทำให้ชาวบ้านที่นาปรังติดกับนาของป้าตาก็พากันมาดูว่าเด็กพวกนี้ เขามาทำอะไรกัน ทางทีมวิจัยก็ตอบว่าพาเด็ก ๆ มาหัดร้องเพลงกัน แต่ที่น่าสงสัยก็คือพวกน็อกฮาร์ดฮาร์ด ที่กำลังจิกกินเม็ดข้าวอยู่ พอได้ยินเสียงเด็กร้องเพลงได้ยินเสียงกลองดังสนั่นทุ่งนา มันตกใจพากันบินขึ้นไปเกาะอยู่บนต้นไม้ไม่ยอมลงมาจิกเม็ดข้าวเลย ป้าพาเด็ก ๆ ร้องเพลงจนถึงเที่ยงแล้วพาเด็กกลับบ้าน เด็กๆร้องได้เก่งกันทุกคนแล้ว กล้าแสดงออกก็จะร้องแต่เพลงเดิมเหล่านี้วนไปวนมาหลายรอบ

พอพวกเขาเห็นผู้ใหญ่ไปแสดงจะเห็นว่าผู้ใหญ่มีการเดินสากกัน พวกเขา ก็อยากจะเดินด้วยน้องครีม น้องเหมียว น้องต่าย เข้ามາถามทีมวิจัยว่า พวกเด็กอยากที่จะเรียนเดินสากกันเหมือนกับผู้ใหญ่ได้ไหม? ทีมวิจัยตอบว่าได้สิแต่เราไม่มีไม้สากที่จะเอามาซ้อมเพราะว่าไม้สากของผู้ใหญ่นั้นไม่วาง เขา กำลังซ่อมกันอยู่ เด็ก ๆ ก็ถามว่าแล้วไม้สากนี้ เขาเอาไม้อะไรทำกัน ทีมวิจัยบอกเด็กว่าเอาไม้ไผ่ ไม้ชนิดนี้ ไทแสกเรียก “ไม่สังไผ่” ถ้าเล็กคึกกับที่มีมือกำพอดี เด็ก ๆ บอกกับทีมวิจัยว่ากอไผ่ของพ่อเขามีมาก ให้ทีมวิจัยไปตัดมาทำไม้สากให้พวกเขาด้วย ทีมวิจัยก็บอกว่าเอาไว้วันหลังได้ไหม วันนี้ติดงานอยู่ทีมวิจัยก็ว่า เด็กๆพูดแล้วเดียวเขาก็ลืมกันคงจะไม่จริงจังสักเท่าไรหรอก

พอตัดไม้สากทำให้แล้วซ่อมกันวันสองวัน แล้วก็คงจะพากันเบื่อแล้วก็หันไปเล่นอย่างอื่น ตามประสาเด็กทีมวิจัยก็เลย ไม่ได้ทำไม้สากให้กับเด็ก ๆ ตามที่เขาขอมา เด็ก ๆ ก็มองหน้ากันแล้วหันกลับมาถาม ทีมวิจัยว่าทำไม้สากนี้ต้องใช้ไม้ไผ่กี่ลำถึงจะพอทำไม้สาก ทีมวิจัยบอกว่า 6 ลำด้วยกัน พอเด็ก ๆ ได้

ฟังคำตอบเท่านั้นแหละ ก็พากันจีจกรยานแล้วปั่นออกไปกันหมดทุกคนเลย โดยที่ทางทีมวิจัยเองก็ไม่รู้ว่าเด็กพวกนี้เขาไปไหนกัน โดยที่เขาไม่บอกไม่ลา ทางทีมวิจัยก็คิดพวกเขาจะไปเล่นกันตามประสาเด็ก ๆ ก็พากันทำงานไปเรื่อย ๆ ไม่นานเท่าไรก็เห็นเด็ก ๆ กลับมาพร้อมกับแบกไม้ไผ่มาด้วย ทีมวิจัยมองดูหน้าเด็กแต่ละคน ทั้งหน้าดำหน้าแดงทั้งเหนื่อยกันหิวน้ำด้วย

ทีมวิจัยเองก็พูดไม่ออกเลยทีเดียว และก็ได้เห็นความตั้งใจของเด็กกลุ่มนี้กัน ว่าเขาตั้งใจที่จะจะซ่อมต้นไม้สักต้นจริง ๆ ทางทีมวิจัยก็เลยตัดไม้ที่เล็ก ๆ เอามา ตัดทำเป็นไม้สาทำให้เด็กๆทุกคนก็ช่วยกันอย่างขยันขันแข็ง นื่องเหมียวเล่าให้ทีมวิจัยฟังว่า ตอนที่ไปตัดไม้ไผ่ด้วยความรีบร้อนก็เลยไม่มีใครถือมีดอโต้ที่จะไปฟันไม้ไผ่ พอถึงกอไผ่แล้วไม่มีมีดที่จะตัดไม้ไผ่ ก็เลยไปยืมมีดอโต้ของคุณตาที่บ้านอยู่แถวนั้น มาตัดไม้ไผ่นื่องเหมียวบอกว่าตอนแรกคิดว่า กอไผ่ที่ตัวเองตัดมานั้น เป็นของพ่อตัวเอง แต่พอไปตัดจริง ๆ แล้วไม่ใช่ไม่รู้ว่กอไผ่ต้นไหนเป็นของใครเพราะว่ามันเยอะมาก ลำที่ตัดมาก็ไม่รู้ว่ลำไหนแก่ลำไหนอ่อน ทีมวิจัยก็วัดความยาวของไม้สาแล้วตัดให้ได้สองคู่

เด็กก็ช่วยกันเลาะเอาแขนงไผ่ออก เมื่อเวลาเอามากระทบกันจะได้ง่ายขึ้น แล้วมีไม้ที่จะมารองสาอีกทีหนึ่ง เวลาที่ไม้สากระทบกันจะได้มีเสียงดังซึ่งไม้ตัวนี้ต้องใช้ไม้เนื้อแข็ง ทำเป็นขาตั้งสูงห่างจากพื้นประมาณหนึ่งกบ ซึ่งไม้ตัวนี้ต้องใช้ตะปูตี นื่องฝั้นบอกว่าบ้านเขามีตะปูเคียวเขาจะไปเอามาให้ พอทำไม้สาเสร็จเท่านั้นแหละเด็ก ๆ เขาก็แบ่งหน้าที่กันทำ โดยให้เด็กผู้ชายเป็นคนตีไม้สา ก่อน แล้วให้เด็กผู้หญิงเป็นคนเดินก่อน พวกเด็กๆเขาให้ทีมวิจัยสอนการเดินสาให้ ซึ่งทีมวิจัยบางคนก็เดินสาไม่เป็นก็เอาตรงหน้าบ้านของทีมวิจัย (ป่าจวง) เป็นเวทีชั่วคราวให้เด็กได้ซ้อมกัน

ทีมวิจัยบางคนที่ยังเดินสาไม่เป็นก็เรียนเดินไปพร้อมกับเด็กๆซึ่งเด็กบางคนก็เข้าง่าย บางคนก็กล้า ๆ กลัวๆ พอเข้าไม้สาก็โดนไม้หนิบเท้าก็มี เด็กบางคนก็เหยียบบนไม้สากหล้มก็มี ส่วนคนที่ตีไม้โดนไม้หนิบมือตัวเองก็มี เด็ก ๆ เดินกันไม่ยอมเหนื่อยจนไม้สาแตกไปสองท่อน เด็ก ๆ ซ้อมกันจนถึงเย็นทีมวิจัยก็บอกกับเด็ก ว่าวันนี้เย็นมากแล้วกลับบ้านกันก่อน เด็ก ๆ ก็พากันเก็บไม้สากแล้วกลับบ้านกัน ทีมวิจัยคิดว่าวันนี้เด็กคงจะเหนื่อยกันทุกคนพรุ่งนี้คงจะไม่มีใครมาซ้อมหรอก พอต้นเช้าขึ้นมาพวกเด็กๆก็พากันมาตั้งแต่เช้าเลย

ทีมวิจัยก็เลยมองเห็นความตั้งใจของเด็กพวกนี้ เขาคงจะตั้งใจทำกันจริงๆตั้งแต่วันนั้นมาก็สอนให้เด็กทุกวัน สอนให้เขาร้องเพลงแซก สอนเดินสา บางวันพ่อแม่ก็มาดูลูกของตัวเองซ้อมกัน ซึ่งบางครั้งแม่ของเด็กที่เดินสาเป็น ก็มาสอนด้วยกัน บางวันก็มากินข้าวเที่ยงด้วยกันก็มี โดยที่ป้าสีฟันเป็นคนทำกับข้าววันไหนที่เด็กไปโรงเรียน หลังเลิกเรียนตอนเย็นเขาก็มาซ้อมกัน วันเสาร์ วันอาทิตย์ พวกเขาก็มาซ้อมกัน ถ้าพูดการซ้อมเด็ก ๆ ก็ไม่ได้ง่ายอย่างที่คิดเด็กเป็นสียบสียคนบางวันติดกันร้องไห้ก็มี บางครั้งบางคนเขาก็บ่นว่ารำคาญพวกเด็ก ๆ ส่งเสียงเขาไม่ได้พักผ่อน เขาไล่เด็กกลับก็มี เด็กพวกนี้เขาก็ไม่ยอมแพ้กันเขาก็ซ้อมไปเรื่อย ๆ พอนานวันเข้าเด็กพวกนี้ก็เดินสาเป็นกันทุกคน ชาวบ้านก็ให้เห็นความสามารถของ

เด็กเหล่านี้ ซึ่งพอดีกับที่ไทแสกจะมีบุญประจำปี ทางผู้ใหญ่พร้อมกับทีมวิจัยก็เลยอยากที่จะให้เด็กแสดงความสามารถของเด็กด้วย

โดยให้เขาร้องเพลงแสด เพลงน็อกหรือดหรือด และก็มีอีกหลายเพลง ซึ่งชาวบ้านและก็แขกที่มาร่วมงานบุญไม่เคยเห็นเด็กร้องเพลงแสดกัน ต่างก็พากันหัวเราะชอบใจชาวบ้านบอกว่าเด็กตัวแค่นี้ทำได้ยังไง ไม่เคยมีใครทำมาก่อนและก็ไม่เคยเห็นด้วย บางคนชอบใจก็ให้รางวัลแก่เด็ก ๆ กันหลายคน ซึ่งตรงนี้แหละที่เด็ก ๆ ทุกคนดีใจและก็ตื่นเต้นมาก หลังจากบุญประจำปีผ่านไป เด็กกลุ่มนี้ก็ได้มีโอกาสแสดงเปิดเวทีประชาคม ล่องแพขึ้นคันสายไทแสก

หลังจากงานเปิดเวทีแล้วก็มีงานสวนแตงที่ตำบลท่าเรือเขาจัดกันทุกปี แต่ละปีเขาจะให้แม่บ้านแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมการแสดงทุกปี ซึ่งปีนี้ทางกลุ่มแม่บ้านหมู่ที่ 5 ดิดุระจำเป็นไปร่วมงานไม่ได้ก็เลยมาคุยกับทางทีมวิจัยว่า ให้เด็กกลุ่มนี้เป็นตัวแทนของกลุ่มแม่บ้านหมู่ 5 ได้ไหม เขาให้มีการแข่งขันกันด้วย ทางทีมวิจัยบอกว่าขอไปถามเด็ก ๆ ก่อนว่าเขาจะเอาด้วยไหม พอเด็กรู้ว่าจะได้ไปแสดงที่งานสวนแตง ต่างก็พากันดีใจบอกให้ทางทีมวิจัยให้รับงานนี้ พอถึงวันงานสวนแตง พอไปถึงทีมงานเขาให้ทางทีมวิจัย เขียนใบสมัครเขาให้มียี่ห้อ

ทีมวิจัยก็ไม่ว่าจะตั้งชื่ออะไรเพราะว่าไม่เคยไปแข่งที่ไหนก็เลยยังไม่มีชื่อทีม ก็เลยคิดไม่ออกว่าจะเอาชื่ออะไรดีมองไปที่เห็นเด็ก ๆ แต่งตัวด้วยชุดเผ่าแสดกำลังหยอกล้อกันอยู่ มองดูแล้วก็น่ารัก ทีมวิจัยก็เลยคิดว่าเอาชื่อน็อกหรือดหรือดนี้แหละเพราะว่ามีแต่เด็ก ๆ หยอกล้อกันเจี๊ยวจ๊าวเสียงดังสนั่น ก็เลยคิดกันว่าเอาชื่อนี้ น็อกหรือดหรือด ดีกว่าถามเด็กว่าชอบไหมชื่อนี้เขาบอกว่าชอบกันก็เลยส่งชื่อทีม น็อกหรือดหรือดขึ้นไปประกวด ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมาพวกเด็ก ๆ ก็ชื่อวากลุ่ม น็อกหรือดหรือด ทางทีมวิจัยเองก็ถูกเรียกว่าเป็น พ่อนก แม่กหรือดหรือดเหมือนกัน ต่อมาไม่นานเท่าไรทางทีมวิจัยก็ได้พาเด็กได้ไปวันภาษาแม่ 21 กุมภาพันธ์ 2558 ที่มหาลัมพิดล เด็ก ๆ ทุกคนยังตื่นเต้นและก็ดีใจกัน พอรู้ว่าตัวเองจะออกทีวีกัน แต่เด็กส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ไปก็เสียใจก็มี ทางทีมวิจัยก็บอกว่าไม่เป็นไรหรอก เอาไว้มีงานเข้ามาใหม่ก่อนทางทีมวิจัยจะเอาเด็กไปด้วยทุกคนเลย เพราะว่าเด็กแต่ละคนก็มีความสามารถเหมือนกันหมดทุกคน พอดิกลับมาจากม.มหิดล ก็มียานบุญเดือนสี่ของดินาหว่า อยู่ที่บ้านนาหว่า

โดยทางอำเภอให้ทุกเทศบาล เข้าร่วมขบวนแห่ชนเผ่าของอำเภอ ซึ่งมีอยู่ห้าชนเผ่าด้วยกัน ซึ่งทางเทศบาลก็ให้ชนเผ่าแสดไปงานนี้ โดยที่ทางผู้ใหญ่ก็ให้เด็กกลุ่มนี้น็อกหรือดหรือดไปร่วมงานนี้ด้วย มีทั้งทีมคณะกลองเล่งผู้ใหญ่มากน็อกหรือดหรือดรวมแล้วเกือบร้อยชีวิต ซึ่งตลอดเส้นทางที่ขบวนแห่ผ่านไป ใครเห็นก็บอกว่าน่ารักเพราะว่าเด็กกลุ่มน็อกหรือดหรือดแต่งตัวด้วยชุดชนเผ่าไทแสก เป็นที่ถูกอกถูกใจของผู้พบเห็น ต่างก็พากันถ่ายรูปเด็ก ๆ กันตลอดเส้นทาง พอตอนเย็นของวันที่สอง ทางเทศบาลก็ให้ชนเผ่าแสดไปแสดงประกวดขลุ่ยของเทศบาลตำบล

ผู้ใหญ่บ้านก็บอกทางทีมวิจัยว่าให้เอาน็อกหรือดหรือดไปแสดงอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผลคะแนนออกมาทางเทศบาลตำบลได้อันดับที่สอง ทุกวันนี้ น็อกหรือดหรือดก็เป็นที่รู้จักของผู้คนมากมาย เดินไปทางไหนก็จะ

ถูกเรียกชื่อว่า นี้ออกหฺรุดหฺรีด ซึ่งเด็กเขาก็ภูมิใจในชื่อนี้มากเลย และทุกวันนี้ทางทีมวิจัยก็ยังเขียนเพลงให้นี้ออกหฺรุดหฺรีด ร้องกันอยู่และก็จะกำลังจะสอนให้เด็กเรียนเขียนภาษาแสดด้วย ให้เขาได้รู้หลักสูตรการเขียนภาษาแสด เด็กนี้ออกหฺรุดหฺรีดกลุ่มนี้จะได้ออนุรักษ์ ภาษาแสด และวัฒนธรรมไทแสดต่อไป เพราะพวกเขาเป็นลูกหลานของไทแสดที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้ในอนาคต พวกเขาจะเป็นตัวแทนของทีมวิจัยสืบสานสิ่งที่ดีงามของชนเผ่าไทแสดได้อย่างดี

3.2 การถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษาแสด

การถ่ายทอดภาษาแสด เป็นการถ่ายทอดความรู้ภาษาแสดจากทีมวิจัยสู่กลุ่มเยาวชน ผ่านการสอนภาษาแสด โดยกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมเรียนรู้ได้แก่ กลุ่มเยาวชนนกดหฺรุดหฺรีด รวมถึงเด็กคนอื่น ๆ ที่สนใจ ทั้งนี้ทีมวิจัยได้ใช้เวลาสอนภาษาแสดในวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ วันละประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง เพื่อให้เด็กได้รู้จักภาษาแสด สามารถอ่านและเขียนภาษาแสดได้ในเบื้องต้น

วิธีการที่ทีมวิจัยสอนเด็ก ๆ คือ การสอนให้เด็กท่องพยัญชนะภาษาแสด ฟังออกเสียงที่ถูกต้อง และสอนให้อ่าน เขียนภาษาแสดตามชาร์ตพยัญชนะ ซึ่งเด็ก ๆ จะสามารถออกเสียงภาษาแสด และพยายามพูดภาษาแสด รวมทั้งยังสามารถเขียนคำศัพท์และประโยคอย่างง่ายได้

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้ผลิตสื่อหนังสือเล่มยักษ์ ภาษาแสด ซึ่งเป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็ก มีขนาดใหญ่ (ขนาด A3) แข็งแรง มีภาพประกอบชัดเจน สีสันสดใส เนื้อเรื่องมีใจความสำคัญ ประกอบกับตัวละครมีชื่อเหมือนคนในชุมชน ทำให้เด็ก ๆ อ่านแล้วเกิดความสนุกสนาน ซึ่งถือเป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่าน – เขียนภาษาแสดในระยะแรก รวมทั้งยังสามารถพัฒนาทักษะด้านไวยากรณ์ทางภาษา เนื่องจากในเนื้อเรื่องมีการใช้คำหรือรูปประโยคซ้ำ ๆ เด็ก ๆ สามารถอ่านร่วมกันเป็นกลุ่มได้ และยังสามารถกระตุ้นให้เด็กเกิดความต้องการอ่าน - เขียน หรือมีนิสัยรักการอ่าน มีความคิดสร้างสรรค์ได้

อาจกล่าวได้ว่า การถ่ายทอดภาษาแสดอย่างต่อเนื่อง ได้ทำให้กลุ่มเด็กเยาวชนสามารถอ่าน เขียนภาษาแสดได้ รวมทั้งยังทำให้เด็กมีความสนใจในการใช้ภาษาแสดมากขึ้นอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่เด็กเริ่มพูดภาษาแสดกับผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และสร้างความสนุกสนานระหว่างในกลุ่มเด็ก ๆ ร่วมกันอีกด้วย

3.3 การถ่ายทอดและเผยแพร่บทเพลงแสด

การถ่ายทอดบทเพลงแสด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ บทเพลงสำหรับเด็ก เป็นบทเพลงที่มีขนาดไม่ยาวนาน มีคำสัมผัส คล้องจอง ทำให้เด็ก ๆ สามารถจดจำเนื้อร้องได้ง่าย รวมทั้งเนื้อหาของเพลงส่วนใหญ่ เป็นเนื้อหาเพลงเกี่ยวกับสัตว์ ที่เหมาะกับการเรียนรู้ของเด็ก นอกจากนี้ยังมีเพลงนกดหฺรุดหฺรีด ที่สอดคล้องกับชื่อกลุ่ม ซึ่งเป็นเพลงที่แสดงเอกลักษณ์ ความเป็นกลุ่มได้อย่างดี

นอกจากนี้ยังมีบทเพลงภาษาแสด ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสด ซึ่งมีทำนองที่หลากหลาย เช่น เพลงทำนองเดี่ยว ทำนองหมอลำ รวมทั้งยังมีการนำทำนองเพลงลูกทุ่งสมัยใหม่ มาใส่เนื้อร้องภาษาแสด ซึ่งทำให้เด็ก ๆ มีความสนใจเป็นอย่างมาก

วิธีการถ่ายทอดบทเพลงแสด ทีมวิจัยได้แต่งเพลงขึ้นซึ่งเป็นเพลงสำหรับเด็ก และเป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวแสด โดยมีการถ่ายทอดบทเพลงแสดให้กับเด็ก ด้วยวิธีการที่ทีมวิจัยเขียนเนื้อเพลง ให้เด็ก ๆ ได้เห็นตัวหนังสือ ร้องให้ฟัง และให้เด็ก ๆ ร้องตาม ซึ่งเด็ก ๆ สามารถร้องได้เนื่องจากเนื้อเพลงมีขนาดสั้น จำได้ง่าย และสามารถร้องได้จนติดปาก รวมทั้งยังสามารถร้องกับกลุ่มเพื่อน ทำให้เกิดความสุขสนุกสนาน นอกจากนี้เด็ก ๆ ยังชอบเพลงที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวแสด โดยเฉพาะเพลงที่มีทำนองเป็นเพลงลูกทุ่ง สมัยใหม่ และมีเนื้อร้องเป็นภาษาแสด เช่น เพลงคิดถึงสาวตาน เป็นเพลงที่มีทำนองเหมือนเพลงลูกทุ่งซึ่งเป็นที่รู้จัก

นอกจากนี้การถ่ายทอดเพลงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวแสด แม้ว่าจะไม่ได้ถูกถ่ายทอดไปยังกลุ่มเยาวชนโดยตรง แต่เป็นการถ่ายทอดสู่คนในชุมชน ทั้งวัยกลางคน และวัยผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนมากจะเป็นที่ชื่นชอบของผู้สูงอายุ เนื่องจากมีทำนองเพลงหมอลำ ทำนองเพลงเดี่ยวที่ฟังแล้วรู้สึกสนุกสนาน ประกอบกับเป็นภาษาแสดที่ทำให้ทุกคนเข้าใจได้ โดยผู้ถ่ายทอดจะเป็นทีมวิจัย ซึ่งชื่นชอบในการร้องเพลงอยู่แล้ว และส่วนใหญ่มักจะร้องตามงานบุญ งานประจำปี หรืองานสำคัญต่าง ๆ ที่หมู่บ้านได้จัดขึ้น ถือเป็นการสร้างบรรยากาศความสนุกครึกครื้นด้วยบทเพลงภาษาแสดเป็นอย่างมาก

3.4 การถ่ายทอดและเผยแพร่การเล่นชาวแสด

ชาวแสดมีการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง คือการเล่นกลองเลง และการเล่นแสดเต็นสาก การเล่นที่ถูกถ่ายทอดให้กลุ่มเยาวชนคือ การเล่นแสดเต็นสาก ซึ่งเป็นการเล่นที่เด็ก ๆ ได้รับการฝึกฝนจากทีมวิจัย รวมทั้งเด็ก ๆ ยังมีความกระตือรือร้นในการเล่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากทำให้เด็ก ๆ มีความสนุกสนาน

วิธีการถ่ายทอดการเล่นแสดเต็นสาก เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทีมวิจัยและกลุ่มเด็ก ๆ เยาวชน เป็นผู้สัมภาษณ์ สอบถามข้อมูลจากปราชญ์ ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เด็ก ๆ จับกลุ่มรวมกันไปหาอุปกรณ์มาเล่น โดยมีทีมวิจัยเป็นผู้ดูแล จากนั้นทีมวิจัยเป็นผู้สอนให้เด็ก ๆ เล่น โดยมีการประยุกต์ทำทางที่ยากขึ้นจากเดิมในอดีต พร้อมกับคิดชื่อท่าแต่ละท่า เช่น ท่านกหวูดหวีดเล่นลม นกหวูดหวีดจิกเม็ดข้าว นกหวูดหวีดกระพือปีก ซึ่งการมีชื่อท่าทางจะทำให้เด็ก ๆ ได้เข้าใจตรงกัน และสามารถทำได้พร้อมกัน

การเล่นของแสดเต็นสากของเด็ก ๆ กลุ่มนกหวูดหวีด เกิดขึ้นในช่วงเวลาว่าง เช่น วันหยุดเสาร์ อาทิตย์ หรือเวลาเย็นหลังเลิกเรียน เด็ก ๆ มักจะมารวมกลุ่มกันเล่นแสดเต็นสากบริเวณหน้าบ้านของทีมวิจัยเสมอ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมการเล่นของเด็ก ๆ ชาวแสด

นอกจากนี้การเล่นแสดเด่นซากของเด็ก ๆ กลุ่มนกหุคหริด ยังถูกนำไปแสดงตามงานต่าง ๆ ทั้งงานบุญประจำปี งานของเทศบาล เป็นต้น ซึ่งทำให้กลุ่มเยาวชนนกหุคหริดกลายเป็นที่รู้จักของชาวแสดและคนทั่วไป

3.5 การถ่ายทอดและเผยแพร่คำสอน คำกลอน และคำคล้องจอง

การถ่ายทอดคำสอน คำกลอน และคำคล้องจอง ไม่ได้เกิดขึ้นในลักษณะการถ่ายทอดกับกลุ่มเยาวชนโดยตรง แต่เป็นลักษณะการถ่ายทอดความรู้ จากกลุ่มผู้สูงอายุ สู่ทีมวิจัย ซึ่งทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และจดบันทึก ซึ่งได้บันทึกไว้เป็นภาษาแสดและความหมายภาษาไทย

วิธีการถ่ายทอด เป็นลักษณะการพูดคุย สัมภาษณ์ สอบถามความรู้จากผู้สูงอายุ หรือจากปราชญ์ชุมชน โดยมีกลุ่มเด็ก ๆ เยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มนกหุคหริดเข้าร่วมรับฟัง และตั้งคำถามถามด้วย ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ทำให้ผู้สูงอายุ อยากเล่า หรืออยากถ่ายทอดข้อมูลเหล่านี้สู่ลูกหลานชาวแสดด้วยกันเอง นอกจากนี้เด็ก ๆ ยังมีส่วนร่วมในการบันทึกคำกลอน แม้ว่าจะถูกบั้ง หรือผัดบั้ง แต่ก็เป็นการศึกษาให้เด็กได้เขียนภาษาแสด

บางคำกลอน เด็ก ๆ สามารถท่องได้ เนื่องจากเป็นคำที่มีสัมผัส คล้องจอง เมื่อผู้ใหญ่ได้ฟัง ก็เป็นที่ชื่นชอบของชาวแสด นอกจากนี้ในการท่องคำคล้องจองอะไร่อย ยังเป็นการเล่นให้เด็ก ๆ ได้ทายคำทายปัญหา พร้อมกับการคิดทำทางประกอบ ซึ่งได้สร้างความสนุก และเป็นที่ยอมรับของเด็ก ๆ อีกด้วย

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต ผ่านการร้อง เล่น เต้นรำไทแสด เกิดขึ้นในหลายลักษณะ กล่าวคือ เกิดขึ้นตั้งแต่การถ่ายทอดความรู้จากทีมวิจัย สู่กลุ่มเยาวชน ตลอดจนชุมชนชาวแสด และบุคคลทั่วไป เช่น การถ่ายทอดภาษาแสด การถ่ายทอดบทเพลงภาษาแสด รวมทั้งการเล่น โดยเฉพาะการเล่นแสดเด่นซาก นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะเรื่องคำสอน คำกลอน และคำคล้องจอง โดยมีการถ่ายทอดจากกลุ่มผู้สูงอายุ หรือปราชญ์ชุมชน สู่ทีมวิจัย ซึ่งองค์ความรู้ทั้งหมดเหล่านี้ได้ถูกบันทึกเป็นภาษาแสด อักษรไทย รวมทั้งความหมายภาษาไทยด้วย

อาจกล่าวสรุปได้ว่าทีมวิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอน โบราณ และการเล่นของชาวแสด พร้อมกับการผลิตสื่อ โดยเฉพาะการแต่งเพลงภาษาแสด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม รวมทั้งยังแฝงไปด้วยคำสอนอีกด้วย รวมทั้งยังมีการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้สู่กลุ่มเยาวชน หรือมีชื่อเรียกว่า "กลุ่มนกหุคหริด" โดยมุ่งเน้นให้กลุ่มเยาวชนสามารถปฏิบัติ หรือสามารถร้องเพลงแสด หรือสามารถเล่นการเล่นของชาวแสดได้ ซึ่งความสามารถเหล่านี้ทำให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสนำไปแสดงตามงานต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนจนกลายเป็นที่รู้จัก

บทที่ 5

สรุปและวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน

1. สรุปผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานฟื้นฟูภาษาแสดในรูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ในปี 2553 ภายใต้โครงการ “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสดฉบับชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสดบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม” ผลจากการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ทำให้ระบบเขียนภาษาแสด ด้วยตัวอักษรไทย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกภาษาและองค์ความรู้ของชาวแสด ทำให้ได้ผลงานต่าง ๆ มากมาย เช่น หนังสือหัดอ่านภาษาแสด ซึ่งทีมวิจัยได้แต่งให้เป็นคำคล้องจอง เพื่อให้เด็ก และเยาวชนสามารถท่องจำได้อย่างง่าย หนังสือรวบรวมคำศัพท์ หรือพจนานุกรมภาษาแสดฉบับชาวบ้าน ประกอบด้วยคำศัพท์เรียงลำดับตามอักษร จำนวน 7,327 คำ และคำศัพท์หมวดต่าง ๆ 1,346 คำ , หนังสือเรื่องเล่าภาษาแสด จำนวน 18 เรื่อง และหนังสือรวบรวมวิถีชีวิตชุมชนชาวแสด จำนวน 15 เรื่อง รวมทั้งยังสามารถพัฒนาตัวอักษรภาษาแสด (font ภาษาแสด) สำหรับใช้พิมพ์ในคอมพิวเตอร์ได้อีกด้วย

ผลจากการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมา ทำให้ทีมวิจัยมองเห็นกลุ่มเด็ก ๆ ที่มีความสนใจในการเรียนรู้ภาษาแสด และสนใจการร้องเพลงแสด ประกอบกับกลุ่มผู้วิจัยก็มีความสนใจในการร้องรำ โดยเฉพาะการร้องหมอลำ และมีความพยายามเขียนเนื้อเพลงเป็นภาษาแสด พร้อมกับฝึกร้อง ซึ่งสามารถสร้างความสนุกสนานได้ จากจุดเริ่มต้นนี้จึงทำให้ทีมวิจัยได้ดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม ภายใต้โครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสดสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสด” โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญได้แก่ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นของชาวแสด เพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงแสด และเพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงและการละเล่นของชาวแสดสู่เยาวชนและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ

กระบวนการในการดำเนินงานวิจัย ทีมวิจัยได้มุ่งเน้นกระบวนการทำวิจัยตามแนวคิดของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กล่าวคือ มุ่งเน้นให้ชุมชนและเยาวชนมีส่วนร่วม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ทีมวิจัยมีลักษณะการดำเนินงาน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะได้แก่

- 1) การเก็บรวบรวมและจัดบันทึกข้อมูลด้านวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ที่ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นของชาวแสด โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการพูดคุย สัมภาษณ์ กับผู้รู้ ผู้สูงอายุ หรือปราชญ์ในชุมชน โดยใช้ภาษาแสดในการสัมภาษณ์ รวมทั้งยังมีกลุ่มเด็กเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ ด้วย

- 2) การแต่งเพลงภาษาแสด ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ เพลงสำหรับเด็ก มีเนื้อหาขนาดสั้น ๆ มีคำสัมผัส คล้องจอง เพื่อให้เด็กท่องจำได้อย่างง่าย และ บทเพลงที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาว

ไทแสง โดยบทเพลงประเภทนี้จะมีหลายทำนอง เช่น ทำนองหมอลำ ทำนองเพลงเดี่ยว รวมทั้งยังนำทำนองเพลงลูกทุ่งสมัยใหม่มาใส่เนื้อร้องภาษาแสง ทำให้คนฟังติดหู ประกอบกับเนื้อร้องเป็นภาษาแสง และมีเนื้อหาที่ตลกขบขัน สนุกสนาน ทำให้คนฟังชื่นชอบทั้งรุ่นเด็ก วัยกลางคน และวัยสูงอายุ ส่วนใหญ่นิยมใช้ร้องในงานบุญ งานประเพณี หรืองานกิจกรรมต่าง ๆ ที่หมู่บ้านจัดขึ้น นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้ผลิตสื่อประเภทอื่น ๆ อีก ได้แก่ สื่อหนังสือเล่มยักษ์ เพื่อเป็นสื่อให้เด็ก ๆ เยาวชนฝึกอ่าน และสื่อสารคดี ที่นำเสนอประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม และการฟื้นฟูภาษาของชาวแสง ซึ่งสามารถเผยแพร่ให้ทั้งคนในหมู่บ้านและคนที่สนใจภายนอกหมู่บ้านได้รับชม

3) การถ่ายทอดและการเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต ผ่านการร้อง เล่น เต้นรำไทแสง โดยเกิดขึ้นใน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การถ่ายทอดภาษาแสงสู่กลุ่มเด็กเยาวชน ทำให้เด็กเยาวชนสามารถอ่าน เขียนภาษาแสงได้ในเบื้องต้น 2) การถ่ายทอดบทเพลงแสง ซึ่งมีทั้งบทเพลงของเด็ก และบทเพลงที่แสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสง 3) การถ่ายทอดการเล่นของชาวแสง โดยเฉพาะการเล่นแสงเด่นสาก ที่มีการปรับประยุกต์ให้เหมาะกับยุคสมัย ถ่ายทอดให้กลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเป็นผู้เล่นได้ พร้อมกับการปรับท่าทางให้สนุกสนาน 4) การถ่ายทอดคำสอน คำกลอน และคำคล้องจอง เกิดขึ้นในลักษณะการถ่ายทอดความรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุ สู่ทีมวิจัย ซึ่งอยู่ในวัยกลางคน ได้มีการจดบันทึกและรวบรวมข้อมูลไว้ ทั้งภาษาแสงและความหมายภาษาไทย นอกจากนี้กลุ่มเด็กเยาวชนยังได้มีโอกาสร่วมเก็บข้อมูล สอบถามความรู้จากปราชญ์ผู้สูงอายุด้วย

ผลจากการดำเนินงานวิจัยในโครงการ ทำให้ทีมวิจัยมี**ผลผลิต (output)** ต่าง ๆ มากมาย ได้แก่

- 1) องค์กรความรู้เรื่องวิถีชีวิต ผ่านคำสอน กลอนโบราณและการเล่นของชาวแสง เช่น คำสอนจำนวน 15 คำสอน โฉลกหรือเคล็ดหาปลา คำคล้องจอง การเล่นกลองเลง การเล่นแสงเด่นสาก เป็นต้น
- 2) ได้บทเพลงแสง แบ่งออกเป็น บทเพลงสำหรับเด็ก จำนวน 5 เพลง และบทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสง จำนวน 20 เพลง
- 3) หนังสือเล่มยักษ์ จำนวน 4 เล่ม
- 4) สารคดี ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม และการฟื้นฟูภาษาของชาวแสง

ผลลัพธ์ (outcome) ของการดำเนินงานโครงการที่สำคัญได้แก่

- 1) ได้จัดตั้งกลุ่มเยาวชน วง “นกหูดหริด” ซึ่งเป็นตัวแทนเยาวชนที่สามารถเป็นผู้ถ่ายทอดภาษาผ่านบทเพลงภาษาแสง และการเล่นแสงเด่นสาก ซึ่งมีโอกาสได้ไปแสดงตามงานเทศกาล หรืองานตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชน อำเภอ และจังหวัด จนกลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทำให้เด็กกลุ่มนี้มีความสามารถ กล้าพูด และกล้าแสดงออก ไม่อายที่จะพูดภาษาแสง และภูมิใจในความเป็นคนแสง รวมทั้งยังได้เป็นตัวแทนในงานแสดง หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอีกด้วย

2) ทีมวิจัยชาวแสด สามารถสร้างกระบวนการถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลง และการละเล่นของชาวแสดสู่กลุ่มเยาวชนและชาวแสดหมู่บ้านอื่นที่สนใจ ดังจะเห็นได้ว่า เยาวชนแสด สามารถร้องเพลงแสด และสามารถแสดงการละเล่นแสดเด่นสาได้ รวมทั้งยังสามารถแสดงตามงานต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จัก

3) ทีมวิจัยสามารถเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการผลิตสื่อ โดยเฉพาะการแต่งเพลงภาษาแสดที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของชาวแสด รวมทั้งบุคคลทั่วไปที่ได้ยินได้ฟัง

4) ทีมวิจัยสามารถเป็นตัวแทนชุมชนในการนำเสนอ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสด ให้กับคนภายนอกได้รู้จัก โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษา อาจารย์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เข้ามาศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสดอย่างต่อเนื่อง

5) การดำเนินงานโครงการนี้ สามารถสร้างความตระหนักและทำให้ชาวแสดรวมทั้งกลุ่มเยาวชนชาวแสดได้เห็นคุณค่า ความสำคัญของภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสด ดังจะเห็นได้จากการเข้ามามีส่วนในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเยาวชน รวมทั้งชุมชนยังให้การตอบรับและมีความเข้าใจในการทำงานฟื้นฟูภาษาแสดมากยิ่งขึ้น

6) ชุมชนชาวแสด ในหมู่บ้านอื่นได้ให้ความสนใจในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวแสด ดังจะเห็นได้จากชาวแสดบ้านดอนสมอ มีความสนใจในการทำงานฟื้นฟูภาษาเหมือนกับชาวแสดบ้านบะหว้า

7) ทีมวิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง รวมทั้งยังเป็นการเผยแพร่ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แสดให้คนอื่น ๆ หรือคนภายนอกได้รับรู้อีกด้วย

2. วิเคราะห์ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานในโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสดสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสด” ได้บรรลุวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

1) ได้รวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงแสด และการละเล่นพื้นบ้านของชาวแสด กล่าวคือ ทีมวิจัยสามารถเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

1.1) คำสอน จำนวน 15 เรื่อง ซึ่งทั้ง 15 เรื่องนี้ เป็นคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติ ปฏิบัติตัวให้เป็นคนดี อยู่ในศีลธรรม ขยันทำมาหากิน โดยมีการเปรียบเทียบกับธรรมชาติ หรือสัตว์ต่าง ๆ

1.2) โฉลกหรือเคล็ดหาปลาของชาวไทแสก ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีการบอกกล่าว เล่าขาน และถือปฏิบัติกันตั้งแต่โบราณ ปัจจุบันผู้รู้คำสอน และเคล็ดหาปลา มีแต่เฉพาะผู้สูงอายุ หรือ คนเฒ่าคนแก่เท่านั้น

1.3) การละเล่นแห่กลองเลงของชาวไทแสก ถือเป็นการละเล่นพื้นบ้าน ส่วนใหญ่มักเล่นในงานบุญ หรืองานเทศกาลต่าง ๆ ใช้อุปกรณ์หลายประเภท ส่วนใหญ่เป็นอุปกรณ์ให้จังหวะ ได้แก่ กลองตุ้ม กลองกิ่ง กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ แคน ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบและสนุกสนานของชาวไทแสก เนื่องจากมีจังหวะที่สนุกสนาน ครื้นเครง

1.4) การละเล่นแสกเต้นสาก ถือเป็นการละเล่นอันเป็นเอกลักษณ์ที่มีมาแต่ดั้งเดิม ในอดีตจะมีการเต้นสากปีละครั้งในวันสังเวฬุเท้านั้น แต่ปัจจุบันได้มีความเปลี่ยนแปลงในหลายลักษณะ ตามคำบันทึกของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวคือ ในอดีตผู้รำจะรำรำตามจังหวะ และต้องระวังไม่ให้ไม้พลองหนีบข้อเท้า ต่อมาจากการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยผู้รำจะถือเทียนไว้ขณะรำรำ เพื่อความสวยงาม แต่ปัจจุบันได้มีการประยุกต์ท่าทางการรำรำมากขึ้น เพื่อสร้างความสนุกสนาน และถือเป็นการฝึกให้ผู้รำมีสมาธิในการรำอีกด้วย นอกจากนี้ปัจจุบันการเล่นแสกเต้นสาก ไม่ใช่แค่เพียงการแสดงเฉพาะในวันสังเวฬุเท้านั้น แต่ยังถือเป็นการละเล่นที่ใช้แสดงในโอกาสต่าง ๆ เช่น การแสดงตามงานบุญ งานประจำปี งานเทศกาล หรือการจัดงานกิจกรรมต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีโอกาสแสดงความสามารถ รวมทั้งยังทำให้การเล่นแสกเต้นสากได้รับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูต่อไป

1.5) คำคล้องจองอะไร่อย เป็นการคิดคำทายของคนสมัยก่อน ที่เป็นคำคล้องจอง จำง่าย ชื่นใจ พร้อมกับยังทำให้ผู้เล่นเกิดความสนุกสนาน โดยความหมายแต่ละประโยคจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ หรือ เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวที่เห็นเป็นประจำ แต่ปัจจุบันคำคล้องจองเหล่านี้ไม่ได้ถูกถ่ายทอดมายังรุ่นเด็ก ๆ ทำให้ท่องจำเหล่านี้ไม่ได้ แต่เนื่องจากการทำงานวิจัยได้มีกระบวนการให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล จึงทำให้เด็ก ๆ สามารถฝึกท่อง ได้ติดปาก พร้อมกับคิดท่าทางประกอบด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เด็ก ๆ จำคำเหล่านี้ได้ง่ายมากยิ่งขึ้น พร้อมกับสร้างความสนุกสนานร่วมกัน

ผลจากการรวบรวมองค์ความรู้เรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ เพลงแสก และการละเล่นพื้นบ้านของชาวแสก ได้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวแสก รวมทั้งคุณค่าของคำสั่งสอน คำกลอนโบราณ และการละเล่นพื้นบ้านของชาวแสก ซึ่งคนในปัจจุบันแทบจะไม่เคยได้ยินกันแล้ว

2) ได้ผลิตสื่อการเรียนรู้ภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงแสก ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ บทเพลงสำหรับเด็ก และบทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสก สามารถพิจารณาตามกรอบแนวคิดวิเคราะห์ของสื่อ ได้ดังนี้

2.1) **บทเพลงสำหรับเด็ก** ประกอบด้วย 5 เพลง ได้แก่ เพลงนกกระเจิบ (นือกหรือคู้หรือคู้), เพลงเห็ดฟาง (ค้างเหวียง), เพลงปลาไซ้ (ปรัคัง), เพลงเปิดก๊าบ (ปัดก๊าบ) และเพลงไก่โต้ง ไก่โอก

ผู้ผลิตสื่อ (sender) คือ ทีมวิจัยแสง

เนื้อหาของเพลง (message) เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ มีเนื้อร้องไม่ยาว มีเนื้อร้องที่คล้องจอง มีท่อนที่เลียนเสียงสัตว์ตามธรรมชาติ เช่น เพลงไก่โด้ง มีท่อนที่ร้องเลียนเสียงของไก่โด้ง “โออิ้อ้อก ๆ” รวมทั้งยังมีทำนองที่สนุกสนาน เนื้อร้องและทำนองลักษณะนี้ทำให้เด็ก ๆ สามารถจำขึ้นใจและร้องได้ติดปากเป็นที่สนุกสนาน

ช่องทางในการเผยแพร่ (channel) เป็นการถ่ายทอดจากทีมวิจัย สู่กลุ่มเยาวชน โดยทีมวิจัยเป็นผู้แต่งเพลง และสอนให้เด็กและเยาวชนร้อง พร้อมกับคิดท่าทางประกอบ ซึ่งเด็ก ๆ สามารถร้องเล่นสนุกสนานเอง รวมทั้งยังสามารถนำบทเพลงเหล่านี้ไปแสดงตามงานเทศกาล หรือการจัดกิจกรรมตามงานต่าง ๆ ด้วย

ผู้รับสาร (receiver) เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยมีชื่อเรียกกลุ่มตัวเองว่า “กลุ่มนกหวีดหรีด”

2.2) บทเพลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวไทแสง เป็นเพลงที่ทีมวิจัยร่วมกันแต่งขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวแสง บางเพลงจะสอดแทรกมุขตลก จำขึ้นเพื่อสร้างความสนุกสนานให้กับผู้ฟังด้วย โดยแต่ละเพลงมีหลายทำนอง เช่น ทำนองหมอลำ ทำนองเพลงเดี่ยว หรือเป็นการนำทำนองเพลงลูกทุ่งที่คุ้นหูมาใส่เนื้อร้องภาษาแสง ประกอบไปด้วย 20 เพลง

ผู้ผลิตสื่อ (sender) คือ ทีมวิจัยแสง

เนื้อหาของเพลง (message) สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) เพลงที่ใช้ในงานเทศกาล หรืองานบุญของชาวไทแสง โดยในแต่ละเพลงจะมีเนื้อหาที่แฝงไปด้วยคำสอนโดยเฉพาะเรื่องการทำความคิด ได้แก่ เพลงอวยพรขึ้นบ้านใหม่ (อับอ้วยพ็อนฮันรำนมอ), เพลงแห่กลองเลง (เพ็งแรตร้องเล้ง), เพลงลอยกระทง (เพ็งโดรียกะทัง), เพลงสาวเดินสาก (เพ็งสะอ้อนสาวแซ็กซาก), เพลงรำบายศรี (เพ็งเหรี๊กห่อน), เพลงเดือนสิบสอง (เดย์เบรียนสิบสอง), เพลงเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ (ออกมอสามกัม), เพลงชวนไปทำบุญ (อับซัวไปฮิดนุ่น), เพลงต้อนรับผ้าป่า (อับด่อนผ้าป่า) และเพลงรับบุญพุทธาภิเษก (อับเอ้านุ่นพุตท๊าพิเสก)

2) เพลงที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวแสง ได้แก่ เพลงฝนแล้ง (อับไรรบิ้นหวินแลง), เพลงชวนเพื่อนไปดำน (อับเดย์ซัวมูไปดรัมน้ำ) และ เพลงกล่อมลูก (เจียนหูลีลิก)

3) เพลงที่แสดงให้เห็นถึงความรักของคนหนุ่มสาว ได้แก่ เพลงผู้บ่าวโกหก (อับดักันเด็กบ่าวจีลือก), เพลงคิดถึงคนไกล (เดย์คอนต่านล่อทังฮันไปไตร์), เพลงไปเที่ยวเมืองนครพนม (เดย์ไปเซินเพี้ยนนะคือน), เพลงถ้าไปแล้วไม่ต้องกลับมา (อับเดย์ไปแลวโบเอื่อเปร่อ), เพลงคิดถึงสาวตาน (เพ็งหล้อทังสาวต่าน), เพลงคิดถึงเธอมาก (เพ็งล่อทังเจ้าหล่าย) และเพลงรำลา (อับลาหมาปรี)

ช่องทางในการเผยแพร่ (channel) ส่วนใหญ่จะมีการร้องเพลงในงานบุญ หรือตามงานเทศกาลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน หรือมีการจัดกิจกรรมขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งในโอกาสที่ชาวแสงบ้านบะ

หว่า มีแตกต่างกันมาเยื่อมเยียน ก็จะใช้บทเพลงเหล่านี้สร้างความสนุกสนานให้กับคนในชุมชน และแขกผู้มาเยือน

ผู้รับสาร (receiver) กลุ่มเป้าหมายหลักคือคนในชุมชนชาวแสด บ้านบะหว้า รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายรองคือ ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมงานบุญ หรือเทศกาลต่าง ๆ รวมถึงแขกผู้มาเยือน ซึ่งทำนองเพลงหมอลำ หรือทำนองเพลงเดี่ยว จะสามารถสร้างความสนุกสนานให้กับผู้ฟังได้เป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้ผลิตสื่อประเภทอื่น ๆ อีกด้วย ได้แก่ หนังสือเล่มยักษ์ และสารคดีชาวแสด กล่าวคือ หนังสือเล่มยักษ์ เป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็ก มีขนาดใหญ่ (ขนาด A3) แข็งแรง มีภาพประกอบชัดเจน สีสันสดใส เนื้อเรื่องมีใจความสำคัญ สนุกสนาน ถือเป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่าน - เขียนภาษาแสดในระยะแรก รวมทั้งยังสามารถพัฒนาทักษะด้านไวยากรณ์ทางภาษา เนื่องจากในเนื้อเรื่องมีการใช้คำหรือรูปประโยคซ้ำ ๆ เด็ก ๆ สามารถอ่านร่วมกันเป็นกลุ่มได้ และยังสามารถกระตุ้นให้เด็กเกิดความต้องการอ่าน - เขียน หรือมีนิสัยรักการอ่าน มีความคิดสร้างสรรค์ได้ ทีมวิจัยได้ผลิตหนังสือเล่มยักษ์ 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง แม่หญิงพาลูกไปรดสวน (บ้าย หญิง หย่อง ลก ไป แร็ก สวน) เรื่อง พี่เขยเด็กไปเก็บเห็ด (จีเซ่ หย่อง ไนแด็ก ไป กีบ ด้าง) เรื่อง ป้าวันไปยกยอ (ป้า วัน ไป ดี๊ก สะคุ้ง) และเรื่อง ปู่เฒ่ากับลูกเสือ (โอิงเฒ่า กับ ลี๊กกู๊ก) เนื้อหาของหนังสือเล่มยักษ์ แสดงถึงวิถีชีวิตประจำวันของชาวแสด เช่น ไปเก็บเห็ดไปยกยอ ไปรดน้ำพืชผัก รวมทั้งยังมีตัวละครที่มีชื่อเหมือนคนในชุมชน เป็นที่รู้จัก ซึ่งเป็นที่สนใจของผู้อ่าน

ส่วน สารคดีชาวแสด แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชาวแสด สถานการณ์ทางภาษาของชาวแสด ตลอดจนการดำเนินงานฟื้นฟูภาษาของชาวแสดที่ผ่านมา และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือกลุ่มเยาวชน "นกดุเห็ด" ซึ่งถือเป็นกลุ่มเยาวชนชาวแสดที่มีความสนใจในการเรียนรู้ภาษา ศิลปะและวัฒนธรรมของชาวแสด มีช่องทางในการเผยแพร่หลายทาง เช่น แพร่ภาพผ่านเครื่องเล่นดีวีดี สำหรับเปิดให้ผู้รับชมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน และการเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์¹ ซึ่งทำให้คนทั่วไป รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้ให้ความสนใจมากขึ้นด้วย ปัจจุบันมีผู้เข้าชมจำนวน 800 กว่าครั้ง

อาจกล่าวสรุปได้ว่า สื่อต่าง ๆ แต่ละประเภทนี้ มีทีมวิจัยเป็นกลุ่มผู้ผลิตสื่อกลุ่มเดียวกัน แต่มีกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน เช่น บทเพลงสำหรับเด็ก มีกลุ่มเป้าหมายหลักคือ กลุ่มเด็กและเยาวชน บทเพลงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชาวแสด มีกลุ่มเป้าหมายหลักคือ กลุ่มชุมชนชาวแสด ซึ่งสามารถนำมาใช้ร้องหรือเผยแพร่ตามกิจกรรม หรือตามงานบุญ งานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น รวมทั้งยังสามารถนำไปแสดงตามเวทีต่าง ๆ ที่ทางส่วนราชการจัดขึ้น ทำให้บทเพลงแสด และกลุ่มเยาวชนแสดได้เป็นที่รู้จักทั้งคนในชุมชน และคนนอกชุมชน นอกจากนี้สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ยังมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึง อัตลักษณ์ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสดอย่างชัดเจนอีกด้วย

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=hwPo--jHZCI> การฟื้นฟูภาษาแสด บ้านบะหว้า (6 พฤษภาคม 2561)

3) ได้ถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสกสู่เยาวชนและชาวแสกหมู่บ้านอื่นที่สนใจ ซึ่งมีลักษณะการสืบทอดที่สอดคล้องกับแนวคิด “3 เส้นทางของการสืบทอด” ทั้ง 3 รูปแบบ (กาญจนา แก้วเทพ, 2549 : 10 – 43) ดังนี้

3.1) การสืบทอดแบบตาขายสอนลูกหลาน สอดคล้องกับการถ่ายทอดการอ่าน เขียนภาษาแสก ที่ทีมวิจัยได้สอนให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน กล่าวคือ ได้มีการสอนในลักษณะการอธิบาย มีแผนภาพอักษรเป็นสื่อในการสอน พร้อมกับการให้ฝึกอ่านออกเสียง และฝึกเขียนคำศัพท์ที่ถูกต้อง ทำให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจและสามารถอ่าน เขียนภาษาแสก ด้วยตัวอักษรไทยได้เบื้องต้น

3.2) การสืบทอดแบบตาขายพาทำเลย เช่น การสืบทอดการเล่นแสกเต้นสาก ที่ทีมวิจัยได้สอนให้เด็ก ๆ สามารถรำแสกเต้นสากได้ ซึ่งเด็ก ๆ ได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ดังคำบอกเล่าของทีมวิจัยว่า “เด็ก ๆ เป็นคนขวนและไปหาไม้ไผ่มาตัดเอง พอเด็ก ๆ กลับจากโรงเรียนก็จะมารวมกลุ่มกันมาเล่นแสกเต้นสากกัน” ซึ่งสร้างความสนุกสนาน และสร้างความประทับใจให้กับทีมวิจัยเป็นอย่างมาก

3.3) การสืบทอดแบบหลานถามตาขาย เกิดขึ้นในลักษณะที่เด็ก ๆ ได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการเก็บข้อมูลทางภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์ ผู้รู้ หรือผู้อาวุโส โดยเฉพาะในเรื่องการเล่นกลองเลง คำคล้องจองอะไรเอ๋ย ซึ่งทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ภาษาและภูมิปัญญาของชาวแสกอีกด้วย

อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดและเผยแพร่ภาษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสก ยังไม่สามารถนำไปสืบทอดในโรงเรียนได้ แต่สามารถสร้างตลาดผู้ชมหรือคนดูได้ โดยศิลปินคือทีมวิจัย และกลุ่มเยาวชนที่สามารถแสดงศิลปะ วัฒนธรรม ทั้งร้อง รำ และการเล่นของชาวไทแสกได้ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรม งานบุญ หรือเทศกาลต่าง ๆ ภายในชุมชน จนกลายเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวไทแสกที่กลายเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน รวมทั้งคนต่างถิ่นหรือแขกผู้มาเยือนอีกด้วย

อาจกล่าวสรุปได้ว่า การดำเนินงานในโครงการ “ฟื้นฟูภาษาแสกสู่เยาวชน : ร้องเล่นเต้นรำไทแสก” ได้ทำให้นักวิจัยท้องถิ่นมีองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสกเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมสู่กลุ่มเยาวชน ผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้กลุ่มเยาวชนได้ร้องเพลงแสก ได้ทดลองเล่นแสกเต้นสาก รวมทั้งให้กลุ่มเยาวชนได้มีบทบาทในการเป็นผู้เก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สามารถทำให้เด็กมีความสนใจ เกิดความสนุกสนาน และมีความรักและภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมของตนเองมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้มีการเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อสาธารณะต่าง ๆ ทั้งการออกแสดงตามงานเทศกาลในโอกาสต่าง ๆ และการเผยแพร่สารคดีผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งทำให้ชาวแสก บ้านบะหว้ากลายเป็นที่รู้จักของคนในวงกว้างมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

1) ภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว ทีมวิจัยควรมีการจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มเยาวชนอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมกับวัยของกลุ่มเยาวชน กล่าวคือ กลุ่มนทหรุดหรืด ได้รวมกลุ่มกันตั้งแต่วัยในระดับประถม ปัจจุบันได้เติบโตเข้าสู่วัยรุ่น จึงควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กในระดับมัธยม รวมทั้งควรค้นหากลุ่มเยาวชนนทหรุดหรืดรุ่นที่ 2 เพื่อที่จะทำให้การถ่ายทอดภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวแสกไม่ขาดความต่อเนื่อง

2) ทีมวิจัยควรมีการจัดกิจกรรมฝึกให้คนรุ่นใหม่สามารถใช้ระบบเขียนภาษาแสก ตัวอักษรไทยได้อย่างแม่นยำและมั่นใจเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถบันทึกภาษาและองค์ความรู้ท้องถิ่นได้เพิ่มมากขึ้น

3) ควรมีพื้นที่และโอกาสในการแสดงออก หรือเวทีการแสดงออกของกลุ่มเยาวชน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเยาวชนมีความกล้าแสดงออก และมีความรู้สึภาคภูมิใจในความเป็นคนแสกอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. 2549. “สามวงล้อแห่งการขับเคลื่อนศักดิ์ศรีและความยั่งยืนของสื่อพื้นบ้านเพื่อสุขภาวะ” ใน สื่อพื้นบ้านแข็งแกร่ง สุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง. โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ภายใต้มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- คุณจักร จิตบรรจง และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. (2557). “ภาษาแสก” ใน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ พิธีประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปี พ.ศ. 2557. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน). 2542. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 14. กรุงเทพฯ ฯ.
- นฤมล อินทรประสิทธิ์. (2534). การศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาแสก บ้านอาจสามารถ จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรีชา ชัยปัญหาและคณะ. (2553). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการ “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสก ฉบับชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านบะหว้า” ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- ศรินชา จิตบรรจง. (2545). การวิเคราะห์การแปรการใช้คำศัพท์ของคนสามระดับอายุในภาษาแสก อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และปรีชา ชัยปัญหา. 2540. “วิถีครอบครัวกับการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติพันธุ์ไทแสก” ใน วัฒนธรรมกับการพัฒนา : ทางเลือกของสังคมไทย. กรุงเทพฯ ฯ.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2547). แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ ฯ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- William J. Gedney. 1970. “The Sack Language of Nakhon Phanom Province”. Journal of Siam Society. 58,1 : 68 – 69.

ภาคผนวก

1. หนังสือนิทานเล่มยักษ์

ทีมวิจัยได้ผลิตสื่อหนังสือนิทานเล่มยักษ์ จำนวน 4 เรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 เบี้ย หนึ่ง หย่อง ลก ไข่ แร็ก ส่วน

เบี้ย หนึ่ง หย่อง ไนฝิ่น ไนโพรท์ ไข่ แร็ก ส่วน.

เบี้ย หนึ่ง ตัก น้ม จอ คู้. เอื้อ ไนฝิ่น ริว ไข่ แร็ก มากถาด.

เบี้ย หนึ่ง ตัก น้ม จอ คู้. เอื้อ ไนโพรท์ ริว ไข่ แร็ก มากวัก.

เบี้ย หนึ่ง ตัก น้ม จอ คู้. เอื้อ ไนฝิ่น ริว ไข่ แร็ก มากเปรี้ยง.

เบี้ย หนึ่ง ตัก น้ม จอ คู้. เอื้อ ไนโพรท์ ริว ไข่ แร็ก พริกแกก.

เบี้ย หนึ่ง ตัก น้ม จอ คู้. เอื้อ ไนฝิ่น ริว ไข่ แร็ก มากเก้.

เบี้ย หนึ่ง ตัก น้ม จอ คู้. เอื้อ ไนโพรท์ ริว ไข่ แร็ก พริกบัว.

เบี้ย หนึ่ง ตัก น้ม จอ คู้. เอื้อ ส่อง แอ้ง นิ ไข่ แร็ก ส่วน.

ผัด อิด น้ม เหยย จอ ท้าง. เถรีด ล้ม หง่าย ปาง GANG.

เรื่อง แม่หนึ่งพาลูกไปรดสวน

แม่หนึ่งพาฝิ่นกับโพรท์ไปรดสวน

แม่หนึ่งตักน้ำใส่คู้ ให้น้องฝิ่นหิ้วไปรดพริก

แม่หนึ่งตักน้ำใส่คู้ ให้น้องโพรท์หิ้วไปรดพริกทอง

แม่หนึ่งตักน้ำใส่คู้ ให้น้องฝิ่นหิ้วไปรดแดง

แม่หนึ่งตักน้ำใส่คู้ ให้น้องโพรท์หิ้วไปรดผักกาด

แม่หนึ่งตักน้ำใส่คู้ ให้น้องฝิ่นหิ้วไปรดมะเขือ

แม่หนึ่งตักน้ำใส่คู้ ให้น้องโพรท์หิ้วไปรดต้นหอม

แม่หนึ่งตักน้ำใส่คู้ ให้สองคนไปรดผัก

คันไปทำน้ำหกใส่ทางเดินลื่นล้ม

1.2 จี๋เซ่ หย่อง ไนแด็ก ไป กีบ ค้าง

จี๋เซ่ หย่อง ไนแด็ก ไป กีบ ค้าง แง้ง ไค้นญาม.

จี๋เซ่ แหร่น ค้าง แญ. โหล่ ท้อย ไนแด็ก กีบ ค้าง แญ จอ กะ หย่ง.

จี๋เซ่ แหร่น ค้าง ตร่วน. โหล่ ท้อย ไนแด็ก กีบ ค้าง ตร่วน จอ กะ หย่ง.

จี๋เซ่ แหร่น ค้าง ตามมัว. โหล่ ท้อย ไนแด็ก กีบ ค้าง ตามมัว จอ กะ หย่ง.

จี๋เซ่ แหร่น ค้าง กู้นถัก. โหล่ ท้อย ไนแด็ก กีบ ค้าง กู้นถัก จอ กะ หย่ง.

จี๋เซ่ แหร่น ค้าง วิดลั่น. โหล่ ท้อย ไนแด็ก กีบ ค้าง วิดลั่น จอ กะ หย่ง.

จี๋เซ่ แหร่น ค้าง พิพ่วน. โหล่ ท้อย ไนแด็ก กีบ ค้าง พิพ่วน จอ กะ หย่ง.

จี๋เซ่ หย่อง ไนแด็ก หย้าง ไป ท้าง ค้อน เท้า ตึก. เหร่า ถ่าม กะ ค้อน อะท้าว.

จี๋เซ่ ตอบ กะ ค้อน เท้า ตึก โบกี้ ลีบ ม้าง ปราช หุ่ง. ไนแด็ก หล่าว หลู้ เท้ว ออก ค้อน
หมา ร้าน.

เรื่อง พี่เซพาเด็กไปเก็บเห็ด

พี่เซพาเด็กไปเก็บเห็ดโนนญาม

พี่เซเห็นเห็ดแย้ บอกให้เด็กเก็บเห็ดแย้ใส่ตะกร้า

พี่เซเห็นเห็ดไส้เดือน บอกให้เด็กเก็บเห็ดไส้เดือนใส่ตะกร้า

พี่เซเห็นเห็ดโคน บอกให้เด็กเก็บเห็ดโคนใส่ตะกร้า

พี่เซเห็นเห็ดคางคก บอกให้เด็กเก็บเห็ดคางคกใส่ตะกร้า

พี่เซเห็นเห็ดวิดลั่น บอกให้เด็กเก็บเห็ดวิดลั่นใส่ตะกร้า

พี่เซเห็นลูกนมวัว บอกให้เด็กเก็บลูกนมวัวใส่ตะกร้า

พี่เซพาเด็กเดินไปทางเนินตาตึก เขาถามว่าเนินอะไร

พี่เซบอกว่าเนินตาตึกฝั่งฝิตายโง เด็กกลัวพากันวิ่งหนีกลับบ้าน

1.3 ป่า วัน ไป ตึก สะดุ้ง

ป่า วัน ไป ตึก สะดุ้ง. ยู รี ฝ้าย มาก แซ้ว.

เป้ง บาด แดโมะ ได้ ปรำ แถ้. วัว เอ้า ปรำ แถ้ จอ วิกทา.

เป้ง บาด ถี่ สอง ได้ ปรำ ร็อก. วัว เอ้า ปรำ ร็อก จอ วิกทา.

เป้ง บาด ถี่ สาม ได้ ปรำ ห่าว. วัว เอ้า ปรำ ห่าว จอ วิกทา.

เป้ง บาด ถี่ ซี่ ได้ ปรำ เง้ง. วัว เอ้า ปรำ เง้ง จอ วิกทา.

เป้ง บาด ถี่ ฮ้า ได้ ปรำ เชื่อม. วัว เอ้า ปรำ เชื่อม จอ วิกทา.

เป้ง บาด ถี่ ร็อก ได้ ปรำ คำว. วัว เอ้า ท้าไม รอย เหง้ง.

ราบ ไซ้ วิกทา. หย้าง ฝ่า บ้าน หมา ร้าน.

เรื่อง ป่าวันไปยกยอ

ป่าวันไปยกยอที่ห้วยหมากแซว

ยกครั้งแรกได้ปลาช่อน แล้วจับปลาช่อนใส่ข้อง

ยกครั้งที่สองได้ปลาดุก แล้วจับปลาดุกใส่ข้อง

ยกครั้งที่สามได้ปลาขานา แล้วจับปลาขานาใส่ข้อง

ยกครั้งที่สี่ได้ปลาหมอ แล้วจับปลาหมอใส่ข้อง

ยกครั้งที่ห้าได้ปลาเนื้ออ่อน แล้วจับปลาเนื้ออ่อนใส่ข้อง

ยกครั้งที่หกได้ปลาค้าว แล้วเอาเถาวัลย์ร้อยใส่เหงือกปลา

หาบคู่กับข้องเดินผ่ากลางหมู่บ้าน

1.4 โอึงเครือ กับ ลีกลูก

โอึงเครือ ไป ถ่างต้อง ค่อมมือ.

มือ แดโมะ วัว ไป พ้าม ลีกลูก หัว นีอกหรีดหรีด. วัว กิ่งเอา หม่ากือ มะรียน.

มือ ถี่ สอง วัว ไป พ้าม ลีกลูก หัว รือ. วัว กิ่งเอา หม่ากือ มะรียน.

มือ ถี่ สาม วัว ไป พ้าม ลีกลูก หัว บัด. วัว กิ่งเอา หม่ากือ มะรียน.

มือ ถี่ ซี วัว ไป พ้าม ลีกลูก หัว กะจอน. วัว กิ่งเอา หม่ากือ มะรียน.

มือ ถี่ อำ วัว ไป พ้าม ลีกลูก หัว วาน. วัว กิ่งเอา หม่ากือ มะรียน.

มือ ถี่ รือก วัว ไป พ้าม ลีกลูก หัว ลูก. วัว กิ่งเอา หม่ากือ มะรียน.

ทั้ง เซอ กุ่ม. หม่ม ลูก ฮัน หรา ลีกลูก มั่น. วัว หล่าว หรีด ยู ส่างรียน.

สาก แดหล้อม วัว กิ่งเอา ลีกลูก หัว แซด. ไป เปรอ กือ ถู๊ เกา.

เรื่อง ปู่เครือกับลูกเสือ

ปู่เครือไปถางป่าทุกวัน

วันที่ 1 ปู่ไปเจอลูกนกกระเจิบ ปู่ก็เอามาไว้ที่บ้าน

วันที่ 2 ปู่ไปเจอลูกเต่า ปู่ก็เอามาไว้ที่บ้าน

วันที่ 3 ปู่ไปเจอลูกเป็ด ปู่ก็เอามาไว้ที่บ้าน

วันที่ 4 ปู่ไปเจอลูกกระรอก ปู่ก็เอามาไว้ที่บ้าน

วันที่ 5 ปู่ไปเจอลูกงู ปู่ก็เอามาไว้ที่บ้าน

วันที่ 6 ปู่ไปเจอลูกเสือ ปู่ก็เอามาไว้ที่บ้าน

ตกกลางคืน แม่เสือมาตามหาลูกมัน ปู่กลัวเลยหลบอยู่บ้าน ตื่นแต่เช้าปู่ก็เอาลูกสัตว์ไปไว้ในป่า

เหมือนเดิม

2. สารคดีชาวแสก

ทีมวิจัยได้ร่วมกันผลิตสารคดีชาวแสก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ประเพณี วิถีชีวิต รวมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาแสกของชาวแสก บ้านบะหว้า โดยสารคดีชุดนี้เป็นเสียงภาษาแสก พร้อมกับมีคำบรรยายใต้ภาพเป็นภาษาไทย

2.1 บทถ่ายทำสารคดีชาวแสก

ภาพ	บทภาษาไทย
- นางสาวจวงใส่ชุดไทแสกยืนพูดอยู่ที่หน้าบ้าน - ยืนกับทีมงาน 4 คน ใส่ชุดไทแสก - ยืนยิ้มไหว้พร้อมกัน	สวัสดีค่ะ ดิฉัน นางสาวจวง ก้อนกั้น วันนี้ดิฉันจะพาพวกเราไปชมสารคดี ด้านภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทแสก
รูปถ่าย/ รูปภาพเก่า รูปชาวไทแสก	ชาวไทแสกเป็นชนเผ่าหนึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย มีภาษาพูดเป็นของตัวเอง
- ภาพแผนที่แสดงการอพยพ - นักวิชาการให้ข้อมูลเกี่ยวกับชาวไทแสก	บรรพบุรุษได้เล่าว่า ชนเผ่าไทแสก ย้ายถิ่นฐานมาจากประเทศลาว มาสู่ประเทศไทยที่บ้านอาจสามารถ บ้านไผ่ล้อม อำเภอเมืองนครพนม บ้านดอนสมอ อำเภอศรีสงคราม บ้านบะหว้า อำเภอนาหว้า จ.นครพนม ฯลฯ
ภาพนิ่ง/ ภาพเคลื่อนไหว ภาพเคลื่อนไหวแสกเต้นสาธิต/ ภาพชาวไทแสก ไปวัด ทำบุญตักบาตร	ชาวไทแสกเป็นชนเผ่าที่มีการรักษาประเพณี วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของตนเองมาโดยตลอด นับถือศาสนาพุทธ มีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ
รูปคนทำนา/ ปลูกผัก/ ทอผ้า/ เก็บเห็ด/ จักสาน/ เลี้ยงสัตว์	ชาวไทแสกมีอาชีพทำนาเป็นหลัก ขามว่างจากการทำนามีการปลูกผักสวนครัว ทอผ้า เก็บเห็ด จักสาน เลี้ยงสัตว์

ภาพ	บทภาษาไทย
ภาพนิ่ง/ ภาพเคลื่อนไหวคนหาปลา	ประกอบกับมีลำห้วยแก เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ จึงสามารถหาปลาได้ทุกฤดูกาล
ภาพนิ่ง/ ภาพเคลื่อนไหว การรวมกลุ่มของคนในหมู่บ้าน ทอผ้า ข้าวอินทรี ภูมิปัญญา รูปน้ำดื่ม รูปต้อนรับกรมวังผู้ใหญ่ รูปอื่นๆ ทั้งหลายที่อยากนำเสนอ	นอกจากนี้ชาวไทแสกโดยเฉพาะที่บ้านบะหว้า มีความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ และช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการตั้งกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มข้าวอินทรี กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มน้ำดื่ม กลุ่มปุ๋ยหมัก กลุ่มนาพันไร่
- รูปทีมวิจัยทำงานที่บ้านอ.ปรีชา - รูปประชุมทีมวิจัย - รูปเขียนหนังสือ - รูปทำระบบตัวเขียนที่มหิดล	ภาษาแสกเป็นภาษาเฉพาะถิ่น แต่ปัจจุบันพบว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนไม่พูดภาษาของตนเอง ทำให้คนในชุมชนเกิดความกังวลว่า วันหนึ่ง ภาษาแสกจะหายไป จึงเป็นเหตุให้คนในชุมชนบ้านบะหว้าร่วมกันทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อการฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง
VDO สัมภาษณ์ อ.ปรีชา เรื่อง สถานการณ์ทางภาษาแสก	สถานการณ์ทางด้านภาษาแสก
รูปทำงาน ทำระบบเขียน ผลงาน พจนานุกรมคู่มือระบบเขียน	ในปี 2553 ทีมวิจัยชาวแสกได้ทำโครงการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านฯ โดยร่วมกันทำการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสกด้วยอักษรไทย ร่วมกับนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยมหิดล ทำให้ทีมวิจัยชาวแสกสามารถบันทึกภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทแสกได้ด้วยตนเอง เช่น คำศัพท์ นิทาน และสามารถรวบรวมคำศัพท์จัดทำเป็นพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านได้มากกว่า 7,000 คำ
รูปฝึกเด็กเดินสาก รูปสอนเขียนหนังสือหน้าบ้าน	ผลจากการทำวิจัยนี้ทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านบะหว้าสนใจอยากเรียนภาษาแสก จึงเกิดโครงการร้องเล่นเต้นรำไทแสกขึ้น ซึ่งมีกลุ่มเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น จนเกิดเป็นกลุ่ม นกหวูดหรีด ขึ้น
รูปกลุ่มทีมวิจัยทำกิจกรรมตัดไม้ แยกไม้ ซ่อมเดินสาก สอนอ่าน สอนร้องเพลง (ซ่อมแบบ	กลุ่มนกหวูดหรีด คือ กลุ่มเด็กและเยาวชน ที่ส่งเสริมเล่นกันตลอดเวลา เสมือนเสียงร้องของนกกระเจิบนก

ภาพ	บทภาษาไทย
เบื้องหลังกองถ่าย)	กระจำที่ส่งเสียงร้องเจื้อยแจ้วตลอดเวลา กลุ่มเด็กๆ เหล่านี้มักร่วมร้องเล่นกันอย่างสนุกสนาน โดยเฉพาะ การละเล่นพื้นบ้าน เช่น การรำแสกเต้นสาธ การเล่น กลองเลง รวมทั้งยังฝึกหัดอ่านเขียนภาษาแสกอีกด้วย เรียกได้ว่าเด็กๆสามารถร้องเล่นเต้นรำไทแสกได้อย่าง มั่นใจ
รูปแต่งตัวสวยออกงาน	ทำให้เด็กๆเหล่านี้ได้เป็นตัวแทนของชาวไทแสก เผยแพร่ด้านภาษาและวัฒนธรรมในงานต่างๆ เช่น งาน บุญเดือน 4, งานมหกรรมชนเผ่า, งานวันภาษาแม่สากล เป็นต้น
บทสัมภาษณ์ เด็กๆ, พี่จวง, ทีมวิจัย, ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ปกครอง, คนในชุมชน	จากการที่เด็กๆกลุ่มนกหุดหิดได้ให้ความสนใจ รัก การแสดงออกในด้านภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้ชุมชนชาวไทแสกเกิดความภาคภูมิใจ และมี ความหวังว่า เด็กๆเหล่านี้จะเป็นผู้สืบทอดภาษาและ วัฒนธรรมของชาวไทแสกได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2.2 บทพูดในสารคดีภาษาแสก

(1) เสี่ยงแก่งแอริยุด้อพูดอสูน ฮอยสื้อนังสาวจวง ก้อนกั้น มือนิดำหย่องไ้ไ้ไ้ไปหน่อม สาระคะดีท้างค่านฟ้าสำ เจียนพื้นหม่ากับวัดณะนะทั่มห่องไ้ไ้แอริกกะตั้งเตเรือ กั้นด้อมือนันพื้นญื่อ ลึกหล่านไ้ไ้แอริกโรนินพื้นญื่อ เหร่าหะลิดร้าวแอริกพื้นญื่อท่า ท่าไฮกะเหร่าหล่องแอริกแล้วไปไ้ไ้ไ้ไปหน่อม เนาะ

(2) ไ้ไ้แอริกพื้นชั้นเพาหนึ่งกะได้ อาไ้ส่วยหน่นปะเทคไทยหม่าตั้งเตญื่อแล้ว แล้วกึ่งมีฟ้า สำทราวพื้นห่องผ้อชู

(3) โอ้งหย้าววน้อยเฮ็ดหญ่ญะ ไ้ไ้แอริกหรัยบ้านหรัยเพียงหม่าเตปะเทคลาว อำนมน่ง อินวังยูบ้านอาจสามารถ บ้านไผ่ล้อม อ.เมือง นครพนม แล้วกึ่งหย่องกั้นหรัยค่อหม่ายูบ้านคอนสมอ อ.ศรี สงคราม กับบ้านบะหว้าแอริก อ.นาหว้า จ.นครพนม

(4) ไ้ไ้แอริกพื้นชั้นเพากะมีเจียนเสี่ยงแก่งฟ้าสำห่องผ้อชู แอวกิ่งรอลักสำปะเพ็นิวัดณะนะทั่ม อัดตะลักห่องผ้อชูหม่าโบได้ปี ไ้ไ้แอริกนัันนับถือศาสนาพุทธ มีวัดพื้นไ้ไ้กียิดเนียจิดจื่อ

(5) ไ้ไ้แอริกเฮ็ดน้ำพื้นอำลึบลัก บาดแอวหรัแล้วน้ำแล้วววกิ่งหย่องกั้นพรอกพริกปร้อ แมตัมปายส่นกะตากะหยั่งเลียงบือเลียงว้ายก้วยพื้นอำลึบล้อง

(6) บ้านแอริกมีสำยรินมแกยูเตรือบ่าน มีทัวปรัล่ายหรักั้นไ้ไ้ทั้งญูามหวุ่นญูามเลง

(7) ไร่บ้านแตรกโรมมีเจียนเลื่องแห่งมูโตย ฮิดอะทำก่งไสยกันเอาจ้อจอกัน ฮิดเอ้อผ่านโรมมี
กุมอำสืบหลายกุม มีกุมคัมปาย กุมอ้อมทรัพย์เพื่อการผลิต กุมธนาคาร โคกระบือ กุมปุยมัก มีศูนย์เรียนรู้
เศรษฐกิจพอเพียง มีโล่งสี่มุมชั้น แลวกิ่งมีโหลหลาย ๆ กุมกะฮอยโบได้น้อยทั้ง

(8) พ้าสาแตรกพันพ้าสาตราวห้องไร่แตรกหมาแดเรอ หักค้อมือนีลิกหลานไร่แตรก
โบหมันตราวพ้าสาห้องผ้อฮู ฮิดเอ้อหลายฮูนคิดอุกฮอง กะมือนึงพ้าสาไรดำหะรีย ไร่แตรกหลายฮูนกึ่งคิด
เวียกกะโรมมีฮูนหม่มห้องคี่ พันพ้าหลังคำฮือหะรีย

(9) แลวกิ่งได้มีไร่แตรกฮูนหนึ่ง ฮัวกีนฮิดไค้งกานงานวิใจพื้นฟูพ้าสาแตรก กับพุ่มพะญาไร่
แตรก

(10) ไฮยปี 2553 ทัมวิใจไร่แตรกได้ฮิดไค้งกานพื้นฟูพ้าสาแตรก ได้ฮิดกิดจะกัมพัคละ
นะบับทั่วเจียน พ้าสาแตรกได้เฮ้อฮักฮ่อนไทย หรือกับนักวิชาทางด้านภาษาศาสตร์ห้องมหาวิทยาลัย
มหิดล ห้องฮิดเอ้อทัมวิใจพ้าสาแตรกเจียนเจียนแตรก แลวกิ่งเขียนเลื่องพุ่มพะญาห้องไร่แตรกได้เฮ้อไร่
แตรกทั่วฮองกึ่งมินิพันมีคำศัพท์ แลวกิ่งเขียนพัคจะน่านุกุมพ้าสาแตรกได้โหล 700 กัวเจียน

(11) แลวกิ่งเฮ้อไร่แตรกโรฮิดไค้งกานวิใจพ้าสา ฮิดเอ้อในคักน้อยบ้านโรมหมันเรียนหมัน
เขียนพ้าสาแตรกหลังได้ฮิดไค้งกานคองหนึ่ง ส่องไค้งกานคองเพินคินสายไร่แตรก แลวกิ่งได้เกิดมีกุม
น็อกฮูคหรีด

(12) กumn็อกฮูคหรีดพันกุมอะท่า พันกุมในคักน้อยกับเฮ้อวะฮัน กะตราวแตรกพันไฮย
เฮ้อราเชนเหว่าหรัวเลื่องฮองโนมมีรวเฮ้อรวฮอก ถูเลื่องกอกฮูคหรีดหว่าน ในคักกุมรีเหว่ามิกฮูนเชนสายแซก
ฮาก ฮูนเรียนสายเรตรองเลื่อง ฮูนเขียนเขียนเรียนฮอนนึ่งสือพ้าสาแตรก แลวกิ่งเรียนจับเรียนคองเพ็งพ้าสาแ
รกรักกะคองเพินคินสายได้หมัด

ฮิดเอ้อในคักกุมนี้มีเจียนมันจ้อ เลอเหว่ากิงพันตัวแท้นห้องไร่แตรก ได้ไปเผยแพร่ทำ
งานพ้าสากับวัดคณะทัมนัมงานหลายโบ๊ก กิ่งถูงานพุนเปียนซี งานชานเพา งานวันพ้าสาหม่ม แลวกิ่งไป
โหลหลายโบ๊ก เฮ้อเจียนเอาจ้อจอกหว่างในคักกุมนิ เหน่ามิกสะแดงฮอกทางด้านพ้าสากับวัดคณะทัมห้องผ้อ
ฮู ฮิดเอ้อไร่แตรกเกิดเจียนพากพุ่มจ้อ แลวกิ่งคิดกะในคักกุมนิ

บทสนทนา จวง กับ เด็ก ๆ

จวง พันน็อกฮูคหรีดหม่วนยูหา ไดอะท่าแด

เด็ก คัก ได้ไปเที่ยว ได้เขียนนึ่งสือได้อ้องได้คองเพ็ง ได้ไปมหิดล ได้ไปหน่อหลาย ๆ

โบ๊ก

จวง หม่วนยูและ

เด็ก หม่วน

จวง ตราวแตรกกึ่งตราวยูและ

เด็ก ได้

บทสนทนา จวง – ผู้ใหญ่จำเนียร

จวง เจ้าคำมีชวนโส่ยสะนับสะหนุ่นไค้งก้านฟ้าสำแตรกรธูเนื้อแด

จำเนียร ฮอยกึ่งละโส่ยค้อยางที่มีไค้งก้านห้องฟ้าสำแตรกรทิละเจ็ดก็ดจะกัมแต่ละเถื่อ แล้ว
กึ่งละส่อยเฮือลิกหลานห้องไรเฮือตร้าวแตรกรพัน เกิดฮื่นมอ ๆ กึ่งเฮือมันตร้าวแตรกรพันแล้วกึ่งเฮือเหรว
รอะนุลักฟ้าสำแตรกรเฮือมันอยู่กับมูบานไรเฮือมันญื่อตอไปสั่วลิกสั่วหลาน ส่อนไต้ลาวที่ฮุ่นยูนานไร
เฮือตร้าวแตรกรพันเบ็ด ค้อฮุ่นโยเฮือมีฟ้าสำด้าวเฮือมีแต่แซกเบ็ด

บทสนทนา จวง – ผู้ใหญ่โยธิน

จวง เจ้าคำมีชวนโส่ยสะนับสะหนุ่นไค้งก้านฟ้าสำแตรกรธูเนื้อแด

โยธิน เกี่ยวกับก้านโส่ยสะนับสะหนุ่นทางด้านฟ้าสำแตรกร ฟ้าชำแตรกรพันฟ้าสำหมา
แต่ผ้อแดหมี่ไร ไรกึ่งฮอย แต่ผ้มกึ่งพันฮ้องฮู้กรกินหน่นก้านะพูนัมซัมชน เกี่ยวกับฟ้าสำเจ็อะพันแม่ฟ้า
สำตร้าวไรฮิดถูเนื้อกึ่งไค้เฮือลิกหลานสำมาค้ออันฮอกเจียนไค้ เฮือมันจะหย่ายพันฮอกไปท้าวหลอกเฮือฮุ่น
วาบ้านฮื่นบ้านไค้ว้รอะฟ้าสำแตรกรพันถูนี้เนอะ พันฮอนหนึ่งหว่าประเทศไทย ห้องซัมชน ห้องฮัมเพื่อ
ห้องจ้งวัด เลื่องนี้สั้มกัน เกี่ยวกับก้านสะนับสะหนุ่น ผ้มกึ่งญินไค้โส่ยค้อยางฮาดละพันทางด้านค้อยางละไป
สั้มหนุ่มกะมีง้านมีก้านอะท้าวค้อยาง ไสยะไปไต้กั้นเน้นไต้กั้นนี้ ผ้มกับผุฮวยทางชนะกะกัมก้านมูบ้านกึ่งลิโส่ย
เหลื่อขางหมี่ทิ แล้วกั้นกำฮิดสาระคะดีทางพูนัมซัมชนโสน์หมี่ทิ

บทสนทนา จวง ชิงชัย สี่ฟัน ปนดดา

จวง ฮิดแล้วไค้อะท้าวแด

ชิงชัย ฮอยพันไค้แดกเฮี้ยวะฮั่นต่างบ้าน กึ่งมีเจียนพุ่มจ้อคี่จ้อ ที่มีชวนหรือมนไค้ก้านฮิ
คไค้งก้านพันฟูฟ้าสำแตรกร แล้วกึ่งคำพันปะฮุ่นหลุ่นตอไป ทิละฮั่นถ้อดฟ้าสำแตรกร เพื่อหลักเปียนเรียน
รอล่าชิงหลาย ๆ ขาง ทิโนเคียวรอกึ่งหมั่นเฮือฮุ่นหลุ่นหลัง หลุ่นนวงฮุ่นซิบฮอนตอไป เพื่ออะนะลักหยอก
อหล่ามันหยะ

จวง เฮญี่ไค้แดก้องเพ็งล้งอะท้าวสู่ถ้ำก้องพันธุและฮอยหา

ชิงชัย ขอเคี้ยเฮญี่

สี่ฟัน เคี้ยเฮญี่เลม้องไค้ยูและ

ชิงชัย ค้องไค้เค้นฮอล้อง

จวง ล้องไค้แหละเนาะ เจ้าเฮญี่ไค้แดก้องเพ็งเจ้าคิตถูเนื้อเจ้าหม้อฮูล่าคักยูหา

ปนดดา หม้วนยูแล้วกึ่งคี่จ้อ โอ้ไรฮิดไค้งก้านนี้ปะฮั่นด้วยสั้มเร็ดเนาะ ไค้แดก้อง
เฮือเจียนสันม็อก สั่นจ้อ เหรวอะกะฮั่วกินไป ๆ ล้องเพ็ง ไปฮัดแซกฮักฮัดถ้อง ก.ถูก กึ่งไค้หลายแอ้งไค้มี
ซ่าคี่คี่จ้อเด

จวง เจ้าหมื่นเฮ็ดฮิดไค้งก้านโหล่ฮั่ว

ปนัดดา แค้นกะกั้มลั้งหะลิไหว่กั้มหมั้นฮิดหย่อเขียนฟ้าสำแตรกฮอยลิดีคเดียวกฮอยหล่าวฟ้า
สำโร้หะรีฮอยกั้มเลี้ยหมั้นหย่องไทเจ้าโสะกะทิมวิใจโร้โร้นี ไทบ้านแตรกลีกล่านโร้ต่อแอ้ง ฮือร่อท้างอะนุ
ลักฟ้าสำ ร่อท้างหมั้นตร้าวแตรก ร่อท้าวเลื่องแท้งฟ้าสำห้องผ้อชู ไก่เฮ้มมันหะรีฮอยไปต้ามก้านเวล่า เฮ้มมัน
ยู่บ้านนั้มเพียงโร้ไปตะลื้อ โขโบเฮ้มมันหะรี แล้วกั้มทิมน็อกหุ้ดหุ้ดนี ฮอยหมั้นเฮ้อพันทิมน็อกหุ้ดหุ้ดที่
เก็งเฮ้อหะร่าตราสะแดงฮอก เฮ้อหะร่าฮั้นหะร่าล่องเพ็งฟ้าสำแตรกได้ เฮ้อหะร่าเขียนฟ้าสำแตรกได้ บาดฮา
ญื่อคตอไปแล้ว บาดฮาโบพีไ้โร้แล้วหะร่าพันปะฮุ่นบักคตอไปแล้ว หะร่าคำได้พันปะฮุ่นไปผะยแพร่ หย่องห
ลุ่นหลาหย่องไนเด็ก แค้นหะร่าเข้มแข็งนี ฟ้าสำโร้กั้มโบหะรี หะร่าคำพันปะฮุ่นหย่องหลุ่นคตอหลุ่น
ฮอยกะฟ้าสำโร้โบหะรีหนั้นน้อ แค้นน็อกหุ้ดหุ้ดเข้มแข็ง ญู้ไค้งก้านนีฮอยกั้มหมั้นฮิดไปเลื่อย ๆ
เยื่อกะดัมหมั้นโร้หุ้ด ไนเด็กหะร่ากั้มหุ้ด แล้วญู้เจ้าคักกะญู้เจ้าฮิดได้ญู้และ แค้นฮอยหย่องฮิดญู้เจ้าคำฮิดได้ญู้
และ

ปนัดดา ฮิดได้

ชิงชัย ฮิดได้

ปนัดดา ล้องหวั้ลั้มเดี้ยวกันแล้วเน้า

จวง ไ้โร้เลื่องแท้งกันเน้า ไ้โร้ต้องฮิดได้ ไ้โร้ฮิดนั้มกัน

ความหมายภาษาไทย

(1) สวัสดิ์คะดิฉัน นางสาว จวง ก้อนกั้น วันนี้จะพาผู้ชมทุกท่านไปดูสารคดีความเป็นมา
ทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยไทแสก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ว่าลูกหลานชาวไทยไทแสก ยังพูดภาษา
แสกเหมือนในอดีตหรือเปล่า

(2) ชาวไทแสกเป็นชนเผ่าหนึ่ง ที่ได้ตั้งรกรากอาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานแล้ว และมี
ภาษาพูดเป็นของตนเอง

(3) ปู่ย่าเล่าให้ฟังว่า ไทแสกได้ย้ายถิ่นฐานมาจากประเทศลาว ข้ามน้ำโขงมาขึ้นฝั่งที่บ้าน
อาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนมในปัจจุบัน ต่อมาก็ได้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่บ้าน ดอนสมอ อ. ศรีสงคราม
จ.นครพนม และบ้านบะหว้า อ.นาหว้า จ.นครพนม

(4) ชาวไทแสกมีความรักความหวงแหนในภาษาประเพณีวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของ
ตนเองมาโดยตลอด

(5) ชาวไทแสกทำนาเป็นอาชีพหลัก พอเสร็จจากฤดูทำนาชาวไทแสกจะปลูกผักสวนครัว
ทอดผ้า ทำเครื่องจักสานและเลี้ยงสัตว์ขายเป็นอาชีพรอง

(6) บ้านบะหว้าแสกมีสายน้ำแกอยู่ใกล้หมู่บ้าน และยังเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์
หาอาหารได้ทั้งฤดูแล้งฤดูฝน

(7) ชาวไทแสกมีความสามัคคีในหมู่คณะ รู้จักช่วยเหลือเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ทำให้ชาวไทแสกได้มีกลุ่มอาชีพหลากหลายกลุ่ม อย่างเช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มธนาคารโคกระบือ กลุ่มปู้หมักอินทรี กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน กลุ่มศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

(8) ภาษาแสกเป็นภาษาพูดของชาวไทแสกมาตั้งแต่ในอดีต แต่ในปัจจุบันนี้เด็กชาวไทแสก ไม่อยากพูดภาษาของตัวเอง จึงทำให้ชาวไทแสกรู้สึกเป็นกังวลว่า วันหนึ่งภาษาแสกเราต้องหาย ชาวไทแสกหลายคนก็รู้สึกเสียใจว่า เรามีของดี มีมรดกภูมิปัญญาของพ่อแม่ แล้วทำไมถึงจะให้หาย

(9) แล้วก็ได้มีชาวไทแสกกลุ่มหนึ่ง ได้ชักชวนกันทำโครงการวิจัยฟื้นฟูภาษาแสกและภูมิปัญญาของไทแสก

(10) เมื่อปี 2553 ทีมวิจัยไทแสก ได้จัดทำโครงการฟื้นฟูภาษาแสก ได้ทำกิจกรรมพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสกได้ด้วยอักษรไทย ร่วมกับนักวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหิดล จึงทำให้ทีมวิจัยไทแสกสามารถเขียนคำ ในภาษาแสกและภูมิปัญญาไทแสกได้ด้วยไทแสก ตัวอย่างเช่น นิทาน คำศัพท์และพจนานุกรมได้อีก 7,000 พ้นกว่าคำ

(11) ด้วยไทแสกได้จัดทำโครงการวิจัยภาษาแสก จึงทำให้เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านอยากเรียนรู้เรื่องระบบตัวเขียนภาษาแสก อยากเรียนอยากเขียนภาษาแสกจึงทำให้ มีโครงการต่อเนื่อง ชื่อโครงการรณรงค์เดินร่ำไทแสก ได้มีเด็กและเยาวชนกลุ่มหนึ่ง เข้าร่วมโครงการและได้ทำกิจกรรมหลายๆ คนยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดมีกลุ่ม นกหู้ดหู้ด

(12) กลุ่มนกหู้ดหู้ด คือกลุ่มอะไร คือกลุ่มเด็กและเยาวชนที่สนใจเข้าใจภาษาแสกและพูดภาษาแสกได้อย่างชัดเจน เวลาเขาเล่นหัวกันเสียงดังเจื้อยแจ้วเหมือนเสียงนกกระเจิบกระจาบ เด็กๆกลุ่มนี้ พวกชอบมาฝึกซ้อมการละเล่นแสกเต้นสาก ฝึกซ้อมการรำกลองเลงและชอบเรียนเขียนอ่านหนังสือภาษาแสก หรือชอบร้องเล่นเต้นร่ำได้ ทำให้เด็กๆกลุ่มนี้มีความมั่นใจ และได้เป็นตัวแทนของชาวไทแสก ได้ไปเผยแพร่ทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ตามงานต่างๆ อย่างเช่น งานบุญเดือนสี่ งานชนเผ่า งานวันภาษาแม่ และอีกหลายงาน

เพราะความเอาใจใส่ของเด็กๆนี้ ซึ่งเขาชอบแสดงออกทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง จึงทำให้ชาวไทแสกเกิดความภาคภูมิใจและคิดว่า เด็กๆเหล่านี้ จะเป็นผู้สืบทอดภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทต่อไป

บทสนทนา

พี่จ๋อง เป็นนกหู้ดหู้ดสนุกไหม แล้วได้อะไรบ้าง

เด็กๆ เป็นนกหู้ดหู้ดรู้สึกสนุก ดีใจที่ได้ท่องพญานาคภาษาแสก ได้ร้องเพลงภาษาแสก และดีใจที่ได้ไปเที่ยวมหิดล

พี่จ๋อง ท่านมีแนวทางในการช่วยเหลือสนับสนุนโครงการอย่างไรบ้าง

ผู้ใหญ่จ๋านีร ดิฉันยินดีให้ความร่วมมือ และช่วยอำนวยความสะดวกให้ทีมวิจัยในการจัดกิจกรรม และจะพยายามชักจูงลูกหลานให้พูดและรู้จักอนุรักษ์ภาษาแสก และจะแนะนำให้หน่วยงานของรัฐและ แยกผู้มาเยือนเห็นค่าความสำคัญของภาษาแสก

ผู้ใหญ่โยธิน ผมเป็นห่วงสถานการณ์ทางด้านภาษา เพราะเป็นมรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาตั้งแต่ในอดีต สมควรอนุรักษ์ไว้ชั่วลูกชั่วหลานและยินดีให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโครงการทุกครั้งถ้าทีมวิจัยต้องการความช่วยเหลือ กระผมพร้อมทีมผู้ช่วยยินดีให้ความสะดวกทุกครั้งครับผม

บทสนทนา

ที่จวนกับทีมวิจัย ทำแล้วได้อะไรบ้าง

ชิงชัย ผม มีความภูมิใจที่ได้ทำงานร่วมกับทีมวิจัย ดีใจที่ได้มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง ได้อนุรักษ์ภาษา และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ผมจะชักชวนและเป็นตัว อย่างให้เด็กๆเยาวชนคนรุ่นใหม่ รู้จักรักและพูดภาษาของตนเอง เพื่อการอนุรักษ์ และสืบทอดต่อคนรุ่นหลัง

จวง คุณมีความรู้สึกยังไง

ปนัดดา มีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่ง ในการทำโครงการฟื้นฟูภาษาแสก ดิฉันเห็นเด็กๆมาร้องเพลงมาซ้อมเต้นสาก มาท่องพยัญชนะภาษาแสก เห็นเด็กๆมีความสุขกับการทำกิจกรรม ดิฉันคิดว่าเด็กๆเหล่านี้จะเป็นผู้สืบทอดภาษาและภูมิปัญญาของไทยแสกต่อไป

ชิงชัยถามจวง ป้าจวงมีความคาดหวังอะไรในการทำโครงการฟื้นฟูภาษาแสก

จวง ในฐานะที่ดิฉันเป็นประธานโครงการ ดิฉันมีความคาดหวังว่าภาษาแสกต้องอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน และมีระบบ ตัวเขียนเป็นของตนเอง เพราะจะได้ง่ายต่อการอนุรักษ์และสื่อสารกับบุคคลภายนอก เพื่อง่ายต่อการเรียนรู้สำหรับบุคคลรุ่นหลังต่อไป ดิฉันอยากให้ทีมคนหนุ่มหรือเป็นทีมที่เข้มแข็ง อยากให้เขามีความกล้าแสดงออกสู่โลกภายนอก เพื่อเผยแพร่ภาษาและภูมิปัญญาของตัวเอง เพื่อจะได้เป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ต่อไปในอนาคต

3. รายชื่อทีมวิจัย

คณะกรรมการทีมวิจัย

1. นางสาวจวง ก้อนก้น	หัวหน้าโครงการ
2. นางสุจิตรา นาโคงค์	รองหัวหน้าโครงการ
3. นางสาวสีฟัน เอกจักรแก้ว	การเงิน
4. นางสาวปนัดดา เปาะนะนา	เลขา
5. นายชิงชัย ศรีมงคล	ทีมวิจัย
6. นายวงศธร อ่อนละมูล	ทีมวิจัย
7. น.ส.ชนิษฐา ไชยมงค์	ทีมวิจัย

ปราชญ์ผู้ให้ความรู้

1. ปู่ดวงจันทร์ ชัยหมาน
2. ปู่ไทย เอกจักรแก้ว
3. ปู่บัวชุน มาตชัยเคน
4. ปู่บุญมี ก้อนก้น
5. ยายจันทอง เอกจักรแก้ว
6. ยายนวน ก้อนก้น

เยาวชน

1. ด.ญ.กัลยารัตน์ ดาหอม
2. ด.ญ.อรวรรณยา ขำสุวรรณ
3. ด.ญ.นภาพิพย์ เหมภารี
4. ด.ญ.กัลยาวิ วงศ์ตาษา
5. ด.ญ.เมวดี มาตชัยเคน
6. ด.ญ.พรลภัส ชัยปัญญา
7. ด.ช.เกรียงไกร อ้อยรักษา
8. ด.ช.เจษฎากร อ้อยรักษา
9. ด.ญ.วิริษา มาตชัยเคน
10. ด.ช.ปรมิน ชัยปัญญา

11. ค.ช.อภิวัดน์ ก้อนกั้น
12. ค.ช.ณรงชัย ลีทธิ
13. ค.ช.กศิวพันธ์ อุทัยมาศ
14. ค.ช.สุรพัศ มาตชัยเคน
15. ค.ช.คณภา ก้อนกั้น
16. ค.ช.วุฒิชัย สร้อยมาลา
17. ค.ญ.สาวิตรี เรืองประโคน
18. ค.ญ.กัลยารัตน์ ก้อนกั้น
19. ค.ช.ธีรภัทร บุตรเปลี่ยน
20. ค.ญ.ขนิษฐา ก้อนกั้น

4. ภาพประกอบการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเยาวชน

เก็บข้อมูลเรื่องวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี วัฒนธรรม คำสั่งสอน คำกลอนโบราณของชาวแสก

กิจกรรมฝึกการเล่นแสดต้นสาก

เข้าร่วมงานวันภาษาแม่สากล ประจำปี 2558

ถ่ายทำสารคดีภาษา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวแฉก

นำเสนอผลงานสู่บ้านดอนสมอ